

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босне и Херцеговине

Predmet br.: S1 1 K 003417 10 Krl (X-KR-09/823-1)

Datum: objavljivanja: 25.05.2012. godine
pismenog otpravka 22.08.2012. godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: sudija Mira Smajlović, predsjednik vijeća
sudija Zoran Božić, član vijeća
sudija Mitja Kozamernik, član vijeća

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

Protiv optuženih

DUŠKA JEVIĆA
MENDELJEVA ĐURIĆA
GORANA MARKOVIĆA
NEĐE IKONIĆA

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine: Ibro Bulić

Branioци optuženog Duška Jevića, advokat Vera Lazić i Dragan Gotovac

Branioци optuženog Mendeljeva Đurića, advokati Miodrag Stojanović i Dragoslav Perić

Branilac optuženog Gorana Markovića, advokat Veljko Čivša

Branioци optuženog Neđe Ikonića, branioци Nenad Rubež i Dragiša Mihajlović

IZREKA PRESUDE	6
I. TOK POSTUPKA	15
A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES.....	15
1. Završne riječi	16
B. GENERALNA OCJENA DOKAZA U POSTUPKU	22
1. Dokazivanje putem indicija.....	30
II. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA	31
A. ZAKON KOJI SE PRIMJENJUJE.....	31
III. SAŽETAK PREDMETA MKSJ, MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE I SUDA BIH O POSTOJANJU GENOCIDA U SREBRENICI	32
A. UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUH VAT	34
IV. SAŽETAK GENOCIDNOG PLANA.....	38
A. OPŠTI PREGLED	38
B. ORGANIZACIJA VRS	39
1. Struktura Glavnog štaba	39
2. Nivo Korpusa i brigada.....	40
C. SNAGE MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA (MUP RS) – ODNOS RUKOVOĐENJA I KOMANDOVANJA SA VRS –OM.....	40
1. Komandna struktura Centra za obuku Jahorina	42
D. PRIPREMA ZA NAPAD	56
E. NAPAD NA SREBRENICU I PAD SREBRENICE	61
1. Karakter izvršenog napada	64
V. REALIZACIJA GENOCIDNOG PLANA	65
1. Dolazak optuženih u zaštićenu zonu Srebrenica.....	66
2. Napredovanje prema Potočarima	68
3. Razoružavanje pripadnika holandskog bataljona na ulazu u Potočare	69
4. Učešće pripadnika Centra za obuku Jahorina u pretresu terena (sela Budak)	70
VI. PRISILNO PRESELJENJE CIVILA.....	74
1. Opšta činjenična utvrđenja	74
2. Zaključak o prisilnom karakteru preseljenja civila	77

3. Radnje optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića	82
4. Incidentni događaji u Potočarima	88
VII. PRISILNO ODVAJANJE VOJNO SPOSOBNIH MUŠKARACA	93
1. Opšta činjenična utvrđenja	93
2. Radnje optuženih u odvajanju vojno sposobnih muškaraca.....	94
VIII. RASPORED PRIPADNIKA SPECIJALNE BRIGADE POLICIJE POLICIJE DUŽ PUTNE KOMUNIKACIJE TOKOM 12. I 13. JULA	101
1. Opšta utvrđenja	101
2. Radnje optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića u raspoređivanju pripadnika duž putne komunikacije 12. jula	101
3. Sastav i struktura kolone muslimana koja se kretala u pravcu Tuzle.....	104
B. PREDAJA MUSLIMANA IZ KOLONE I DRŽANJE NA LIVADI U SANDIĆIMA.....	110
1. Obraćanje generala Ratka Mladića zarobljenicima u Sandićima.....	112
IX. SKLADIŠTE/ HANGAR KRAVICA.....	117
A. MASOVNA POGUBLJENJA.....	118
B. DOLAZAK OPTUŽENIH DUŠKA JEVIĆA I MENDELJEVA ĐURIĆA SA DIJELOM I ČETE PRED HANGAR ZZ „KRAVICA“ U VEČERNJIM SATIMA 13. JULA	123
C. LIKVIDACIJA VIŠE DESETINA ZAROBLJENIH TOKOM 14. JULA.....	131
D. UČESTVOVANJE DOBROVOLJACA U LIKVIDACIJAMA U SKLADIŠTU ZZ KRAVICA 13. JULA	138
E. “SITUACIONA” UBISTVA ZAROBLJENIKA DUŽ PUTNE KOMUNIKACIJE TOKOM 13. JULA	139
F. UKLANJANJE I UKOP UBIJENIH IZ SKLADIŠTA KRAVICE	146
1. Opšta činjenična utvrđenja	147
2. Ponovni ukop tijela	150
3. Forenzički dokazi u skladištu	152
X. PRETRES TERENA 17./18. JULA 1995. GODINE	159
2. Pojedinačni slučajevi ubistava zarobljenika tokom pretresa.....	165
XI. ZAKONSKA OBILJEŽJA KRIVIČNOG DJELA GENOCID	167
1. Djela u osnovi zločina genocida	168
B. POSEBNA NAMJERA ZA GENOCID.....	172
XII. ODGOVORNOST OPTUŽENIH ZA POMAGANJE U GENOCIDU	180
1. Znanje optuženih o genocidnoj namjeri glavnih počinitelja.....	182

XIII. ZAKLJUČAK O ODGOVORNOSTI OPTUŽENIH DUŠKA JEVIĆA I MENDELJEVA ĐURIĆA	196
XIV. ODLUKA O KAZNI	198
1. Svrha kažnjavanja	198
2. Pravila za odmjeravanje kazne.....	199
3. Individualizacija kazne	201
XV. OSLOBAĐAJUĆI DIO PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG GORANA MARKOVIĆA	203
1. Učešće u pretresu terena (sela Budak).....	203
2. Prisustvo u Potočarima, učestvovanje u prisilnom preseljenju i odvajanju muškaraca	205
3. Učestvovanje u pogubljenjima pred skladištem Kravica	209
4. Pretres terena 17. I 18. jula, ubijanje zarobljenih i sprovođenje zarobljenika u pravcu Konjević polja	214
XVI. OSLOBAĐAJUĆI DIO PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG NEĐU IKONIĆA	216
1. Raspored pripadnika II čete duž putne komunikacije	216
2. Alibi optuženog Ikonića za dešavanja 13. Jula	220
3. Predaja 100-150 zarobljenika 14. jula u rejonu II čete	221
4. Pretres terena 17. jula i odvođenje zarobljenika u pravcu Konjević polja	225
XVII. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA.....	227
XVIII. ODLUKA O IMOVINSKO PRAVNIM ZAHTJEVIMA	227
XIX. ANEKS I.....	228
A. PROCESNE ODLUKE	228
1. Isključenje javnosti i dodjeljivanje zaštitnih mjera svjedocima.....	228
2. Nastavljanje suđenja po isteku roka od 30 (trideset) dana	242
3. Digresija u izvođenju dokaza	242
4. Zabrana kontaktiranja svjedoka optužbe	243
5. Pretresni prijedlog broj 2 - Prijedlog za prihvatanje utvrđenih činjenica	243
6. Uvrštavanje ranije datih izjava svjedoka i obaveza objelodanivanja dokaza.....	256
7. Uvrštavanje izjava datih u postupcima pred MKSJ	257
8. Izjave koje su optuženi dali u svojstvu osumnjičenih	261

9. Uvrštavanje dokaza temeljem Zakona o ustupanju predmeta	269
XX. ANEKS II.....	270
A. IZVEDENI DOKAZI.....	270
1. Saslušani svjedoci Tužilaštva	270
2. Saslušani svjedoci odbrane	272
3. Saslušani svjedoci Suda.....	273
4. Materijalni dokazi Tužilaštva	273
5. Materijalni dokazi odbrane	285
6. Materijalni dokazi Suda.....	288

U IME BOSNE I HERCEGOVINE !

Sud Bosne i Hercegovine u vijeću sastavljenom od sudija Mire Smajlović, kao predsjednika vijeća, te sudija Zorana Božića i Mitje Kozamernika kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravne savjetnice- asistentice Lejle Kurtanović, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženih Duška Jevića, Mendeljeva Đurića, Gorana Markovića i Neđe Ikonića, zbog krivičnog djela Genocid iz člana 171. KZ BiH tačke a) i b) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH i 31. KZ BiH, povodom optužnica Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj KT-RZ – 101/07 od 15.01.2010. godine, potvrđene dana 22.01.2010. godine, te optužnice broj KT-RZ- 82/08 od 12.03.2010. godine, potvrđene dana 19.03.2010. godine, objedinjenih u jednu izmjenjenu optužnicu od 06.03.2012. godine, nakon održanog javnog i glavnog pretresa, sa kojeg je dijelom bila isključena javnost, u prisutnosti optuženog Duška Jevića i njegove braniteljice, advokata Vere Lazić, optuženog Mendeljeva Đurića i njegovog dodatnog branioca, advokata Dragoslava Perića, optuženog Gorana Markovića i njegovog branioca Veljka Čivše, optuženog Neđe Ikonića i njegovih branilaca, advokata Nenada Rubeža i Dragiše Mihajlovića, te tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine, Ibre Bulića, dana 24.05.2012. godine donio je, a dana 25.05.2012. godine, javno objavio slijedeću:

PRESUDA

I

OPTUŽENI:

1. **JEVIĆ DUŠKO, zvan Staljin**, sin Branka i Draginje, rođ. Grbić, rođen 21.06.1957. u selu Vođenica, općina Bosanski Petrovac, sa prebivalištem u ...; JMBG ..., državljanin ..., ... po narodnosti, oženjen, otac jednog punoljetnog djeteta, penzioner, lošeg imovnog stanja, odlikovan, neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak protiv njega, lišen slobode 28.10.2009. godine u 10:25 sati, nalazi se u pritvoru po Rješenju Suda BiH;
2. **ĐURIĆ MENDELJEV, zvan Mane**, sin Tome i Jele rođ. Babić, rođen 15.10.1960. godine u Olovu, sa prebivalištem u ...; JMBG ..., državljanin ..., ... po narodnosti, oženjen, otac dvoje djece, penzioner, lošeg imovnog stanja, odlikovan, neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak protiv njega, lišen slobode 28.10.2009. godine u 10:26 sati, nalazi se u pritvoru po Rješenju Suda BiH;

KRIVI SU

Što su:

I **Duško Jević**, na dužnosti pomoćnika komandanta Specijalne brigade policije MUP-a RS (SBP) i komandanta Centra za obuku Jahorina Specijalne brigade policije, **Mendeljev Đurić**, na dužnosti komandira I čete Centra za obuku Jahorina u periodu od 10.07. do 19.7.1995. godine, svjesno pomagali članovima udruženog zločinačkog

poduhvata, među kojima su bili neki oficiri GŠ VRS i viši oficiri za bezbjednost VRS, te drugi pripadnici vojnog i civilnog vrha Republike Srpske, koji su postupali u namjeri da djelimično istrijebe grupu bošnjačkog naroda, prisilnim premještanjem oko 40 000 žena, djece i staraca i pogubljenjima po kratkom postupku između 7 000 i 8 000 muškaraca Bošnjaka, pa su optuženi svjesni da se vrši prisilno premještanje civilnog stanovništva i da će muškarci bošnjaci biti pogubljeni po prijekom postupku, naredili pripadnicima I čete da učestvuju u prisilnom premještanju bošnjačkog civilnog stanovništva iz Potočara, odvajanju vojno sposobnih muškaraca, njihovom zatvaranju i držanju u tzv. „Bijeloj kući“, kao privremenom zatočeničkom objektu, te kasnijem masovnom ubijanju zarobljenih muškaraca bošnjačke nacionalnosti u skladištu ZZ Kravica, na način da su:

1. dana 12. jula 1995. godine, potpuno svjesni plana prisilnog preseljenja bošnjačkog civilnog stanovništva, u vrijeme kada je bošnjačko stanovništvo napuštalo svoju imovinu, bježeći prema UN bazi u Potočarima, pripadnici I čete Centra za obuku Jahorina, po naredbi i pod nadzorom **Jević Duška i Đurić Mendeljeva**, a nakon što su prethodno razoružali neke pripadnike Holandskog bataljona UN-a, zajedno sa drugim jedinicama policije i VRS, naoružani automatskim oružjem, u skladu sa prethodno dobijenim zadacima od strane optuženih da sve pripadnike bošnjačkog naroda upute u sabirni centar u Potočarima, znajući da se tamo skuplja civilno bošnjačko stanovništvo iz Zaštićene zone UN Srebrenica, koje će biti iseljeno, vršili pretres bošnjačkih kuća u naselju Budak blizu Potočara, kojom prilikom je jedan od pripadnika I čete Centra za obuku Jahorina aktivirao ručnu bombu i ubacio je u kuću u kojoj se nalazio nepokretni starac Bošnjak, nakon čega su tokom 12. i 13. jula, optuženi **Duško Jević i Mendeljev Đurić**, naredili i nadzirali pripadnike svoje jedinice, da u koordinaciji sa pripadnicima vojne policije bratunačke brigade, u Potočarima vrše ukrcavanje bošnjačkih žena i djece u autobuse i kamione, potpuno svjesni da će katastrofalna humanitarna situacija, u kojoj su se bez hrane, vode i smještaja našle hiljade civila Bošnjaka, doprinjeti prisilnom iseljavanju civilnog bošnjačkog stanovništva, pa su tako za vrijeme trajanja prisilnog premještanja i provođenja nasilja nad civilnim bošnjačkim stanovništvom, u popodnevnim satima 12. jula 1995. godine, optuženi **Duško Jević i Mendeljev Đurić**, pripadnike I čete Centra za obuku Jahorina rasporedili duž putne komunikacije Bratunac-Konjević Polje, sa ciljem da održavaju njenu prohodnost, kako bi omogućili nesmetan prolazak autobusa i kamiona sa ženama i djecom bošnjačke nacionalnosti, koje su prethodno ukrcali u autobuse i kamione u Potočarima, pri čemu su optuženi bili svjesni da će bošnjačko stanovništvo iz Potočara biti protiv njihove volje premješteno na područja pod kontrolom Armije BiH,

2. dana 12. i 13. jula 1995., u Potočarima, optuženi **Duško Jević i Mendeljev Đurić**, svjesni plana odvajanja vojno sposobnih muškaraca i svjesni da će ti muškarci biti pogubljeni po prijekom postupku, naredili pripadnicima I čete Centra za obuku Jahorina da u Potočarima sistematski odvoje više stotina muškaraca Bošnjaka starosne dobi od 16 do 70 godina, od njihovih porodica, kojom prilikom su od njih oduzimate lične stvari, uključujući lične isprave, novac i dragocijenosti, udarajući ih kundacima pušaka i nogama, pa su jednog muškarca Bošnjaka izveli iz autobusa u

kojem su bile žene i djeca, oborili na zemlju, a potom odveli i lišili života, nakon čega su odvojene muškarce sprovodili u obližnji objekat zv. „Bijela kuća“, gdje su ih držali pod stražom i ispred koje su morali odložiti lične stvari, odakle je N.M.- pripadnik I čete Centra za obuku Jahorina, izdvojio najmanje 9 muškaraca Bošnjaka iz grupe muškaraca koji su se nalazili u „Bijeloj kući“, a zatim ih odveo do obližnjeg potoka gdje ih je pogubio pucanjem iz pištolja, dok su ostali muškarc iz „Bijele kuće“ kamionima i autobusima odvoženi na privremena mjesta zatočenja u Bratuncu, da bi počevši od podneva 13. jula 1995. godine, optuženi Jević i Đurić naredili da se neki pripadnici I čete Centra za obuku Jahorina rasporede duž putne komunikacije Bratunac- Konjević Polje, s ciljem zarobljavanja mladića i muškaraca Bošnjaka, koji su pokušavali kroz šumu da pobjegnu iz Zaštićene zone UN Srebrenica, svjesni da će ti zarobljeni muškarc biti pogubljeni po prijekom postupku,

3. nakon što su u kasnim popodnevnim satima 13. jula 1995. godine, pripadnici 2. Odreda SBP Šekovići otpočeli sa pogubljenjima oko 1000 zarobljenih muškaraca Bošnjaka, zatvorenih u skladištu ZZ Kravica, pucajući na njih iz automatskih pušaka i bacajući ručne bombe u skladište, optuženi **Duško Jević i Mendeljev Đurić**, svjesni da je ubijanje muškaraca Bošnjaka u toku, u večernjim satima 13. jula izdali naredbu za raspoređivanje pripadnika I čete ispred, iza i u okolini skladišta ZZ Kravica i duž ceste Bratunac-Konjević Polje, s ciljem nastavljanja zarobljavanja i likvidacije muškaraca Bošnjaka, na način da su dolaskom na navedeni lokalitet pripadnici I čete Centra za obuku zamijenili pripadnike 2. Odreda Šekovići, te pod komandom i nadzorom optuženih Jevića i Đurića nastavili sa pogubljenjima preživjelih muškaraca Bošnjaka u skladištu tokom noći, za koje vrijeme su dva pripadnika I čete Centra za obuku Jahorina, ubacivali bombe u skladište u kojem su se nalazili preživjeli zarobljenici, dok su istovremeno, neke od zarobljenika pripadnici I čete ubijali duž putne komunikacije, pa je tako nekolicina pripadnika I čete, među kojima je bio i Dragan Crnogorac, na livadi pored putne komunikacije Konjević polje- Bratunac, pogubila 10 zarobljenih muškaraca Bošnjaka, među kojima je bilo 6 ranjenika, a jedan od pripadnika I čete lišio života dvojicu zarobljenih Bošnjaka, nakon čega su i tokom 14. jula, pripadnici I čete Centra za obuku vršili strijeljanje zarobljenih Bošnjaka koje su u manjim ili većim grupama, od kojih je najveća brojala 50-100 muškaraca, dovodili pripadnici specijalne brigade policije, raspoređeni dalje duž putne komunikacije, među kojima i pripadnici I čete, nakon čega je N.M., komandir voda I čete Centra za obuku Jahorina, rukovodio likvidacijom više desetina zarobljenika koji su dovedeni, ali i onih koji su već bili u skladištu, tako što su pripadnici I čete na prevaran način pozivali preživjele strijeljanja od 13. jula, među kojima je bilo i ranjenih, da izađu iz skladišta, da bi im nakon što su izašli bilo naređeno da se postroje u više vrsta, zatim da kleknu na koljena, a potom ih strijeljali, nakon čega su pojedinci iz I čete, pucajući iz pištolja i automatskih pušaka, usmrtili one zarobljenike koji su još uvijek davali znakove života, odnosno izvršili „ovjeru“ preživjelih, pa su na taj način pripadnici I čete po naredbi i nadzorom optuženih Jevića i Đurića učestvovali u pogubljenju oko 1000 zarobljenika, čija mrtva tijela su kasnije pokrivali sijenom, kako bi sakrili masovna pogubljenja, a kada je otpočelo odvoženje leševa, neko od pripadnika I čete pucao na jednog preživjelog koji je uspio da pobjegne,

4. dana 17. i 18. jula 1995. godine, izvršavajući naredbu, komandanta Specijalne brigade policije MUP RS, optuženi **Jević Duško i Đurić Mendeljev**, komandovali i nadzirali pripadnicima I čete Centra za obuku Jahorina, da zajedno sa pripadnicima II čete Centra za obuku Jahorina i dijelovima Bratunačke brigade VRS, učestvuju u pretresu šumskog područja iznad ceste Bratunac-Konjević Polje, s ciljem pronalaska i zarobljavanja muškaraca Bošnjaka, znajući da će i ti muškarci biti pogubljeni po prijekom postupku, u kojem pretresu se desilo par ubistava koje su počinili pripadnici I čete, a tokom kojeg pretresa je zarobljeno i više od stotinu muškaraca, među kojima je bilo i nekoliko dječaka Bošnjaka, koje su doveli blizu ceste Konjević Polje – Bratunac, na lokaciji sela Pervani, gdje su im oduzeli lične stvari, uključujući lične isprave, novac i dragocijenosti, povezali im ruke na leđima, a zatim ih predali pripadnicima druge jedinice, koji su ih odveli dalje u pravcu Konjević polja, nakon čega su zarobljena lica likvidirana, među njima i Cvrk (Hasana) Munib i Cvrk (Muniba) Munir, čija tijela su naknadno identifikovana u masovnoj grobnici Cerska,

Dakle, optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić, naređivali i nadzirali pripadnike I čete Centra za obuku Jahorina da učestvuju u prisilnom preseljenju žena, djece i starijih pripadnika bošnjačkog stanovništva na područje izvan Republike Srpske, ubijanju i nanošenju teških tjelesnih ozljeda i duševnih povreda skupini bošnjaka, na koji način su pomogli da se ista djelimično istrijebi kao nacionalna, vjerska i etnička skupina,

Čime su počinili krivično djelo Genocid iz člana 171. tačke a) i b) KZ BiH u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 31. KZ BiH.

Stoga ih Vijeće Suda BiH, za počinjeno krivično djelo, a na osnovu odredbe člana 285. ZKP-a BiH, uz primjenu članova. 39., 42.b, 48. KZ BiH osuđuje na kaznu dugotrajnog zatvora i to:

**OPTUŽENOG DUŠKA JEVIĆA NA KAZNU DUGOTRAJNOG ZATVORA U
TRAJANJU OD 35 (TRIDESET I PET) GODINA**

**OPTUŽENOG MENDELJEVA ĐURIĆA NA NA KAZNU DUGOTRAJNOG ZATVORA
U TRAJANJU OD 30 (TRIDESET) GODINA**

Optuženima se u skladu sa članom 56. stav 1. KZ BiH u izrečenu kaznu zatvora uračunava i vrijeme koje su proveli u pritvoru, počevši od 28.10.2009. godine.

II

Na osnovu odredbe člana 284. stav 1. tačka c) Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, optuženi:

3. **IKONIĆ NEDO**, sin Milenka i Nevenke rođ. Dragić, rođen 26.06.1966. godine u

Visokom, BiH, JMBG ..., s prebivalištem u ..., državljanin ... i ..., ..., oženjen, otac dvoje maloljetne djece, odlikovan medaljom majora Milana Tepića, u SAD-u osuđen zbog imigracione prevare; lišen slobode 20.01.2010. godine od strane Granične policije BiH na Međunarodnom aerodromu Sarajevo, nalazi se u pritvoru po Rješenju Suda BiH;

OSLOBAĐA SE OPTUŽBE

Da je:

Na dužnosti komandira II čete Centra za obuku Jahorina, zajedno sa optuženima **Duškom Jevićem**, na dužnosti pomoćnika komandanta Specijalne brigade policije MUP-a RS (SBP) i komandanta Centra za obuku Jahorina Specijalne brigade policije, **Mendeljevom Đurićem**, na dužnosti komandira I čete Centra za obuku Jahorina, u periodu od 10.07. do 19.7.1995. godine, učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu ubijanja muškaraca Bošnjaka i u udruženom zločinačkom poduhvatu prisilnog premještanja bošnjačkog civilnog stanovništva, dijeleći zajedničku namjeru i plan sa ostalim učesnicima UZP, među kojima general Ratko Mladić, komandant VRS-a; pukovnik Ljubiša Beara, načelnik za bezbjednost Glavnog štaba VRS; general Radislav Krstić, komandant Drinskog korpusa; potpukovnik Vujadin Popović, pomoćnik komandanta za bezbjednost Drinskog korpusa; pukovnik Vinko Pandurević, komandant Zvorničke brigade; potpukovnik Dragan Obrenović, zamjenik komandanta i načelnik štaba Zvorničke brigade; pukovnik Vidoje Blagojević, komandant Bratunačke brigade; Momir Nikolić, pomoćnik komandanta za bezbjednost i obavještajne poslove Bratunačke brigade; Dragan Jokić, načelnik inženjerije Zvorničke brigade; Deronjić Miroslav, civilni povjerenik za Srebrenicu; Sarić Goran, komandant Specijalne brigade policije MUP RS; Dragomir Vasić, načelnik CJB Zvornik, te razni drugi pojedinci i vojne i policijske jedinice, uključujući jedinice Drinskog korpusa, jedinice Glavnog štaba VRS, jedinice MUP-a RS, među kojima Centar za obuku Jahorina pri Specijalnoj brigadi policije RS (SBP), 2. Odred SBP Šekovići, čete PJP CJB Zvornik, PS Bratunac, PS Zvornik, da djelimično istrijebe grupu bošnjačkog naroda, prisilnim premještanjem oko 40 000 žena, djece i staraca i pogubljenjima po kratkom postupku između 7 000 i 8 000 muškaraca Bošnjaka pri čemu su planirali, poticali, naređivali i pomagali da se izvrše krivična djela opisana u ovoj optužnici, djelujući individualno i u dogovoru sa ostalim učesnicima UZP doprinijeli realizaciji:

a) Udruženog zločinačkog poduhvata za ubijanje, tako što su:

1. U periodu od 12.07.1995. godine do 18.07.1995. godine, **Duško Jević**, **Mendeljev Đurić** i **Nedo Ikonić** rasporedili pripadnike I i II čete Centra za obuku Jahorina na i u blizini ceste Bratunac- Konjević Polje, s ciljem zarobljavanja i likvidacije mladića i muškaraca Bošnjaka, koji su pokušavali kroz šumu da pobjegnu iz Zaštićene zone UN Srebrenica, bojeći se zarobljavanja i likvidacije, optuženi naređivali, nadzirali, podržavali i poticali svojim prisustvom njihove podređene koji su, zajedno sa 2. Odredom SBP Šekovići, 1. četom PJP CJB Zvornik i VRS-om, vršili zarobljavanje više

hiljada muškaraca i dječaka Bošnjaka, koje su pretresali i tom prilikom im oduzimali novac, dragocjenosti i lične stvari, vezivali ih i sprovodili na mjesta privremenog zatočenja, dok su neke od zarobljenika ubijali duž putne komunikacije, među kojima i više ranjenika, njih 5-7, koje je lišio života Dragan Crnogorac, dok je Aleksa Aco Golijanin naredio pripadnicima Centra za obuku, među kojima je bio i Crnogorac Dragan, da pogube 15-20 zarobljenih muškaraca Bošnjaka na livadi pored putne komunikacije Konjević Polje-Bratunac te potom i sam učestvovao u ubijanju zarobljenika, a Siniša Renovica, komandir voda II čete, lišio života dvojicu zarobljenih Bošnjaka, „Brko“, komandir voda II čete, lišio života najmanje jedno lice, a neutvrđenog datuma u navedenom periodu, optuženi organizovali akciju odlaska dobrovoljaca, pripadnika I i II čete, njih 40-60, među kojima su bili T. i C., nazvanih „vod smrti“, za pogubljenja po prijekom postupku, prethodno zarobljenih muškaraca Bošnjaka, na lokacijama livade u Sandićima, skladišta ZZ Kravica i drugim nepoznatim lokacijama;

2. Nakon što su u kasnim popodnevnim satima 13. jula 1995. godine, pripadnici 2. Odreda otpočeli sa pogubljenjima zarobljenih muškaraca Bošnjaka u skladištu ZZ Kravica, njih oko 1000, pucajući na njih iz automatskih pušaka i bacajući ručne bombe u skladište, **Duško Jević, Mendeljev Đurić i Neđo Ikonić**, svjesni da je ubijanje muškaraca Bošnjaka u toku, u večernjim satima 13. jula izdali naredbu za raspoređivanje njihovih podređenih ispred, iza i u okolini skladišta ZZ Kravica i duž ceste Bratunac-Konjević Polje, s ciljem zarobljavanja i likvidacije muškaraca Bošnjaka, a koji su na taj način zamijenili 2. Odred Šekovići, i pod komandom i rukovodstvom i pod nadzorom optuženih nastavili sa pogubljenjima preživjelih muškaraca Bošnjaka u skladištu tokom noći i sljedećeg dana 14. jula, ne čineći ništa da se preostalim preživjelim zarobljenicima u tom skladištu pruži prva pomoć ili bilo kakva medicinska njega čime su podsticali svoje podređene da nastave ubijati zarobljenike čak i one koji su među tijelima usmrćenih pokazivali znakove života, pri čemu su izvjesni Arkan i Hercegovac, pripadnici I čete Centra za obuku Jahorina, ubacivali bombe u skladište u kojem su se nalazili preživjeli zarobljenici, a drugi pripadnici Centra za obuku vršili strijeljanje zarobljenih Bošnjaka koje su pripadnici I i II čete doveli tokom cijelog dana 14. jula iz pravca Konjević Polja u manjim i većim grupama, od kojih je najveća brojala između 50 i 100 muškaraca, a Neđo Milidragović, komandir voda I čete Centra za obuku Jahorina, rukovodio likvidacijom više desetina zarobljenika koji su se već nalazili u skladištu i koji su naknadno dovedeni, a optuženi Goran Marković pozivao dobrovoljce iz svoje jedinice koji će vršiti likvidacije zarobljenika, a nakon što su zarobljenike prethodno na prevaran način namamili da izađu iz skladišta, koji su prethodno morali, da bi izašli iz skladišta, skloniti leševe sa izlaza iz skladišta, a zatim ih teško izranjavane u strijeljanjima prethodnog dana i noći u skladištu ZZ Kravica, postrojili u više vrsta, naredili im da kleknu i potom ih strijeljali, a nakon što su izvršili strijeljanje svih zarobljenika pojedinci iz I i II čete Centra za obuku Jahorina, među kojima Kuvelja Božidar, Ilić Zoran i Arkan, su pucajući iz pištolja i automatskih pušaka, usmrtili one zarobljenike koji su davali znakove života, odnosno izvršili „ovjeru“ već strijeljanih, te su na taj način učestvovali u pogubljenju više od 1000 zarobljenika, čija mrtva tijela su pokrivali sijenom kako bi sakrili masovna pogubljenja, a kada je otpočelo odvoženje leševa, pripadnici Centra za obuku ustrijelili jednog preživjelog koji je

pokušao da pobjegne;

3. Dana 17. i 18. jula 1995. godine, izvršavajući naredbu Sarić Gorana, komandanta Specijalne brigade policije MUP RS, **Jević Duško, Ikonić Neđo, Đurić Mendeljev**, komandovali, nadzirali i svojim prisustvom poticali pripadnike I i II čete Centra za obuku Jahorina, da zajedno sa dijelovima Bratunačke brigade VRS, vrše pretres šumskog područja iznad ceste Bratunac-Konjević Polje s ciljem pronalaska i zarobljavanja radi pogubljenja muškaraca Bošnjaka, pa nakon što su ih zarobili najmanje četiri zarobljena Bošnjaka likvidirali, od kojih je dvojicu po kratkom postupku pucanjem iz automatske puške usmrtio Neđo Milidragović, komandir voda I čete, a jednog zarobljenika po naredbi optuženog Marković Gorana po kratkom postupku pucanjem iz automatske puške usmrtio Aco Golijanin, dok je u mjestu Jelah četvrtog zarobljenog Bošnjaka po kratkom postupku pucanjem iz automatske puške usmrtio Ilić Zoran, također pripadnik I čete, a više stotina muškaraca i nekoliko dječaka Bošnjaka doveli blizu ceste Konjević Polje – Bratunac, na lokaciji sela Pervani, oduzeli im lične stvari, uključujući lične isprave, novac i dragocijenosti, povezali im ruke na leđima, a zatim ih odveli prema skladištu na raskrsnici u Konjević Polju, gdje su i zatvoreni, a potom likvidirani, među kojima su bili i Cvrk (Hasana) Munib i Cvrk (Muniba) Munir, koji su identifikovani među ostalim pronađenim u masovnoj grobnici Cerska.

b) Udruženog zločinačkog poduhvata za prisilno premještanje civilnog bošnjačkog stanovništva, tako što su:

1. U periodu od 12. do 18. jula 1995. godine, **Duško Jević, Mendeljev Đurić i Neđo Ikonić** komandovali, nadzirali, koordinirali i svojim prisustvom poticali pripadnike Centra za obuku Jahorina koji su držali prohodnom cestu Bratunac-Konjević Polje, kako bi omogućili nesmetan prolazak autobusa i kamiona sa ženama i djecom bošnjačke nacionalnosti, koje su prethodno prisilno ukrcali u autobuse i kamione u Potočarima,

Dakle, da je zajedno sa optuženim Jević Duškom, Đurić Mendeljevom, kao učesnik udruženog zločinačkog poduhvata opisanog u tačkama a) i b) optužnice vršio, planirao, poticao, naređivao ubijanje i nanošenje teških tjelesnih ozljeda i duševnih povreda skupini Bošnjaka, koji su, kao Bošnjaci Istočne Bosne, činili značajan dio etničke skupine Bošnjaka, i da je vršio, planirao, poticao, naređivao, prisilno premještanje žena, djece i starijih pripadnika bošnjačkog stanovništva na područja izvan Republike Srpske, s namjerom da djelimično istrijebi nacionalnu, etničku i vjersku skupinu Bošnjaka,

Čime bi počinio krivično djelo Genocid iz člana 171. stav 1. tačka a) i b) Krivičnog zakona BiH u vezi sa članom 180. stav 1. istog Zakona.

Na osnovu odredbe člana 284. stav 1. tačka c) Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, optuženi:

4. **MARKOVIĆ GORAN**, sin Kcje i Stancjke, rođ. Vlajić, rođen 08.11.1964. godine u Sarajevu, sa prebivalištem u ..., sa boravištem u mjestu ..., JMBG ..., po nacionalnosti ..., državljanin ..., postupak za dobijanje državljanstva ... u proceduri, oženjen, otac dvcje malojetne ojece; penzioner, srednjeg imovnog stanja, odlikovan ordenom Miloša Obilića, neosuđivan, ne vodi se drugi krivični postupak protiv njega, lišen slobode dana 18.12.2009. godine u 11:15 sati, nalazi se u pritvoru po Rješenju Suda BiH,

OSLOBADA SE OPTUŽBE

Da je:

U periodu od 10.07. do 19.7.1995. godine, za vrijeme širokog i sistematičnog napada vojske i policije RS na civilno bošnjačko stanovništvo iz Zaštićene zone UN Srebrenica, znajući za taj napad, komandovao II vodom u sastavu I čete Centra za obuku Jahorina tako što je naređivao, poticao, pomagao i podržavao plan djelimičnog istrijebljenja grupe bošnjačkog naroda, nanošenjem teških fizičkih i duševnih povreda, prisilnim premještanjem stanovništva, odvajanjem muškaraca od njihovih porodica, zarobljavanjem i pogubljenjima muškaraca Bošnjaka iz Zaštićene zone UN Srebrenica,

1. Dana 12. jula 1995. godine, u naselju Budak blizu Potočara, u vrijeme kada je bošnjačko stanovništvo napuštalo svoju imovinu, bježeći prema UN bazi u Potočarima, komandovao vodom čiji su pripadnici naoružani automatskim oružjem učestvovali u pretresu bošnjačkih kuća s ciljem sakupljanja bošnjačkog stanovništva i sprovođenja u sabirni centar u Potočarima, svjestan da će bošnjačko stanovništvo iz Potočara biti protiv njihove volje premješteno na područja pod kontrolom Armije R BiH;

2. Dana 12. i 13. jula 1995. godine, komandovao vodom čiji su pripadnici zajedno sa drugim pripadnicima I čete učestvovali u prisilnom premještanju civilnog stanovništva iz baze UN-a u Potočarima autobusima i kamionima na područje pod kontrolom Armije R BiH, tako što su u autobuse i kamione smještali samo žene, djecu, a muškarce- njih više od 1000- odvajali ne dopuštajući im da zajedno sa svojim porodicama uđu u kamione i autobuse, prethodno im oduzimajući lične stvari, uključujući lične isprave, novac i dragocijenosti, udarali ih kundacima pušaka i nogama, usljed jačine kojih udaraca je jedan od muškaraca Bošnjaka oboren na zemlju, a zatim ih sprovođili u obližnju „bijelu kuću“ gdje su držani pod stražom, odakle su kamionima i autobusima sprovođeni na privremena mjesta zatočenja u Bratuncu, svjestan da će ti muškarci biti pogubljeni po prijekom postupku;

3. Dana 12. i 13. jula 1995.godine, komandovao II vodom čiji su pripadnici zajedno sa drugim pripadnicima I i II čete Centra za obuku Jahorina i pripadnicima drugih

jedinica VRS i MUP-a, učestvovali u zarobljavanju više hiljada muškaraca Bošnjaka, koji su pokušavali kroz šumu da pobjegnu iz zaštićene zone, bojeći se zarobljavanja i likvidacije od strane MUP-a i Vojske RS, koje su prilikom zarobljavanja pretresli i kojima su oduzeli novac i vrijednosti, te im naredili da odlože hranu, odjeću i ostalo što su nosili u torbama, a potom ih odveli u skladište ZZ Kravica, optuženi svojim prisustvom podsticao ubijanje zarobljenika, pa je tako Aco Golijanin, zamjenik optuženog, naredio pripadnicima Centra za obuku da pogube 15-20 zarobljenih muškaraca Bošnjaka na livadi pored putne komunikacije Konjević Polje-Bratunac, u kojim ubistvima je i sam Golijanin učestvovao;

4. Tokom noći 13. jula 1995. godine i narednog dana komandovao II vodom čiji su pripadnici bili raspoređeni na putnoj komunikaciji Bratunac – Konjević Polje u blizini skladišta ZZ Kravica, koji su zajedno sa drugim pripadnicima I čete vršili zarobljavanje muškaraca Bošnjaka i sprovodili ih u skladište Kravica gdje su likvidirani, a optuženi pozivao dobrovoljce iz II voda koji će vršiti likvidacije zarobljenika pa na taj način pomagao i podržavao ubistvo preko 1000 zarobljenih;

5. Dana 17. i 18. jula 1995. godine komandovao II vodom, čiji su pripadnici zajedno sa drugim pripadnicima I i II čete i pripadnicima Bratunačke brigade VRS, učestvovali u pretresu šumskog područja iznad ceste Bratunac-Konjević Polje s ciljem pronalaska, zarobljavanja i pogubljenja muškaraca Bošnjaka, prilikom kojeg pretresa su najmanje četiri muškarca Bošnjaka likvidirali od kojih je jednog po naređenju Marković Gorana strijeljao Aco Golijanin, zamjenik optuženog, pucajući u njega iz neposredne blizine iz automatske puške a više stotina muškaraca Bošnjaka koje su zarobili, među kojima je bilo i djece, doveli blizu ceste Konjević Polje – Bratunac, na lokaciji sela Pervani, oduzeli im lične stvari, uključujući lične isprave, novac i dragocijenosti, povezali im ruke na leđima, a zatim ih odveli prema skladištu na raskrsnici u Konjević Polju, gdje su i zatvoreni, a potom likvidirani, među kojima su bili i Cvrk (Hasana) Munib i Cvrk (Muniba) Munir, koji su identifikovani među ostalim pronađenim u masovnoj grobnici Cerska,

Dakle, da je pomogao djelimično istrebljenje grupe bošnjačkog naroda tako što je naređivao, vršio i poticao ubijanje i nanošenje teških tjelesnih ozljeda i duševnih povreda skupini Bošnjaka, koji su, kao Bošnjaci Istočne Bosne, činili značajan dio etničke skupine Bošnjaka, te naređivao, vršio i poticao prisilno premještanje žena, djece i starijih pripadnika bošnjačkog stanovništva na područja izvan Republike Srpske,

Čime bi počinio krivično djelo Genocid iz član 171. stav 1.tačka a) i b) Krivičnog zakona BiH u vezi sa članom 31. istog zakona.

III

Na osnovu člana 188. stav 4. i člana 189. stav 1. ZKP-a BiH optuženi se oslobađaju dužnosti da nadoknade troškove krivičnog postupka.

IV

Na osnovu člana 198. stav 2. i 3. ZKP-a BiH oštećeni, te srodnici stradalih se sa imovinskopравnim zahtjevom, upućuju na parnicu.

O b r a z l o ž e n j e

1. Nakon što je vijeće u smislu člana 281. ZKPBiH savjesno i sadržajno ocijenilo svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima, koji su izvedeni na glavnom pretresu, te prethodno analizirajući navode optužbe i odbrane, zaključeno je da je tokom predmetnog postupka dokazano da su optuženi Duško Jević Mendeljev Đurić počinili krivično djelo za koje su oglašeni krivim.
2. Procesne odluke donesene tokom suđenja nalaze se u Aneksu 1, dok Aneks 2 sadrži spisak dokaza izvedenih tokom postupka, što sve čini sastavni dio obrazloženja ove presude.

I. TOK POSTUPKA

A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES

3. Tužilaštvo BiH (Tužilaštvo) je dana 15.01.2010. godine, podiglo optužnicu broj: KT-RZ-101/07 koja je potvrđena dana 22.01.2010. godine, a kojom su se optuženi Duško Jević, Mendeljev Đurić i Goran Marković, teretili za počinjenje krivičnog djela Genocid iz člana 171. KZ BiH tačke a) i b) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), u vezi sa članom 29. i 180. stav 1. KZ BiH.
4. Dana 12.03.2010. godine Tužilaštvo je podiglo optužnicu broj: KT-RZ-82/ 08 koja je potvrđena dana 19.03.2010. godine, kojom se optuženi Neđo Ikonić teretio za počinjenje krivičnog djela Genocid iz člana 171. KZ BiH tačke a) i b) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), u vezi sa članom 29. i 180. stav 1. KZ BiH.
5. Sud BiH je rješenjem broj: X-KR-09/823 19.04.2010. godine godine izvršio spajanje postupaka, te se vodio jedinstveni postupak po ovim potvrđenim optužnicama Tužilaštva. Glavni pretres u ovom postupku započeo je 29.04.2010. godine, čitanjem predmetnih optužnica i iznošenjem uvodnih riječi.
6. Nakon izvođenja dokaza predloženih u optužnici, dana 14.04.2011. godine je održana statusna konferencija na kojoj je odbrana iznijela prijedloge dokaza i na kojoj je od Tužilaštva zatraženo dostavljanje zapisnika o saslušanju svjedoka iz istrage, koji nisu saslušavani u toku glavnog pretresa, a za koje odbrana smatra da imaju oslobađajući karakter. Kako bi ispitalo osnovanost navedenog traženja Vijeće je sačinilo uporedni presjek izjava koje je odbrana tražila, među kojima su se samo neke nalazile u posjedu tužioca, pa je naloženo da se iste dostave odbrani, dok su branioci

upućeni da sami saslušaju preostale svjedoke za koje smatraju da posjeduju relevantna saznanja o događajima koji su predmet potvrđene i izmjenjene optužnice, a koja idu u korist optuženima, što je prema ocjeni Vijeća sastavni dio materijalne odbrane koju pružaju optuženima tokom postupka.

7. Nakon izvođenja dokaza odbrane, izvedeni su dokazi replike i duplike, te dokazi Suda, koji su zajedno sa ostalim izvedenim dokazima detaljno pobrojani u Aneksu 2 ove presude.

8. Tužilac je u ovom predmetu koristio pravo iz člana 275. ZKP BiH, koji predviđa izmjenu optužbe. Nakon dostavljanja izmjenjene optužnice, Vijeće je na ročištu za glavni pretres održanom dana 05.03.2012. godine naložilo užilaštvu da Sudu dostavi korigiranu, razumljivu izmjenjenu optužnicu, po kojoj se može postupati, što je učinjeno 06.03.2012. godine.

9. Na istom ročištu, Vijeće je uputilo tužioca da dostavi dokaze o imovinsko pravnim zahtjevima oštećenih, jer se nije moglo postupiti po prijedlogu Tužilaštva za saslušanje predsjednika Udruženja, kao predstavnika oštećenih, obzirom da oštećena lica mogu istupati jedino posredstvom ovlaštenih punomoćnika, koju funkciju prema ocjeni Vijeća nemaju predstavnici raznih Udruženja žrtava.

1. Završne riječi

(a) Tužilaštvo

10. Iznošenje završnih riječi počelo je 22.03.2012. godine, kojom prilikom se tužilac osvrnuo na dokaze o postojanju Udruženog zločinačkog poduhvata, te neposrednog učešća optuženih u počinjenju krivičnog djela Genocid iz člana 171. KZ BiH, čija posljedica je smrt preko 1000 ljudi. Tužilac se također osvrnuo na dokaze o sastavu i funkciji jedinica Centra za obuku Jahorina, pojedinačni status svih optuženih te zadatke koje su imali prije odlaska na teren Srebrenice, te one koje su imali u kontekstu događaja za koje se terete potvrđenom optužnicom.

11. Završne riječi Tužilaštva koncipirane su na način da su iznošeni činjenični nalazi, pod koje se podvodi napad na zaštićenu zonu Srebrenica, dokazi da se unište bošnjaci Istočne Bosne neposredno nakon pada enklave. Slijedeća cjelina u izlaganju odnosila se na položaj optuženih u okviru Centra za obuku Jahorina, te njihovo učešće na terenu Srebrenice. Tužilaštvo se u tom kontekstu pozivalo na dokaze i svjedoke koji potkrepljuju zaključak o učešću optuženih u prisilnom preseljenju civila iz Potočara, odvajanju i zarobljavanju muškaraca bošnjaka, te njihovom masovnom pogubljenju. Samim tim Tužilaštvo je dalo svoje viđenje doprinosa optuženih planu UZP-a za počinjenje genocida (u okviru toga su obuhvaćeni UZP za prisilno preseljenje i UZP za ubijanje muškaraca).

12. Tužilaštvo je završne riječi iznosilo i na način da je ukazivalo na dokaze koji su poktrepljivali sve tačke optužnice, i to u odnosu na svakog optuženog ponaosob. Tako

da je data veoma detaljna ocjena iskaza svjedoka, u smislu oprečnosti i dosljednosti sa ranijim izjavama, te je u konačnici data i ocjena tih dokaza od strane Tužilaštva.

13. Tužilaštvo je također dalo osvrt na provedene dokaze koji potkrepljuju navode optužnice o broju ubijenih u ZZ Kravica, pozivajući se prvenstveno na forenzičke dokaze u tom pravcu, te činjenice utvrđene pravosžanim presudama MKSJ.

14. Naglašeno je i da su u ovom krivičnom postupku svjedoci Tužilaštva bili pod velikim opterećenjem, pa je većina njih saslušavana pod mjerama zaštite, a većina njih je bila pripadnikom jedinice kojom su komandovali optuženi. Strah svjedoka najviše je vidljiv kroz činjenicu da su imali različite iskaze u pogledu istog događaja kojem su prisustvovali, i navedeno se može sagledati u kontesktu njihove slabe percepcije i nemogućnosti da se sjete, što se smatra nenamjernim greškama, dok su drugi, prema mišljenju Tužilaštva, to činili u cilju obmane Suda, zaštite optuženih koji su im bili nadređeni, a kojima su i danas lojani, pa nastoje utjecati na tok predmetnog postupka.

15. Prilikom izlaganja, tužilac je neke dijelove završne riječi izostavio obzirom da su kontekstualno više puta spominjani u završnim riječima, ili se radi o pravnim i teorijskim pitanjima koja će Sud svakako imati u vidu prilikom konačne ocjene dokaza, pri čemu je naglašeno da će odbrani biti dostavljen integralni tekst kako bi se pripremili za iznošenje svojih završnih riječi.

16. Na kraju izlaganja, tužilac je predložio da se optuženi oglase krivim po svim tačkama izmjenjene optužnice, te da se osude na kazne dugotrajnog zatvora.

(b) Odbrana prvooptuženog Duška Jevića

17. Braniteljica optuženog Duška Jevića, advokat Vera Lazić, u svom završnom izlaganju osporava navode izmjenjene optužnice, smatrajući da je učinjeno prekoračenje optužbe dodavanjem novih osoba koje su navodno bile u UZP-u sa optuženim, zatim se dodaju radnje kojih nije bilo u potvrđenoj optužnici (kao što su ubistva koja je počinio Siniša Renovica, ubistva koja je počinio komandir voda II čete zv. "Brko" i organizovanje voda smrti sa 40-60 osoba, među kojima su bili T i C. Braniteljica je precizirala i da se na taj način dodaje kompletna tačka za trojicu optuženih da su komandovali, nadzirali i koordinirali i poticali pripadnike centra – obezbjeđenje komunikacije za prolaz žena i djece koje su prinudno ukrkali.

18. Braniteljica je ukazivala i na procesne situacije u kojima je učinjena povreda parava na odbranu, onemogućivanjem unakrsnog ispitivanja svjedoka čije izjave su prihvaćene od strane ovog Vijeća, a koje izjave nisu dali u istrazi u ovom predmetu, te uvrštavanje izjava osumnjičenih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića datih istražiteljima MKSJ, što se prema mišljenju odbrane, a u skladu sa odredbama člana 10. ZKP BIH ima smatrati nezakonitim dokazima. Prema stavu odbrane, nepravilno su u dokaze uvršteni i izvještaji vještaka obzirom da isti nikada nisu usmeno saslušani pred pretresnim vijećem u ovom predmetu.

19. Odbrana je u završnim riječima ukazivala i na brojne zaštićene svjedoke koji su svjedočili da su svoje iskaze davali pod prijetnjom, te su im tokom ispitivanja u istrazi sugerirano na koji način trebaju odgovoriti, a razgovori obavljani prije davanja izjave nisu ni na koji način evidentirani.

20. Branioци su osporavali i koncept UZP-a kao oblika odgovornosti tvrdeći da isti nije bio propisan ni u KZSFRJ koji je važio u vrijeme počinjenja djela ni u KZ BiH, kao zakonu koji sud primjenjuje. Odbrana dalje tvrdi da navedeni oblik odgovornosti nije postojao čak ni kao dio međunarodnog običajnog prava u vrijeme počinjenja djela, te je u sudsku praksu uveden tek 1999. godine kroz predmet MKSJ *Tužilac protiv Tadića*. Braniteljica je generalno osporavala i retroaktivnu primjenu KZ BiH, koji je strožiji po učinioca.

21. Osim toga, da bi se optuženi oglasio krivim za učestvovanje u UZP-u, prema mišljenju odbrane neophodno je bilo dokazati ko su ostali učesnici istog, zatim postojanje zajedničkog plana, te odnos optuženog prema tim licima. U tu svrhu braniteljica je citirala dio iskaza svjedoka Momira Nikolića u predmetu Trbić u kojem je isti osporio postojanje bilo kakvog plana ubijanja vojno sposobnih muškaraca iz Srebrenice. Osim UZP-a ubijanja, braniteljica je istakla da se UZP prisilnog preseljenja mora posmatrati kroz ulogu optuženog LJ. Borovčanina, kao komandanta policijskih jedinica kojima su pripadali optuženi, navodeći da isti dolaze na područje Srebrenice, kako bi pomogli vojnu operaciju, koja je prema mišljenju odbrane imala za cilj demilitarizaciju enklave, dok je 28 Divizija bila legitiman vojni cilj.

22. Braniteljica dalje tvrdi da je optuženi na teren došao kao rukovodilac Centra, a ne kao zamjenik Lj. Borovčanina, koji je upravljao cijelom operacijom, koji je imao svoju kancelariju u SJB Bratunac, gdje su svim pripadnicima jedinice dodjeljivani zadaci.

23. Sa druge strane, iseljavanje stanovništva je prema mišljenju odbrane upravo bila posljedica operacije "Krivaja 95" ali je istovremeno i volja stanovnika Srebrenice, koji su, kako to odbrana tvrdi, željeli da idu i prije događaja iz jula, zbog nezadovoljavajućih humanitarnih uslova.

24. Najzad, odbrana smatra da Tužilaštvo nije dokazalo radnje koje se optuženom stavljaju na teret, niti su iste prema mišljenju odbrane spojive sa optuženim kao profesionalcem, radnikom MUP-a, kolegom i čovjekom koji je u Sarajevu živio sve do izbijanja sukoba, gdje ga je rat i zatekao. Shodno tome, odbrana je istakla da se radi o pripadniku MUP-a koji je u obavljanju dodjeljenih zadataka bio previše korektan i disciplinovan, te je za svoj rad dobio i brojna odlikovanja. Shodno svemu iznesenom, odbrana je predložila da izricanje oslobađajuće presude jer nije dokazano da je počinio krivično djelo za koje se tereti.

(i) Optuženi Duško Jević

25. U svom završnom izlaganju optuženi je izrazio kajanje rekavši da nije želio rat, te naučen da poštuje institucije sistema nikada nije podržavao bilo kakav zločin i zlodjela bilo kad nad bilo kim, pa samim tim i u Srebrenici. Dalje tvrdi da je u jedinicama Centra za obuku Jahroina, odnosno među licima dovedenim iz R Srbije, zasigurno bilo

osoba sa kriminalnim dosijeom, ali tvrdi da to nije mogao znati. Decidan je u tvrdnji da starješine Centra nisu učestvovala u planiranju operacije Krivaja 95.

26. Oспорavao je učesće u UZP-u sa optuženima, a naročito sa Neđom Ikonićem za kojeg tvrdi da nije ni znao kad je došao na teren Srebrenice, te je osporavao nezakonitost radnje preseljenja civila u kojoj su učestvovali čak i pripadnici UNPROFOR-a. Optuženi je u završnom izlaganju osporavao i učesće u odvajanju muškaraca, dodajući da nikada nije vidio spisak lica osumnjičenih za ratne zločine nad srbima.

27. Na kraju izlaganja optuženi je predložio izricanje oslobađajuće presude jer nije učestvovao u počinjenju zločina, niti bilo kakvih protivzakonitih radnji, niti je na to bilo koga poticao ili kome pomagao. Tvrdi i da bi sam sebi presudio da je bilo kada počinio neki zločin, jer ima samo jedan kriterij u životu, a to je njegova savjest.

(c) Odbrana drugooptuženog Mendeljeva Đurića

28. U svom završnom obraćanju Sudu, branilac optuženog, advokat Miodrag Stojanović iskatako je činjenicu da je veliki broj svjedoka u ovom predmetu uživao mjere zaštite, da je previše njih izmijenilo iskaz na glavnom pretresu u odnosu na izjavu koju su dali u istrazi, dok su trojica od saslušanih svjedoka pred ovim Sudom potpisali sporazume o priznanju krivnje.

29. Pored brojnih nedostataka izmjenjene optužnice, branilac je ukazao na nepreciznost činjeničnih navoda u pogledu nedostatka deifinisanja oblika učesća optuženog u počinjenju krivičnog djela, pri čemu ne nalazi dokazanim ni pojedinačne inkriminacije iz optužnice (podrazumijevajući pod tim incidentna ubistva u Potočarima i duž putne komunikacije), dok prema njegovom mišljenju ne postoji bilo kakva veza tih radnji sa optuženim Mendeljevom Đurićem. U tom pravcu, branilac ne nalazi dokazanim ni učesće optuženog u UZP-u, niti da su počinjeni zločini bili predvidiva posljedica navedenog UZP-a.

30. Branilac je u svom završnom izlaganju iznosio analizu pravne regulative u odnosu na elemente bića krivičnog djela Genocid, čiji izvor se nalazi u članu 2. Konvencije o Genocidu, koji propisuje da cilj nije ubijanje samo po sebi, već mora imati jasam cilj da se u potpunosti ili djelimično uništi jedna skupina kao takva. Branilac je dodao da su brojne presude MKSJ konstatovale postojanje Genocida u Srebrenici. Međutim, i dalje ostaje pri tvrdnji da Genocid predviđa pogubljenje značajnog dijela skupine, što prema njegovom mišljenju, nije slučaj sa pogubljenjima koja se stavljaju na teret optuženima u ovom predmetu.

31. U tom smislu branilac je još jednom istakao tezu odbrane, da je 28. Divizija bila legitiman vojni cilj, kojom prilikom je stradalo između 2.000 do 4.000 ljudi, koji se, kako to branilac navodi, pogrešno pripisuju broju ubijenih u masovnim egzekucijama na stratištima Orahovac, Petkovci, Kravica Dom kulture i Branjevo.

32. Na kraju izlaganja, branilac je osporio učesće optuženog u UZP-u prisilnog preseljenja, prezentirajući video materijal na kojem optuženi Mendeljev koordinira

preseljenje civila, smatrajući da navedeno jasno pokazuje njegovo stanje svijesti, odnosno da isti nije imao namjeru prisilno iseliti stanovništvo, koje je dobrovoljno željelo napustiti to područje. Navedeno postupanje je prema mišljenju branioca u skladu sa odredbama Ženevske konvencije, koja predviđa obavezu svake zaraćene strane da stanovništvo izmjesti iz zone obuhvaćene borbenim dejstvima.

33. Branilac je naglasio i da optuženi za vrijeme boravka u Potočarima, nije ni na koji način učestvovao u odvajanju muškaraca, niti je pripadnicima jedinice naredio takvo postupanje, tvrdeći da zasigurno nije imao svijest da će ti muškarci naknadno biti pogubljeni.

34. Branilac je na kraju izlaganja istakao da je optuženi dugogodišnji profesionalni radnik MUP-a, koji je svoju porodicu odgajao bez mržnje ili netrpeljivosti prema drugim nacionalnostima, te niti jedan od saslušanih svjedoka nije rekao da je prema bilo kome postupao sa diskriminatornom namjerom. Navedeno, prema mišljenju branioca implicira da optuženi ne bi nikada pomislio ili poželio uništiti drugu nacionalnu skupinu, pa je shodno navedenom predložio da se optuženi oslobodi od optužbe i da mu se ukine izrečena mjera pritvora.

(i) Optuženi Mendeljev Đurić

35. Optuženi se u svom završnom izlaganju pridružio navodima branioca izražavajući iskreno žaljenje za sve žrtve, i njihove preživjele srodnike koji i danas osjećaju gubitak najdražih. Sam tvrdi da se tokom proteklih godina pitao da li je svojim časnim namjerama doprinjeo zločinu, dodajući da je cijeli život posvetio obavljanju policijske službe, tokom koje se naučio strogo poštovati naređenja. Tvrdi i da se u pogrešno vrijeme našao na pogrešnom mjestu, te da nije bio upoznat sa bilo kakvim planovima vezano za operaciju „Krivaja 95“.

36. Zbog porodice i prijatelja želi reći da nikada nikoga nije ubio, niti je takvo nešto naredio, a ako se nešto takvo i dogodilo, onda se desilo bez njegovog znanja i saglasnosti. Shodno tome, predložio je da Sud donese oslobađajuću presudu.

(d) Odbrana optuženog Gorana Markovića

37. U svom završnom izlaganju branilac optuženog Gorana Markovića, osvrnuo se na brojne mjere zaštite koje su uživali svjedoci u ovom predmetu, naročito oni kojima je tokom istrage tužilac, kako to branilac tvrdi, proizvoljno dodjeljivao pseudonime, pa su izjave tih svjedoka ostajale nedostupne odbrani sve do njihovog ispitivanja na glavnom pretresu, što je po mišljenju branioca imalo negativne implikacije ne samo na unakrsno ispitivanje tih svjedoka, nego i drugih, čiji kredibilitet je mogao biti provjeren.

38. Pored toga, branilac tvrdi da su vršene razne manipulacije sa svjedocima, u vidu pritisaka od strane istražitelja, a neki od svjedoka su se prema njegovom mišljenju samoinkriminalisali, jer su svjedočili bez pravnog savjetnika, iako se sumnjiče za iste događaje.

39. Branilac je dalje pojasnio da je završnu riječ sačinio u pismenoj formi, te da se ista sastoji iz dva dijela, pri čemu se prvi dio odnosi na činjenice i inkriminacije za koje

se optuženi tereti, dok se drugi dio bavi pitanjima primjene materijalnog prava. Branilac je navedenu završnu riječ iznio u kratkim crtama, fokusirajući se na iskaze svjedoka optužbe, koji su prema njegovom mišljenju svjedočili u korist optuženog. Ti svjedoci su potvrdili da optuženi nije znao za plan preseljenja civila niti je 12. jula bio u Potočarima, kao što ni 13. jula u večernjim satima nije bio pred skladištem „Kravica“.

40. Branilac ističe da svi svjedoci koji su optuženog Gorana Markovića viđali tih dana, potvrđuju da je uglavnom razvozio hranu, odnosno da se bavio intendantskim poslovima, dok je njegovim vodom na terenu komandovao njegov zamjenik, Aco Golijan.

41. Branilac je dalje iznio argumentaciju i pravnu analizu krivičnog djela Genocid iz člana 171. KZ BIH odnosno člana 141. KZSRJ, dajući osvrt na sudsku praksu, naglašavajući da se nivo informacija na terenu reducira na putu od starješine prema podređenima, a obzirn da prema stavu odbrane optuženi nije bio u Potočarima, nije ni vidio postupanje prema muškarcima, niti je bio prisutan u vrijeme pogubljenja.

42. Shodno iznesenom, branilac je predložio donošenje oslobađajuće presude i ukidanje mjere pritvora.

(i) Optuženi Goran Marković

43. U svom završnom obraćanju optuženi se pridružio navodima svog branioca, dodajući da nema bilo kakvu vezu sa događajima za koje se tereti, te mu je žao svih ljudi koji su tom prilikom nastradali. Izjavio je i da je prije izbijanja sukoba bio u specijalnoj jedinici, te ni tada, niti bilo kada kasnije, bilo ko od kolega i ljudi koji ga poznaju nije imao primjedbu na njegovo ponašanje, niti je ono u bilo čemu bili diskriminatorsko na nacionalnoj osnovi. Dodao je i da je nakon rata imao kontakte sa bošnjačkim stanovništvom kroz Košarkaški klub u Bijeljini čiji je bio predsjednik.

(e) Odbrana optuženog Neđe Ikonića

44. U svom završnom izlaganju, branilac optuženog Neđe Ikonića, advokat Nenad Rubež, istakao je da se izmjenjenom optužnicom stavlja na teret nova kriminalna količina, u smislu učešća optuženog u UZP-u, ubistva koja je počinio komandir voda, Siniša Renovica, te pozivanje dobrovoljaca i formiranje tzv. “voda smrti”, čime je po mišljenju branioca, učinjeno prekoračenje optužbe na štetu optuženog.

45. Branilac je u daljem izlaganju osporavao znanje optuženog za planove o napadu na enklavu, te planove o postupanju prema odvojenim i zarobljenim muškarcima, dok mu se prisilno iseljavanje civila iz Potočara i ne stavlja na teret. Dodao je i da optuženi Ikonić nikada nije učestvovao u donošenju bilo koje od naredbi, koje su prema mišljenju odbrane bile temeljni dokument za dešavanja u zaštićenoj zoni, već su to izdali vojni i civilni vrhovi. Obzirom da za iste nije znao, optuženi prema stavu odbrane nije ni mogao imati svijesti u vezi pripreme napada, a niti događaja koji su uslijedili nakon pada Srebrenice.

46. Branilac dalje tvrdi da je jedini zadatak optuženog na terenu Srebrenice bio obezbjeđenje putne komunikacije od sela Hrnčići do sela Pervani, kako bi se spriječio prelazak naoružane kolone, odnosno 28. Divizije, te zaštita civilnog srpskog stanovništva.

47. Odbrana ovog optuženog u daljem izlaganju nije osporavala masovna ubijanja muškaraca, ali je osporavano učešće optuženog u tim aktivnostima, jer je stav odbrane da Tužilaštvo tokom postupka nije dokazalo da je optuženi svojim radnjama doprinjeo planu ili dijelio namjeru sa glavnim počiniocima.

48. U pogledu pojedinačnih ubistava, branilac je istakao da se radi o događajima koji su pravosnažno presuđeni pred ovim Sudom, da se radi o zločinima koje su počinili pripadnici I čete, dok ubistva koja se stavljaju na teret pripadniku II čete, komandiru voda Siniši Renovici, prema njegovom mišljenju, nisu dokazana van svake razumne sumnje. U pogledu ubistva koje je izvršilo lice pod nadimkom „Brko“, također pripadnik II čete, branilac ističe da su dokazi u tom pravcu nejasni, neodredivi i ne dovode u bilo kakvu vezi optuženog Ikonića sa navedenim događajem.

49. Prema mišljenju branioca, nije dokazano ni da je optuženi pozivao dobrovoljce, ili organizovao tzv. „vod smrti“. Osim toga, branilac tvrdi i da je optužnica u tom pravcu nejasna u smislu da činjenično ne precizira ko je organizator voda, kakav je njegov sastav i ko istim komanduje. Također, tvrdi da niko od svjedoka ne potvrđuje da se bilo koji pripadnik II čete javljao kao dobrovoljac za bilo koji zadatak.

50. Najzad, branilac ukazuje na nepostojanje uzročno- posljedične veze između radnji optuženog u smislu učestvovanja u pretresu terena 17. i 18. jula, kojom prilikom je zarobljena velika grupa ljudi, transportovana u skladište u Konjević polju i likvidacije tih ljudi, od strane neidentifikovanih počinitelaca.

51. Shodno svemu navedenom, predložio je izricanje oslobađajuće presude.

(i) optuženi Neđo Ikonić

52. Optuženi je u završenom obraćanju rekao da sve vrijeme boravka na terenu nije znao za bilo kakva ubistva a ponajmanje je ista naređivao ili na njih poticao. Izražava žaljenje zbog svih žrtava i nada se da će Sud donijeti pravednu odluku.

B. GENERALNA OCJENA DOKAZA U POSTUPKU

53. Odredba člana 3. stav 1. ZKP BiH propisuje da se optuženi smatra nevinim za krivično djelo dok se pravosnažnom presudom ne utvrdi njegova krivnja.¹ Tužilac stoga nosi teret utvrđivanja krivice optuženog, a u skladu sa članom 3. stav 2. ZKP BiH

---

¹ Član 3. stav 1. ZKP BiH navodi da „ se svako smatra nevinim za krivično djelo dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja“. Ova odredba je u skladu sa svim glavnim institutima o ljudskim pravima. *Vicjeti*, Evropska konvencija o ljudskim pravima, član 6. stav 2; međunarodna konvencija o civilnim i političkim pravima, član 14. stav 2.

optužba to mora uraditi izvan svake razumne sumnje.² Činjenica da odbrana nije osporavala određene činjenične navode sadržane u optužnici, ne znači da je vijeće prihvatilo te činjenice kao dokazane. Teret dokazivanja ostaje na tužiocu za svaku optužbu tokom cijelog suđenja.

54. Shodno tome, u utvrđivanju da li je tužilac dokazao predmet izvan svake razumne sumnje, vijeće je pažljivo razmotrilo da li postoji bilo kakva druga razložna interpretacija uvrštenih dokaza, osim one koju je prihvatilo ovo vijeće, kada je u skladu sa načelom *In dubio pro reo*³ odlučilo da nije dokazano da su optuženi Goran Marković i Neđo Ikonić krivi za počinjenje krivičnog djela za koje su se teretili izmjenjenom optužnicom.

55. Temeljem odredbe člana 15. ZKP BiH, vijeće ima pravo da slobodno ocjenjuje dokaze.⁴ Prema tome, optužbe protiv optuženih su pažljivo razmotrene, uključujući i sve uložene dokaze. Prilikom ocjene dokaza izvedenih tokom glavnog pretresa, vijeće je poklonilo dužnu pažnju, između ostalog, pojedinačnim okolnostima svih svjedoka, kao i njihovog mogućeg učešća u događajima i rizika da sebe inkriminiraju, te njihovom odnosu sa optuženima. Vijeće je također razmotrilo konzistentnost svjedočenja svakog svjedoka tokom direktnog ili unakrsnog ispitivanja i u slučaju bitnih odstupanja, uporedilo njegovo svjedočenje sa izjavama koje su dali tokom istrage.

56. Ponekad se usmeno svjedočenje svjedoka razlikovalo od izjave koju su isti dali u istražnoj fazi. Međutim, treba imati u vidu da je prošlo osamnaest godina od događaja navedenih u optužnici, te je opravdano očekivati da je protok vremena uticao na tačnost i vjerodostojnost sjećanja svjedoka. Također, činjenica je da se zbog prirode krivičnog postupka, svjedoku na glavnom pretresu mogu postaviti drugačija pitanja od onih koja su postavljena u prethodnim razgovorima, pa je nakon konkretizacije pojedinih pitanja opravdano očekivati da se sjeti dodatnih detalja. Naravno, Vijeće je imalo u vidu da je veliki broj svjedoka i sam bio na terenu u mjesto i vrijeme kada i optuženi, pa izbjegavanjem odgovora na pojedina pitanja, nastoje sebe sačuvati od samoinkriminacije, što im Zakon i dozvoljava. Ovakve situacije, vijeće je pažljivo razmatralo prilikom utvrđivanja težine koja se treba dati takvim dokazima.

57. Vijeće je neposredno posmatralo svjedoke tokom svjedočenja, i tom prilikom je cijeno njihovo držanje, glas i reakciju na pojedina pitanja. Vijeće se tako uvjerilo da se većina svjedoka subjektivno drugačije osjećala prilikom davanje izjave tužiocu i prilikom prisustva u istoj sudnici sa optuženima, što je zasigurno imalo uticaja na njihovo neposredno svjedočenje. Npr. Iznošenje detalja u kojima je učestvovao sam optuženi i

---

² Član 3. stav 2. ZKP BiH navodi da "sumnju u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, Sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog."

³ Član 3. stav 2. ZKP BiH.

⁴ Član 15. ZKP BiH navodi da "... postojanje ili nepostojanje činjenica nije vezano ni ograničeno posebnim formalnim dokaznim pravilima".

to u njegovom prisustvu, zasigurno predstavlja, za svjedoka, dodatno opterećenje prilikom svjedočenja na glavnom pretresu.

58. Razmatranje usmenih svjedočenja pred vijećem, izvjesne nedosljednosti i netačnosti između prethodnih izjava i usmenog svjedočenja svjedoka, ili između različitih svjedoka predstavljaju relevantan faktor u procjeni težine i one nužno ne diskredituju cijelo svjedočenje svjedoka. Ako je svjedok detaljno ispričao suštinu događaja o kojima se radi, periferne devijacije nisu nužno dovele u pitanje istinitost takvog dokaza.

59. Vijeće je pažljivo razmotrilo svjedočenja svih svjedoka optužbe i odbrane u odnosu na navode optužnice. Kada su u pitanju iskazi svjedoka, vijeće je iste razmotrilo kako bi utvrdilo da li oni izvan razumne sumnje potvrđuju činjenice navedene u optužnici, pri čemu je u svakom trenutku bilo svjesno da je svjedocima/oštećenima bilo izuzetno teško svjedočiti u ovom predmetu, jer su i ranije morali svjedočiti o događajima iz jula 1995. godine. Činjenica da su se njihova svjedočenja često ponavljala (u ovom i drugim postupcima) predstavlja okolnost koja je izvan bilo čije kontrole, kao što je nesporna i činjenica da postoji svega nekoliko preživjelih koji mogu svjedočiti o zločinima počinjenim u Srebrenici u julu 1995. godine.

60. Prilikom ocjene iskaza svjedoka, vijeće je uzelo u obzir činjenicu da su neki svjedoci govorili o relevantnim događajima prezentirajući činjenice koje su zapravo čuli od drugih. Takvi dokazi tretirani su kao posredni dokazi i nije im data ista težina kao neposrednim dokazima.

61. U pogledu određenih svjedoka, vijeće smatra da dijelovi njihovih iskaza nisu bili iskreni, bilo zbog ličnih interesa, bilo zbog prijateljstva i lojalnosti prema nekom od optuženih, ili zbog toga što su htjeli u vlastitom interesu da utiču na ishod postupka. Prilikom donošenja svoje odluke, vijeće je uzelo u obzir način svjedočenja i držanje svjedoka, te uporedilo unutrašnju usaglašenost iskaza koje su svjedoci dali pred vijećem.

62. Vijeće je utvrdilo da su čak i svjedoci koji nisu bili pouzdani i nisu govorili istinu u pojedinim dijelovima svojih iskaza, bili pouzdani i govorili istinu o drugim činjenicama o kojima su svjedočili, te vijeće stoga nije u cjelosti odbacilo njihova svjedočenja, jer to ne bi bilo u interesu pravde, niti u skladu sa obavezom slobodne ocjene dokaza. Vijeće je shodno tome cijeno pouzdanost i iskrenost svakog od svjedoka, te u vezi s tim, ocijenilo pouzdanost i tačnost svake činjenice o kojoj su svjedoci svjedočili. Ocjenu vjerodostojnosti pojedinačnih iskaza, Vijeće će iznijeti u dijelu presude u kojem obrazlaže krivicu optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića po pojedinim tačkama optužnice, te u dijelu koji se odnosi na oslobađajući dio presude.

63. Zaštićeni svjedok S-101 je na glavnom pretresu tvrdio da je u toku istrage vršen pritisak od strane istražitelja SIPA-e, Bajre Kulovca, kako bi svjedočio o događajima kojima nije prisustvovao i o kojima nema neposredna saznanja, povodom čega je 17.01.2011. godine održano suočenje istražitelja Tužilaštva BiH Murisa Brkića i

svjedoka S-101, te svjedoka i istražitelja SIPA-e. Bajre Kulovca.

64. Naime, zaštićeni svjedok tvrdi da su istražitelji intenzivno kontaktirali sa njim i posjećivali ga u porodičnoj kući, vršeći razne vrste pritisaka kako bi u svojoj izjavi potvrdio prisustvo optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića u Potočarima u vrijeme transporta civila, pred „Bijelom kućom“ koja je korištena kao lokacija držanja muškaraca muslimanske nacionalnosti, te prilikom pogubljenja.

65. Međutim, Vijeće primjećuje da ovaj svjedok na glavnom pretresu ne odstupa u svemu od izjave koju je dao u istrazi, pa tako na ročištu na kojem je izvršeno suočenje sa istražiteljem Bajrom Kulovcem sam izjavljuje da ostaje kod onoga što je rekao pred Sudom, jer u tome *„nema ništa sporno“*, dok istražitelj Kulovac tvrdi da se u konkretnom slučaju radilo o svjedoku koji je *„dao najviše podataka u rasvjetljavanju inkriminiranih događaja i kcji je pomogao tokom istrage“*

66. Istražitelj Muris Brkić također tvrdi *„Ovo je bila jedna od najkompleksnijih istraga jer nismo imali integralni spisak pripadnika jedinice, pa smo se oslanjali na svjedočenje. Imena ili nadimke smo saznavali od drugih saslušanih pripadnika jedinice, kada smo saznali za svjedoka S-101 bili smo ushićeni što imamo novog svjedoka za ovaj predmet. On je prilikom prvog ispitivanja bio svjedok za poželiti, jer je u slobodnom kazivanju iznosio šta mu se dešavalo. On je iznosio značajne spoznaje, o kcjima prije njega nismo imali bilo kakve informacije.“*

67. Navedeno Vijeće nalazi veoma značajnim jer je očigledno svjedok na početku pokazivao dobrovoljnu sklonost za saradnju, djelimično i jer je, kako sam kaže, bio izrevolitran tadašnjim ponašanjem instruktora prema tzv. „dezerterima“ tj. licima izručenim iz R Srbije.

68. Kod analize svjedočenja svjedoka S-101, koji je samo u jednom dijelu svog svjedočenja ostao nedosljedan i to počev od svjedočenja koje se odnosi na događaje u i oko skladišta Kravica, dok je u ostalom dijelu svog svjedočenja ostao dosljedan u cjelosti, važno je uočiti da je ovaj svjedok u svojim izjavama iz istrage⁵ mnoge događaje počev od njegovog dolaska na teren Srebrenice, zadatke jedinice u Potočarima, prisustvo optuženih pa sve do opisa događaja pred skladištem Kravica dosljedno potvrdio na glavnom pretresu. U izjavi koju je dao Tužilaštvu dana 10.11.2009. godine (T-105, strana 3. transkripta) svjedok je nagalsio da traži „najveći mogući oblik zaštite“ posebno u lličevom predmetu. Ipak, na glavnom pretresu je odlučio izmijeniti svoj iskaz uz obrazloženje da je na izjave o tim događajima bio prisiljen od strane istražitelja Kulovac Bajre.

---

⁵ T-103 zapisnik o saslušanju svjedoka S-101 od 26.03.2009.god T-104 zapisnik o saslušanju svjedoka S-101 od 27.03.2009.god, T-105 zapisnik o saslušanju svjedoka S-101 od 10.11.2010.godine, T-106 zapisnik o saslušanju svjedoka S-101 od 26.05.2010.godine T- 208 Službena zabilješka istražitelja Murisa Brkića broj KT-RZ-101/07 od 24.02.2011. godine, na okolnosti razgovora sa svjedokom S-101

69. Vijeće je i tokom svjedočenja primjetilo da navedeni svjedok ima brojna relevantna i neposredna saznanja o događajima koji su predmet optužnice, ali je istovremeno moralo uzeti u obzir i nedozvoljene pritiske od strane organa gonjenja, koje je potvrdila njegova supruga, saslušana kao svjedokinja S-127, pa je odlučeno da se zaključak Vijeća u pogledu bilo koje relevantne činjenice u ovom predmetu, neće zasnivati isključivo ili u odlučujućoj mjeri na iskazu ovog svjedoka. Drugim riječima, prilikom konačne ocjene, iskaz ovog svjedoka je posmatran u svijetlu drugih provedenih dokaza, pa su tako uzeti relevantnim samo oni dijelovi njegove izjave, koji su potkrepljeni ostalim izvedenim materijalnim dokazima i iskazima saslušanih svjedoka.

70. U fazi izvođenja dokaza replike Tužilaštva, saslušan je jedan broj pripadnika Centra za obuku, koji su u nekim dijelovima odstupali od izjava koje su dali tokom istrage, pa je i njihovom iskazu Sud pristupio sa naročitom pažnjom, upoređujući u svakom konkretnom slučaju koliko su iskazi tih svjedoka saglasni sa drugim provedenim dokazima. Vijeće je tokom saslušavanja navedenih svjedoka steklo utisak da isti posjeduju veoma značajna i obimna saznanja o predmetnim događajima, jer su na terenu Srebrenice bili očevici većine događaja za koje se optuženi terete. Upravo zbog toga, a vjerovatno nastojeći sebe zaštititi od samoinkriminacije, svjedoci svoje iskaze nastoje korigirati na glavnom pretresu.

71. Koliko su saznanja ove grupe svjedoka relevantna za sam predmet najbolje je vidljivo iz iskaza svjedoka S-119, kojem je odlukom glavnog tužioca dat imunitet za događaje koji su se odigrali na terenu Srebrenice, počevši od pretresa sela Budak do pogubljenja u skladištu „Kravica“. Navedeno je učinjeno upravo iz razloga da bi svjedok bez straha od samooptuženja mogao iznijeti sva saznanja koja ima o događajima koja su predmet optužnice. Obzirom na navedeno, te da nema interesa svjedočiti u korist ili na štetu optuženih, Vijeće je iskazu ovog svjedoka u cjelosti poklonilo vjeru.

72. Sudsko vijeće je izvršilo detaljnu ocjenu nalaza vještaka koje su odbrana i optužba prezentirali u vezi sa događajima opisanim u optužnici. Ocjenjujući dokaznu vrijednost nalaza vještaka, vijeće je takođe uzelo u obzir stručnost konkretnog vještaka, metodologiju koju je pojedini vještak primijenio te podudaranje njihovih nalaza sa drugim dokazima koje je vijeće prihvatilo.

73. Odbrana je tokom postupka osporavala nalaz i mišljenje vještaka Vede Tuće, spec. sudske medicine, smatrajući da svjedok svoj nalaz nije sačinio u skladu sa pravilima struke, niti je prilikom usmenog izlaganja pojasnio u kojem dijelu je njegov rad izvoran, a u kojem dijelu preuzet od drugih vještaka i istražitelja MKSJ. Vijeće u konkretnom slučaju nalazi da je vještak pojasnio obim i predmet vještačenja, izjavljujući da je od 1997. godine uključen u poslove ekshumacije posmrtnih ostataka, te je učestvovao u ekshumaciji oko 100 (stotinu) masovnih grobnica.

74. Obzirom da je na okolnost identificiranih DNK profila primarnih i masovnih grobnica u Srebrenici angažiran pred Sudom u više predmeta, Vještak je na glavnom pretresu pojasnio da je u konkretnom slučaju angažovan od strane Tužilaštva kako bi

sačinio dopunsko medicinsko vještačenje, na okolnost novih identifikacija koje su izvršene od vremena posljednjeg obavljenog vještačenja. Shodno tome, Vijeće nalazi da je navedeni nalaz i mišljenje sačinjen u skladu sa odredbama ZKP BiH, a ocjenu njegove dokazne snage Vijeće je dalo u dijelu presude koji se odnosi na broj ubijenih u skladištu „Krivica“, gdje je predmetni nalaz razmatran u svjetlu svih drugih provedenih dokaza na tu okolnost.

75. Odbrana je osporavala i primjenjivost izvještaja Richard-a Buttler-a (profesionalnog vojnog obavještajca). Međutim Vijeće nalazi da je vještak prilikom izrade svojih izvještaja ograničio analizu samo na dokumentarne dokaze prikupljene pretresima Glavnog štaba VRS i zborničke brigade. Dokumentacija je ovjerena i verificirana od strane MKSJ, a kasnije je korištena u nekim postupcima pred Tribunalom. Prema riječima vještaka Butlera, u svrhu dokazivanja autentičnosti i zakonitosti pribavljene dokumentacije, išlo se do takvih detalja, da se npr. na okolnost pribavljenog snimka saslušavao snimatelj koji ga je sačinio, kako bi se ispitala okolnosti pod kojima je sačinjen.

76. Također, za sve provedene radnje vještak je imao naredbu Tribunala i izradi nalaza pristupio je profesionalno bez iznošenja subjektivnih zaključaka (koje Vijeće svakako ne bi prihvatilo) i nije koristio izjave svjedoka (jšto je ispravno jer ocjenu njihovih iskaza može dati samo pretresno vijeće). Odbrana je tokom postupka tvrdila da je tužilac saslušavanjem Butlera u svojstvu svjedoka onemogućio odbranu da istog sasluša na okolnost izvještaja koje je radio, što je neprihvatljivo ako se ima u vidu da je navedeni dokaz uvršten temeljem odredbe člana 6. Zakona o ustupanju predmeta, koji u stavu 4. jasno predviđa da se odredbama ovog člana ne utiče na pravo optuženog da zahtjeva prisustvo vještaka, ili da pozove svog vještaka kako bi osporio iskaz vještaka dat MKSJ.

77. Vijeće je u skladu sa iznesenim cijenilo da nakon uvrštavanja izvještaja koje je Riichard Butler sačinio u svojstvu svjedoka, odbrana imala pravo na unakrsno ispitivanje⁶, što je i iskoristila na ročištu 19.09.2011. godine.

78. Kao potvrdu iznesenih teza o vojnom karakteru kolone muslimana iz Srebrenice, demilitarizaciji zaštićene enklave, nadležnostima i odgovornostima optuženih, odbrana je angažovala vještaka Radovana Radinovića⁷, penzionisanog general poptukovnika, ranije zaposlenog na funkciji načelnika Odjeljenja za borbenu gotovost u Glavnom štabu oružanih snaga Jugoslavije. Obzirom da se radi o operativnom odjeljenju unutar glavnog štaba, odbrana je smatrala da navedeni vještak posjeduje relevantna praktična saznanja o predmetu vještačenja, te može dati tumačenja o stvarnom stanju oružanih snaga RS-a u vrijeme obuhvaćeno optužnicom, prvenstveno u odnosu na policijske strukture kao dio oružanih snaga.

---

⁶ Riichard Butler je u svojstvu vještaka unakrsno ispitan na glavnom pretresu od 19.09.2011. godine.

⁷ Ekspertiza generala Radovana Radinovića „Uloga i rukovodna nadležnost Duška Jevića u operaciji „Krivaja 95“. Na okolnost sačinjene ekspertize vještak je saslušan na glavnom pretresu od 26.05.2011. godine.

79. Vijeće u konkretnom slučaju prihvaća nalaz i mišljenje vještaka u dijelu u kojem se poziva na zakonsku regulativu, te komandnu strukturu po principu jednostarješinstva, koje je bilo tipično za oružane snage bivše Jugoslavije, ali nije prihvatilo zaključak vještaka kako su policijske snage na terenu Srebrenice u vrijeme obuhvaćeno optužnicom bile u odnosu apsolutne potčinjenosti Vojsci Republike Srpske, što će detaljnije biti elaborirano u dijelu presude koji govori o strukturi Centra za obuku Jahorina i njegovom komandnom kadru, kako za vrijeme obuke, tako i za vrijeme izvršavanja zadataka na terenu.

80. Na slične okolnosti odbrana je saslušala i vještaka Stefana Karganovića⁸, predsjednika nevladine organizacije „Istorijski projekat Srebrenica“.

81. Shodno odredbi člana 95. ZKP BiH vještačenje se određuje kada je za utvrđivanje ili ocjenu neke važne činjenice potrebno pribaviti nalaz i mišljenje osoba koje raspolažu potrebnim stručnim znanjem. Ukoliko naučna, tehnička ili druga stručna znanja kojom ta osoba raspolaže, mogu pomoći Sudu da ocijeni dokaze ili razjasni sporne činjenice, vještak kao posebna vrsta svjedoka može svjedočiti davanjem nalaza o činjenicama i mišljenja koje sadrži ocjenu o činjenicama.

82. U konkretnom slučaju, vještak Karganović je po zanimanju pravnik, predsjednik nevaldine organizacije koja se bavi prikupljanjem sveobuhvatnih i cjelovitih informacija vezanih za dešavanja na području Srebrenica u periodu od 1992.- 1995. godine. Najvažnija publikacija ove organizacije na koju vještak ukazuje je monografija „Dekonstrukcija jednog virtualnog genocida“ koja prema njegovim riječima ima za cilj da predoči jedan cjelovit sažetak saznanja o dešavanjima u Srebrenici u vrijeme jula 1995. godine. Monografija govori i o stradanjima u srpskim selima u okolini Srebrenice, a objavljena je u BHS- u i u engleskoj verziji.

83. Vijeće nalazi da navedeno lice kao dipl. pravnik nije kompetentno da iznosi svoje stavove o događajima u Srebrenici u svojstvu vještaka, obzirom da se za vještaka angažuje lice koje posjeduje odgovarajuće stručno znanje, kojim Sud ne raspolaže, što u konkretnom nije slučaj. Prihvatanjem zaključaka vještaka, zasnovanih na velikom broju materijala koji nisu prezentirani kao dokaz u ovom postupku, narušio bi se princip usmenosti i neposrednosti, ali i slobodne ocjene dokaza. Konkretno, navedeni vještak ne posjeduje bilo kakvo znanje iz oblasti vojne struke, te vojsku nije niti služio, pa je njegova interpretacija događaja irelevantna za ovo Vijeće.

84. „Analiza gubitaka muslimanske kolone, uslijed minskih polja, borbenih dejstava i drugih uzroka“, je data veoma nestručno i neutemeljeno, te protivno činjenicama utvrđenim u većem broju pravosnažnih presuda Suda BiH te MKSJ, koje se bave ovim pitanjem. Naime, nesporno je da je određeni broj lica nastradao za vrijeme kretanje kolone, ti gubici su bili uslijed granatiranja kolone, minskih polja, kao i da je određeni broj pripadnika kolone ubijen u sukobima za vrijeme proboja na Baljkovici.

---

⁸ OII-11 izvještaj Stefana Karganovića.

85. Međutim, Vijeće ne prihvata da se radi o broju na koji ukazuje vještak u svom izvještaju, a takav zaključak Vijeća potkrepljen je i dokazima provedenim u ovom postupku. Tako većina saslušanih svjedoka koji su kao pripadnici I i II čete Centra za obuku Jahorina, učestvovali u pretresu terena 17. i 18. jula je ustvrdila da tom prilikom jeste pronađeno nekoliko tijela nastradalih, ali iz njihovih svjedočenja jasno proizilazi da se radi o zanemarljivom broju lica, govoreći u kontesktu ubijenih muškaraca u masovnim pogubljenjima u skladištu ZZ Kravica.

86. U prilog navedenom zaključku ide i činjenica da su lica nastradala u proboju kolone uglavnom sahranjivana na mjestima gdje su pronađena, dakle njih nije bilo u toliko broju da bi se ukopavali u masovne grobnice. Podatak o masovnom ukopu nastradalih u koloni nije poznat ni vještaku Karganoviću.

87. Nezanemrljiva je i činjenica da se organizacija u kojoj je svjedok zaposlen finansira iz budžeta Republike Srpske, što dalje za posljedicu ima obavezu podnošenja izvještaja o radu Vladi Republike Srpske, a samim tim doveden je u pitanje „nevladin“ karakter organizacije. Navedeno u konačnici ne mora imati implikacije na nezavisnost u radu, ali je uzeto kao relevantan faktor prilikom ocjene kredibiliteta vještaka.

88. Vijeće je stoga prihvatilo iskaz ovog lica samo u dijelovima koji su saglasni sa drugim činjenicama utvrđenim tokom postupka, kao što je tvrdnja da je na području oko Konjević polja, Kravice i Baljkovice nastradao određeni broj ljudi ili dijelovi iskaza koji jednostavno pružaju više detalja o događajima, kao što je slučaj sa navođenjem svih mjesta u kojima je došlo do sukoba kolone 28. Divizije i pripadnika VRS.

89. Vijeće također primjećuje da su u konkretnom predmetu, materijani dokazi bili obimni i od naročite važnosti. Tokom suđenja, nekoliko dokumenata je uvedeno u dokaze koji su pobijani od strane odbrane, dok je veći broj dokaza Tužilaštva uvršten i kao dokaz odbrane. U svakom slučaju, vijeće je ispitalo svaki dokument kojeg je osporavala odbrana u cilju odlučivanja o njegovoj vjerodostojnosti i dokaznoj vrijednosti.

90. Obzirom na brojna vještačenja provedena u ovom postupku, potrebno je naglasiti da niti jedno od njih nije bezuslovno obavezivalo ovo vijeće prilikom donošenja konačne odluke, niti je mišljenje vještaka prihvaćeno ukoliko se pokazalo potpuno suprotnim činjenicama utvrđenim tokom dokaznog postupka.

91. Kako bi se bolje upoznao sa objektima i putnim pravcima o kojima svjedoče svjedoci u ovom predmetu, Vijeće je odlučilo provesti procesnu radnju obilaska lica mjesta, kojom prilikom je braniocima svih optuženih omogućen odlazak na teren Srebrenice, Potočara, putne komunikacije Bratunac- Konjević polje. Tom prilikom na Zapisnik su konstatovane lokacije osnovne škola u Bratuncu u kojoj su bili smješteni pripadnici I čete, te škole u Konjević polju u kojoj su boravili pripadnici II čete.

92. Vijeće je odbilo prijedlog odbrane da na obilazak lica mjesta ide i svjedok Krstović Tomislav, obzirom da je tokom svjedočenja bio nesiguran u pogledu nekih

lokacija, te sa istim ne bi mogao upoznati Vijeće na terenu.

93. Navedena procesna radnja je dokumentovana Zapisnikom o obilasku lica mjesta, te je snimljena u audio/video tehnici.⁹

94. Najzad, u ovom krivičnom postupku optuženi su koristili svoje pravo na šutnju, koje uživaju saglasno odredbi člana 6 stav 3. ZKP BiH¹⁰ i člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima¹¹ koje predviđaju da niti jedan optuženi nije dužan svjedočiti protiv sebe, pa vijeće nalazi neophodnim naglasiti da iz ove okolnosti nisu izvedeni nikakvi štetni zaključci.

1. Dokazivanje putem indicija

95. Zakonodavstvo Bosne i Hercegovine je usvojilo princip slobodne ocjene dokaza koji propisuje da ocjena dokaza nije ograničena unaprijed utvrđenim pravilima. Vijeće je dužno savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa drugim dokazima, te na osnovu toga donijeti zaključak da li je neka činjanica dokazana ili ne. Zadatak vijeća je da istinito i potpuno utvrdi kako činjenice koje terete optuženog, tako i one koje idu u njegovu korist. Drugim rječima, standard koji se primjenjuje prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja jeste da se utvrdi da li bi jedan objektivan sud koji presuđuje u činjeničnim pitanjima došao do tog zaključka izvan razumne sumnje.

96. U skladu sa principom slobodne ocjene dokaza, u toku glavnog pretresa relevantne činjenice mogu se utvrđivati neposrednim i posrednim dokazima, odnosno indicijama. Neposredni dokazi su oni dokazi koji neposredno utvrđuju spornu činjenicu. Posrednim dokazima se istinitost sporne činjenice utvrđuje putem drugih činjenica. Vijeće je određene relevantne činjenice iz optužnice utvrdilo na osnovu posrednih dokaza – indicija. U ovom predmetu postoji mnoštvo dokaza koji upućuju na određene okolnosti koje uzete zajedno upućuju na postojanje konkretnih činjenica. Zaključak koji se izvodi na osnovu takvih dokaza mora biti jedini mogući razuman zaključak.

97. U sudskoj praksi utvrđeno je pravilo dokazivanja putem indicija, na način da indicije moraju djelovati kao čvrst zatvoreni krug koji dozvoljava samo jedan opravdan zaključak u odnosu na relevantnu činjenicu, te da objektivno isključuje mogućnost bilo kakvog drugog zaključka u odnosu na istu činjenicu. Prateći ovaj stav, uzima se da

---

⁹ Navedeno je uloženo kao dokaz Suda S-1 na ročištu za glavni pretres od 20.02.2012. godine, na kojem je prezentiran vdeo materijal sa obilaska lica mjesta.

¹⁰ Član 6. stav 3. ZKP BiH navodi da optuženi "optuženi nije dužan iznijeti svoju odbranu niti odgovarati na postavljena pitanja".

¹¹ Iako nije posebno navedeno u članu 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima, Evropski sud za ljudska prava smatra da je pravo na šutnju i pravo da se ne inkriminira su opće priznati međunarodni standardi koji su ključ principa pravičnog postupka po članu 6. stav 1. Konvencije. Ova prava su usko povezana sa načelom utemeljenim u članu 6. stav 2, da osoba optužena za zločin jeste nevinna dok se ne dokaže da je kriva po zakonu. Vidjeti, *Saunders protiv Ujedinjenog Krajevstva* (Žalba 19187/91), presuda od 17. decembra 1996. godine (1997. godine); *R. protiv Direktora ureda za teške prevare, ex parte Smith*, 3 WLR 66 (1992. godine).

osnov za osuđujuću presudu može predstavljati samo takav niz činjenica utvrđenih na osnovu posrednih dokaza koje su nesumnjivo utvrđene i međusobno logički i čvrsto povezane, tako da predstavljaju zatvoreni krug i sa punom sigurnošću upućuju na jedino mogući zaključak – da je upravo optuženi počinio krivično djelo koje mu se optužnicom stavlja na teret, i da se izvedenim dokazima isključuje svaka druga mogućnost.¹²

98. Ustavni sud Bosne i Hercegovine zauzeo je stav da utvrđivanje činjenica putem indicija nije u suprotnosti sa načelom pravičnosti suđenja predviđenim članom 6. stav 1. EKLJP.¹³

II. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA

A. ZAKON KOJI SE PRIMJENJUJE

99. S obzirom na vrijeme izvršenja krivičnog djela i odredbe materijalnog zakona koji je bio na snazi u to vrijeme, Sud smatra relevantnim dva zakonska načela: načelo zakonitosti i načelo vremenskog važenja krivičnog zakona.

100. Tako odredba člana 3. KZ BiH reguliše načelo zakonitosti, koji predviđa da se krivična djela i krivičnopravne sankcije propisuju samo zakonom, te da nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna. Uz to, odredba člana 4. Krivičnog zakona BiH (vremensko važenje krivičnog zakona) reguliše da se na počinioca krivičnog djela primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja krivičnog djela, a ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmijeni zakon, primijenit će se zakon koji je blaži za počinioca.

101. U skladu sa članom 2.2. Ustava BiH, Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava ima prioritet nad svim zakonima BiH, a njen član 7. stav 1. Evropske konvencije također propisuje načelo zakonitosti. Međutim, navedena odredba Evropske konvencije propisuje opšte načelo kojim se zabranjuje izricanje kazne teže od one koja je bila propisana u vrijeme počinjenja krivičnog djela, ali ne propisuje primjenu najblažeg zakona.

102. Pored toga, problematika navedenog pitanja tretirana je i kroz odredbu člana 4 a. KZ BiH, koji propisuje da član 3. i član 4. KZ BiH ne sprječavaju suđenje i kažnjavanje nekog lica za činjenje ili nečinjenje koje se u vrijeme počinjenja "smatralo krivičnim djelom u skladu sa opštim principima međunarodnog prava."

103. Isti izuzetak predviđa i odredba člana 7. stav 2. Evropske konvencije navodeći da stav 1. istog člana "...neće uticati na suđenje i kažnjavanje nekog lica za činjenje ili

---

¹² Komentar Zakona o krivičnom postupku BiH, Vijeće Evrope i Evropska komisija 2005., član 281., str. 716.

nečinjenje koje se u vrijeme počinjenja smatralo krivičnim djelom u skladu sa opštim pravnim načelima koja priznaju civilizovani narodi.”¹⁴ Navedena odredba je relevantna jer daje mogućnost da se u opisanim okolnostima odstupa od načela iz člana 3. i 4. KZ BiH (i člana 7. stav 1. Evropske konvencije) i od primjene krivičnog zakona koji je bio na snazi u vrijeme počinjenja krivičnog djela.

104. Sud ističe da krivično djelo za koje je optuženi proglašen krivim predstavlja krivično djelo prema međunarodnom običajnom pravu i stoga potpada pod standard: „opštih principa međunarodnog prava” propisanih članom 4 a. Zakona o izmjenama i dopunama KZ BiH, i „opštih pravnih načela koja priznaju civilizovani narodi” propisanih stavom 2. člana 7. Evropske konvencije, te stoga KZ BiH može biti primijenjen u konkretnom slučaju.

105. Genocid je bio propisan kao krivično djelo i u KZ SFRJ odnosno u preuzetom KZ SFRJ koji se primjenjivao u BiH 1995. godine. Maksimalna kazna za krivično djelo genocida, i prema KZ SFRJ i preuzetom KZ- u BiH 1995. godine, je smrtna kazna, umjesto smrtne kazne u određenim okolnostima se mogla izreći kazna zatvora u trajanju od 20 godina.

106. Prema Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine iz 2003. godine, za navedeno djelo je predviđena kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od najmanje deset godina ili kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 21 do 45 godina. Sud smatra da su kazne zatvora koje su propisane ovim zakonom blaže u odnosu na smrtnu kaznu koja je egzistirala u preuzetom KZ SFRJ i na snazi u vrijeme počinjenja djela 1995.godine, te je stoga KZ BiH iz 2003.godine blaži zakon za učinioca i Sud je odlučio primijeniti isti u konkretnom predmetu.

107. Pretresno vijeće napominje da su ovom presudom optuženi oglašeni krivim za pomaganje u genocidu, što će detaljnije biti obrazloženo u narednom dijelu presude, a “krivična odgovornost za pomaganje [i podržavanje] ne može postojati ukoliko krivično djelo za koje se optuženi tereti kao pomagač [ili podržavalac] zapravo nije izvršeno”¹⁵. Shodno tome, Vijeće prvo iznosi zaključke o izvršenom genocidu.

III. SAŽETAK PREDMETA MKSJ, MEĐUNARODNOG SUDA PRAVDE I SUDA BIH O POSTOJANJU GENOCIDA U SREBRENICI

108. Međunarodni sud pravde zaključio je da su djela koja su počinili pripadnici VRS nakon pada Srebrenice u julu 1995. godine počinjena sa konkretnom namjerom da se

---

¹³ AP 5/05 (Ustavni sud BiH), 2006., para. 31.

¹⁴ Vidi takođe član 15. stav 1. i 2. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, koji je država Bosna i Hercegovina ratifikovala, sadrži slične odredbe.

¹⁵ Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Aleksovski*, paragraf 165;

djelimično uništi grupa Muslimana Bosne i Hercegovine kao takva, te da se shodno tome ovdje radi o djelima genocida koji su pripadnici VRS izvršili u i oko Srebrenice u periodu koji je počeo oko 13. jula 1995.godine.¹⁶

109. Pretresno vijeće MKSJ u predmetu Krstić je zaključilo da “namjera da se pobiju svi vojno sposobni bosanski Muslimani u Srebrenici predstavlja namjeru da se djelimično unište bosanski Muslimani kao grupa u smislu člana 4., što se stoga mora okvalifikovati kao genocid.”¹⁷

110. Žalbeno vijeće MKSJ u istom predmetu potvrdilo je ova utvrđenja, nedvomsisleno navodeći: “Žalbeno vijeće s potpunim uvjerenjem izjavljuje da pravda osuđuje, odgovarajućim formulacijama, ogromnu i trajnu štetu koja je nanesena i pokolj u Srebrenici naziva njegovim pravim imenom: Genocid. Odgovorni će nositi ovu stigmatu, i ona će služiti kao upozorenje za budućnost svima onima koji pomisle da počine takvo gnusno djelo.”

111. Pretresno vijeće MKSJ u predmetu Blagojević i Jokić došlo je do sličnog zaključka i utvrdilo da je počinjen genocid, te da je masakrirano više od 7.000 muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice. Pretresno vijeće je konstatovalo da snage bosanskih Srba ne samo da su znale da će ubijanje muškaraca, kombinovano sa prisilnim preseljenjem žena, djece i starijih ljudi, za neizbježnu posljedicu imati fizički nestanak bosansko-muslimanskog stanovništva Srebrenice, nego su nedvosmisleno namjeravale da tim djelima fizički unište ovu grupu.¹⁸

112. Također, prisilno razdvajanje muškaraca od preostalog stanovništva bosanskih Muslimana pokazuje da je postojala namjera segregacije zajednice što je na kraju trebalo da dovede do uništenja bosanskih Muslimana iz Srebrenice. Muškarcima bosanskim Muslimanima oduzete su lične stvari i dokumenti, bili su zatočeni, držani u nečovječnim uslovima i na kraju odvedeni na mjesta pogubljenja, gdje su ih snage bosanskih Srba smišljeno i sistematski likvidirale, isključivo na osnovu njihove nacionalne pripadnosti.¹⁹

113. Presudom Žalbenog vijeća MKSJ nije poništen nalaz da zločini koje su počinile snage bosanskih Srba predstavljaju genocid.

114. Konačno, Sud Bosne i Hercegovine u predmetu Tužilaštva BiH protiv Miloša Stupara i dr.²⁰ te Tužilaštvo protiv Milorada Trbića zaključuje da je u Srebrenici počinjen genocid, što je potvrđeno i od strane Žalbenih vijeća u ovim predmetima.

---

¹⁶ Predmet u vezi sa primjenom Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (*Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore*), Presuda od 26. februara 2007., paragraf 297.

¹⁷ *Krstić*, Prvostepena presuda, paragraf 598.

¹⁸ *Blagojević i Jokić*, Prvostepena presuda, paragrafi 671-677.

¹⁹ *Blagojević i Jokić*, Prvostepena presuda, paragrafi. 674.

²⁰ *Miloš Stupar i dr.*, Prvostepena presuda, str. 103.

A. UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUH VAT

115. Izmjenjena optužnica je teretila optužene Duška Jevića i Mendeljeva Đurića, da su učestvovali u Udruženom zločinačkom poduhvatu (UZP-u) ubijanja muškaraca i UZP-u prisilnog premještanja bošnjačkog civilnog stanovništva, dijeleći namjeru i plan sa ostalim učesnicima UZP-a, tako što su planirali, poticali, naređivali i pomagali da se izvrše krivična djela pojedinačno pobrojana u optužnici.

116. Optužnica je teretila optužene Duška Jevića, Mendeljeva Đurića i Neđu Ikonića da su učestvovali u Udruženom zločinačkom poduhvatu ubijanja muškaraca i preseljenja stanovništva, sa članovima GŠ VRS i MUP-a RS, poimenično pobrojanim u optužnici, što tokom postupka nije dokazano van svake razumne sumnje.

117. Samim tim, Vijeće i nije bilo dužno utvrđivati koje su to tačno osobe, kao članovi udruženog zločinačkog poduhvata, kojem je cilj bio prisilno preseljenje stanovništva i ubijanje muškaraca iz Srebrenice, ali je zasigurno da su to bili ljudi iz vojnog i civilnog vrha Republike Srpske.

118. Žalbena vijeće MKSJ u predmetu protiv Tadića prihvata udruženi zločinački poduhvat kao oblik saizvršenja, što je opravdano prirodom krivičnih djela koja se najčešće čine u ratnim situacijama.²¹ Ta krivična djela uglavnom nisu posljedica zločinačke sklonosti pojedinaca, nego predstavljaju manifestaciju kolektivnog kriminaliteta, koji provode grupe pojedinaca, djelujući u cilju ostvarenja zajedničkog kriminalnog plana.²² Iako samo neki od članova grupe fizički izvršavaju krivično djelo, učešće i doprinos drugih članova grupe često je ključno u omogućavanju izvršenja tog krivičnog djela.²³ "Iz ovoga slijedi da moralna težina takvog učestvovanja često nije nimalo manja – zapravo nimalo različita od moralne težine onih koji izvrše navedena djela."²⁴

119. "Cilj utvrđivanja odgovornosti na osnovu UZP-a jeste da se izrazi tačan stepen odgovornosti onih koji su na neki način omogućili izvršiocima da fizički izvedu kažnjive radnje."²⁵ Konkretno, „u tim okolnostima smatrati krivično odgovornom kao izvršioca samo osobu koja fizički izvrši krivično djelo značilo bi zanemariti saizvršilačku ulogu svih onih koji su na neki način omogućili počiniocu da fizički izvrši to krivično djelo. Istovremeno, ovisno o okolnostima, smatrati ove druge odgovornim samo kao pomagače i podržavatelje moglo bi značiti umanjivanje stepena njihove krivične

---

²¹ *Tužilac protiv Tadića*, IT-95-1-A, Presuda Žalbenog vijeća, 15.07.1999.godine ("Tadić Drugostepena presuda")paragraf 191.

²² *Tadić*, Drugostepena presuda, paragraf 191.

²³ *Tadić* Drugostepena presuda, paragraf 191.

²⁴ *Tadić*, Drugostepena presuda, paragraf 191.

²⁵ *Tužilac protiv Brđanina*, IT-99-36-A, Presuda, 3. april 2007. god., ("Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*") paragraf 405.

odgovornosti.²⁶ Stoga „međunarodna krivična odgovornost obuhvata radnje koje je počinila zajednica osoba sprovodeći zajednički kriminalni plan.“²⁷

120. Udruženi zločinački poduhvat sam po sebi ne predstavlja krivično djelo, već način izvršenja krivičnog djela.²⁸ Udruženi zločinački poduhvat općenito, a naročito osnovni udruženi zločinački poduhvat, u julu 1995. godine je već bio dio međunarodnog običajnog prava, a njegovi elementi i definicija bili su utvrđeni.²⁹

121. Vijeće je u tom pravcu prihvatilo Međunarodnu sudsku praksu: (1) da je udruženi zločinački poduhvat oblik saizvršilaštva koji utvrđuje ličnu krivičnu odgovornost; (2) da “počinjenje” uključuje svjesno učešće u zajedničkom udruženom poduhvatu; i (3) da su elementi udruženog zločinačkog poduhvata utvrđeni u međunarodnom običajnom pravu i da su prepoznatljiviji.

122. Žalbeno vijeće u predmetu *Tadić* prvo je koje je u MKSJ utvrdilo i jasno artikuliralo tri kategorije udruženog zločinačkog poduhvata koje su postojale u međunarodnom pravu u relevantno vrijeme. Ove kategorije su kasnije u predmetima pred MKSJ-a utvrđene na sljedeći način: prva kategorija je “opšti” ili “osnovni”, druga kategorija je “sistemski”, a treća kategorija je “prošireni” UZP.

123. Osnovni ili opšti oblik UZP-a kvalifikovan je kao zajedničko djelovanje grupe ljudi sa ciljem ostvarivanja “zajedničkog plana” koji posjeduju istu zločinačku namjeru. Ukoliko takva grupa počini krivično djelo u skladu sa tim zajedničkim planom, osobe koje su dobrovoljno učestvovala u nekom aspektu tog plana i htjele zločinački ishod mogu se smatrati krivično odgovornim kao saizvršiocima.³⁰ “Primjer za to je plan ubijanja koji su formulirali učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu u kojem, iako svaki od učesnika može imati drugačiju ulogu, svaki od njih ima namjeru da ubije.”³¹

124. Optuženi mora imati namjeru da počini krivično djelo (to je namjera koju dijele svi saizvršiocima)³² i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu sa ciljem počinjenja

---

²⁶ *Tadić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 192.

²⁷ *Tadić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 193.

²⁸ *Rašević i Todović*, Prvostepena presuda, str. 111.

²⁹ *Tadić*, Presuda Pretresnog vijeća, paragraf 669. *Tadić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 220; *Tužilac protiv Stakića*, IT-97-24-A, Presuda Žalbenog vijeća, 22. mart 2006., (“*Stakić* Drugostepena presuda”) paragraf 62 (isto); *Tužilac protiv Vasićevića*, IT-98-32-A, Presuda Žalbenog vijeća, 23. februar 2004., (“*Vasićević* Drugostepena presuda”) paragraf 96-99 (isto).

³⁰ *Tadić*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 196.

³¹ *Vasićević*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 97.

³² *Vasićević*, Presuda Žalbenog vijeća, paragrafi 97,101; *Krnčić*, Presuda Žalbenog vijeća, para. 31. (tekst naglašen)

krivičnog djela.³³ Ukoliko zajednički zločinački cilj uključuje počinjenje krivičnog djela koje zathijeva posebnu namjeru, tada učesnik mora imati tu istu namjeru.³⁴

125. Obzirom da tokom predmetnog postupka nije dokazano postojanje zajedničkog plana između optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića, te pripadnika GŠ VRS, niti je dokazano da su dijelili namjeru glavnih počinitelja Genocida³⁵, Vijeće samim tim nije moglo van svake razumne sumnje zaključiti da su i sami bili članovi UZP-a, za koji ih tereti izmjenjena optužnica, nalazeći da su optuženi svojim radnjama, tj. naređivanjem i nadziranjem pripadnika I čete u poduzimanju radnji za koje su oglašeni krivima, pomogli u realizaciji Genocidnog plana, koji je sačinio i sproveo u djelo vrh civilnih i vojnih struktura Republike Srpske.

126. Tužilaštvo je optužnicu koncipiralo na način da je optuženima u ovom postupku stavljeno na teret učestvovanje u "širem" udruženom zločinačkom poduhvatu sa članovima GŠ VRS I civilnim vrhom Republike, čija imena je optužnica decidno navodila, međutim, za navedeno nisu ponuđeni bilo kakvi dokazi, pa je vijeće ta lica izostavilo iz izreke presude. Vijeće nalazi korisnim i primjetiti da je optužnica činjenično nejasno precizirala obilježje UZP-a koji je stavljala na teret optuženima, preklapajući u činjeničnom opisu elemente „opšteg“ i „proširenog“ UZP-a.

127. Također, optužnica je u okviru ovog "šireg" UZP-a, predviđala postojanje dva manja UZP-a, formirana za potrebe realizacije genocidnog plana, a razgraničene na (1) UZP prisilnog preseljenja i (2) UZP ubijanja muškaraca.

128. U tom smislu vijeće je, prije svega analiziralo elemente oba ova «uža» udružena zločinačka poduhvata, i to (1) postojanje zajedničkog plana i cilja, te (2) pluralitet osoba.

129. **U pogledu UZP-a prisilnog preseljenja** Vijeće primjećuje da je (1) operacija iseljavanja civila iz Potočara planirana puno prije održanih sastanaka u hotelu "Fontana" te je bila u isključivoj ingerenciji GŠ VRS odnosno generala Mladića. Za tu namjeru mobilisana su sva raspoloživa prevozna sredstva i ljudstvo, pa je tako pored vojne policije bratunačke brigade u transportu civila učestvovala i I četa Centra za obuku Jahorina. Navedeno jasno pokazuje da je operacija iseljavanja bila rezultat dogovora vojnog I civilnog vrha RS dok su muslimanski predstavnici prisutni na sastanku imali samo "posmatračku" ulogu. (2) Očigledno je u sačinjavanju ovakvog plana, tako i u njegovoj realizaciji učestvovalo više osoba odnosno izvršilaca.

130. Međutim, tokom postupka nije dokazano da su optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić bili dio tog „užeg“ UZP-a prisilnog preseljenja na način da su učestvovali u

---

³³ *Brđanin*, Presuda Žalbenog vijeća, paragraf 356 u kojem se citira Žalbena presuda iz predmeta *Tužilac protiv Kvočke i dr.*, IT-98-30/1-A, 28.02.2005.godine, ("Kvočka i dr. Drugostepena presuda") paragraf 82 (gdje se zahtijeva "namjera da se postigne zajednički cilj").

³⁴ *Tužilac protiv Kvočke i dr.*, IT-98-30/1-T Presuda, 02.10.2001.godine ("Kvočka i dr. Prvostepena presuda") paragraf 288

³⁵ Kako je ranije navedeno radi se o pravosnažno osuđenim licima Trbiću, Blagojeviću i dr.

kreiranju plana prisilnog iseljavanja zajedno sa njegovim drugim članovima, prvnstveno sa generalom Ratkom Mladićem koji je rukovodio tom operacijom. Pripadnici I čete su po naredbi optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića u Potočarima nesumnjivo poduzeli aktivno učešće u ukrcavanju žena, djece i staraca u autobuse, te obezbjeđivanju putne komunikacije za prolaz tih konvoja, što su optuženi naredili, svjesni da će humanitarna katastrofa u kojoj se stanovništvo našlo nakon višednevnog granatiranja i uskraćivanja humanitarne katastrofe doprinjeti njihovom prisilnom preseljenju. Postupajući umišljajno u poduzimanju tih radnji, optuženi su dali znatan doprinos, jer je operacija prisilnog preseljenja civila iz Potočara bila jedan od koraka u ostvrivanju genocidnog plana članova UZP-a.

131. Pomagačke radnje optuženih u tom smislu bit će detaljnije objašnjenje u dijelu presude koji se bavi prisilnim preseljenjem civila.

132. **U odnosu na postojanje UZP-a ubijanja muškaraca**, Vijeće primjećuje da je operacija [ubijanja] muškaraca bošnjačke nacionalnosti izvedena u kratkom vremenskom periodu, sa sličnim šablonom ubijanja, na lokacijama koje su bile blizu jedna drugoj, često od strane počinitelja koji su aktivno učestvovali na više od jedne od tih lokacija. Kod ovakvog stanja stvari, nema mjesta drugom zaključku nego da je postojao plan za operaciju ubijanja muškaraca iz Srebrenice, sa čijom realizacijom se započelo još u Potočarima, kada su u vrijeme transporta civila odvajani muškarci, zatvarani u "Bijeloj kući" odakle su transportovani u Bratunac, a kasnije na druga mjesta zatočenja i pogubljenja.

133. Nadalje, nužnim se nameće zaključak da je, kako u sačinjavanju ovakvog plana, tako i u njegovoj realizaciji učestvovalo više osoba odnosno izvršilaca, koji su kao učesnici glavnog UZP-a, uopšteno određeni u izreci presude.

134. Dakle, očigledno je da su u okviru glavnog UZP-a, postojala dva manja UZP-a, formirana kao etape u realizaciji genocidnog plana.

135. Odgovornost za UZP na jednak način primjenjuje i u odnosu na krivično djelo genocida, kao i na sva druga krivična djela predviđena u članu 172. do 175. KZ BiH. Dokaz da individualni genocidni umišljaj ili svijest njegovog postojanja kod drugih nikako ne dovodi *ipso facto* do zaključka da je to lice bilo učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu čiji je cilj bio počinjenje genocida. Slično tome, dokaz za genocidni umišljaj ni na koji način ne zavisi od dokaza o učešću u UZP-u u cilju izvršenja genocida.

136. Odgovornost za UZP zahtjeva dokaz o namjeri drugačiji od onog koji se zahtjeva za posebnu genocidnu namjeru – odnosno zahtjeva dodatne dokaze članstva u udruženom zločinačkom poduhvatu radi počinjenja djela genocida uz namjeru da se počini krivično djelo genocida.

137. Zajedničko djelovanje zahtjeva određen stepen uzajamnosti i interakcije, što u ovom slučaju nije dokazano. Ono što je nesporno dokazano je da su optuženi djelovali u skladu sa planom onih koji su bili odgovorni za kreaciju i realizaciju plana, ali

Tužilaštvo nije ponudilo dokaze da su optuženi i kreatori plana ostvarivali saradnju na bilo koji način.

138. Dakle, dokazi provedeni na glavnom pretresu ne pružaju dovoljno osnova da bi pretresno vijeće van razumne sumnje moglo zaključiti da je plan ili dogovor za ubijanje zarobljenika, kao takav egzistirao između optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića sa nekim od članova Udruženog zločinačkog poduhvata za ubijanje muškaraca, niti da su sa njima dijelili istu specijalnu namjeru za uništenje grupe, mada su za nju znali., Vijeće nije našlo da su optuženi djelovali kao saizvršioци unutar bilo kojeg udruženog zločinačkog poduhvata, već je zaključilo da se njihove radnje mogu okarakterisati kao pomagačke i u tom smislu utvrditi njihova odgovornost.³⁶

IV. SAŽETAK GENOCIDNOG PLANA

A. OPŠTI PREGLED

139. Obzirom da je Vijeće na temelju provedenih dokaza zaključilo da su optuženi bili svjesni genocidne namjere³⁷ glavnih učesnika UZP-a, u daljem dijelu će dati osvrt na detalje genocidnog plana, čiju realizaciju su optuženi pomagali.

140. Kako bi se bolje razumio doprinos optuženih realizaciji genocidnog plana, vijeće nalazi korisnim navesti period koji je prethodio napadu na zaštićenu zonu Srebrenica, obzirom da su se događaji ključni za ovaj predmet odigrali u periodu između marta i novembra 1995. godine.³⁸ U tom kontekstu vijeće će dati osvrt na ustrojstvo i način djelovanja oružanih snaga Republike Srpske, čiji sastavni dio je bila i specijalna brigada policije, odnosno Centra za obuku Jahorina kojem su pripadali optuženi.

141. Kako je to navedeno u činjenicama koje su prihvaćene od strane ovog Vijeća, predsjednik Republike Srpske (RS), Radovan Karadžić je još u martu, reagujući na pritisak međunarodne zajednice da se okonča rat i na tekuće napore da se pregovorima postigne mirovni sporazum, izdao direktivu VRS-u u vezi sa dugoročnom strategijom snaga VRS-a u enklavi.

142. U toj direktivi, poznatoj pod nazivom "Direktiva 7", konkretno se navodi da VRS treba izvršiti potpuno fizičko odvajanje Srebrenice od Žepe, čime se nastoji spriječiti i pojedinačno komuniciranje između ovih enklava. Svakodnevnim planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima trebalo je stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici.

---

³⁶ Vidi dio presude koji se bavi odgovornošću optuženih za pomaganje.

³⁷ Tužilac protiv Jelisića, IT-95-10-A, presuda Apelacionog vijeća, paragraf 48.; Tužilac protiv Brđanina, IT-99-36-T, presuda Pretresnog vijeća, paragraf 705; Tužilac protiv Rutaganda, MKSR-96-3-A, presuda Apelacionog vijeća, paragraf 525.

³⁸ Utvrđene činjenice iz Rješenja pretresnog vijeća od 01.07.2010. godine.

143. Tačno kao što je i bilo predviđeno tom Direktivom, sredinom 1995. humanitarna situacija za bosansko-muslimanske civile i vojno osoblje u enklavi postala je katastrofalna, nakon čega 31. marta 1995. godine, Glavni štab VRS-a izdaje direktivu 7.1, koju je potpisao general Mladić. Direktiva 7.1 a koja je izdata "na osnovu direktive br. 7" kojom se upućuje Drinski korpus da, između ostalog, sprovodi "aktivna borbena dejstva ...oko enklava"

144. Postupajući po navedenoj Direktivi, snage bosanskih Srba zauzele su 31. maja 1995. osmatračko mjesto Echo³⁹, koje se nalazilo u jugoistočnom uglu enklave. Kao odgovor na tu agresiju, jedna grupa Bošnjaka izvršila je rano izjutra 26. juna 1995. iznenadni napad na obližnje srpsko selo Višnjica. Nakon toga, tadašnji komandant Drinskog korpusa, general-major Milenko Živanović, potpisao je 2. jula 1995. dvije zapovijedi, u kojima se iznosi plan za napad na enklavu i raznim jedinicama Drinskog korpusa izdaje naređenje da pređu u stanje borbene gotovosti. Operacija je dobila šifrovani naziv "Krivaja 95" Ofanziva VRS-a na Srebrenicu zvanično je započela 6. jula 1995."

B. ORGANIZACIJA VRS

145. Obzirom na veliki broj oružanih snaga koje su učestvovala u napadu na Srebrenicu, Vijeće nalazi korisnim dati kratki osvrt na njihovi organizacionu i hijerarhijsku strukturu, a sve sa ciljem boljeg razumijevanja redoslijeda događaja koji su predmet optužnice, počevši od priprema koje su prethodile napadu, odnosno realizaciji operacije „Krivaja 95“.

146. U relevantno vrijeme, predsjednik Republike Srpske je bio Radovan Karadžić, ujedno i vrhovni komandant Vojske Republike Srpske (VRS).

147. Prema nalazu i mišljenju vještaka Richarda Butlera, organizacija, struktura i metodologija rada VRS-a bila je u to vrijeme istovjetna sa propisima koji su ranije važili u bivšoj JNA, pa je tako rukovođenje i komandovanje vojskom RS je bilo zasnovano na principu jedinstva komande.⁴⁰

1. Struktura Glavnog štaba

148. Kako je utvrđeno u pravosnažnim presudama ovog Suda, Glavni štab je bio vrhovni vojno-komandni organ VRS-a, čiji komandant je 1995. godine bio generalpukovnik Ratko Mladić. Komanda Glavnog štaba nalazila se u Han Pijesku, dok je istureno komandno mjesto bilo u Bijeljini. Glavni štab se sastojao od dva roda i šest odjeljenja. Glavnom štabu su bile neposredno podređene dvije samostalne jedinice: 65. Zaštitni puk i 10. diverzantski odred.

---

³⁹ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 4. Iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine.

⁴⁰ S-4 (23)(Izvještaj o borbenoj gotovosti Zvorničke pbr. za period 01.01. do 31.12.1994. godine).

149. U julu 1995. godine ključne ličnosti u Glavnom štabu pored generalpukovnika Ratka Mladića bili su generalpukovnik Manojlo Milovanović, načelnik štaba, a ujedno i zamjenik generala Ratka Mladića; generalpukovnik Milan Gvero, pomoćnik komandanta za moral, vjerske i pravne poslove; generalmajor Zdravko Tolimir, pomoćnik komandanta za bezbjednost i obavještajne poslove; generalmajor Radivoje Miletić, zamjenik načelnika glavnog štaba i načelnik za operativne poslove; pukovnik Ljubiša Beara, načelnik uprave bezbjednosti Glavnog štaba; pukovnik Radoslav Janković, oficir u obavještajnoj upravi Glavnog štaba; pukovnik Milovan Stanković, oficir u Obavještajnoj upravi Glavnog štaba; potpukovnik Dragomir Keserović, oficir u Upravi bezbjednosti glavnog štaba; pukovnik Bogdan Sladojević, oficir operativnog odjela Glavnog štaba; pukovnik Neđo Trkulja, operativni odjel Glavnog štaba, načelnik oklopnih jedinica.⁴¹

2. Nivo Korpusa i brigada

150. VRS je u svom sastavu imala šest korpusa koji su bili raspoređeni na različitim geografskim područjima. To su bili 1. i 2. Krajiški korpus, Istočnobosanski korpus, Hercegovački korpus, Sarajevsko-romanijski korpus i Drinski korpus. Svi korpusi su bili direktno pod komandom Glavnog štaba VRS.⁴² Osnovne borbene komponente korpusa su bile brigade i služile su za vođenje borbenih operacija u svim borbenim uslovima. Kao takve one su potpadale pod direktnu komandu korpusa.⁴³

Tokom postupka nesporno je utvrđeno da su pripadnici Centra za obuku Jahorina djelovali u zoni odgovornosti Bratunačke brigade. U to vrijeme je 8. bataljon zborničke brigade bio raspoređen u zoni odgovornosti bratunačke brigade, te je postao poznatiji kao 4. bataljon, sa sjedištem u Kravici.⁴⁴

C. SNAGE MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA (MUP RS) – ODNOS RUKOVOĐENJA I KOMANDOVANJA SA VRS –OM

151. Oružane snage Republike Srpske pored Vojske Republike Srpske činile su jedinice i snage policije Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP). U julu 1995. vršilac dužnosti ministra unutrašnjih poslova bio je Tomislav Kovač, a civilna policija je bila organizovana u dva odjeljenja: redovne policijske snage i brigada posebne policije.⁴⁵

---

⁴¹ T-81 (Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija) – Operacija „Krivaja 95“ od 1. novembra 2002. godine, autora Richarda Butlera) („Butlerov izvještaj“) paragraf 2.20.

⁴² T-82 (Izvještaj Richarda Butlera o komandnoj odgovornosti Glavnog štaba VRS od 9. juna 2006. godine), („Butlerov Izvještaj o komandnoj odgovornosti Glavnog štaba VRS“) paragraf 1.0

⁴³ T-82 (Butlerov Izvještaj o komandnoj odgovornosti Glavnog štaba VRS), paragraf 1.0

⁴⁴ T-81 (Butlerov izvještaj) paragraf 2.8.

⁴⁵ Navedeno je potvrđeno i činjenicom prihvaćenom pod rednim brojem 49. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine

152. Pored toga, Zakonom RS o provođenju Zakona o unutrašnjim poslovima za vrijeme neposredne ratne opasnosti i ratnog stanja predviđeno je:⁴⁶ “Policijske jedinice koje naredbom glavnog komandanta Oružanih snaga dobiju zadatak za borbena dejstva biće potčinjene komandantu jedinice u čijoj zoni odgovornosti iste izvršavaju borbene zadatke”.

153. Iz navedenog jasno proizilazi da ovim snagama rukovodi predsjednik Republike, u vrijeme kada se koriste u svrhe odbrane.⁴⁷ Osim toga, prema istom Zakonu, u vrijeme neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja, ministar unutrašnjih poslova ima ovlast da formira posebne policijske jedinice za izvršavanje borbenih zadataka.⁴⁸

154. Prema članu 7. Zakona, Predsjednik RS utvrđuje organizaciju policijskih snaga i izdaje naredbe za njihovo angažovanje za vrijeme rata, a policija može biti potčinjena vojnoj komandi prema naredbama ministra.

155. Osim uobičajenih policijskih dužnosti čuvanja javnog reda i mira, neki pripadnici redovnih policijskih snaga obavljali su dužnosti i u sklopu posebnih snaga policije ili četa PJP.⁴⁹

156. Jedna od takvih jedinica je bila i Posebna jedinica policije (PJP) Zvornik. Prema iskazu svjedoka Pantić Radomira, koji je u julu 1995. godine bio komandir policijske stanice u Milićima, te istovremeno i komandir I čete PJP Zvornik, u sastav ove PJP su ulazili redovni policajci iz policijskih stanica Vlasenica, Šekovići, Bratunac, Kozluk, Zvornik, Osmaci i Milići. Četa je brojala 3 voda a svaki vod je imao po 25 ljudi. Komandiri vodova su bili Đurić Elvis, izvjesni “Cviko” i Mičić Dušan. U to vrijeme glavni starješina na nivou PJP odnosno komandant ovih jedinica bio je Danilo Zoljić. Svjedoku je u to vrijeme bio poznat sastav I način djelovanja Brigade specijalne policije, kojom je komandovao Goran Sarić.

157. Brigada specijalne policije, je prema presudama MKSJ bila “borbena jedinica MUP-a”, čiji je komandant je bio Goran Sarić⁵⁰, zamjenik Mišo Garačanin, a pomoćnik Ljubomir Borovčanin. Štab brigade nalazio se na Palama, gdje je bio i kabinet ministra unutrašnjih poslova, u kojem je u relevantno vrijeme boravio zamjenik ministra, Tomislav Kovač, saslušan na navedene okolnosti u svojstvu svjedoka optužbe.

158. On u svom svjedočenju ističe da u to vrijeme, prema njegovim procjenama, nije bilo potrebe za angažovanjem policije na prostoru Srebrenice, jer su snage Drinskog korpusa imale dovoljno „snage izaći na kraj sa snagama Armije BiH, kcja je oslabjena

---

⁴⁶ Od 29. novembra 1994, Glava.IV, član 14.

⁴⁷ T-81 (Butlerov Izvještaj o komandnoj odgovornosti u VRS), paragraf 6.0.

⁴⁸ T-81 (Butlerov Izvještaj o komandnoj odgovornosti u VRS), paragraf 6.1.

⁴⁹ Navedeno je potvrđeno i činjenicom prihvaćenom pod rednim brojem 52. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine

⁵⁰ Navedeno je potvrđeno i činjenicom prihvaćenom pod rednim brojem 50. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine

izvlačenjem komandanta Nasera Orića“. Svoje neslaganje sa aktiviranjem policije svjedok je navodno prenio i predsjedniku Karadžiću, ali je on bio kategoričan u odluci da se na teren pošalju dva odreda specijalne policije.

159. Centri javne bezbjednosti (CJB) koordinisali su aktivnosti lokalnih stanica javne bezbjednosti (SJB) tj. policijskih stanica na svom području. Na srebreničkom području, stanice javne bezbjednosti bile su podređene zvorničkom CJB-u čiji je načelnik bio Dragomir Vasić.⁵¹

1. Komandna struktura Centra za obuku Jahorina

160. Svjedok Mladenko Borovčanin, koji je prije sukoba u BiH bio zaposlen u MUP-u RBiH, pojašnjava da je Centar za obuku na Jahorini bio definisan Zakonom o unutrašnjim poslovima, odnosno ministarstvo unutrašnjih poslova ga je i formiralo od kadrova dijelom iz Brigade specijalne policije, a dijelom iz škole za obuku Banja Luka. U to vrijeme stupio je na snagu i Zakon kojim je bilo predviđeno služenje vojnog roka kroz obuku za obavljanje policijskih poslova. Na traženje odbrane svjedok je potvrdio da se na godišnjem nivou donosio plan i program obuke regruta u ovom Centru.

161. Na okolnosti funkcionisanja policijskih organa, te unutrašnje organizacije policijskih jedinica, uloge i statusa Centra za obuku unutar tog sistema, salsušan je i vještak odbrane Mile Matijević⁵². On tvrdi da je u periodu od 1992.-1995. godine, Centar za obuku djelovao u skladu sa unutrašnjom organizacijom u skladu sa tada važećim Pravilnikom. Na čelu je bio direktor Centra, a unutar Centra je postojala srednja škola kojom je rukovodio načelnik škole. Cjelokupni sistem obrazovanja bio je regulisan Zakonom o unutrašnjim poslovima i Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji, a kroz nastavne planove i program su utvrđeni obim i sadržaj školovanja, obuke i usavršavanja. Centar za Jahorinu je prema riječima vještaka zapravo bio dio Centra za obrazovanje u Banja Luci. Za vršenje obuke bili su angažirani pripadnici specijalne jedinice koji su u Centru vršili dužnost starješinske prirode.

162. Navedeni vještak tvrdi da Centar nije imao bilo kakvu vezu sa Brigadom specijalne policije, te mu nije poznato da su polaznici obuke bili angažovani na nekim zadacima tokom jula 1995. godine, iako istovremeno u daljem izlaganju potvrđuje da ministar jeste mogao angažirati radnike Centra u formaciji jedne ili više jedinica za potrebe MUP-a.

163. Brigada specijalne policije je prema provedenim dokazima brojala 10 odreda od po 200 ljudi, a odredi su bili raspoređeni na lokacijama: Jahorina, Šekovići, Trebinje, Janja, Doboj, Banja Luka, Prijedor, Ilidža, Foča, te Prištabska jedinica u Janji. Po

---

⁵¹ Navedeno je potvrđeno i činjenicom prihvaćenom pod rednim brojem 51. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine

⁵² OII-9 Nalaz i mišljenje vještaka Mileta Matijevića, koji je usmeno obrazlagan na glavnom pretresu od 06.06.2011. godine.

komandnoj j strukturi neposredno su bili podređeni ministru unutrašnjih poslova te Vrhovnom komandantu oružanih snaga, predsjedniku R. Karadžiću⁵³. Prema iskazima saslušanih svjedoka, ove jedinice su imale status borbenih jedinica, odnosno imali su teško naoružanje u posjedu (oklopno mehanička vozila, tenkove, prage i dr. samohodno oruđe koje koristi municiju velikog kalibra).

164. Prema iskazu svjedoka Ljubana Popržena, koji je detaljno svjedočio na ove okolnosti, Centar za obuku Jahorina, je imao karakteristike policijske akademije, a organizacijski su pripadali MUP-u RS-a.

165. Komandir voda, svjedok Krstović Tomislav je također jedan od instruktora koji su Centar za obuku Jahorina shvatali samo kao školski centar, u kojem je starješina/načelnik bio optuženi Duško Jević. Dalje pojašnjava da je Jević u to vrijeme bio svima neposredno nadređeni, dok su instruktori za obuku istovremeno bili i komandiri vodova, te su imali sebi neposredno nadređene komandire četa, čime je prema ocjeni Vijeća ovaj svjedok samo potvrdio ranije izneseni zaključak o postojanju precizne hijerarhijske strukture, organizacije i statusa pojedinih optuženih, još za vrijeme boravka na Jahorini (načelnik Centra- instruktori za obuku). Navedeno je prema mišljenju Vijeća u istoj formaciji preneseno na teren Srebrenice u julu 1995. Godine, gdje su komandiri četa i vodova, bili podređeni optuženom Jeviću kao neposrednom starješini.⁵⁴

166. Shodno navedenom, Vijeće nije prihvatilo zaključak vještaka odbrane, Mileta Matijevića, kako „dezerteri“ iako organizovani u jedinice koje su koristile vojničke nazive (npr. odjeljenje, vod, četa, odred) nisu bili organizovani u borbene jedinice, niti su poduzimali taktička dejstva.

167. Svjedok Sladoje Radovan detaljnije pojašnjava da je svaka od dvije čete imala po tri voda, pa je tako u sastav I (Prve) čete kojom je komandovao optuženi Mendeljev Đurić, ulazio I (prvi) vod, kojim je komandovao optuženi Goran Marković, II (drugi) vod, kojim je komandovao Krstović Tomo i III (treći) vod, kojim je komandovao Doder Jevto. Optuženi Neđo Ikonić je komandovao II četom, a komandiri vodova su bili svjedok Sladoje Radovan, Kusmuk Duško i Radojković Dejan. Od navedenih lica samo je Kusmuk Duško ostao u Centru na Jahorini, pa je umjesto njega na teren Srebrenice, kao komandir jednog od vodova II čete išao Siniša Renovica, koji je također saslušan u svojstvu svjedoka optužbe.

168. Kusmuk Duško je na poslovima instruktora taekwon do-a u brigadi specijalne policije radio od 1992. – 1995. godine, i tvrdi da su nakon njega na Jahorinu stigli drugi pripadnici instruktora iz brigade policije, odnosno Duško Jević, Mane Đurić, Goran Marković i Neđo Ikonić. Svjedok Kusmuk se sjeća i komandira vodova Ljubana Popržena i Doder Jevte, koji su na također saslušani kao svjedoci optužbe.

---

⁵³ Shema odgovornosti uložena kao T-110 i shematski prikaz strukture Specijalne brigade policije T-109.

⁵⁴ Svjedok Krstović Tomislav saslušan 06.12.2010. godine.

169. Sa druge strane, mladići koji su pristigli iz Srbije, tzv. „dezerteri“ su bili raspodjeljeni u dvije čete, koje su dalje podjeljeni na vodove. Prema mišljenju svjedoka Sladoje Radovana, jednog od komandira vodova, „dezerteri“ su bili prilično disciplinovani, odnosno poštivali su naređenja pretpostavljenih, a sam Duško Jević je bio „Pravi stariješina. Ozbijan, strog i pošten.“

170. Zaštićeni svjedok S-101, koji je u kritično vrijeme bio pripadnik Centra za obuku Jahorina, se jako dobro sjeća instruktora i rukovodećeg kadra, među kojima su bili i optuženi Duško Jević, Mendeljev Đurić i Neđo Ikonić, koje je prepoznao u sudnici. Pojašnjavajući detaljnije njihov odnos prema „dezerterima“ navodi da je optuženi Jević uživao najveći autoritet, i njegova upozorenja su se uglavnom svodila na to „da nikome ne padne na pamet da kježi sa Jahorine“, a osim toga „disciplina je bila takva da si morao da izvršavaš sve što ti se naredi.“

171. Međutim, pored toga, postojala su neka lica koja su po mišljenju ovog svjedoka uživala određene privilegije kao što su izvjesni „Hercegovac“, „Crnogorac“ i „Arkan.“ Upravo je učešće ovih lica u pogubljenju civila u hangaru Kravice bilo upečatljivo, što će biti detaljnije izneseno u daljem obrazloženju presude.

172. Svjedok Pantić Radomir također smatra da su čelni ljudi centra bili veoma profesionalni i obučeni za poslove koje su obavljali, jer su i prije rata neki od njih bili pripadnici specijalne policije. Međutim, kada su u pitanju „dezerteri“ izričito je izjavio da njihovim dolaskom „u redove MUP-a dolaze sumnjivi ljudi“, a nema pozitivno mišljenje ni o svim instruktorima, koji su bili različite ličnosti i to se neminovno odražavalo na odnos prema kolegama i poslu.

173. To prema mišljenju Vijeća nije bio slučaj sa optuženima, koji su na policijske poslove i zadatke raspoređeni znatno prije inkriminisanog vremena. Tako je optuženi Mendeljev Đurić rješenjem⁵⁵ MUP-a Srpske republike Bosne i Hercegovine od 01.04.1992. godine postavljen za komandira drugog voda čete za izvršavanje posebnih poslova i zadataka, nakon čega je u novembru 1992. godine postavljen na mjesto komandanta Odreda milicije Bijeljina u Specijalnoj brigadi milicije⁵⁶.

174. Dana 24.02.1994. godine optuženi Đurić Mendeljev je privremeno raspoređen na poslove i zadatke instruktora minsko- eksplozivnih sredstava u Specijalnoj brigadi policije, na kojoj poziciji je bio tokom inkriminisanog perioda⁵⁷, da bi Rješenjem od

---

⁵⁵ T-123 (Rješenje MUP-a Republike Srpske BiH broj: 10/86 od 01.04.1992. godine o postavljenju Mendeljeva Đurića na poslove i zadatke komandira drugog voda čete za izvršavanje posebnih poslova i zadataka).

⁵⁶ T-124 (Rješenje MUP-a Sarajevo broj: 09-3229 od 20.11.1992. godine o postavljenju Mendeljeva Đurića na mjesto komandanta Odreda milicije Bijeljina u Specijalnoj brigadi milicije).

⁵⁷ T-120 (Rješenje o raspoređivanju Mendeljeva Đurića na radnu obavezu broj: 08/1-120-3794 od 13.11.1995. godine)

17.03.1996. godine bio raspoređen na poslove i zadatke pomoćnika komandanta za operativno nastavne poslove u Specijalnoj brigadi policije⁵⁸.

175. Prema riječima tadašnjeg instruktora, svjedoka Ljubana Popržena, Duško Jević je zapravo bio pomoćnik komandanta za operativno nastavni rad. On je rukovodio programom nastave sa instruktorima, a o svom radu je podnosio izvještaj MUP-u ili komandi brigade (Borovačninu ili Saviću). Njegovi konkretni poslovi i zadaci su primarno bili obuka, rukovođenje, red i disciplina, dok je primarna uloga instruktora bila obuka regruta iz raznih disciplina. Tako je optuženi Goran Marković bio nadležan za ronjenje⁵⁹, svjedok Popržen je vršio obuku za upade u objekte, Dejan Radojković je bio zadužen za dresuru pasa, optuženi Neđo Ikonić- obuka iz sportskih disciplina (džudo i taekwon-do).⁶⁰

176. Iako u to vrijeme nisu imali zvanična rješenja o postavljenju, te su ih dobili naknadno, optuženi su prema mišljenju Vijeća u inkriminisano vrijeme i prije njega *de facto* obavljali zadatke instruktora u Centru za obuku Jahorina, iz odgovarajućih specijalnosti za koje su bili osposobljeni, a tokom postupka je van svake razumne sumnje utvrđeno da su za vrijeme boravka na terenu, instruktori postupali kao komandiri vodova.

177. Navedeno su potvrdili svjedoci Radomir Pantić (komandir I čete PJP Zvornik), Milenko Pepić (pripadnik II odreda specijalne policije Šekovići), Sladoje Radovan (komandir I voda II čete), Goran Sarić (komandant brigade specijalne policije) i Krstović Tomislav (jedan od instruktora), koji su detaljno pojasnili strukturu i način funkcionisanja brigade, na način da je ista u sastavu imala komandu ili tzv. prištabske jedinice, logistiku i specijalne policijske odrede na terenu. Zamjenici komandanta Sarića su bili Ljubomir Borovčanin (načelnik štaba), Eraković Milutin, Duško Jević (resor nastave i obuke) i Kapuran Vitomir (logistika).

178. Svjedok Mladenko Borovčanin⁶¹, dodao je i da su pripadnici odreda imali dvije ili tri vrste uniformi i dvodjelnih kombinezona, bilo je čak i nekih „*crno-plavih kombinacija*“. Imali su posebne oznake brigade, znak koji se nosio na lijevom rukavu, na kojem su bili i brojevi na način da su oni do 1000 označavali komandu brigade, 1001 je prvi odred, a 2001 drugi odred. Optuženi Duško Jević je na rukavu imao oznaku 5, što je značilo da je bio jedan od pomoćnika komandanta brigade.

---

⁵⁸ Rješenje o raspoređivanju Mendeljeva Đurića na poslove i zadatke pomoćnika komandanta za operativno nastavne poslove u komandi SBP broj: 09/3-120-1130 od 17.03.1996. godine.

⁵⁹ T-127 Rješenje broj: 08/1-120-137 od 20.01.1996. o raspoređivanju Marković (Koje) Gorana na mjesto instruktora za ronjenje u Cebtru za obuku Sarajevo, OBP Bijeljina), T-126 (Uvjerenje MUP RS Brigada policije za ATD Bijeljina kojom se potvrđuje da je Marković (Koje) Goran u periodu 04.04.1992. godine-30.06.1996. godine bio pripadnik MUP RS).

⁶⁰ OIV-6 Rješenje Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske o raspoređivanju optuženog Neđe Ikonića na poslove i zadatke instruktora za specijalnu obuku u Specijalnoj brigadi policije od 23.02.1994. godine broj: 09-6528 od 24.02.1994. godine.

⁶¹ Svjedok odbrane Mladenko Borovčanin svjedočio na glavnom pretresu od 28.04.2011. godine.

179. Pored činjenice da su pripadnici Centra za obuku imali raznovrsne uniforme, ambleme raspoznavanja i brojeve na rukavu, Vijeće je tokom postupka van svake razumne sumnje utvrdilo da su na terenu Srebrenice u to vrijeme bili angažovani „dezerteri“, odnosno lica koja su prinudno dovedena iz R Srbije, koji su u to vrijeme dužili maskirne uniforme, bez oznaka, sa svijetlo plavim pancirima, što su potvrdili svi saslušani svjedoci na ovu okolnost. Obzirom na navedeno, Vijeće nije nalazilo neophodnim analizirati motive neoznačavanja pripadnika Centra za obuku na terenu, obzirom da je u kontekstu optužnice bilo relevantno samo ispitivanje njihovog prisustva, komandne strukture i učesća u inkriminiranim radnjama, o čemu se detaljnije govori u dijelu presude koji se odnosi na krivičnu odgovornost optuženih Jevića i Đurića.

180. Međutim, potrebno je naglasiti da u sastav brigade nisu ulazile posebne jedinice policijskog centra (npr. PJP Centra Zvornik). Njih je u svom sastavu imala svaka CSB, a pripadnici su bili ljudi sa tog područja i nisu imali teško naoružanje. Posebne jedinice policije (PJP) su bile u sastavu Regionalnog centra javne bezbjednosti Zvornik (CJB), pod komandom Dragomira Vasića i njegovog zamjenika Maneta Đurića. U Butlerovom izvještaju je opisano šest nominalnih četa policije koje su organizovane kao dopuna vojnim snagama ili da vrše pretraživanje iz bezbjedonosnih razloga u pozadini Drinskog korpusa. Njihova organizacija je bila pod komandom Danila Zoljića.⁶²

(a) Status dezertera u okviru Centra za obuku

181. Saslušani svjedoci, pripadnici Centra za obuku Jahorina, potvrdili su u svojim svjedočenjima nasilno dovođenje «dezertera» iz Srbije.

182. Svjedoci saslušani na ovu okolnost tvrde da su lišeni slobode od strane MUP-a Srbije, nakon čega su autobusima prebacivani u Janju, gdje su se izjašnjavali da li se žele priključiti jedinicama VRS ili MUP-a u okviru oružanih snaga Republike Srpske. Oni koji su odabrali jedinice policije, poslani su u Centar za obuku Jahorina, u kojem je načelnik bio optuženi Duško Jević.

183. Svjedok S-105 je tako u Srbiju otišao da ne bi ratovao, obzirom da je imao samo 18 godina. U Srbiji je sa porodicom živio Knjaževcu, a uhapšen je u Kaću kod Novog sada. Nakon toga je zajedno sa drugim uhapšenim licima odvežen u zatvor u Sremskoj Mitrovici, gdje se od ranije nalazio veći broj “dezertera”. Odvezeni su konačno u Janju, u kasarnu, gdje im se obratilo jedno lice koje je pitalo svjedoka da li želi da se priključi policijskim snagama, što se u prvi mah učinilo poželjnim, jer je svjedok nastojao izbjeći odlazak na ratište.

184. Uhapšen je te prilike bio i brat svjedoka i obojica su potpisali da će pripadati Specijalnoj brigadi policije, nakon čega su prebačeni na Jahorinu u hotel, gdje su zadužili uniforme i automatsko naoružanje.

---

⁶² U to vrijeme svaki Centar javne bezbjednosti imao je svoje PJP bataljone ili čete, pa je tako na terenu je u to vrijeme bila i PJP Zvornik kojom je komandovao Danilo Zoljić.

185. Na Jahorini su raspoređeni u II čete, svaka je brojala oko stotinu ljudi. sjeća se da je glavni bio Duško Jević, koji je u to vrijeme imao brkove i bio niži rastom (svjedok ga je prepoznao u sudnici), te je bio i neki instruktor pod nazivom Mendeljev, ali njih svjedok slabije poznaje jer je on bio u vodu Neđe Milidragovića. Zvali su ih "Specijala Jahorina". U istom vodu bio je i zaštićeni svjedok S-119, koji tvrdi da je instruktor Neđo bio "veoma strog, ja sam se plašio r.jega."

186. Zaštićeni svjedok S-104 na gotovo identičan način opisuje dokazak na Jahorinu, s tim da dodaje kako se u Janji i nije baš poštovao izbor pojedinaca, jer su oni koji su regrutovali imali neke spiskove i uglavnom su u jedinice policije mobilisali one mlađe od 35 godina.

187. Saslušani svjedoci, mahom zaštićeni svjedoci, tvrde da su po dolasku na Jahorinu dobiili naziv „dezerteri“, koje su neki od njih, kao što je to svjedok S-101 smatrali pogrđnim nazivom, a nekolicina saslušanih svjedoka tvrde i da je rukovodeći kadar često prema njima imao „neprijateljski stav“.

188. Za razliku od instruktora koji su bili profesionalni dugogodišnji radnici MUP-a, odgovorno ponašanje se nije očekivalo od „dezertera“ koji su kako je to izjavio svjedok odbrane Milan Stojčinović⁶³ „došli u japankama i papučama, bili su izgubjeni, ni premladi ni prestari. Nismo se nadali da ćemo od nešto napraviti od njih... učili smo ih par dana patriotizmu i pješadijskcj obuci. Imali smo zadatak da od njih napravimo vjjsku kakvu takvu i prionuli smo na posao.“

189. Prema riječima svjedoka Krstović Tomislava, komandira jednog voda i instruktora za obuku na Jahorini, čak i tzv. „dezerteri“ koji su dovedeni iz Srbije, obučavani su u rukovanju oružjem u okviru kabinetske nastave, što je svakako bio jedan od prvih zadataka. Navedeno je potvrdio i svjedok S-100 koji tvrdi da je obuka na Jahorini trajala oko 20 dana kondicione pripreme, gađanja i sl. Svi su naučili da rukuju puškom i prije toga su znali svi su služili vojsku, a imali su i manevarsko gađanje sa puškama, ručnim bacačima i zoljama.

190. Dakle, iako prisilno dovedeni, "dezerteri" su na Jahorini morali biti disciplinovani, poštujući naređenja pretpostavljenih, obučavajući se za učešće u izvršavanju borbenih zadataka.

(b) Naredba za angažovanje pripadnika Centra za obuku na terenu Srebrenice

191. Prema Naredbi⁶⁴ komandanta štaba policije na Palama Tomislava Kovača broj: 64/95 od 10.07.1995. godine, u akciji na Srebrenicu bile su angažovane i jedinice MUP-a i to: 2. specijalni odred policije iz Šekovića, prva četa PJP Zvornik. Mješovita četa združenih snaga MUP-a RS-a Srbije i Republike Srpske i četa iz kampa Centra za

⁶³ Svjedok odbrane Milan Stojčinović je svjedočio na glavnom pretresu od 23.05.2011. godine.

⁶⁴ Naredba komandanta štaba policije na Palama Tomislava Kovača broj: 64/95 od 10.07.1995. godine.

obuku na Jahorini. Za komandanta ove novoformirane jedinice određen je Ljubiša Borovčanin, koji je do tada bio zamjenik Gorana Sarića, komandanta Specijalne brigade policije.

192. Svjedok Lakić Živorad, pripadnik policijske stanice Bijeljina, tvrdi da su oni u to vrijeme slijedili organizaciju MUP-a, dok je specijalna brigada policije RS-a imala svoju komandnu strukturu i bili su organizovani u odrede. U tom pravcu, svjedok Tomislav Kovač je akcentirao i različitosti postupanja vojske i policije RS-a, u smislu da su sve vrijeme rata postojale aspiracije generala Ratka Mladića da svaki segment civilne vlasti stavi pod svoju kontrolu. Tako je bilo i u akciji na Srebrenicu kada se prisutnim policajcima obraćao u prisustvu Ljubomira Borovčanina, rekavši im „Šta ćete vi bando Tome Kovača, ovo je naša pobijeda!“

193. Analizirajući pomenutu Naredbu, svjedok Tomislav Kovač, koji je u julu 1995. godine bio zamjenik ministra unutrašnjih poslova Republike srpske pojašnjava, da je četa PJP Zvornik postojala formacijski, dok je mješovita četa združenih snaga MUP-a Srpske Krajine predstavljala dobrovoljačke snage, koje uopšte nisu bile pod ingerencijom MUP-a niti su se zapravo ikada pojavili u Srebrenici. Oni su bili pod komandom sarajevsko-romanijskog korpusa i bili su angažovani na području Trnova i Treskavice, ali poznato mu je da po navedenoj Naredbi jeste angažovana četa Centra za obuku Jahorina.

194. U julu 1995. godine svjedok Sarić je boravio u rejonu Vogošće jer je na tom području Armija BiH pokrenula ofanzivu sa ciljem deblokiranja Sarajeva. Saznao je u to vrijeme da je optuženi Duško Jević boravio na Jahorini i da je dobio naređenje da vrši obuku nekih jedinica, ali nije o tome imao detaljnije informacije jer je to „*naredio neko iznad mene, pa nije trebala moja saglasnost*“. Sjeća se da je u to vrijeme zamjenik ministra, Tomislav Kovač, zatražio povlačenje II odreda jedinice iz Šekovića, iz Vogošće u pravcu Konjević polja i Srebrenice. Kao razlog saopšteno je da se privremeno povlače zbog ugroženosti Zvornika.

195. U skladu sa pomenutom naredbom za angažiranje policijskih snaga u rejonu Srebrenice, svjedok pojašnjava da brigada specijalne policije nije nikada angažirana u cjelini, nego bi se najčešće formirale borbene grupe. U skladu sa Naredbom, za komandanta tih jedinica na terenu postavljen je Ljubomir Borovčanin, kao što je svjedok bio komandant jedinica u rejonu Vogošće. Misli da je u to vrijeme, optuženi Duško Jević bio njegov zamjenik, u sklopu zadataka na kojima su angažovani.

196. Svjedok Sarić je još naglasio da on kao komandant nikada nije bio dužan poznavati ili se direktno obraćati svakom pripadniku brigade, već je svoje ovlasti provodio putem zamjenika i njemu potčinjenih komandira četa i vodova. Tako je u konkretnom slučaju jedinicama koje su navedene u Naredbi komandovao Borovčanin, a Jević je bio njegov zamjenik na terenu.

197. Navedeno je poznato i svjedoku Ljubanu Poprženu, koji je u to vrijeme kao jedan od instruktora ostao na Jahorini sa nekih 30- 40 regruta, dok su optuženi Đurić, Mendeljev i Ikonić, sa 2 čete pripadnika Centra za obuku, otišli na teren Srebrenice. U

to vrijeme njima je bio nadređeni optuženi Jević Duško. Poznato mu je da se radilo o nekom redovnom policijskom zadatku – obezbjeđenju putne komunikacije Bratunac-Konjević polje.

(c) Pretpotčinjavanje i izvještavanje na terenu

198. Richard Butler je konstatovao da u praksi jedinice jesu bile prepotčinjavane prilikom raspoređivanja na zadatak, naglašavajući da se jedinice MUP-a moraju integrisati pod komandu VRS u izvršavanju dodjeljenih zadataka, ali ni tada VRS nema apsolutnu kontrolu nad njima, jer jedinice MUP-a koje su upućene na borbene zadatke zadržavaju svoju komandnu strukturu i organizaciono jedinstvo.⁶⁵

199. Kako bi približnije pojasnio odnos vojske i policije, vještak Butler je u unakrsnom ispitivanju pojasnio „*vcjni komandant može dodjeliti zadatak, ali nema isti nivo kontrole kao nad vcjnim jedinicama.*“

200. Navedeni zaključak vještaka je odbrana osporavala tokom cijelog postupka, tvrdeći da optuženi u vrijeme koje obuhvata optužnica nisu imali komandnu ulogu u jedinicama koje su upućene iz Centra za obuku Jahorina, te su svi zadaci na terenu dolazili od neposredno nadređenog vojnog starješine. U konkretnom slučaju, a prema nalazu i mišljenju vještaka odbrane, pripadnici Centra su u inkriminisano vrijeme bili pretpotčinjeni bratunačkoj brigadi, jer su bili raspoređeni na zadatke u njenoj zoni odgovornosti.

201. U svrhu dokazivanja navedene teze, odbrana optuženog Duška Jevića je u spis uložila veći broj materijalnih dokaza, kojima potkrepljuje tvrdnju da su čete sa Jahorine, bile pretpotčinjene bratunačkoj brigadi.⁶⁶

202. Odbrana je na istu okolnost izvršila i vještačenje putem vještaka vojne struke, Radovana Radinovića, penzionisanog general potpukovnika. Navedeni vještak je zastupao tezu da se policijske snage, kao dio oružanih snaga, dolaskom na teren pretpotčinjavaju najstarijoj komandi koja u toj zoni odgovornosti vrši dejstva. U konkretnom slučaju to je bio Drinski korpus, a uporište za takav zaključak vidi u činjenici da se Borovčanin po dolasku na teren morao javiti generalu Krstiću.

203. Međutim, isti vještak nije mogao pojasniti zašto Borovčanin o svim aktivnostima na terenu niti jednom nije podnio izvještaj navodno pretpostavljenoj komandi Drinskog korpusa, nego je svaki izvještaj upućivao Štabu policije na Palama, u kojem kontekstu sam vještak izražava čuđenje navodeći „*Nisam naišao na izvještaj upućen komandi Drinskog korpusa a to je bilo za očekivati i bilo je prirodno.*“ „*Izvještavao je samo svcju vertikalnu, nje vcjsku.*“ Vijeće primjećuje da vještak u tom kontekstu potpuno zanemaruje pojam *sadejstva*⁶⁷ o kojem je također govorio na početku izlaganja,

---

⁶⁵ T-82 (Butlerov Izvještaj o komandnoj odgovornosti u VRS), paragraf 6.3.

⁶⁶ Materijalni dokazi odbrane uvršteni na glavnom pretresu od 16.05.2011. godine.

⁶⁷ Navedeno je potvrđeno i činjenicama prihvaćenim pod rednim brojem 53. i 54. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine, Niz registrovanih i prisluškivanih razgovora pokazuje usku saradnju i

nastojeći po svaku cijenu potvrditi pretpotčinjenost pripadnika Centra za obuku vojsci, ali tako da prikaže kako komandna struktura MUP-a nije uopšte funkcionisala na terenu.

204. U svakom slučaju, Vijeće navedeni zaključak vještaka Radinovića nije prihvatilo obzirom da je iz iskaza svjedoka i uvrštenih materijalnih dokaza vidljivo da su naredbe pripadnicima Centra dolazile od Ljubomira Borovčanina, koji je izvještaje o stanju na terenu upućivao štabu Brigade specijalne policije na Palama, odnosno zamjeniku ministra Tomislavu Kovaču.

205. Navedeno istovremeno pobija navode svjedoka Tomislava Kovača, koji tvrdi da jedinica Centra za obuku nije slala bilo kakve izvještaje MUP-u i da su bili pod ingerencijom vojske.

206. Svjedok Tomislav Kovač je čak i nakon prezentiranja depeše koju je uputio Dragomir Vasić, načelnik CJB Zvornik, u kojoj se spominje stradanje oko 8.000,00 muslimanskih vojnika i angažman pripadnika MUP-a, i dalje negirao bilo kakvu vezu štaba na Palama, MUP-a RS te jedinica na terenu pod komandom Ljubomira Borovčanina.

207. Navedeno ponašanje svjedoka Kovača Vijeću je razumljivo, obzirom da je u julu 1995. godine, kao zamjenik ministra efektivno vršio dužnosti ministra koji je bio odsutan, svjedok je na ovaj način očigledno nastoji izbjeći uspostavljanje bilo kakve odgovornosti nad aktivnostima policijskih snaga u julu 1995. godine. U tom pravcu, svjedok je insistirao i da je jedini razlog njegovog dolaska na teren Srebrenice, formiranje nove policijske stanice, iako sam svjedok u daljem izlaganju spominje situaciju u kojoj je odbio pretpotčinjavanje jedinice policije, na traženje Vinka Pandurevića, komandanta bratunačke brigade, dok istovremeno ne spori i da je odobrio angažovanje dijela policijskih snaga u cilju obezbjeđenja grada Zvornika i okoline, zbog bojazni od pripadnika armije BiH koji su se kretali tim rejonom.

208. Svjedok Kovač u izlaganju također navodi brojne situacije sa terena o kojima kako tvrdi nije bio izvještavan, što je netačno, obzirom da je i sam bio prisutan na terenu Srebrenice, imao kontakte sa generalom Mladićem i načelnikom policijske stanice Dragomirovom Vasićem, koji ga jeste izvjestio da je „*na terenu kaos, da se dešavaju pjačke firmi i imovine*“. Na istom sastanku, Kovač je od Vasića saznao i da se desio incident u kojem je učestvovala specijalna jedinica Šekovići, kojom prilikom je poginuo jedna specijalac.

209. Dakle, uloga ovog svjedoka u to vrijeme nije ni najmanje bila beznačajna, niti su jedinice MUP-a u bilo kojem trenutku izgubile svoj komandni lanac izdavanja

---

koordinaciju između jedinica MUP-a i jedinica Drinskog korpusa, naročito inženjerijskog bataljona, koje su bile u sadejstvu na blokiranju kolone bosanskih muslimana. Iz prislušivanog razgovora od 13. Jula u 20,40 sati saznajemo da je general Krstić razgovarao sa pukovnikom Borovčaninom, i pitao ga kako stoje stvari i rekao da će ostati u vezi.

naredbi, i pravila vertikalnog hijerarhijskog izvještavanja organima MUP-a o poduzetim aktivnostima, kao što je to bilo uspostavljeno puno prije odlaska na teren Srebrenice. Prema riječima svjedoka odbrane Mladenka Borovčanina, izvještavanje u brigadi išlo je redovno na mjesečnom, tromjesečnom, polugodišnjem i godišnjem nivou. Prema njegovim riječima, sve jedinice su izvještavale redovnim putem komandanta brigade, koje je on slao dalje prema ministru unutrašnjih poslova. Isti svjedok je u unakrsnom ispitivanju za teren Srebrenice potvrdio „*lanac komandovanja bio je sačuvan*“.

210. Dakle, Vijeće u tom dijelu prihvata zaključak vještaka Butlera, da su jedinice MUP-a, upućene u borbene zadatke, i dalje zadržale svoju komandnu strukturu i organizaciono jedinstvo, što je potvrdio i vještak odbrane Mile Matijević izjavivši „*policijske snage su mogle biti angažovane na izvršavanje borbenih zadataka od strane vojske, ali je njihovo angažovanje naređivao ministar unutrašnjih poslova, koji je određivao formaciju i starješinu jedinice, koji se imao javiti nadležnom vojnom starješini na određenom području*“, što je Ljubomir Borovčanin i učinio dolaskom u Bratunac 11. jula 1995. godine.

211. Prema sjećanju svjedoka Radomira Pantića, komandanta I čete PJP Zvornik, Borovčanin je u Bratunac stigao 11. jula, što je potvrdio i svjedok odbrane, Jovičić Neđo, koji je u Bratunac došao u pratnji Borovčanina, kao njegov vozač⁶⁸. Te prilike Borovčanin je vozio Toledo, dok je svjedok išao pintzgauerom sa novinarom iz brigade, Aleksom Aleksićem. Prvo su svratili u policijsku stanicu Bratunac, a potom na istureno komandno mjesto Pribičevac.

212. Svjedok Jovičić nije bio siguran da li se Borovčanin na Pribičevcu sastao sa generalom Krstićem, ali se sjeća da je Borovčanin uglavnom komunicirao putem radio veze, pa je tako Borovčanin koristio šifru „Laser dva“ i „Bor“, a sjeća se i da je optuženi Duško Jević koristio šifru „Laser“ i „Staljin“. Svjedok dalje pojašnjava da je „Laser“ bio kodni naziv za sve pripadnike specijalne brigade. U svom iskazu koji je dao u svojstvu osumnjičenog⁶⁹, optuženi Đurić pojašnjava da je na terenu imao šifru «Jasen». On je u daljem izlaganju navodi da optuženi Jević nije puno obilazio jedinice na terenu, jer su uglavnom komunicirali putem sredstava radio veze.

213. Iako je svjedok Goran Sarić nastojao u svjedočenju potvrditi da članovi borbene grupe pod kontrolom Borovčanina nisu slali izvještaje štabu MUP-a, nije imao objašnjenje porijekla informativnih depeša koje su upućene štabu, a odnose se na angažovanje pripadnika MUP-a na terenu Srebrenice u julu 1995. godine.⁷⁰

214. Na navedenu okolnost je svjedočio i Dragomir Vasić, koji je u julu 1995. godine bio načelnik Centra službi bezbjednosti (CSB) Zvornik. On je potvrdio da mu je poznat

---

⁶⁸ Svjedok Jovičić Neđo je raspoređen na mjesto vozača Lj. Borovčanina. Dužio je vozilo marke „SEAT Toledo“. Dobio je rješenje da je pripadnik MUP-a. Baza mu je bila u Janji.

⁶⁹ Iskaz koji je optuženi dao u svojstvu osumnjičenog istražiteljima MKSJ, koji je Vijeće prihvatilo Rješenjem od 12.12.2011. godine.

⁷⁰ Materijalni dokaz Tužilaštva broj: T-8, T-9, T-10, T-11, T-12 i T-15.

sadržaj depeše od 13.07.1995. godine koja u tački 2. spominje likvidaciju oko 8.000,00 zarobljenih u šumama kod Konjević Polja. Naknadno opisuje kako je prilikom jednog od referisanja general Mladić rekao da ide sa vojskom na Žepu „a ono što je ostalo diverzantata po šumama, to završite!“ na što je svjedok odgovorio da je premalo pripadnika MUP-a za tako veliki broj ljudi koji spominje depeša.

215. Istovremeno, ovaj svjedok kategorički tvrdi da nije imao bilo kakva saznanja o planu „Krivaja 95“ ni o vojnim planovima GŠ VRS ili Drinskog korpusa te je generalno postojao stav „tamo gdje je Mladić, nema mjesta policijskom komandovaru.“

216. Međutim niti on, a ni vještak odbrane Radovan Radinović, nisu mogli objasniti zbog čega onda Ljubomir Borovčanin o svim poduzetim radnjama izvještava⁷¹ isključivo nadređene u policijskim strukturama, pri čemu vještak Radinović potvrđuje da u dokumentaciji koja mu je dostavljena nije primjetio niti jedan izvještaj Borovčanina upućen komandi bratunačke brigade.

217. Svjedok Mićo Gavrić također decidno navodi da je kao načelnik artiljerije bratunačke brigade upoznat sa naredbom za pretres terena⁷², koju je njegov komandant dobio od generala Jovanovića. Poznato mu je i da je su u pretresu trebale učestvovati jedinice MUP-a, pri čemu je svjedok dodaje da se njegov zadatak ogledao samo u *spajanje* jedinica koje su obuhvaćene ovom naredbom, naglašavajući da je tom prilikom svaki od učesnika i dalje dobijao naređenja od svojih neposredno naređenih, što je važno i za optuženog Jevića, iako je po prijem zadatka lično došao u bratunačku brigadu.

218. U pretresu terena trebao je učestvovati III pješadijski bataljon, koji je brojao oko 300 vojnika, čiji komandant je bio Dragan Zekić i I četa kojom je komandovao Duško Jević. Svjedok u tom kontesktu ne spori da je optuženom Jeviću nakon pretresa rekao „*ove jube ćete po naredbi komande voditi u Konjević po je.*“ Međutim, ostaje pri tvrdnji da na terenu nije bio neposredno nadređeni pripadnicima čete Centra za obuku Jahorina, navodeći „*ja sam imao uticaj na Zekića, a na Jevića nisam. Mi jesmo surađivali, ali ja njemu nisam mogao naređivati. Dragan je održavao vezu sa svjcim judima, a Duško sa svcjima.*“

219. Svjedok Gavrić dalje jasno precizira da je njegova uloga u pretresu terena bila spajanje vojnih i policijskih jedinica pri čemu je kategoričan u tvrdnji da nije davao bilo kakva neposredna izvršna naređenja, osim što je izvještavao pretpostavljenu komandu o stanju na terenu. Navedeno potkrepljuje tvrdnjom da su uloge svih učesnika već bile jasno deifinirane na sastanku u bratunačkoj brigadi na kojem on nije ni prisustvovao, nego ga je o sadržaju istog naknadno obavijestio pukovnik Blagojević.

---

⁷¹ Materijalni dokaz Tužilaštva broj: T-14.

⁷² Prema opisima koje daje svjedok radi se o prvoj naredbi koju je dobio od komandanta Blagojevića 14. jula a odnosila se na pretres terena 17. jula.

220. Vijeće prihvata nalaz i mišljenje vještaka Radinovića u dijelu u kojem se govori o koordinaciji vojnih i policijskih snaga, jer je to utvrđeno i u brojnim presudama MKSJ gdje se navodi da je postojala *tjesna saradnja i koordinacija* između jedinica MUP-a i Drinskog korpusa, a navedeno je potkrepljeno i utvrđenim činjenicama u ovom predmetu.⁷³

221. Detalji te saradnje navedeni su i u pravosnažnoj presudi ovog Suda protiv Milorada Trbića, u kojoj stoji da je Glavni štab VRS, još 11. jula, dakle prije se saznalo za formiranje i kretanje kolone bosanskih Muslimana, Drinskom korpusu naredio da preduzme mjere predostrožnosti, te da se postigne dogovor i saradnja sa organima MUP-a, u cilju sprečavanja ulaska, odnosno izlaska bosansko-muslimanskih snaga iz enklave.⁷⁴

222. Obzirom da naredbe VRS-a u odnosu na jedinice MUP-a koriste formulacije „dogovor“ i „saradnja“, zaključeno je da nije postojala apsolutna i isključiva kontrola VRS nad jedinicama MUP-a, niti se može prihvatiti teza odbrane da optuženi u inkriminisano vrijeme nisu imali funkcionalnu, zakonsku, hijerarhijsku, a u konačnici i operativnu ulogu na terenu, rukovodeći jedinicama Centra za obuku Jahorina. Tako svjedok Doder Jevto, kao jedan od komandira vodova I čete centra za obuku Jahorina, kategorički potvrđuje da je za vrijeme akcije u Srebrenici imao potpunu kontrolu nad pripadnicima svoje jedinice.

223. Odbrana je dakle nastojala nalazom i mišljenjem vještaka Radovana Radinovića potkrijepiti i tezu o kontroli vojske nad jedinicama Centra, iako ovaj vještak prilikom usmenog izlaganja decidno navodi „*Štab policijskih snaga je operativno rukovodio jedinicama, oni su izdavali naredbu za upotrebu policijskih jedinica*“.

224. Isti vještak dalje pojašnjava način angažovanja policijskih snaga na terenu Srebrenice navodeći „*Komanda Drinskog korpusa je zahijevala od Glavnog štaba angažovanje policijskih snaga. Oni su sa tim išli prema vrhovnom komandantu, a on prema MUP-u, kcji je od Štaba policijskih snaga zatražio angažovanje specijalne policije i Stanica bezbjednosti na terenu*“.

225. Iz navedenog je potpuno jasna vertikalna linija komandovanja policijskim strukturama, koja je prema izvedenim dokazima zadržana i za vrijeme boravka na terenu Srebrenica u julu 1995. godine. Sa navedenim se složio i vještak odbrane Mile Matijević, dodajući da na terenu „*policijski stajješina zadržava komandu nad svjom jedinicom*“.

226. Na pitanje kako je u konkretnom slučaju zaključio da su pripadnici brigade specijalne policije bili pretpotčinjeni vojsci, vještak nije imao odgovor, te je Vijeće zaključilo da je njegov nalaz u tom dijelu neutemeljeno iznesen u korist optuženih, u nastojanju da se ekskulpiraju za događaje u Srebrenici. Dakle, vještak je na ovaj način

---

⁷³ Rješenje o prihvaćanju utvrđenih činjenica od 01.07.2010. godine.

⁷⁴ Pravosnažna presuda ovog Suda broj: X-KR-07/386 od 16.10.2009. godine.

nastojao oduzeti svaki značaj njihovim ulogama na terenu, iako za takav zaključak nema uporišta u provedenim dokazima.

227. Nasuprot tome, izvedeni dokazi pokazuju jako dobru komunikaciju putem razmjene depeša između štaba na Palama, te načelnika CJB Zvornik, Radomira Vasića i Ljubomira Borovčanina, koji je pretpostavljenu komandu izvještavao o stanju na terenu u zoni odgovornosti br. brigade, pa je tako konačni izvještaj o angažovanju jedinica imao priliku vidjeti i komandant brigade specijalne policije, svjedok Goran Sarić, koji je navedeni izvještaj prosljedio MUP-u RS-a, naglašavajući da se u istom nisu spominjala ubistva muškaraca muslimanske nacionalnosti.

228. Ovaj svjedok je u unakrsnom ispitivanju dodatno pojasnio, da je bilo moguće da se neko od dezertera iz Centra za obuku Jahorina upotrijebi na terenu po direktnoj naredbi komandanta Krstića ili Mladića, iako za tim u praksi nije bilo potrebe, jer bi oni uvijek prethodno kontaktirali Ljubomira Borovčanina, kao komandanta te borbene grupe. U tom kontekstu, svjedok je naglasio da bi pripadnici Centra u tom slučaju morali postupiti po naređenju, ali samo ako je ono zakonito. Ako bi se mimo hijerarhijske strukture davale dezerterima ili pripadnicima Centra nezakonite naredbe, oni ih ne bi mogli izvršiti bez konsultacija sa neposredno nadređenim, u konkretnom slučaju to je za policijske snage na terenu bio Lj. Borovčanin.

229. Svjedok Goran Sarić, iako u svom svjedočenju nastoji potvrditi podređenost policijskih snaga vojnoj komandi, ipak na kraju izlaganja naglašava da obezbjeđenje putne komunikacije koju su na putnoj relaciji Bratunac- Konjević polje vršili pripadnici Centra za obuku, isključivo spada u domen policijskog zadatka, dodajući da pretres terena u kojem su također učestvovali može biti i vojni i policijski zadatak.

230. Tadašnji instruktor u Centru za obuku, svjedok Ljuban Popržen, izričito je izjavio da je sve vrijeme djelovanja optuženi izvještaje podnosio komandi, tj da je bio podređen komandi Birigade specijalne policije koja je bila u sastavu MUP-a.

231. Dakle, niti jednim izvedenim dokazom, odbrana nije uspjela potkrijepiti tvrdnju da je u inkriminisano vrijeme Centar za obuku Jahorina bio apsolutno podređen Vojsci Republike Srpske odnosno Drinskom korpusu ili komandantima bratunačke brigade, na način koji isključuje komandovanje optuženih njima podređenim jedinicama na terenu.

232. Upravo kada je u pitanju odnos optuženih prema potčinjenim pripadnicima jedinica Centra za obuku Jahorina, korisno je ukazati na objašnjenje svjedoka Kovača, koji u svom izlaganju očigledno nastoji umanjiti značaj rukovodne uloge MUP-a u aktivnostima u Srebrenici, ali ipak na konkretno pitanje o položaju optuženog Duška Jevića na terenu Srebrenice izjavljuje da su u tom trenutku prestale njegove obaveze u smislu rukovodioca Centra za obuku Jahorina, jer na terenu dobija novu taktičku dužnost od Borovčanina tj. *“po običaju, komanduje judima sa kojima je došao.”* Osim toga, to nije prva situacija u kojoj je optuženi Duško Jević efektivno komandovao jedinicama na terenu, obzirom da je prema kazivanju ovog svjedoka, optuženi i prije izbivanja ratnih sukoba komandovao Zduženim snagama na području Foče.

233. Dakle, neprihvatljivi su navodi saslušanih svjedoka kojima se nastojala minorizirati ili devalvirati uloga optuženih na terenu Srebrenice u julu 1995. godine, obzirom da su oni na zadatak poslani kao komandanti koji su nad podređenima imali i ostvarivali efektivnu kontrolu, a što je potvrđeno brojnim iskazima saslušanih svjedoka.

234. U tom kontekstu irelevantni su i prigovori odbrane kako u julu 1995. godine optuženi nisu imali činove⁷⁵ niti zvanična rješenja organa unutrašnjih poslova o imenovanju na određene pozicije, obzirom da svi izvedeni dokazi nesumnjivo ukazuju na obim, prirodu i karakter njihovih ovlaštenja nad pripadnicima Centra za obuku Jahorina. Sam svjedok Sladoje Radovan, koji je u to vrijeme bio jedan od komandira vodova, tvrdi da je su po naređenju koje su primili, vodovi postrojani „*pod punom ratnom spremom*“.

235. Ovaj svjedok je kategorički izjavio i da je po dolasku u rejon Srebrenice i raspoređivanju pripadnika centra duž putne komunikacije u svakom trenutku znao gdje se nalaze njegovi podređeni policajci, tako da je vjerovatnoća da učine nešto bez njegovog znanja bila „1%“ Osim toga, potvrđuje i da su u to vrijeme naredbe dobijali od optuženog Neđe Ikonića, a on od njemu neposredno pretpostavljenog, optuženog Duška Jevića, jer se kako svjedok tvrdi „*išlo po činovima*“.

236. Dakle, među pripadnicima Centra za obuku Jahorina nije bilo nikakve sumnje u pogledu naredbodavne hijerarhijske strukture, bez obzira na nepostojanje činova i zvaničnih rješenja o postavljenima, što je odbrana potencirala tokom postupka.

237. Dakle, struktura Centra za obuku Jahorina bila je sasvim jasna i definisana svima koji su bili na pozicijama instruktora, te iz provedenih dokaza proizilazi da su se znala zaduženja svakog optuženog, ali i drugih komandira vodova ponaosob. Osim toga, instruktori su obično bila lica sa ranijim višegodišnjim policijskim iskustvom, te su zasigurno kvalificirani za rukovođenje sa većom grupom ljudi, koje su obučavali u upotrebi oružja.

238. Kao raniji pripadnici MUP-a bili su upoznati i sa pravilima Međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama, a pridržavanje pravila ratovanja je čak u vidu Naredbe Vrhovnog komandanta objavljeno u službenom glasniku 13. juna 1992. godine. Ista predviđa da će ministar odbrane Srpske republike Bosne i Hercegovine propisati Uputstvo o postupanju sa zarobljenim licima.

239. Prema riječima svjedoka Krstović Tomislava, komandira jednog voda i instruktora za obuku na Jahorini, čak i tzv. „dezerteri“ koji su dovedeni iz Srbije, obučavani su u rukovanju oružjem u okviru kabinetske nastave, što je svakako bio jedan od prvih zadataka.

---

⁷⁵ Prema navodima vještaka Mileta Matijevića odluka o upotrebi činova iz 1994. godine nije bila primjenjiva do oktobra 1995. godine, pa su tako činovi promovisani tek na svečanoj smotri 20.10.1995. godine.

240. Iz Smjernica za određivanje kriterijuma krivičnog gonjenja, koje je iste godine donijelo Vojno tužilaštvo pri Glavnom štabu VRS⁷⁶ proizilazi da su oružane snage Vojske Republike Srpske dužne da se pridržavaju Uputstva o primjeni pravila međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama, gdje su sadržana načela i pravila međunarodnog ratnog prava u oružanim sukobima i propisan način primjene tih pravila. Na to ih uostalom obavezuje i ranije navedena Naredba o primjeni pravila međunarodnog ratnog prava.

241. Navedeno je relevantno jer predviđa obavezu starješinskog kadra VRS kao naredbodavca u komandovanju oružanim snagama, čiji pripadnici mogu izvršiti ili vrše neka od djela ove vrste. Predviđeno je i da sama saznanja komandnog kadra da podređene jedinice vrše krivična djela, ukoliko nisu poduzete mjere da se posljedica ili sama radnja spriječi, a učinioci izlože krivičnom gonjenju, predstavljaju osnov za odgovornost za neka od ovih krivičnih djela.

242. Smjernice dalje predviđaju kao izrazito negativno ponašanje pripadnika oružanih snaga, pljačkanje i prisvajanje pokretne imovine civilnog stanovništva, što pored negativnog odraza na moral vojske predstavlja i krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ.

243. Navedeni materijal bio je namjenjen svim starješinama vojnih jedinica i ustanova, stanicama milicije, vojnoj policiji i organima bezbjednosti, pa se optuženi u bilo kojim trenutku ne mogu pozivati na zabludu u pogledu krivično pravne prirode radnji koje su po njihovim naredbama poduzimali pripadnici Centra za obuku Jahorina.

244. Prije nego Vijeće da ocjenu učešća optuženih u inikriminisanim događajima, iznijet će ukratko događaje koji su se do 12. jula 1995. godine odvijali na području zaštićene zone i šire, a koji su neposredno prethodili napadu.

D. PRIPREMA ZA NAPAD

245. Vojska Republike Srpske je dana 02. novembra 1992. godine formirala Drinski korpus kao posljednji od šest korpusnih formacija VRS-a.⁷⁷ On je formiran kao odgovor na narastajuću sigurnosnu prijetnju VRS-u koju su u područjima zapadno od Drine predstavljala uporišta vojske Armije BiH u planinskim područjima Cerske, Srebrenice, Žepe, Goražda i udaljenijem području Višegrada.⁷⁸

246. Mjesec dana nakon formiranja Drinskog korpusa, snage Armije RBiH su djelovanjem iz Srebrenice započele vojnu operaciju u dvije faze. Prvi cilj je bio povezivanje sa grupom u Cerskoj, izolirajući time snage VRS u Bratuncu i Skelanima, a

---

⁷⁶ T-129 (Smjernice za određivanje kriterija krivičnog gonjenja iz 1992. godine).

⁷⁷ T-81 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.0.

⁷⁸ T-81 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.0.

drugi cilj je bio zauzimanje grada Bratunca.⁷⁹ Do januara 1993. godine Armija RBiH je uspjela izolovati područje Bratunca od ostatka Drinskog korpusa.⁸⁰

247. Nasuprot tome, a kako se to u izvještaju Richarda Butlera navodi, vojno i političko rukovodstvo VRS-a je 19. novembra 1992. godine, izdalo Direktivu operativni broj 4, kojom je Drinski korpus dobio uputstvo između ostalog: „Na širem području Podrinja iznurivati neprijatelja. Nanositi mu što veće gubitke i prisiliti ga da sa muslimanskim stanovništvom napusti prostore Birača, Žepe i Goražda“.⁸¹

248. Glavni štab VRS-a i Drinski korpus su krajem januara 1993. godine započeli kontra ofanzivu kako bi eliminisali uporišta Armije RBiH u području Cerske i Srebrenice. Snage VRS-a su nastavile da napadaju navedena područja tokom proljeća, i do početka aprila iste godine, bile su na manje od dva kilometra od Srebrenice.⁸²

249. Rezultat napada VRS-a na to područje, odnosno područje Istočne Bosne je doveo do zabrinutosti Savjeta bezbjednosti UN-a zbog obrasca djelovanja neprijateljstava „paravojnih jedinica bosanskih Srba“ usmjerenih protiv gradova i sela na ovom području, ističući da je svako oduzimanje teritorije prijetnjom ili upotrebom sile, uključujući i putem prakse „etničkog čišćenja“, nezakonito odnosno neprihvatljivo.⁸³

250. Savjet bezbjednosti je izrazio naročitu zabrinutost informacijom koju je generalni sekretar uputio, a tiče se ubrzanog pogoršanja situacije u Srebrenici i okolnim područjima, usljed stalnih, namjernih oružanih napada i granatiranja nedužnog civilnog stanovništva od strane „paravojnih formacija bosanskih Srba“.⁸⁴ Još jedna važna taktika u strategiji VRS je bila da se stanovništvu Srebrenice onemogući pristup hrani, lijekovima i drugim potrepštinama potrebnim za obavljanje normalnog života.

251. Stoga je Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija 16. aprila 1993. godine donio Rezoluciju broj 819 kojom je proglasio da „sve strane i drugi tretiraju Srebrenicu i okolna područja kao „zaštićenu zonu“ koja mora biti pošteđena svakog oružanog napada ili bilo kojeg neprijateljskog čina“.⁸⁵ Drugom Rezolucijom Savjeta bezbjednosti broj 824 Žepa i Goražde su također proglašeni zaštićenim zonama.

252. Uspostavljanjem zaštićenih zona linije sukoba oko Srebrenice su se stabilizovale, međutim od sredine 1993. godine do sredine 1995. godine na granici enklave stalno je dolazilo do sukoba slabijeg intenziteta. S jedne strane nastavljen je su aktivnosti jedinica 28. divizije ARBiH iz enklave, što je sa druge strane primoravalo snage VRS da održava odbrambenu liniju nasuprot granice enklave.⁸⁶ Suprotno

---

⁷⁹ T-81 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.22.

⁸⁰ T-81 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.24.

⁸¹ T-131 (Direktiva op.br. 4 Glavnog štaba str.pov.br. 02/5 od 19.11.1992. godine) i T-81 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.22.

⁸² T-81 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.25.

⁸³ Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN 21.02.1992. godine.

⁸⁴ Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN 21.02.1992. godine.

⁸⁵ Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN 21.02.1992. godine.

⁸⁶ T-81 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.27.

rezolucijama UN-a, VRS je nastavila sa napadima na zaštićene zone, te sa ometanjem dotoka humanitarne pomoći.

253. Tokom 1995. godine snage VRS su izrazile moguće planiranje „Prolječne ofanzive“⁸⁷ od strane snaga Armije R BiH. O ovakvim predviđanjima VRS-a u pogledu ofanzive oružanih snaga Armije RBiH govori i Butlerov izvještaj. U skladu sa ovim predviđanjima Vrhovna komanda oružanih snaga Republike Srpske je 8. marta 1995. godine je izdala dokument pod nazivom Direktiva 7.⁸⁸

254. Prema ovoj direktivi Drinski korpus je dobio slijedeće zaduženje:

...Izvršiti potpuno fizičko odvajanje Srebrenice od Žepe, čime sprečiti i pojedinačno komuniciranje između ovih enklava. Svakodnevnim planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana Srebrenice i Žepe.

255. Svjedok Joseph Kingori,⁸⁹ UN posmatrač, je u svom iskazu potvrdio da je po njegovom dolasku situacija u Srebrenici bila zabrinjavajuća po pitanju hrane i zdravstvenih usluga za stanovništvo, te da je VRS stalno stezala obruč oko enklave tako što je postepeno ograničavala ionako ograničen dotok humanitarne pomoći u srebreničku „zaštićenu zonu“. U toku mjeseca marta, aprila, maja i juna u enklavu nije bilo nikakve isporuke svježe hrane, mesa, mliječnih proizvoda.

256. Dana 20. marta 1995. godine komandant Drinskog korpusa je izdao Zapovjest za odbranu i aktivna borbena dejstva operativni broj 7, u skladu sa direktivom koju je izdala vrhovna komanda VRS, kojom izdaje naredbu Drinskom korpusu iste sadržine.⁹⁰

257. U istoj se dalje navodi: „Za slučaj odlaska UNPROFOR-a iz Srebrenice i Žepe, komanda Drinskog korpusa će isplanirati operaciju pod nazivom „Jadar“ sa zadatkom razbijanja i uništenja muslimanskih snaga u ovim enklavama i definitivnog oslobađanja Podrinja“.⁹¹

258. Komandant Glavnog štaba Vojske Republike Srpske, general Mladić izdao je nakon toga Direktivu⁹² za dalja dejstva op.br. 7/1 u kojoj je odlučeno da će se izvesti operacija „Sadejstvo 95“ koja podrazumijeva da će ostale snage VRS sadejstvovati u cilju operativno strategijskog maskiranja i popravljnja operativno taktičkog položaja izvođenjem planiranih borbi, bojeva i operacija, u skladu sa Direktivom broj 7 aktivnim

---

⁸⁷ T-113 (Zapovijest za odbranu i aktivna borbena dejstva operativa broj 7 od 20.03.1995. godine).

⁸⁸ T-132 (Direktiva za dalja dejstva op.br. 7 DT br. 2/2 -11 od 08.03.1995. godine) i T- 82 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.37. Utvrđena činjenica pod rednim brojem 1. Iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine.

⁸⁹ Svjedok Joseph Kingori (Iskaz prihvaćen Rješenjem Vijeća od 26.08.2010. godine).

⁹⁰ T-113 (Zapovijest za odbranu i aktivna borbena dejstva operativni broj 7, od 20.03.1995. godine).

⁹¹ T-113 (Zapovijest za odbranu i aktivna borbena dejstva operativni broj 7, od 20.03.1995. godine).

⁹² T-133 (Direktiva za dalja dejstva op.br. 7/1 DT br. 02/2-15 od 31.03.1995. godine koju je izdao komandant GŠ VRS general Ratko Mladić), Utvrđena činjenica pod rednim brojem 3. Iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine.

borbenim dejstvima prema Bugojnu, Travniku, Kladnju, Olovu, Varešu i oko enklava Srebrenica i Žepa te Goražde i bihaćki džep.

259. Nadalje, 08. aprila 1995. godine general Živanović je izdao zapovjest za odbranu i aktivna borbena dejstva operativni broj 7/1⁹³ kojom je između ostalog naređeno pojačanje borbenih aktivnosti oko enklava.

260. Dana 31. maja 1995. godine snage Drinskog korpusa su pokrenule operaciju „Jadar -95“.⁹⁴

261. Nakon pokretanja ove operacije pripadnici holandskog bataljona UNPROFOR-a su bili primorani da napuste osmatračnicu „Echo“, što je bilo od strateške važnosti za VRS u smislu planirane operacije zauzimanja Srebrenice.⁹⁵

262. Dana 16.06.1995. godine, predsjednik Republike Srpske Radovan Karadžić je izdao narebu u cilju „konačnog slamanja i poraza neprijatelja“ kojom su uspostavljene posebne mjere borbene gotovosti za sve oružane snage, sve državne organe i organizacije, sva preduzeća i ustanove i cjelokupno stanovništvo.⁹⁶

263. Uskoro su završene vojne pripreme za operaciju Krivaja 95, što je bio kodni naziv za borbeni plan kojem je cilj bio smanjenje srebreničke UN „zaštićene zone“.⁹⁷

264. Dana 02.07.1995. godine general major Milenko Živanović je izdao zapovijest za aktivna borbena dejstva operativni broj 1, pod nazivom „Krivaja 95“.⁹⁸ U istoj se navodi da na osnovu Direktiva 7 i 7.1 Drinski korpus ima zadatak da izvodi ofanzivna dejstva, i u dubini zone Drinskog korpusa što prije razdvoji enklave Srebrenica i Žepa i suzi ih na gradsko područje.

265. Kao cilj ove zapovijesti navodi se: „Iznenadnim napadom potpuno razdvojiti i suziti enklave Srebrenica i Žepa, popraviti taktički položaj snaga u dubini zone i stvoriti uslove za eliminisanje enklava“.

266. Nastavak priprema napada na Srebrenicu vidljiv je i iz Naredbe⁹⁹ komandanta 1. bratunačke l.p.j.br. Vidoja Blagojevića o poptunoj mobilizaciji svih vojnih obveznika iz radne obaveze dana 10.07.2012. godine do 18,00 sati. Ista naredba donesena je na temelju Naređenja komandanta Glavnog štava VRS sa ciljem slamanja neprijateljske ofanzive na području opština Bratunac i Srebrenica.

---

⁹³ T-114 (Zapovijest za odbranu i aktivna borbena dejstva operativni broj 7/1 od 08.04.1995.godine).

⁹⁴ T-135 (Naređenje Predsjednika RS, br. 01-1118/95, od 16.06.1995.godine)

⁹⁵ T- 81 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.38.

⁹⁶ T-135 (Naređenje Predsjednika RS, br. 01-1118/95, od 16.06.1995.godine).

⁹⁷ T- 81 (Butlerov izvještaj), paragraf 1.38., Utvrđena činjenica pod rednim brojem 5., 6. i 7. iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine.

⁹⁸ T-136 (Zapovijest Drinskom korpusu za aktivna borbena dejstva broj 04/156-2, od 02.07.1995. godine).

⁹⁹ T-138 (Naredba Vojna tajna strogo pov.br. 04/654-58 od 10.07.1995. godine kojom je naređena potpuna mobilizacija na osnovu naređenja Komandanta GŠ VRS).

267. Odbrana je tokom postupka na okolnost plana „Krivaja 95“ saslušala vještaka vojne struke, Radovana Radinovića koji je izjavio da je navedeni plan prvobitno bio zamišljen samo kao kontrola prostora između enklave Žepa i Srebrenica, nakon čega dolazi do „*radikalne promjene plana*“, jer kao što je vidljivo iz citirane naredbe, enklave je samo trebalo svesti na gradsko područje, što nije podrazumijevalo i sam ulazak u grad.

268. Navedeno je potvrdio i vještak Butler u unakrsnom ispitivanju, potvrđujući da se vremenom mijenjao cilj prvobitne operacije „Krivaja 95“, odnosno da je predsjednik Republike naknadno odobrio proširenje operacije koja je uključivala i zauzimanje grada. Takva odluka predsjednika se prema riječima vještaka Butlera odnosila i na Lj. Borovčanina i njegove jedinice, u smislu da trebaju napustiti mjesto gdje su se nalazili i otići na teren Srebrenice.

269. Saslušani svjedoci odbrane također tvrde da je vojna operacija razdvajanja enklava Žepa i Srebrenica krenula 6. ili 7. jula. Razlog za donošenje ovakve Direktive ležao je u činjenici nepoštivanja demilitarizacije koja je bila naređena Srebrenici nakon njenog proglašenja za zaštićenu zonu, pa su pripadnici Armije su i dalje vršili povremene upade na teritorij Republike srpske, zbog čega je bilo dosta civilnih žrtava u Skelanima, Kravici, Bjelovcu i drugim mjestima. U tom kontekstu svjedoci tvrde i da su svi na neki način bili iznenađeni „*brzim padom Srebrenice*“, ali to su objašnjavali činjenicom da je na dva mjeseca ranije komandant vojnih snaga, Naser Orić, napustio Srebrenicu.

270. Dakle, odbrana je tokom postupka tvrdila da je cilj same operacije „Krivaja 95“ bio isključivo vojni cilj „sužavanja enklave“, odnosno razdvajanje enklava Srebrenica i Žepa i kontrola prostora između enklava, kako bi se onemogućile ofanzivne vojne akcije snaga 28.Divizije, a da su ohrabreni prvobitnim uspjehom i izostankom otpora, snage VRS-a i MUP-a RS nastavili napad do konačnog zauzimanja enklave.

271. Međutim, takva argumentacija odbrane pokazuje se irelevantnom obzirom na dešavanja koja su uslijedila nakon „sužavanja enklave“, odnosno nakon vojnog napada koji je trajao do 10. jula 1995. godine. Naime, sve i da su Direktive do imale samo cilj „sužavanja enklave“ (iako mnogobrojni izvedeni dokazi govore suprotno, (npr. Naredba komande drinskog korpusa od 16.05.1995.godine u kojoj se govori o „oslobađanju enklava“¹⁰⁰) nakon prvobitnog napada, odnosno potpunog izostanka otpora koji su snage VRS-a i MUP-a RS očekivale, postaje očigledno da su u enklavi ostali mahom civili, i vojno sposobni muškarci u manjem broju, koji usljed višegodišnje iznurenosti u uslovima u kojima su se nalazili, sa materijalno tehničkim sredstvima kojima su raspolagali, nisu bili u stanju pružiti vojni otpor.

---

¹⁰⁰ T-171- Naredba komande drinskog korpusa str.pov.br.04/112-15 od 16.05.1995.godine, u vezi sa **T-172** Naređenje Drinskog korpusa od 16.05.1995. godine 04/112-14: Dodatak naredbi da se stabilizuje odbrana oko enklava Žepe i Srebrenice i uspostave uslovi za oslobađanje enklava

272. Uprkos tom saznanju napad na stanovništvo Srebrenice je nastavljen, tako da nema mjesta drugom zaključku nego da su aktivnosti preduzete nakon "sužavanja enklave" imale sve aspekte i obilježja široko rasprostranjenog i sistematičnog napada, odnosno da je širok i sistematičan napad na civilno stanovništvo uslijedio kao direktna posljedica vojnog napada na Srebrenicu i njenog zauzimanja, u čemu su učestvovala i vojne snage VRS-a i jedinice MUP-a RS koje su bile angažovane na području Srebrenice.

E. NAPAD NA SREBRENICU I PAD SREBRENICE

273. Kako je to utvrđeno u presudama MKSJ, te pravosnažnoj presudi ovog Suda u postupku koji se vodio protiv optuženog Milorada Trbića, napad VRS-a na Srebrenicu je započeo 6. jula 1995. godine. U Butlerovom izvještaju se također navodi da je napad na Srebrenicu započeo u rano jutro navedenog dana, tako što je u 04:30 otvorena vatra na položaje na kojima su bili pripadnici 28. pješadijske divizije.

274. Svjedok Joseph Kingori je u svom iskazu potvrdio da su ga u ranim jutarnjim satima tog dana probudile granate, te da je do 18:00 sati uveče na područje u i oko Srebrenice palo oko 250 granata. U gradu je bilo poginulih i ranjenih ljudi koji su odvoženi u bolnicu. Mnogi svjedoci optužbe, koji su se u to vrijeme nalazili u Srebrenici, opisali su u svojim iskazima da su granate dolazile sa svih strana, odnosno da je granatiranje trajalo do 11. jula 1995. godine.

275. U narednim danima palo je pet osmatračkih punktova UNPROFOR-a u sukobu sa vojskom VRS koja je napredovala prema gradu. O padu osmatračnica UNPROFOR-a govori se i u Butlerovom izvještaju. Odbornbene snage Armije RBiH su istovremeno bile odgurnute prema gradu, a vojni posmatrači UN-a su stekli utisak na osnovu ciljeva koji su gađani da je napad VRS bio usmjeren na postizanje maksimalnog broja civilnih žrtava.¹⁰¹

276. Takvog je mišljenja bio i jedan od pripadnika holandskog bataljona, svjedok Joseph Kingori¹⁰² koji u svom svjedočenju opisuje:

"Mi kada smo izlazili u patrole, tamo je uglavnom bilo civilno stanovništvo. Dakle, ljudi koji su tamo stanovali na tom području, odnosno civili, nakon granatiranja koje je trajalo jedno vrijeme, dakle kada su se gađale kuće i to konkretno selo, onda bi neko vrijeme čekali, pa bi ponovo granatirali isto mjesto. Po našoj procjeni, to je značilo da čekaju da ljudi izađu van kako bi pokupili ranjene, a onda bi udarili tamo, dok su još bili vani.

Po mom mišljenju glavni razlog je bio da zapravo zlostavljaju te ljude, i da ih na taj način natjeraju da odu iz enklave, jer kao što su kazali ranije, oni nisu htjeli da Muslimani ostanu u toj enklavi, oni su htjeli enklavu za sebe, tako su to Srbi

---

¹⁰¹ Svjedok Joseph Kingori (Iskaz prihvaćen Rješenjem Vijeća od 26.08.2010. godine).

¹⁰² T- 186 (Rješenje Suda od 26.08.2010. godine) Transkript svjedočenja svjedoka Josepha Kigorija u predmetu Krstić od 31.03.2000. godine).

vidjeli. Oni su htjeli prouzročiti strah i posijati paniku i na taj način natjerati Muslimane da pobjegnu iz te enklave.“

277. Navedeno je potvrdio i svjedok Van Dujin u svom svjedočenju¹⁰³, tvrdeći da je od januara zadatak vodova i osmatračnica bio „*da brcjimo pucrjeve i detonacije koje smo čuli ili vidjeli u enklavi, ali od 6. jula u osnovi smo prestali brcjati jer je granatiranje bilo konstatntno i veoma intenzivno.*“

278. Dejstva VRS-a su nastavljena i 9. jula 1995. godine. Predsjednik Karadžić je tog dana izdao novo naređenje kojim je dao zeleno svjetlo za zauzimanje Srebrenice.¹⁰⁴ Situacija je ubrzano postala kritična za civilno i vojno rukovodstvo Srebrenice. Do večeri ovog dana Drinski korpus VRS je ušao četiri kilometra u enklavu, zaustavljajući se samo jedan kilometar od grada Srebrenica.¹⁰⁵

279. U ranim jutarnjim satima 10. jula snage VRS-a su nastavile napredovanje prema Srebrenici, a što je uključivalo i napredovanje prema položajima UNPROFOR-a, tačnije četi Bravo koja je bila jedina značajna jedinica između Srebrenice i snaga VRS-a. Pukovnik Karremans je uputio hitne zahtjeve za vazdušnom podrškom NATO-a za odbranu grada, ali nikakva pomoć nije stigla do prije popodnevnih sati 11. jula.¹⁰⁶

280. Butlerov izvještaj spominje snage VRS koje su potiskivale snage holandskog bataljona prema samom gradu. U istom se navodi da je 10. diverzantski odred stigao prema južnom prilazu Srebrenice, pa je nakon što je južna odbrambena linija počela da popušta, oko 4.000 stanovnika – bosanskih Muslimana koji su živjeli u obližnjem Švedskom stambenom kompleksu za izbjeglice, pobjeglo je u grad Srebrenicu.¹⁰⁷

281. Iz iskaza mnogih svjedoka kao i materijalnih dokaza u predmetu proizilazi da je taktičkim granatiranjem područja u i oko Srebrenice, stanovništvo u strahu od neizvjesnosti natjerano da ide prema gradu Srebrenici, znajući da će tražiti utočište od UNPROFOR-a koji je bio smješten u zgradi PTT-a.¹⁰⁸

282. Svjedok Gavrić Mičo, u to vrijeme načelnik artiljerije bratunačke brigade tvrdi:

„Vidjeli smo 95% šta se dešava u fabrici akumulatora, vidjeli smo sa osmatračnice jedinice UN-a, a pokrete ljudi nisam vidio do 11. jula do 13,00 sati. Vidjeli smo da se narod okuplja. Ja sam bio relativno upućen. Oko 5-6 jula sam znao za operaciju „Krivaja 95“ i da naše snage napreduju od Zelenog Jadra, a znali smo i da njihove snage napuštaju teren. Ja sam sa pomoćne osmatračnice dobio informaciju da se veliki broj stanovnika skuplja kod benzinske pumpe. Ja sam kasnije vidio ogroman broj ljudi koji se kreće, izgledali su kao neka crna traka koja je bila široka i do 50m.“

¹⁰³ T-189 Transkript svjedočenja Van Dujina u predmetu Popović i dr. od 27.09.2006. godine.

¹⁰⁴ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 13. Iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine.

¹⁰⁵ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 12. Iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine.

¹⁰⁶ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 15. Iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine.

¹⁰⁷ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 11. Iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine.

¹⁰⁸ Svjedok Joseph Kingori (Iskaz prihvaćen Rješenjem Vijeća od 26.08.2010. godine).

Oko 15,00 sati dobijam izvještaj sa treće osmatračnice da se ogroman broj neprijateljskih vojnika kreće prema Jagličima i Kravici, koja se nalazila na izlazu iz Potočara, i od tog trenutka mene civili više nisu zanimali.“

283. Navedeno je veoma značajno obzirom na tvrdnje odbrane da se za kretanje kolone dijelova 28. Divizije nije znalo ni u toku dana 12. jula 1995. godine.

284. Saslušani svjedoci optužbe, među kojima i svjedokinja Huremović Abida¹⁰⁹, koja je u to vrijeme živjela na području Srebrenice, smatraju da se granatiranjem okolnih područja stezao obruč oko Srebrenice, dok se u izvještaju vojnih posmatrača navodi da je stanovništvo iz okolnih sela prebjeglo u grad Srebrenicu, jer su njihova sela sravnjena sa zemljom usljed stalnog granatiranja.

285. Činjenicama prihvaćenim u postupcima pred MKSJ, te pravosnažnom presudom u predmetu Trbić, utvrđeno je da je ovim napadom bilo pogođeno 40.000 ljudi koji su u to vrijeme živjeli u enklavi Srebrenica.

286. Započeti napad se nastavio 11. jula, dakle istog dana oko 14:30 sati. U to vrijeme NATO je bombardovao tenkove VRS koji su napredovali prema gradu, ali se od daljih aktivnosti u tom pravcu odustalo, jer je VRS zaprijetila da će ubiti holandske trupe koje su bile u zarobljeništvu i granatirati bazu UN u Potočarima gdje se nalazilo preko dvadeset hiljada civila.¹¹⁰

287. Kako se stanje u Srebrenici progresivno pogoršavalo, u strahu od dalje sudbine, stanovništvo enklave Srebrenica je krenulo prema bazi Holandskog bataljona u Potočarima tražeći zaštitu¹¹¹, pa se do večeri istog dana u Potočarima se okupilo oko dvadeset do dvadeset pet hiljada izbjeglica.¹¹²

288. Istovremeno muškarci su već od noći 10. jula zajedno sa dijelom 28. divizije ARBiH počeli sakupljanje na području sela Šušnjari i Jagličići. Između 10.000 i 15.000 kako muškaraca civila tako i vojske su formirali kolonu u cilju da dođu do teritorije pod kontrolom ARBiH. Oko ponoći 11. jula, kolona se počela kretati duž poteza Konjević polje- Bratunac. Otprilike trećinu kolone bosanskih muslimana činili su vojnici 28. Divizije, a oko dvije trećine bili su muškarci civili, bosanski muslimani iz Srebrenice.¹¹³

289. Snage VRS su ušle u grad Srebrenicu 11. jula 1995. godine, koji je u tom trenutku bio pust.¹¹⁴ Kasno poslijepodne 11. jula, general Mladić, u pratnji generala Živanovića (tadašnjeg komandanta Drinskog korpusa), generala Krstića (u to vrijeme

---

¹⁰⁹ Svjedokinja Huremović Abida saslušana na glavnom pretresu od 27.05.2010. godine.

¹¹⁰ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 17. Iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine.

¹¹¹ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 25. Iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine.

¹¹² Utvrđena činjenica pod rednim brojem 26. Iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine. T-1 (Video materijal sa suđenja o događajima u Srebrenici)

¹¹³ T-81 (Butlerov izvještaj), T-1 (Video materijal sa suđenja o događajima u Srebrenici), Utvrđene činjenice pod rednim brojem 18., 20. i 21. iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine.

¹¹⁴ T-1 (Video materijal sa suđenja o događajima u Srebrenici)

zamjenika komandanta i načelnika štaba Drinskog korpusa) i drugih oficira VRS-a, trijumfalno je prošetao praznim ulicama Srebrenice.¹¹⁵

1. Karakter izvršenog napada

290. Cijeneći prirodu napada koji su izvršile oružane snage VRS na Srebrenicu, Vijeće je zaključilo daje isti imao karakter širokog i sistematičnog, te je bio usmjeren protiv civilnog bošnjačkog stanovništva.

291. Širok odnosno rasprostranjen napad se definiše u smislu da zločin može biti rasprostranjen ili počinjen u širokim razmjerima „zbog kumulativnog efekta niza nečovječnih djela ili zbog jedinstvenog efekta jednog jedinog djela izuzetno velikih razmjera.”¹¹⁶ Sistematičan napad se definiše u smislu da se radi o „obrascu zločina, odnosno njihovom redovnom ponavljanju koje nije slučajno sličnog kriminalnog ponašanja.”¹¹⁷

292. Naime, napad na zaštićenu zonu je započeo granatiranjem kako Srebrenice, tako i okolnih sela, što je intenzivno trajalo nekoliko dana, čime se prema riječima zaštićene svjedokinje A2 „stezao обруч oko Srebrenice“. Nakon granatiranja je uslijedilo i vojno preuzimanje Srebrenice, uslijed čega bošnjaškog stanovništvo iz tog područja započinje masovni bijeg, na način da jedan dio njih, između 20.000 do 30.000 hiljada, odlazi u bazu UN-a u Potočarima, a drugi dio oko 15. 000 (uglavnom muškaraca) kreće kroz šumu kako bi stigli do slobodne teritorije.

293. Tokom postupka izvedeni su dokazi koji nesumnjivo potvrđuju da su predmet izvršenog napada bili žene, djeca i starci koji su boravili u nepodnošljivim uslovima u Potočarima, da bi bili prisilno premješteni, dok su muškarci maltretirani granatiranjem kolone kojom su se kretali, pravljenjem zasjeda i pogubljenjima.

294. Odbrana je tvrdila da su tokom napada na Srebrenicu granatirani vojni a ne civilni ciljevi, osporavajući samim tim i tezu optužnice da je takav napad za cilj imao masovna ubistva i preseljenja muslimanskog stanovništva iz enklave.

295. Međutim, izvedeni dokazi ukazuju na drugačije činjenično stanje. Prije svega, ne može se prihvatiti da je napad bio rezultat ishitrenih ili novonastalih mogućnost na terenu, ukoliko se imaju na umu brojne pripreme koje su prethodile napadu a koje se ogledaju u brojnim naredbama i direktivama koje je izdao sam vojni vrh VRS-a.

---

¹¹⁵ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 24. Iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine.

¹¹⁶ Tužilac protiv Kordića i Čerkeza, br. IT-95-14/2-T, presuda od 26.2.2001. godine, („Prvostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*“) paragraf 179.

¹¹⁷ Tužilac protiv Kunarca i dr., br. IT-96-23/1-A, Presuda od 12.6.2002. godine, paragraf („Presuda žalbenog vijeća u predmetu *Kunarac i dr.*“) 94.

296. Znanstveno prije napada, preduzimane su i brojne aktivnosti koje su stvarale nepodnošljive uslove za boravak stanovništva u Srebrenici, putem uskraćivanja humanitarne pomoći, nedostatka vode, struje, medicinske njege.

297. Ovdje je još neophodno naglasiti, da za razliku od pojma oružanog sukoba, izraz „napad“ prema prihvaćenoj praksi MKSJ nije ograničen na upotrebu oružane sile, nego obuhvata i svako zlostavljanje civilnog stanovništva“¹¹⁸

298. Takvo zlostavljanje odvijalo se upravo u Potočarima, jer su tokom inkriminisanog perioda, pripadnici muslimanske nacionalnosti osim granatiranja, bili svakodnevno izloženi raznim oblicima verbalnog, psihičkog i fizičkog terora.

299. Pored toga, naređena je opšta mobilizacija i uvođenje visokog stepena borbene gotovosti, a sam napad se odvijao po određenom planu, počevši od granatiranja okolnih sela kako bi se bošnjačko stanovništvo okupilo na maloj teritoriji unutar grada Srebrenica, stvarajući time među njima dodatnu paniku i strah. Na temelju izvedenih dokaza, Vijeće je zaključilo i da su u napadu učestvovala vojne snage VRS, tako i jedinice MUP-a koje su bile angažovane na području Srebrenice od 10. jula.

300. Nakon ulaska u Srebrenicu i kasnije Potočare, nastavljeno je ponašanje koje također pokazuje visok stepen organizacije koji se ogledao kroz jedinstven obrazac odvajanja muškaraca, njihovog odvojenog smještaja i naknadnog transporta, a sa druge strane organizaciju prevoza žena, djece i staraca. Postupanje koje je uslijedilo prema zarobljenim muškarcima nakon njihovog odvoženja na mjesta privremenog zatočenja, a kasnije i pogubljenja, također pokazuje sistematičnost i visok stepen organizacije, što je primjetno i tokom postupka zakopavanja masovnih grobnica i kasnijeg dislociranja ljudskih ostataka u sekundarne grobnice.

301. Sve navedeno jasno ukazuje na postojanje jasnog plana i sistematizacije poslova među svim učesnicima napada, pa je neprihvatljivo bilo kakvo impliciranje da su posljedice ovakvog dobro organiziranog, širokog i sistematičnog napada, bile nepredvidive i neplanirane.

302. Iako postojanje širokog i sistematičnog napada na području Srebrenice nije bilo ključno za utvrđivanje postojanja zločina genocida, Vijeće je utvrdilo njegovo postojanje, jer je isti neposredno prethodio prisilnom preseljenju stanovništva i masovnom pogubljenju odvojenih muškaraca.

V. REALIZACIJA GENOCIDNOG PLANA

303. Obzirom na razlike u iskazima, Vijeće nije moglo van svake razumne sumnje ustanoviti u kojem trenutku je formiran plan masovnih pogubljenja, ali je isti tokom provođenja operacije nesumnjivo egzistirao i kako je to utvrđeno brojnim presudama MKSJ i Suda BiH, bio je poznat najvišim komandnim strukturama VRS i MUP-a RS.

---

¹¹⁸ Vasiljević, Pretresno vijeće, presuda od 29.nov 2002. godine para. 29,30.

304. Navedeni zaključak dijeli i ovo Vijeće, do kojeg je došlo cijeneći sve okolnosti predmeta, a naročito angažman jedinica na terenu, njihovu efikasnost i organizovanost u postupanju. Genocidni plan koji se provodio u to vrijeme, odvijao se u više etapa koje su se ogledale u prisilnom preseljenju žena i djece, odvajanju muškaraca od žena i djece, prisiljavanju muškaraca iz kolone na predaju, granatiranje kolone, pravljenje zasjeda, zarobljavanje muškaraca, njihovo premještanje na određena mjesta radi pogubljenja i, na kraju, masovna pogubljenja koja su vršena sistematičnim ubijanjem, nakon čega je organizovano ukopavanje ubijenih u primarne masovne grobnice, te naknadno premještanje njihovih ostataka u sekundarne masovne grobnice, što će sve biti detaljnije obrazloženo u dijelu presude koji slijedi.

1. Dolazak optuženih u zaštićenu zonu Srebrenica

305. Vijeće je na temelju provedenih dokaza zaključilo da se prije polaska na teren Srebrenice okupljenim pripadnicima Centra obratio Goran Sarić, komandant brigade specijalne policije, što su potvrdili brojni svjedoci, među kojima svjedok S-101 i jedan od instruktora vodova, Tomislav Krstović, koji tvrdi da je Goran Sarić te prilike spomenuo odlazak na teren Srebrenice, pri čemu je pretpostavka da je i on zapravo prenio naredbu datu sa samog vrha MUP-a, što se kasnije pokazalo tačnim, jer je u sredstvima informisanja pokazivana naredba koju je potpisao ministar MUP-a.

306. Pripadnici Centra za obuku Jahorina su prema iskazu većine svjedoka, među kojima je i svjedok S-126¹¹⁹, za teren Srebrenice dužili maskirne uniforme, i svijetlo plave pancire, pri čemu nisu imali nikakve oznake ili ambleme brigade specijalne policije ili MUP-a.

307. Zaštićeni svjedok S-102 je također bio prisutan na smotri jedinice Centra za obuku Jahorina pred polazak na teren, i sjeća se da se prisutnima obraćao Sarić Goran, koji je saopštio da se ide u pravcu Srebrenice, ali bez detalja i preciznih instrukcija, čak je šaljivim tonom govorio da su se „*prepali kao tetke, a ide se kratko i bez ikakvih problema*“. Svjedok misli da su te prilike bili prisutni optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić, i rečeno je šta se treba ponijeti od opreme, pa dalje pojašnjava da je uniforma bila maskirna dvodjelna, imali su i svijetlo plave pancire, a od naoružanja imali su automatsku pušku i bojevu municiju, te borbeni komplet koji se sastojao od 5 okvira municije. Neke od kolega svjedoka su sa sobom imali i bombe, što je potvrdio i svjedok S-126.

308. Svjedok Krstović Tomislav, jedan od komandira vodova u to vrijeme, je naveo da je optuženi Duško Jević postrojio jedinicu i obratio se okupljenima riječima „*gospodo, očekujem od vas red i disciplinu!*“ dok je u istrazi izjavio da je Jević te prilike rekao „*Gospodo ide se na Srebrenicu! Odgovorni su nam komandiri četa i vodova,*

---

¹¹⁹ Svjedok S-126 svjedočio na pretresu 21.10.2010. godine.

odnosno instruktori!" Prema navodima ovog svjedoka optuženi je te prilike saopštio i da će I četa biti smještena u školi Bjelovac u Bratuncu a II četa u Konjević polju.

309. Svjedok Krstović Tomislav dalje navodi da je nakon održanog govora, optuženi Duško Jević otišao crnim džipom marke *Mercedes*, kojim je upravljao njegov vozač Gajić Velomir, koji je prilikom saslušanja u svojstvu svjedoka potvrdio ove navode. Optuženi Mendeljev Đurić zv. „Mane“ se odvezao *Golfom S paket*, dok je optuženi Goran Marković otišao *b.jelim Golfom*. Svi pobrojani su na teren otišli sa pripadnicima I čete Centra za obuku Jahorna, dok su prema izvedenim dokazima, pripadnici II čete kojom je komandovao optuženi Neđo Ikonić, na teren Srebrenice krenuli naredni dan.

310. Prema iskazu svih saslušanih svjedoka, pripadnici I čete Centra za obuku se u popodnevnim satima 11. jula 1995. godine smještaju u prostorije osnovne škole Bjelovac u Bratuncu, odakle u sumrak odlaze u izviđanje terena oko baze UN-a u Potočarima, što je evidentirano na snimku uloženom u dokaze, a što je potvrdio i sam optuženi Duško Jević u svojoj izjavi iz istrage. Optuženi je izjavio da je o skupljanju većeg broja ljudi u bazi UN-a u Potočarima izvjestio Borovčanina, a on mu je rekao da je već informisan o tome, te da se u Bratuncu trenutno vode razgovori o evakuaciji tih ljudi.

311. To isto poslijepodne, svim stanicama u okviru CJB Zvornik stigla je depeša o pretpotčinjavanju jedinica Ljubomiru Borovčaninu i svjedok Pantić Radomir je kao komandant I čete PJP bio upoznat sa njenom sadržinom, a jedinica PJP kojom je on komandovao bila je opremljena dugim i kratkim cijevima, svako je imao po 4 rezervna okvira i jedan u pripremi, vjerovatno su imali i bombe jer je to prema riječima svjedoka bilo uobičajeno. Prvi zadatak koji je jedinica svjedoka dobila u večernjim satima tog 11. jula 1995. godine bila je da se ide do lokaliteta poznatog kao „Žuti most“ gdje se nalazila linija razgraničenja između RS-a i zaštićene zone Srebrenica.¹²⁰

312. Prema riječima svjedoka Pantića, jedinice su uvijek dobijali konkretne zadatke, pri čemu im nisu bili poznati svi detalji napada niti kontekst događaja u kojima djeluju, ali dodaje da su znali da je Srebrenica zaštićena zona u kojoj su živjeli muslimani i u kojoj su bili pripadnici UNPROFOR-a. Tu noć nisu imali nikakvih aktivnosti, okupili su se i čekali dalja zaduženja. U daljini se pucalo ali nisu imali informaciju da je srpska vojska zauzela grad ni šta se dešava sa muslimanskim stanovništvom. To im je postalo poznato tek u jutarnjim satima 12. jula 1995. godine.

313. Svjedok S-102 detaljno opisuje da po dolasku u Bjelovac pripadnici jedinice I čete saznaju da se vode borbe u širem okruženju između Armije BiH i VRS. Sjeća se da je optuženi Mendeljev Đurić stajao ispred škole i okupljenima objašnjavao situaciju, nastojeći da podigne moral pripadnicima jedinice rekavši „*sve što se dešava ima svcj kraj i čuvajte glavu!*“ Svjedok je i prije ovog obraćanja zaključio da su dovedeni na teren

---

¹²⁰ Video zapis obilaska lica mjesta od 10.12.2010. godine.

s razlogom i očekivao je zadatke, koje su i dobili narednog dana, ali u tom trenutku optuženi osim rečenog nije iznosio neke druge detalje.

2. Napredovanje prema Potočarima

314. Pripadnici Centra su u školi prespavali, i naredni dan oko 05:00 sati autobusima su krenuli prema Potočarima. Te prilike je sa njima bio i optuženi Duško Jević. Optuženi su u to vrijeme znali da će njihove jedinice po dolasku u Potočare učestvovati u transportu stanovništva, što je potvrđeno i prihvaćenim iskazom Momira Nikolića.

315. Prema riječima zaštićenog svjedoka S-101 dio I čete iz škole u Bjelovcu dolazi na Žuti most 12. jula u jutarnjim satima, a koliko se sjeća u izvršenju navedenog zadatka učestvovao je i optuženi Mendeljev Đurić i „Neđo od Zvornika¹²¹“. Prema riječima svjedoka S-100 pripadnicima jedinice u to vrijeme neposredno su komandovali komandiri vodova, pa iako je optuženi Mendeljev Đurić išao sa njima u ovu akciju, nije od njega primio bilo kakvo neposredno naređenje, iako i dalje tvrdi da optuženi Đurić jeste rukovodio tom akcijom, u smislu da je davao uputstva. Na isti način prisustvo optuženog Đurića tumači i svjedok S-101.

316. Polaskom na navedeni lokalitet, svjedok S-101 je primjetio tenk koji je trebao dejstvovati prema selu Budak koje se nalazilo sa desne strane puta, dok se sa lijeve nalazila grupa u kojoj je bio i svjedok. Sa njim su te prilike bili pripadnici jedinice, i to neki Siniša iz Tuzle, „Hercegovac“, „Štakor“ i još par momaka.

317. Koliko je svjedoku S-101 bilo poznato, a što je potvrdio i svjedok S-100, išlo se prema bazi UN-a, jer su pripadnici UN-a, ranije dobili ultimatum da se razoružaju, pa obzirom da to nisu ispoštovali, dio jedinice je upućen na teren sa zadatkom da ih razoruža. Jedinice Centra za obuku su se kretale lijevo, desno i cestom koja vodi prema Potočarima, i u tom kretanju je vršeno razoružavanje pripadnika UNPROFOR-a.

318. Akcijom je rukovodio optuženi Medeljev Đurić, u smislu da je naredio da se oduzeto naoružanje nosi u pinzgauer koji je pripadao jedinici. Svjedok je prilikom razoružavanja pripadnika UN-a na punktu vidio optuženog Duška Jevića koji je razgovarao sa nekoliko pripadnika holandskog bataljona.¹²² Razoružavanje pripadnika UNPROFOR-a i prisustvo optuženog Mendeljeva Đurića u to vrijeme potvrdio je i svjedok Elco Koster¹²³

319. Zadatak da za to vrijeme sa nekolicinom pripadnika jedinice oстане na punktu UN-a imao je i svjedok Doder Jevto, jedan od komandira vodova u to vrijeme, koji opisuje da je optuženi Duško Jević vršio raspored osoba na punktu sa zadatkom spriječavanja iznošenja stvari. Ostali su prošli punkt i krenuli u pravcu Potočara sa

---

¹²¹ Tokom postupka ustanovilo se da je navedeni nadimak koristio komandir voda I čete Neđo Milidragović.

¹²² T-1 Video zapis uloženi kao dokaz Tužilaštva.

¹²³ Svjedok Eelco Kristian Martin Koster svjedočio putem video linka 22.12.2011.godine.

zadatkom da pretresaju muslimanske kuće. Koliko se sjeća u tom pravcu su sa pripadnicima I čete prošli optuženi Jević, Đurić i Marković.

3. Razoružavanje pripadnika holandskog bataljona na ulazu u Potočare

320. Vijeće je na temelju provedenih dokaza zaključilo da su optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić, 12. jula koordinirali i nadzirali pripadnike Centra za obuku Jahorina da učestvuju u razoružavanju pripadnika UN-a na punktu na ulazu u Potočare.

321. Svjedok Krstović Tomislav, koji je također bio jedan od instruktora na Jahorini, (na terenu komandir voda¹²⁴), detaljno je opisao način na koji način je zadatak izvršen. Svjedok se ne sjeća da li je zadatak razoružavanja pripadnika holandskog bataljona dao optuženi Duško Jević ili Mendeljev Đurić, ali se realizacija zadatka odvijala na način da su po dolasku ušli u punkt bez borbe, i tada je svjedok primjetio da su UN vojnici već stavili puške na jedan sto, na kojem su bili i njihovi šljemovi i panciri prepoznatljive svijetlo plave boje.

322. Svjedok Krstović Tomislav dalje opisuje da se po dolasku pred punkt otvorila kapija i optuženi Jević je svima rekao samo da uđu jer neće biti otpora i borbe. Pripadnici jedinice su uzeli dio pamcira, oružja i šljemova, a neki su čak i obukli pancire. Potom su pripadnici jedinice dobili zadatak da i dalje ostanu na punktu.

323. Navedeno su potvrdili i drugi saslušani svjedoci, među kojima i svjedok Gajić Ljubodrag, koji se u to vrijeme kretao u neposrednoj blizini optuženih jer je prevodio razgovore između njih i pripadnika UN-a.

324. Nedostatak otpora od strane pripadnika UNPROFOR-a pojasnio je vještak Butler u svom izvještaju¹²⁵, navodeći da je od početka napada korištena taktika *manevrisarja*, na način da je trebalo pripadnike holandskog bataljona potisnuti sa položaja, otvaranjem vatre, ali ne direktno, u čemu se i uspjelo. Zbog primjene ovakve taktike, pripadnici holandskog bataljona nisu pretrpjeli bilo kakve žrtve.

325. Dakle, Vijeće je na temelju iznesenog zaključilo da su optuženi koordinirali akcijom razoružavanja pripadnika UN-a, kako bi ih potpuno onemogućili da pružaju zaštitu civilnom bošnjačkom stanovništvu koje se tada nalazilo u Potočarima, čime bi se u konačnici olakšalo sprovođenje genocidnog plana, kroz prisilno preseljenje civila i odvajanje muškaraca bošnjaka, te njihovo transportovanje na privremena mjesta zatočenja, do konačnog masovnog pogubljenja.

---

¹²⁴ Svjedok je u svom svjedočenju pojasnio da su svi instruktori za obuku na Jahorini na terenu formacijski dobijali mjesto komandira voda.

¹²⁵ T-81 (Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija) – Operacija „Krivaja 95“ od 1. novembra 2002. godine, autora Richarda Butlera) („Butlerov izvještaj“) paragraf 3.15.

4. Učešće pripadnika Centra za obuku Jahorina u pretresu terena (sela Budak)

326. Vijeće je na temelju provedenih dokaza nesumnjivo zaključilo da nakon razoružavanja pripadnika UN vojske na punktu, dio pripadnika I čete Centra za obuku Jahorina, predvođeni optuženima Jevićem i Đurićem, te komandirima vodova, su izvršili pretres terena muslimanskih kuća, sa lijeve i desne strane putne komunikacije Bratunac- Srebrenica. Radilo se o obroncima sa desne i lijeve strane Potočara.

327. Svjedok S-119 je potvrdio da su u navedenom pretresu učestvovali optuženi Duško Jević, Mendeljev Đurić i komandir njegovog voda, Neđo Milidragović.

328. Kako je to ranije opisano, sam optuženi Duško Jević, u izjavi koju je dao istražiteljima MKSJ ne spori da je dan prije iseljenja civila sa Borovčaninom dolazio do «Žutog mosta» razgledajući teren, te je već u tom trenutku znao da će uslijediti pretres sa ciljem skupljanja stanovništva u Potočarima.

329. U jutarnjim satima tog. 12. jula I četa PJP Zvornik, kojom je komandovao svjedok Radomir Pantić, dobija zadatak da sprovedu jedinice bratunačke brigade u kojima su demineri kroz minsko polje, cilj je bio ovladati kotom koja se nalazila u blizini, međutim, neki vojnik je te prilike poginuo i vraćeni su sa zadatka. Drugi zadatak je bio da prođu kroz kukuruzno polje i izvrše pregled terena.

330. U pretresu terena učestvovali su i pripadnici Centra za obuku Jahorina, koji su po dolasku na „Žuti most“ „*razmjješteni u strjelce*“, na način da su dijelovi jedinice pretresali lijevi dio putne komunikacije Bratunac- Srebrenica (rejon sela Budak), drugi dio jedinice je išao u pretres desne strane terena (iza baze UN-a), dok su optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić, zajedno sa nekolicinom pripadnika jedinice krenuli putnom komunikacijom prema Potočarima i punktu UN-a.

331. Navedeno je potvrdio svjedok Gajić Ljubodrag, koji je na terenu prevodio razgovore optuženih Jevića i Đurića sa pripadnicima UN-a, pa se zbog toga nije kretao sa ostatkom svoje jedinice, nego je išao pravo cestom prema bazi UN-a. On tvrdi i da je ispred pripadnika jedinice koja se kretala cestom išao tenk, dok je ostatak jedinice bio raspoređen u pretres terena desno i lijevo, kako je to već opisano.

332. Prema izvedenim dokazima, vod optuženog Gorana Markovića, kojem su pripadali svjedoci S-126 i S-104 vršio je pretres u rejonu sela Budak, koje se nalazi sa desne strane na ulazu u Potočare¹²⁶, dok je grupa kojom su komandovali Krstović Tomislav i Neđo Milidragović, vršila pretres terena iza baze UN-a, dakle sa lijeve strane putnog pravca Bratunac- Srebrenica.¹²⁷

---

¹²⁶ Video zapis obilaska lica mjesta od 10.12.2010. godine prezentiran na glavnom pretresu od 20.02.2012. godine.

¹²⁷ Na video zapisusačinjenom prilikom obilaska lica mjesta jasno se vidi da se idući putnom komunikacijom prema Potočarima sa desne strane nalazi selo Budak, a lijevo UN baza.

333. Svjedok S-126 u svom iskazu dalje navodi da je upravo optuženi Đurić naredio pretres kuća. Sastavni dio zadatka je bio da se ovom optuženom predaju sva lica koja se eventualno pronađu prilikom pretresa. Svjedok je u unakrsnom ispitivanju pojasnio zbog čega prilikom davanja izjave istražiteljima MKSJ nije spominjao optuženog Mendeljeva, naglašavajući da se ne može sjetiti svih događaja sa hronološkom preciznošću.

334. Svjedok S-104, pripadnik voda kojim je komandovao optuženi Goran Marković se prilikom svjedočenja nije mogao decidno izjasniti kako je glasila naredba za pretres, ali pretpostavlja da je trebalo sva lica koja se tom prilikom pronađu, predati nadređenim komandirima. Svjedok nije znao odgovoriti kakve su bile instrukcije postupanja prema licima koja se nisu mogla kretati.

335. Nasuprot navodima svjedoka S-104, zaštićeni svjedok S-110¹²⁸ koji je u to vrijeme bio pripadnik odreda specijalne policije Šekovići, tvrdi da im je prije pretresa sela Budak (desna strana komunikacije Bratunac- Srebrenica) rečeno da se svi vojno sposobni muškarci koji se pronađu ubiju tu gdje se zateknu, a žene i djeca da se sprovedu u Potočare. Na isti način zadatak je shvatio i zaštićeni svjedok S-102, koji tvrdi da je naređenje bilo „*U slučaju da se vide formacije ili nešto drugo što bi nas ugrozilo, da se to uradi, a da se žene i djeca sprovedu u Potočare.*“

336. Zadatak sprovođenja žena i djece u Potočare, ukoliko se isti pronađu prilikom pretresa terena potvrdio je i zaštićeni svjedok S-100, međutim, ostalo je nerazriješeno kako je tačno glasio zadatak u slučaju pronalaska vojno sposobnih muškaraca, obzirom da se svjedoci u tom pravcu razilaze u svojim iskazima.

337. Da je postojala obaveza sprovođenja lica u Potočare, odakle će biti dalje transportovani, i da za njih nije bilo drugog izbora, potvrdio je i svjedok Joseph Kingori, koji u svom svjedočenju¹²⁹ opisuje:

“Kako smo prilazili Srebrenici vidjeli smo mrtva tijela, cijelim putem do tamo. U gradu smo otišli do bolnice, gdje smo našli šest starijih žena, i rekli im da želimo da idemo sa njima do Potočara radi njihove lične bezbjednosti, ali jedna od njih je rekla da ne želi da ide iz Srebrenice. Ona se protivila. Rekla je da ne može. Nažalost, jedan od VRS vojnika se suprotstavio i rekao da moramo ići sa tom ženom...da ta žena mora da ide...jer će je inače ubiti.“

338. Grupa u kojoj je bio svjedok S-126 nije nikoga pronašla prilikom pretresa, jer su kuće na tom području već bile prazne, pa je i sam pretres trajao veoma kratko, nekih sat vremena, što je potvrdio i svjedok S-104, koji precizira da je pretres trajao otprilike do 12,00 ili 13,00 sati, kada je po njih došao jedan momak iz jedinice, koji im je rekao da siđu na glavni put.

---

¹²⁸ Zaštićeni svjedok S-110 saslušan na glavnom pretresu od 11.11. i 29.11.2010. godine.

¹²⁹ T- 186 (Rješenje Suda od 26.08.2010. godine) Transkript svjedočenja svjedoka Josepha Kigorija u predmetu Krstić od 03.04.2000. godine).

339. Na tom mjestu¹³⁰ gdje su sišli, svjedok S-104 je primjetio komandira Duška Jevića i neposrednog starješinu Gorana Markovića, dolazili su u grupi sa nekim oficirima. Isti lokalitet je kao „zbirno mjesto“ identificirao i svjedok S-102.

340. Vijeće na temelju izvedenih dokaza zaključuje da su optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić u navedenom pretresu terena učestvovali sa znanjem i namjerom da se svo civilno stanovništvo premjesti u Potočare, odakle će biti prisilno premješteno na teritorij pod kontrolom Armije BiH. Tako svjedok S-126 krećući se terenom sela Budak ubrzo shvaća da je narod u masama okupljen u nekadašnjim fabrikama u samim Potočarima, dok je jedan dio bio u okviru baze UN-a.¹³¹

341. Dakle, Vijeće je zaključilo da su optuženi rukovodili i nadzirali pripadnike I čete koji su učestvovali u pretresu terena, znajući da isto za cilj ima skupljanje svog civilnog stanovništva u Potočarima, gdje je veći broj ljudi pobjegao ranije, uslijed jakog granatiranja, tražeći zaštitu u bazi UN-a.

342. Vijeće navedeno zaključuje i na temelju činjenice da su neke od važnijih okolnosti napada i «pada Srebrenice» očigledno bile poznate svim komandantima jedinica VRS i MUP-a angažovanim na tom terenu. Također, svakome ko je mogao vidjeti bazu holandskog bataljona, te da su se tamo okupljale stotine ili čak hiljade izbjeglica u potrazi za zaštitom, te jasno da je situacija bila haotična.

(a) Jedan pripadnik aktivirao ručnu bombu i ubacio u kuću- ubio nepokretnog staca.

343. Vijeće je na temelju provedenih dokaza zaključilo i da se tokom pretresa desio incident u kojem je jedan pripadnik I čete likvidirao starca kojeg je pronašao u jednoj od kuća. Prema iskazu svjedoka starac je bio nepokretan i nije mogao otići u Potočare gdje se moralo okupiti svo civilno stanovništvo.

344. Navedeno je opisao svjedok S-126, koji je prilikom pretresa čuo eksploziju, a kasnije je saznao iz priča kolega iz jedinice da je jedan od pripadnika Centra bacio bombu u kuću u kojoj je te prilike pronašao starijeg čovjeka. Svjedok se nije mogao izjasniti u pogledu identiteta pripadnika Centra ali je opisao da se radi o *“onižem čovjeku sa čičkavom kosom, širokom vilicom i grubim izrazom lica.”* Čuo je i da je to učinio jer starac nije mogao da izađe kad ga je pozivao. Odbrana je u tom pravcu isticala da je pripadnik Centra bacio bombu iz straha.

345. Svjedok S-100 opisuje kako je prilikom pretresa sela Budak, „naletio na jednog invalida koji je ležao na podu“ o čemu je obavijestio nadređenog Neđu Milidragovića,

---

¹³⁰ T-57 Svjedok S-104 i ovo mjesto označava na fotografiji koja mu je prezentirana i vidi se da se radi mjestu na kojem se ukrštaju glavna cesta koji vodi prema Potočarima i cesta koja vodi iz sela Budak. Mjesto je na samom ulazu u Potočare.

¹³¹ Navedeno je potvrđeno i činjenicom prihvaćenom pod rednim brojem 27.iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine, kojim su prihvaćene kao dokazane presuđene činjenice iz pravosnažnih predmeta MKSJ *Tužilac protiv Krstića i Tužilac protiv Blagcjevića i Jokića.*

koji je došao, naredio svjedoku da se udalji, nakon čega se čuo pucanj. Svjedok je zaključio da je Milidragović ubio tog čovjeka iako o tome sa njim nikada nije razgovarao.

346. Navedeno ubistvo tokom pretresa potvrdio je i svjedok S-119, koji je bio u vodu Neđe Milidragovića. Ne može potvrditi da li su starješine znale za navedeni događaj, ali se o njemu otvoreno pričalo.

347. Prema stavu ovog Vijeća, činjenica da navedeni pretres vojno terminološki predstavlja legitimnu vojnu radnju¹³², ne znači istovremeno da se u toku njenog provođenja mogu nekažnjeno izvršavati nezakonite radnje, poput ubistva koje su počinili pripadnici I čete.

348. Međutim, nema dokaza da su optuženi Jević i Đurić, koji su se kretali glavnim putem, u bilo kojem trenutku saznali za navedeno ubistvo, pa se samim tim od njih ne može očekivati da takvo ponašanje spriječe ili kazne.

349. U konkretnom slučaju, Vijeće konstatuje da element „znanja“ nije ispunjen, napominjući da optužnica svakako propušta u ovom dijelu činjenično precizirati vid odgovornosti optuženih.

350. Naime, optužnica je u ovom dijelu teretila optužene kao učesnike UZP-a III kategorije za prisilno preseljenje, pa se opisani događaj istima stavljao na teret na način da su ga mogli predvidjeti kao posljedicu svojih radnji, što Vijeće nije moglo prihvatiti, prvenstveno jer ne nalazi dokazanim da su optuženi bili članovi UZP-a prisilnog preseljenja.

351. Sve i da jesu bili članovi nekog od UZP-a, Vijeće ne nalazi dokazanim da je ubistvo nepokretnog starca predstavljalo prirodnu i predvidivu posljedicu radnji optuženih, jer u to vrijeme još uvijek nema nasilja ili pljačkanja stanovništva, što bi eventualno moglo kod optuženih formirati svijest o tome da ubistva pojedinaca predstavljaju prirodnu i predvidivu posljedicu takvih dešavanja.

352. Shodno tome, pretres terena se u tom trenutku činio kao formalno zakonita radnja, provedena u uslovima u kojima su se našli pripadnici I čete, s tim da su optuženi Jević i Đurić, kao nadređeni pripadnicima I čete znali da je krajnji cilj ove naredbe sprovođenje civila u Potočare, sa ciljem njihovog prisilnog preseljenja.

---

¹³² Vještak Richar Butler je tokom unakrsnog ispitivanja 19.09.2011. godine izjavio da je pretres terena vojnički termin i rezultat je svake borbene aktivnosti, nakon čijeg okončanja se pretražuje teren u potrazi za ostacima neprijateljskih jedinica. Radnja kao takva se smatra legitimnom.

VI. PRISILNO PRESELJENJE CIVILA

1. Opšta činjenična utvrđenja

353. Zauzimanje Srebrenice dana 11. jula 1995. godine od strane VRS imalo je za posljedicu bijeg bošnjačkog stanovništva iz grada i okolnih sela, odnosno kao što je već navedeno skupljanje preko dvadeset hiljada ljudi u bazi UN-a u Potočarima, dok su se ostali raširili po okolnim fabrikama i poljima. Prema činjenicama koje su utvrđene u postupcima pred MKSJ, a prihvaćeni rješenjem ovog Vijeća, „Do večeri 11. jula 1995. godine, u Potočarima se okupilo oko 20.000 do 25.000 izbjeglica bosanskih muslimana.“¹³³

354. Iz iskaza svjedoka koji su bili očevici navedenih događaja, uključujući i pripadnike holandskog bataljona, jasno proizlazi da su uslovi u Potočarima u to vrijeme bili nepodnošljivi. Tako zaštićena svjedokinja A2 opisuje „*nismo ništa imali da jedemo, niti nam je padalo na pamet, narod je samo plakao.*“ Na isti način sliku u Potočarima na dan 11. jula opisuje i zaštićena svjedokinja S-113.

355. U to vrijeme, predsjednik VRS Radovan Karadžić izdaje Odluku¹³⁴ kojom imenuje Miroslava Deronjića za civilnog povjerenika za Srebrenicu. U jednom dijelu Direktive se navodi da će povjerenik obezbjediti civilnom stanovništvu slobodan izbor mjesta življenja i preseljenja, a svi građani koji su učesovali u borbi protiv VRS će se tretirati kao ratni zarobljenici.¹³⁵

356. Tokom postupka, odbrana je osporavala ilegitimnost preseljenja stanovništva iz Srebrenice, navodeći da je navedeno bilo rezultat sporazuma zaraćenih strana, pod pokroviteljstvom UNPROFOR-a. Samim tom, odbrana je smatrala dekriminisanim i radnje optuženih u tom pravcu.

357. Vijeće nalazi nespornim da su po pitanju preseljenja civila iz Potočara održana tri sastanka u hotelu „Fontana“ u Bratuncu.

358. Rješavanje pitanja velikog broja okupljenih muslimana u Potočarima, bilo je predmet prvog sastanka održanog 11. jula uveče oko 20:30 sati na kojem su prisustvovali komandanti VRS-a i predstavnici UNPROFOR-a.¹³⁶ Na tom sastanku je general Mladić zatražio da se obezbjedi i pristustvo predstavnika bošnjačkog naroda, a istovremeno je zaprijetio komandantu holandskog bataljona (Dutchbat) da će u slučaju

---

¹³³ Činjenica pod rednim brojem 26., prihvaćena Rješenjem Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine, kojim su uzete kao dokazane činjenice presuđene u pravosnažnim predmetima MKSJ *Tužilac protiv Krstića i Tužilac protiv Blagcjevića i Jokića.*

¹³⁴ OII-6 Odluka o imenovanju civilnog komesara za opštinu Srpska Srebrenica broj: 01-1350/95 od 11.07.1995. godine.

¹³⁵ T-81 (Butlerov izvještaj), paragraf 4.1.

¹³⁶ T-1 (Video materijal sa suđenja o događajima u Srebrenici).

zračnog udara na snage VRS, baza UN-a u Potočarima te oko 17.500 izbjeglica unutar i oko baze biti granatirani.¹³⁷

359. Drugi sastanak je počeo oko 23:00 sati istog dana na kojem je u svojstvu predstavnika bošnjačkog naroda, prisustvovao Nesib Mandžić koji je na sastanak došao sa predstavnikom UNPROFOR-a.¹³⁸ Na ovom sastanku je bio prisutan i civilni povjerenik za Srebrenicu, Miroslav Deronjić. Tom prilikom Mladić je jasno naglasio predstavniku bošnjačkog stanovništva sljedeće: „*Izaberite da li želite da opstanete, ostanete ili nestanete*“.¹³⁹

360. Istom prilikom Mladić je „*insistirao da se do 10,00 sati narednog dana definišu načini evakuacije stanovništva*“, što samo jasno ukazuje da je odluka o iseljavanju civila već donesena, te da nije bila predmetom pregovaranja.

361. Prije trećeg sastanka, zakazanog 12. jula za 10:00 sati, oko 08:00 sati održan je sastanak u komandi bratunačke brigade, na kojem je general Mladić sve koji su bili prisutni pitao „*šta ćemo sa muslimanima!*?“ i svi su rekli da se vidi šta oni žele. Navedeno je potvrdio i svjedok Ljubisav Simić¹⁴⁰, koji je prisustvovao ovom sastanku. On tvrdi i da je te prilike Mladić rekao „*Ukoliko se prilikom predaje naoružanja naiđe na nekoga za koga postcje indicije da je počinio ratne zločine bit će uhapšen i sudiće mu se*“, što se svjedoku u prvi mah učinilo razumnim i opravdanim, ali mu se kasnije, nakon upoznavanja sa situacijom u Potočarima činilo nemogućim sprovesti takvu aktivnost, jer kako sam tvrdi „*u toj gužvi bilo je nemoguće naći te ljude koji su počinili zločin.*“

362. Sastanak u hotelu „Fontana“ zakazan za 10:00 sati je održan, i na istom su osim svjedoka Ljubisava Simića prisustvovali Miroslav Deronjić, general Mladić, komandant drinskog korpusa- Krstić, načelnik CJB Zvornik- Dragomir Vasić i komandant UN-a sa zamjenikom. Sastanku je prisustvovalo i troje predstavnika muslimanske strane, među kojima Ibro Nuhanović, i Čamila Omanović¹⁴¹, koja je te prilike jasno rekla „*generale mi smo odlučili da idemo sa ovih prostora*“, što je potvrđeno i video zapisom sa navedenog sastanka.¹⁴²

363. Miroslav Deronjić je u svojstvu civilnog povjerenika kojem je Karadžić prenio da ide na sastanak iznio tri varijante koje je ponudio Karadžić, a to je da Bošnjaci ostanu u Srebrenici, da odu u treće zemlje ili da idu u Kladanj.

---

¹³⁷ T-235 Izvještaj Karemansa od 12.07.1995. godine o rezultatima sastanaka sa Mladićem.

¹³⁸ U pravosnažnoj presudi Trbić utvrđeno je da je navedeni predstavnik bio Pieter Boering. Presuda se u tom dijelu pozivala na njegovo svjedočenje u predmetu *Popović*, str. 1952.

¹³⁹ T-81 (Butlerov izvještaj), paragraf 4.8.; T-1 (Video materijal sa suđenja o događajima u Srebrenici).

¹⁴⁰ Svjedok odbrane Ljubisav Simić svjedočio na glavnom pretresu od 12.05.2011. godine.

¹⁴¹ T-196, svjedok Čamila Omanović, svjedočenje u predmetu *Krstić*, str. 1093.

¹⁴² T-1 Kompilirani video zapis Zorana Petrovića o Srebrenici, kao i transkript navedenog zapisa.

364. Međutim, Mladić se nije osvrtao na njegove riječi i grubo ga je prekinuo. General Mladić je ponovo poručio bošnjačkim predstavnicima da mogu opstati ili nestati, te da u cilju opstanka snage ARBiH trebaju položiti oružje i predati se, kao i da se mora izvršiti provjera svih muškaraca kako bi se utvrdilo ima li među njima ratnih zločinaca.¹⁴³ S druge strane on je rekao: „*Nema potrebe da vaši ljudi ginu, vaši muževi, braća, komšije. Sve što treba je da kažete šta hoćete. Nakon predaje oružja možete odlučiti da ostanete na teritoriji ili, ako to budete hijeli, ići ga je god hoćete. Poštovaće se žejja svakog pojedinca bez obzira koliko vas je... kada se preda oružje svaki pojedinac će ići ga je kaže da želi ići...*“¹⁴⁴

365. U tom trenutku neka osoba je došla u hotel „Fontana“ i saopštila prisutnima da je među stanovništvom počelo neko komešanje i da postoji mogućnost da ogroman broj lica krene pješice u pravcu Bratunca, pa su predsjednik IO Bratunac i Ljubisav Simić pravili plan kako da pomognu u transportu ljudi na teritoriju pod kontrolom Armije BiH. Oni su primjetili da prilikom ukrcavanja ljudi u autobuse nedostaju muškarci, ali u tom trenutku navedena činjenica nije zahtjevala njihovu naročitu pozornost, odnosno tvrde da o tome nisu mnogo razmišljali, jer je situacija bila „*veoma mučna sama po sebi*“.

366. Tako je svjedok odbrane Ljubisav Simić, koji je bio zadužen za organizaciju raspodjele hrane i smještaja povrijeđenih u dom zdravlja Bratunac, potražio pomoć od opštine Ljubovija, jer opština Bratunac nije imala resursa za pružanje pomoći svima kojima je pomoć bila potrebna „*Meni je bilo jasno da sa onim čime raspoložemo možemo samo dati simboličnu pomoć, kcja je na nivou ispod potrebne*“

367. Iako je o transportu stanovništva bilo govora i na prethodnim sastancima, na ovom sastanku bilo je konačno dogovoreno da se stanovništvo prebaci na teritoriju pod kontrolom ARBiH. Mladić je pri tome rekao da će VRS obezbjediti autobuse, a da se UNPROFOR pobrine za naftu, kako bi se transport stanovništva mogao uspješno okončati.¹⁴⁵

368. Prije opisanog sastanka u 10:00 sati, Depeša koju je Dragomir Vasić uputio štabu policijskih snaga Bijeljina i kabinetu ministra navodi:

„u 10:00 časova počinje sastanak sa predstavnicima UNPROFOR-a i međunarodnog crvenog krsta te muslimanskim predstavnikom iz Srebrenice, na kojem će biti postignut dogovor o evakuaciji svog civilnog stanovništva iz Potočara za Kladanj“.

369. Prije navedenog sastanka i svjedok Momir Nikolić¹⁴⁶ se ispred hotela sastao sa potpukovnikom Popovićem i Kosorićem. Popović je tada svjedoku detaljno opisao da

---

¹⁴³ T-196, svjedok Ćamila Omanović, svjedočenje u predmetu *Krstić*, str. 1098; T-1 (Video materijal sa suđenja o događajima o Srebrenici).

¹⁴⁴ T-1 (Video materijal sa suđenja o događajima o Srebrenici).

¹⁴⁵ T-1 (Video materijal sa suđenja o događajima o Srebrenici).

¹⁴⁶ T-183 izjave Momira Nikolića prihvaćene rješenjem broj: X-KR-09/823 od 26.08.2010. godine.

će žene i djeca biti evakuisani za Kladanj, a da će vojno sposobni muškarci biti razdvojeni i zatvoreni,. Na pitanje svjedoka šta će se sa njima kasnije desiti, odgovorio je „Sve balje treba pobiti!“. Nakon toga je svjedok prema vlastitoj tvrdnji za objekte zatočenja predložio OŠ Vuk Karadžić u Bratuncu i SŠC Đuro Pucar Stari u Bratuncu, objekat fiskulturne sale i hangar, a razgovaralo se i o mogućim lokacijama njihovog pogubljenja, pa su tako spominjana državna preduzeća „Ciglana“ u Bratuncu i rudnik „Sase“ u Sasama.

370. Prema riječima svjedoka, njegov zadatak je bio „korodinacija snaga angažovanih u Potočarima, u vezi sa akcijom razdvajanja, privremenog zatočenja i ubijanja.“

371. Navedeno jasno ukazuje na znanje najviših oficira vojske i MUP-a RS u vrijeme održavanja sastanka u hotelu „Fontana“, o planovima i stvarnim namjerama postupanja prema civilima i muškarcima, pa već tada postaje jasno da su tvrdnje Mladića o izboru stanovništva za ostanak u Srebrenici ili odlazak prema Kladnju bile puki formalizam, bez stvarne mogućnosti ostanka, jer su i znatno prije stvoreni uslovi koji su graničili sa humanitarnom katastrofom¹⁴⁷, dok je nasilničko ponašanje vojnika stvaralo kod civila opravdanu bojazan za vlastitu sigurnost.

372. Da iseljavanje stanovništva nije stvarno dogovarano na sastanku u hotelu „Fontana“ 12. jula, činilo se i svjedoku Kingoriju. Navedeno je zaključio na osnovu činjenice da je Mladić te prilike zapravo samo izjavio kako se sa iseljavanjem neće čekati na UN i odmah su dovedeni autobusi, što je svjedoku značilo da se radilo o odluci koja je ranije donesena i pripremljena, a samo prezentirana na pomenutom sastanku. Izjavio je i da je oficir koji je prisustvovao tom sastanku kasnije u svom izvještaju naveo kako se komandant UN bataljona nije potpuno saglasio sa evakuacijom muslimana.

2. Zaključak o prisilnom karakteru preseljenja civila iz Potočara

373. Savjet bezbjednosti UN-a već 14. Jula 1995. Godine izražava zabrinutost zbog prisilnog preseljenja civila iz srebreničke «zaštićene zone» koje su sprovodili bosanski srbi, tvrdeći da je tu riječ o jasnom kršenju njihovih ljudskih prava.¹⁴⁸

374. Izvještaj brigadnog generala holandske vojske, po zadatku koji je dobio od vrhovne komande, vezano da događaje u Srebrenici, tretira glavna pitanja tog perioda, među kojima je i kršenje prava ratovanja u pogledu prisilnog preseljenja civila, odvajanja muškaraca te ubistava u Potočarima.¹⁴⁹

---

¹⁴⁷ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 2. Iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine.

¹⁴⁸ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 44. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine

¹⁴⁹ Materijalni dokaz replike Tužilaštva uložen kao T-233.

375. Tokom postupka uvršteni su i brojni dokazi koji nesumnjivo pokazuju da je iseljavanje bilo smišljeno i organizovano, ali se tokom postupka postavilo pitanje inkriminacije radnji optuženih, koji su poduzeli aktivno učešće u transportu civila iz Potočara.

376. U presudama MKSJ i pravosnažnoj presudi Suda BiH u predmetu Milorad Trbić, Vijeća su utvrdila da je napadom na Srebrenicu bilo pogođeno oko 40.000 stanovnika, nakon čega je grad Srebrenica bio potuno pust. Obzirom na ovu činjenicu, jedno od pitanja koje se tokom postupka imalo raspraviti bilo je da li se iseljavanje stanovništva iz Potočara, smatra prisilnim preseljenjem/uklanjanjem 40 000 stanovnika iz enklave Srebrenica.

377. Navedeno se ima posmatrati u kontekstu svih događaja iz kritičnog perioda, sagledanih iz perspektive civila, pripadnika holandskog bataljona, ali i pripadnika VRS, kojima su u to vrijeme bili poznati detalji i stvarni razlozi i okolnosti iseljavanja muslimanskog stanovništva. Tako svjedok Elco Koster, kao i drugi pripadnici holadskog bataljona čije iskaze je Vijeće prihvatilo Rješenjem od 01.07.2011. godine, navode kako je transport civila «zvanično dogovaran» na sastancima hotela „Fontana“, pri čemu niti jedan od saslušanih svjedoka ne spori i da je kritičnog dana u Potočare dovedena cisterna sa vodom i da je podjeljena hrana.

378. Međutim, navedeni svjedoci ne spore ni da su odvajani muškarci, da je stanovništvo maltretirano, i da su uslovi u Potočarima bili na nivou ozbiljne humanitarne krize, pa se postavlja pitanje kakva je uopšte bila stvarna mogućnost ostanka u Potočarima, u trenutku kada su ljudi bili u panici i strahu za vlastiti život, izmučeni glađu i nehumanim uslovima u kojima su boravili.

379. Na isti način razmišljali su i neki od pripadnika Centra za obuku prisutni na tom prostoru u vrijeme iseljavanja civila, pa tako svjedok S-102 za stanivništvo okupljeno u Potočarima navodi „*Nisu išli dobrovoljno sigurno ali mislim da im je bilo drago da idu iz neizvjesnosti.*” Svjedok Koster također tvrdi da su prema njegovom mišljenju izbjeglice željele napustiti Potočare, jer nije čuo nikoga ko bi želio ostati, što je odbrana navodila kao ekskulpirajuću okolnost, pozivajući se na svjedoka odbrane koji kategorički tvrdi „*muslimani su bili iskjučivi da idu sa tih postora*“.

380. Također, svjedok odbrane Ljubisav Simić je izjavio da je komandant UN-a rekao kako će obezbijediti benzin za autobuse kojima se prevoze civili, te tvrdi da se u to vrijeme niko nije protivio evakuaciji.

381. Odbrana je očigledno smatrala da ovakvo postupanje pripadnika UN-a (koje se ogledalo u početnoj podršci iseljenju stanovništva) oduzima preseljenju karakter prisilnog. Međutim, Vijeće primjećuje da je u to vrijeme, nakon zauzimanja kontrolnih punktova i razoružavanja, uloga pripadnika UNPROFOR-a postala potpuno marginalna, te se njihovo prisustvo ograničilo samo na puko posmatranje onoga što su

činili pripadnici vojske i policije RS-a u Potočarima, pri čemu su bili onemogućeni intervenisati na bilo kakav način.¹⁵⁰

382. Vijeće stoga ne može smatrati dobrovoljnim pristankom izraženu želju civila za napuštanjem područja, na koje su i dovedeni sistematičnim granatiranjem i ubijanjem, odakle su imali samo jedan izlaz ka sigurnoj teritoriji. Kao što je nemoguće govoriti o stvarnom izboru između života i smrti, ne može se u konkretnom slučaju reći da je postojala stvarna mogućnost izbora između prelaska na teritoriju pod kontrolom Armije BiH i nezivjesnosti ostanka u krajnje nehumanim uslovima.

383. Na isti način neminovnost ostanka u Srebrenici opisao je i zaštićeni svjedok A1 koji je izjavio da su tog dana žene i djeca odlazili *„jer te gone, moraš ići!. Goni nas srpska vojska, nude ti kamione, psuju baljsku majku i govore nam da idemo u Tursku“*. Svjedok pojašnjava da je i sam odlučio da ide, jer je u njegovom selu pobijeno oko 105 ljudi, a za vrijeme boravka ljudi u Potočarima, srpska vojska je kontinuirano izvodila ljude iz mase, i od tada se za njih više ništa nije znalo.

384. Svjedokinja A2 je također izjavila da su odmah po dolasku vojnici VRS obraćajući se okupljenom narodu i njoj govorili *„vidiš kako ste ljepo ovaj došli, mogli ste tako i 1992. godine ne bi bilo problema, a sad ćete vicjeti kako ćete proći!“* U to vrijeme svjedokinja je primjetila i da su pripadnici VRS razoružavali pripadnike holandskog bataljona, oduzimajući im ne samo lično naoružanje, nego i odjeću, što je kod okupljeni civila povećavalo strah i nevjericu, jer su pripadnici holandskog bataljona trebali štiti okupljene civile, a već je postalo očigledno da nisu mogli pomoći ni sebi.

385. Snimak iz Potočara sačinjen u dane transporta civila veoma jasno pokazuje uslove u kojima su isti boravili, a koji su po sebi takvi da isključuju bilo kakvu mogućnost ostanka. Ljudi su boravili po fabrikama, poljima, istjerani iz svojih kuća, bez hrane i pitke vode, pri čemu je nezanemarljivo da se cijela operacija odvija za vrijeme najtoplijeg mjeseca jula, što je ionako teške uslove činilo još nepodnošljivijim. Stanje opšteg straha i beznađa opisala je svjedokinja Huremović Abida koja je izjavila *„Za mene nije bila nikakva sigurnost ni gdje da ostanem, ni gdje da idem, šta će biti sa nama, nisam ništa znala.“* *„Nemam ni kome da se obratim, jednostavno me strah.“*

386. Stoga su neprihvatljivi navodi odbrane o dobrovoljnosti muslimanskog stanovništva za odlaskom, imajući u vidu da stvarnog drugog izbora nisu ni imali, pa je u tom kontesktu jasno i da konstataciju svjedoka Mladenović Miladina *„niko nije ijerao civile u kamione, sami su ulazili.“* *„Hjeli su da idu u Kladarj“* Vijeće može samo okarakterisati kao nužno zlo, u situaciji kada bezbjedan ostanak u okupiranoj Srebrenici nije predstavljao ni izvjesnu ni stvarnu mogućnost.

---

¹⁵⁰ Navedeno je najbolje vidljivo iz primjera o kojem je svjedočio svjedok Eelco Coster, kada su pronašli leševe ubijenih muškaraca i pokušali utvrditi njihov identitet, pripadnici VRS-a su zapucali na njih, iako su jasno vidjeli da su svjedok i njegove kolege pripadnici UNPROFOR-a.

387. Odbrana je tokom postupka prezentirala i dokument¹⁵¹ upućen n/r tadašnjeg predsjednika predsjedništva RBiH Alije Izetbegovića, kojim predsjedništvo opštine Srebrenica još 09.07.1995. godine traži organizovanje sastanka sa srpskom stranom kako bi se iznašle mogućnosti otvaranja koridora za iseljenje stanovništva do prve slobodne teritorije pod kontrolom Armije BiH.

388. Iz navedenog je jasno vidljivo da je muslimanska strana pod navedenim mislila na dogovor o potpunoj evakuaciji stanovništva, što zasigurno nije podrazumijevalo zlostavljanje civilnog stanovništva okupljenog u Potočarima, uskraćivanje osnovnih životnih namirnica, i odvajanje vojno sposobnih muškaraca koji su pobijeni po prijekom postupku. Osim toga, iz svega naprijed navedenog je vidljivo da nije postojala bilo kakva mogućnost pregovaranja sa komandom VRS o iseljavanju civila, konkretno generalom Mladićem, jer je on svoje odluke o tom pitanju očigledno samo *saopštavao* prisutnima na sastancima u hotelu „Fontana“.

389. Odbrana je prezentirala i izvod iz knjige Ibrana Mustafića „Planirani kaos“, u kojem autor navodi da je prilikom transporta civila primjetio kako u njihovom transportu učestvuju i Čamila Omanović i drugi predstavnici muslimanske strane sa razgovora održanih u hotelu „Fontana“. Međutim, Vijeće primjećuje da ovaj svjedok prilikom svjedočenja pristrasno iznosi događaje u Srebrenici, nazivajući Čamilu, Nesiba Mandžića, Namera Orića i druge učesnike tih događaja pogrđnim imenima, a događaje u Srebrenici nekom vrstom „*dogovorenog genocida*“ što po ocjeni Vijeća može predstavljati lični dojam svjedoka, ili u konkretnom slučaju subjektivni dojam autora knjige, ali nije korektno i ne može biti vjerodostojno ni relevantno za konkretan predmet, jer niti jedan drugi provedeni dokaz nije potvrdio ovakve navode svjedoka. Također, simptomatično je i da se ovaj svjedok našao u situaciji u kojoj su ubijeni svi odvojeni vojno sposobni muškarci, pa ostaje nejasno na koji način je srpska strana njega «favorizirala» jer prema njegovom svjedočenju, sa istima je kontaktirao baš u vrijeme odvajanja muškaraca.

390. U pogledu prigovora odbrane, da je 12. i 13. jula izvršena evakuacija u skladu sa Ženevskim konvencijama, Vijeće je imalo u vidu i odredbu člana 49. Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine predviđa da *„okupirajuća sila može da prisutpi potpuncj ili cjelimičncj evakuac.ji određene okupirane teritor.je, ako to zaht.jeva sigurnost stanovništva ili imperativni vcjni razlozi. Takve evakuac.je mogu sobom da povuku prese.jenje zaštićenih lica samo u unutrašnjost okupirane teritor.je, izuzev u slučaju mater.jalne nemogućnosti. Stanovništvo kcje je na taj način evakuirano, ima biti vraćeno u svcje domove čim nepr.jate.jstva prestanu.“*

391. Pored činjenice da su navedene odredbe primjenjive samo u slučaju Međunarodnih oružanih sukoba, vijeće je ipak odlučilo dati njihovu analizu, obzirom da se evakuacija u konkretnom slučaju vršila nad civilnim stanovništvom, kao zaštićenom

---

¹⁵¹ OI-22 Dopis Predsjedništva opštine Srebrenica upućen Predsjedništvu RBiH.

kategorijom zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija iz 1949. Godine, koji je univerzalno primjenjiv u svim vrstama sukoba.

392. U konkretnom slučaju, Vijeće ne nalazi ispunjenim uslove iz citirane odredbe, obzirom da nakon ulaska VRS u Potočare prestaje granatiranje samog grada, te više nema te vrste opasnosti za civilno stanovništvo. Međutim, iako je stanovnicima navodno nuđena mogućnost izbora, iz provedenih dokaza jasno proizilazi da je odluka o iseljenju civila donesena i prije sastanka u hotelu "Fontana", obzirom da su sva raspoloživa sredstva prevoza angažovana¹⁵² i stavljena u opticaj odmah po okončanju sastanka, što samo implicira da je odluka o potrebi njihovog angažovanja donesena znantno prije.

393. Također, tretman koji su civili imali u Potočarima nije odavao nikakav utisak o postojanju eventualnih „dobrih namjera“ pripadnika VRS i MUP-a RS-a, već je čak kod prisutnih pripadnika holandskog bataljona¹⁵³ ostavljalo utisak da je „*Među srbima postojala želja da muslimani odu i jasno su davali do znanja da je to njihova teritorija i da ne žele da muslimani ostanu.*“

394. Odbrana je u završnom izlaganju prezentirala i dio snimka iz Potočara na kojem se vidi obraćanje optuženog Mendeljeva Đurića, koji pripadniku holandskog bataljona govori da obiđe stanovništvo i provjeri da li još neko *hoće da ide*, čime je po mišljenju odbrane preseljenju oduzet karakter prinude. Međutim, Vijeće primjećuje da na istom snimku optuženi Mendeljev Đurić, prije navedenog obraćanja vojniku UN-a, poziva lice pod nadimkom „Miki“ govoreći „*Miki, Miki! Dođi da mu kažemo da ide da pokupi one jude gore!*“

395. U trenutku kada se ta ista rečenica treba prevesti pripadniku UN-a, optuženi je mijenja na način da joj prividno oduzima naredbodavni karakter, pa je jasno da je obraćanje pripadniku holandskog bataljona iluzorno, iz razloga koje je Vijeće već obrazložilo. Navedeno ponašanje optuženog bit će razumljivije u kasnijem dijelu presude, u kojem je opisano kako je prilikom odvajanja muškaraca jedan pripadnik jedinice udario mladića, što je vidio pripadnik holandskog bataljona, pa ga je optuženi Đurić ukorio, što je prema mišljenju svjedoka S-101 također uradio samo zbog prisustva UN vojnika, jer u drugim slučajevima komandiri vodova nisu sankcionisali bilo kakvo nezakonito ponašanje.

396. Imajući u vidu da svi ranije izneseni razlozi oduzimaju preseljenju karakter legitimne evakuacije, Vijeće je zaključilo da se iseljavanje civila iz Potočare odvijalo u sklopu UZP-a prisilnog preseljenja. Takođe u pravosnažnim presudama ovog Suda i

---

¹⁵² T-140 (Naredba komande Drinskog korpusa str.pov.br. 22/226 od 12.07.1995. godine sačinjena od strane komandanta general- majora Milenka Živanovića a odnosi se na obezbjeđenje evakuacije iz enklave Srebrenica), T-228 naređeno mobilisanje svih slobodnih kamiona i autobursa, naloženo da se vozači odmah jave u Bratunac na sportski stadion.

¹⁵³ Navedeno je izjavio svjedok Joseph Kingori tokom unakrsnog ispitivanja na glavnom pretresu od 31.10.2011. godine.

MKSJ utvrđeno da su neki drugi članovi GŠ VRS bili članovi tog UZP-a, te su imali namjeru da obave prisilno premještanje, kao korak ka ostvarenju genocidnog cilja.

397. Vijeće ne nalazi da su optuženi prilikom poduzimanja aktivnog učešća u prisilnom preseljenju postupali sa genocidnom namjerom, niti su bili članovi tog ili bilo kojeg UZP-a, ali jesu bili svjesni genocidne namjere glavnih počinitelja, pa su naređivanjem i nadziranjem pripadnika I čete da učestvuju u prisilnom preseljenju civila, pomogli počinjenje krivičnog djela Genocid.

398. Kako je to obrazloženo u ranijem dijelu presude, Vijeće zaključuje da učešće optuženih u nasilnom odvajanju muškaraca od žena, majki od malodobne djece, te prisilnom preseljenju civila iz Potočara, predstavlja duševnu povredu oštećenima, jer preživjele žene, ostaje bez muških članova porodice (muževa, braće, djece) zasigurno nakon takve tragedije nisu bile u potpunosti sposobne voditi normalan i konstruktivan život.

3. Radnje optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića

399. Vijeće je tokom postupka nesporno zaključilo da su tokom 12. i 13. Jula 1995. godine, pripadnici I i II čete Centra za obuku Jahorina, po naredbi i pod nadzorom optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića, učestvovali u prisilnom premještanju stanovništva iz Potočara.

400. Kako bi se bolje shvatio značaj njihovog doprinosa realizaciji ovog segmenta genocidnog plana, Vijeće će u daljem izlaganju dati detaljan prikaz njihovih radnji na tim zadacima.

(a) Iseljavanje civila 12. jula

401. Na osnovu izvedenih dokaza, Vijeće je nesporno zaključilo da su optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić naredili i nadzirali pripadnike I čete koji su učestvovali u radnjama prisilnog preseljenja civila, počevši od 12. jula.

402. Prisustvo optuženih Jevića i Mendeljeva u Potočarima od početka iseljavanja civila potvrđeno je provedenim dokazima, i evidentirano video zapisom koji je uložen kao dokaz.

403. U isto vrijeme u Potočarima je bio i Ljubomir Borovčanin, koji je bio u pratnji svjedoka Jovičić Neđe, koji je bio prisutan kada se Mladić lično obratio Borovčaninu, govoreći im da su svi oni „*lešinari Tome Kovača*“. U njihovom društvu svjedok Radomir Pantić je primjetio i optuženog Duška Jevića.

404. Prisustvo optuženih Jevića i Đurića u Potočarima potvrdio je svjedok Elco Koster, koji je opisivao dolazak srpskih vojnika u Potočare i oduzimanje opreme i naoružanja od pripadnika holadnskog bataljona, kojom prilikom je razgovarao sa

osobama koje su se oslovaljavale kao „Miki“ i „Mane“, a na snimku¹⁵⁴ koji mu je prezentiran tokom svjedočenja prepoznao je navedena lica, te je „Mane“ identificiran kao optuženi Mendeljev Đurić. Tokom postupka nesporno je utvrđeno da je lice pod nadimkom „Miki“ zapravo svjedok Gajić Ljubodrag, koji je tokom svjedočenja potvrdio da je kritične prilike bio u Potočarima uglavnom kao prevodilac optuženom Jeviću i Đuriću u razgovorima sa pripadnicima UN-a.

405. Svjedok Koster je te prilike zaključio da su oni nadređeni srpskim vojnicima sa kojima su došli, jer su istima izdavali naređenja. Čak je iz ponašanja mogao zaključiti da je krupniji („Mane“) bio nadređen „Mikiju“ izjavivši u tom pravcu *„mislim da je krupniji bio taj kcji je imao značajniju poziciju, nego onaj mršavi u plavom panciru, ali su obcjcica izdavali naređenja srpskim vcjnicima.“*

406. Svjedok odbrane Ljubisav Simić je potvrdio da su na jednom mjestu stajala nekolicina pripadnika policije koji su „usmjeravali“ autobuse, te potvrđuje da su sva prevozna sredstva u to vrijeme morala biti stavljena na raspolaganje za porebe prevoza stanovništva iz Potočara. Navedeno je potvrdio i svjedok odbrane Jovičić Neđo rekavši *„policija je regulisala prevoz stanovništva, jer je bio kaos, trebalo je okrenuti autobuse i slično.“*

407. Isti svjedok također tvrdi da je masa naroda kontrolisano prolazila kroz špalir vojne ili civilne policije sa kojima su stajali i pripadnici UN-a, *„pravili su kordon da ne bi došlo do stihjuskog stampera naroda kcji želi da uđe.“*

408. Svjedok Janjić Mile, pripadnik vojne policije bratunačke brigade, koji je također od Momira Nikolića dobio zadatak da obezbijedi ukrcavanje ljudi i autobuse koji su se trebali okretati na proširenju. Pojašnjava da se u blizini nalazila crveno bijela traka koja je razdvajala stanovništvo od vojne policije i vojske bratunačke brigade.

409. Prisustvo optuženih Duška Jevića, Mendeljeva Đurića i Gorana Markovića u krugu, gdje su se okretali autobusi u koje se ukrcavalo stanovništvo, potvrdio je i svjedok Doder Jevto, saslušan kao svjedok optužbe. On je u tom pravcu izjavio da su njih trojica govorili kako treba obezbijediti kolonu stanovništva koja se kretala u pravcu Kladnja.

410. Tog dana u Potočarima je bilo jako puno vojske i policije i svjedok Jovičić se sjeća da je tamo vidio optužene Duška Jevića i Mendeljeva Đurića, tačnije, sve starješine, među kojima se sjeća Milidragovića i Markovića.¹⁵⁵

411. Svi su se prema riječima svjedoka Krstović Tomislava okupljali u jednoj kući u blizini nekadašnje fabrike „Akumulatorka“ na ulazu u Potočare, koju označava na fotografiji koja mu je prezentirana, pojašnjavajući da su tamo najvjerojatnije dodjeljivani

---

¹⁵⁴ T-56 Dva video klipa iz kompiliranog video zapisa Zorana Petrovića o Srebrenici koji je već uložen kao T-1.

¹⁵⁵ Ove optužene svjedok spominje u izjavi i istrage koju u tom djelu potvrđuje na glavnom pretresu.

konkretni zadaci starješinama, koji bi ih onda prenosili potčinjenima na terenu. Shodno tome navedeni objekat je prema njegovim riječima prozvan „Borovčaninov štab“.

412. Međutim, dokazi izvedeni tokom postupka nisu potvrdili da su optuženi po zadatke odlazili u taj tzv. «štab» koji se nalazio na ulazu u Potočare, pa je Vijeće u tom pravcu uvažilo iskaze svjedoka Velomira Gajića, vozača optuženog Duška Jevića i svjedoka Jovičić Neđe, vozača LJ. Borovčanina, koji su potvrdili da su pripadnici jedinica MUP-a u to vrijeme zadatke dobijali u prostorijama SJB Bratunac.

413. Dakle, prema provedenim dokazima, na prostoru prije ulaska stanovništva u autobus nalazio se kordon vojske i pripadnika UN-a, a malo dalje od te linije (označene crveno- bijelom trakom) nalazili su se pripadnici vojne policije bratunačke brigade i I čete Centra za obuku Jahorina, koji su učestvovali u nasilnom odvajanju muškaraca od njihovih porodica.

414. Svjedok Janjić je izjavio kako su u tim aktivnostima osim vojske bratunačke brigade učestvovali u pripadnici tzv. „Specijale“, odnosno pripadnici Centra za obuku Jahorina. Svjedok je u tom pravcu pojasnio da su „pravi“ pripadnici tog centra bila časna i poštena lica. Međutim, u to vrijeme, na terenu su bili angažovani tzv. „dezerteri“ koji nisu bili tako profesionalni, i čak su se razlikovali od *pravih specijalaca* tako što su imali *neku drečav.ju šarenu jeftin.ju uniformu*. Njih niko od prisutnih vojnika nije naročito cijenio, a sami su govoril da su sa Jahorine došli organizovani u 2 čete sa komandirima.

415. Svjedok Janjić se tom prilikom pokušao javiti optuženom Mendeljevu Đuriću, kojeg je poznao od ranije i kojeg je prepoznao u sudnici, a kojeg je tada vidio ga u rejonu crveno bijele trake koja je odvajala stanovništvo od mjesta ukrcavanja, ali tom prilikom mu je optuženi Đurić rekao da nema vremena i da će se vidjeti kasnije. Ovaj svjedok je dalje opisao da se u blizini trake, a na značajnoj udaljenosti od autobusa, nalazio špalir srpske vojske odnosno „dezterera“ (pripadnika „Specijale“), koji su prilikom kretanja ljudi do autobusa, vršili i odvajanje muškaraca.

416. Konkretni zadaci svjedoka Janjić Mileta, koje je dobio od pukovnika Jankovića, podrazumijevali su evidentiranje broja autobusa koji su učestvovali u prevozu stanovništva, dodajući da su navedeni autobusi pripadali preduzeću „Vihor“ iz Bratunca. Međutim, navedeno je prema njegovim riječima postajalo sve teže za pratiti kako je vrijeme odmicalo i kako se povećavao broj ljudi koji se trebaju transportovati, naročito imajući u vidu da se u isto vrijeme vršilo odvajanje muškaraca i njihovo odvođenje u kuću koja se nalazila u blizini.

417. Jedan od pripadnika I čete, svjedok S-117 potvrdio je da je njegova jedinica imala aktivnosti u transportu civila, dodajući da na mjestu gdje se on nalazio nije bilo muškaraca, jer je vjerovatno negdje vršena „selekcija“.

418. Svjedok Mladenović Miladin je u to vrijeme bio angažovan kao profesionalni vozač u preduzeću „Vihor“ iz Bratunca. Naređenje za odlazak u Potočare i prevoz stanovništva naredio mu je direktor Stević. Rečeno mu je da se po dolasku u Potočare,

kao i njegove kolege vozači, parkira u blizini fabrike „Akumulatorke“, gdje se nalazilo mnoštvo naroda i vojske, koja ga je usmjeravala na mjesto gdje je trebao zaustaviti kamion kako bi se stanovništvo ukrcalo. Primjetio je da su se tom prilikom ukrcale žene, djeca i vojno nesposobni muškarci. Ovaj svjedok je također spomenuo i da je primjetio kako mlađe muškarce odvajaju u jednu kuću koja se nalazila u blizini.¹⁵⁶

419. Transport civila iz Potočara posmatrao je i svjedok Eelco Kristian Martin Koster¹⁵⁷ koji je ispred holandskog bataljona bio zadužen za pitanja izbjeglica. Tog dana imao je susret i sa Mladićem, kojem je rekao da o svim pitanjima vezano za izbjeglice mora kontaktirati Karemansa, na što je Mladić izričito rekao da to neće učiniti. Nakon toga ga je svjedok pokušao zaustaviti, tvrdeći da o postupanju sa izbjeglicama mora obavijestiti komandanta bataljona, ali je Mladić samo prošao pored njega.

420. Na osnovu svega navedenog, očigledno je uloga UNPROFOR-ovih snaga tih dana u Srebrenici bila marginalna, jer nisu bili naoružani, niti su imali bilo kakve ingerencije nad transportom koji se *navodno* odvijao pod njihovim pokroviteljstvom. Tako svjedok Koster dalje pojašnjava da je bio prisutan kada su počeli pristizati kamioni i autobusi za prevoz civila, nakon čega su holandski vojnici formirali liniju ispred izbjeglica, da bi ih nedugo potom srpski vojnici odmakli sa tog mjesta, udarajući i vrijeđajući ih.

421. Ovaj svjedok je lično prisustvovao odvajanju muškaraca od žena i djece i njihovom odvođenju do tzv. Bijele kuće, ispred koje su ostavljali svoju prtljagu. U to vrijeme, (nekad nakon trećeg održanog sastanka u hotelu „Fontana“) autobusi su bili parkirani i ljudi su se već počeli ukrcavati. Uprkos dogovoru da svaki autobus bude praćen od strane pripadnika holandskog bataljona, to nije ispoštovano, odnosno prema riječima svjedoka Elco Koster-a taj dogovor je *„ispoštovan do određene tačke, nakon kcje vojnici UNPROFOR-a nisu više bili u pratnji konvoja, ne znam zašto?“*

422. On lično nije bio u pratnji konvoja, ali je navedenu informaciju dobio preko sredstava veze. U unakrsnom ispitivanju, svjedok se sjetio i da je zamjenik holandskog bataljona prilikom potpisivanja protokola, kojim se potvrđuje da je evakuacija protekla u redu rukom dopisao *„tamo gdje su bili pripadnici moje jedinice“*, jer za drugo nije mogao garantovati.

423. Svjedok Kingori tokom unakrsnog ispitivanja¹⁵⁸ također potvrđuje da pripadnici holandskog bataljona jesu bili prisutni, ali nisu aktivno učestvovali u odvajanju muškaraca dodajući *„Ne znam šta je uzrokovalo evakuaciju, ne znam u čemu se sastojala...bilo je tu više faktora uključeno. Znam da su pripadnici bataljona fizički bili*

---

¹⁵⁶ Na fotografiji koja mu je prezentirana na pretresu objasnio da je to objekat koji je označen kao „White House“ ili Bijela kuća.

¹⁵⁷ Svjedok Eelco Kristian Martin Koster svjedočio putem video linka 22.12.2011.godine.

¹⁵⁸ Svjedok Joseph Kingori je unakrsno ispitan na glavnom pretresu od 31.10.2011. godine.

tu, ali nisu oni ijerali muslimane da napuste enklavu, nego ih je srpska strana naijerala na to.“

424. Vojnici holandskog bataljona pokušali su da prate autobuse i pratnja prvog konvoja 12.jula, na čijem je čelu bio Kosorić, načelnik za obavještajne poslove Drinskog korpusa, zapravo je uspjela.¹⁵⁹ Kasniji pokušaji holandskog bataljona da ide u pratnji autobusa 12. jula propali su zbog toga što su džipove holandskog bataljona oteli pripadnici snaga bosanskih Srba. Oni su oteli njihova vozila, njihovo oružje, njihove pancirne prsluke, municiju i opremu koju su pripadnici holandskog bataljona imali u džipovima.¹⁶⁰

425. Odsustvo pripadnika holandskog bataljona u obezbjeđenju odnosno pratnji konvoja, rezultirao je maltretiranjem i pljačkanjem civila tokom kretanja konvoja. Tako svjedokinja Huremović Abida opisuje da je autobus u kojem se nalazila zaustavljen jednom nakon prolaska kroz Bratunac, kojom prilikom je jedan dječak od 7 ili 8 godina *kamenovan*, a u vrijeme prolaska kroz Kravicu na putu prema Konjević polju, zaustavili su ih uniformisana lica koja su vozila sivi džip, pitajući ima li neko iz Osmaća, nakon čega su tražili pare i zlato, psujući im balijsku majku.

426. Kakav je bio odnos vojnika VRS prema muškarcima svih starosnih dobi dovoljno govori iskaz svjedokinje Huremović Abide, koja je noć 12./13. juli provela u jednoj od fabrika u Potočarima zv. „Cinkara“, u kojoj se okupilo mnoštvo naroda. Ona je te prilike vidjela kako jedan otac nastoji sakriti sina od vojnika, pa im je kad su to otkrili rekao „*vodite mene, ostavite njega!*“ na što su oni odgovorili „*Ne! Vodimo njega!*“ Nakon što su nastavili maltretirati oca, odveli su mu sina, a čula je i kad je jedan mladić povikao „*ne đaj me mama!*“. Nedugo potom čula je samo žensko jaukanje.

427. Transport civila u Potočarima su 12. i 13. jula nadgledale su i brojne jedinice VRS i MUP-a RS. Prema izvedenim dokazima, operacija iseljavanja civilnog stanovništva iz Potočara odvijala se u zoni odgovornosti bratunačke brigade, ali je nesporno utvrđeno i da su u usmjeravanju autobusa, odvajanjima i ukrcavanju civila u autobuse i kamione učestvovali i pripadnici Centra za obuku Jahorina, po naredbi i pod nadzorom optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića.

428. Vijeće na temelju provedenih dokaza zaključilo da su optuženi bili potpuno svjesni opšte situacije straha, neizvjesnosti i terora koji je provođen nad civilnim stanovništvom u Potočarima koji će uslijed takvih okolnosti biti primorani napustiti Potočare. Optuženi su i pored toga komandovali i nadzirali pripadnike I čete, koji su učestvovali u ukrcavanju civila u autobuse i kamione, čime su dali značajan doprinos realizaciji genocidnog plana u jednom njegovom segmentu.

---

¹⁵⁹ Martijn Anne Mulder, (24. i 25. oktobar 1995. godine);

¹⁶⁰ Vincentius Egbers, (18. oktobar 2006. godine);

429. Da su u tim aktivnostima postupali voljno, pokazuje i činjenica da su u preseljenju civila pripadnici I čete, pod nadzorom optuženih, učestvovali i naredni dan po već ustaljenom obrascu.

(b) Nastavak iseljavanja stanovništva- 13. juli 1995. godine

430. Vijeće je na temelju izvedenih dokaza zaključilo da je transport civila 12. jula završio do nekih 17,00 ili 18,00 sati, Sve u svemu, Potočare je do kraja 12. jula napustilo negdje oko 15.000 bosanskih muslimana.¹⁶¹

431. Optuženi Jević u svom iskazu koji je dao u svojstvu osumnjičenog¹⁶², potvrđuje da se jedinica povukla iz Potočara 12. jula oko 19,00 sati, kada se i prema riječima svjedoka S-104 pripadnici „Jahorinskog odreda“ spremaju za povratak u školu „Bjelovac“, gdje su prenoćili.

432. „Mane“ je rekao Van Duijnu daće tokom noći prekiuti i da će naredni dan oko 08:30 nastaviti prevoz.¹⁶³ Prije nego što su otišli, optuženi Jević je izvršio prozivku Jahorinskih regruta.¹⁶⁴

433. Svjedoci S-117 i S-118 su potvrdili da su se pripadnici Centra u večernjim satima vratili natrag u Bjelovac, da bi narednog dana ponovo bili angažovani u Potočarima na istim zadacima.

434. Svjedok Doder Jevto, komandir voda I čete je potvrdio da su pripadnici njegove jedinice bili na tom lokalitetu i drugi dan, kada je nastavljen transport stanovništva.

435. Dakle, prema iskazima svjedoka, iseljavanje civila se po ustaljenom obrascu, ali vremenski nešto kraće nastavilo i narednog dana, 13. jula, u čemu je ponovo učestvovao jedan dio pripadnika jedinice Centra za obuku.

436. Autobusi su počeli da stižu već od 06:00 sati 13. jula 1995. godine¹⁶⁵ vojnici Nizozemskog bataljona započeli su sa prevozom bosanskih Muslimana prije dolaska snaga bosanskih Srba, kako bi zadržali muškarce, bosanske Muslimane, s njihovim porodicama i omogućili njihovo ukrcavanje u autobuse.¹⁶⁶ Kada su se pripadnici snaga

---

¹⁶¹ T-142 Redovni borbeni izvještaj komande Drinskog korpusa strogo pov.br. 03/2-214 od 13.07.1995. godine.

¹⁶² Iskaz koji je optuženi Duško Jević dao u svojstvu osumnjičenog istražiteljima MKSJ, prihvaćen Rješenjem ovog Suda od 12.12.2011. godine.

¹⁶³ Leendert van Duijn, (27. septembar 2006. godine).

¹⁶⁴ Svjedok PW-100, (5. septembar 2007. godine); Leendert van Duijn, (27. septembar 2006. godine).

Prozivka je obavljena na putu između kuće sa travnjakom i "Bijele kuće", gdje je vršeno odvajanje muškaraca. Pretresno vijeće konstatuje da je prozivka snaga bosanskih Srba koju je pomenuo Van Duijn bila prozivka Jahorinskih regruta.

¹⁶⁵ Leendert van Duijn, (27. septembar 2006. godine); Paul Groenewegen, (10. juli 2003. godine).

¹⁶⁶ Leendert van Duijn, (27. septembar 2006. godine).

bosanskih Srba vratili, otprilike dva sata kasnije, muškarci, bosanski Muslimani, ponovo su odvojeni od svojih porodica.¹⁶⁷

437. Ono što je značajno primjetiti jeste da prema iskazu ovog svjedoka, iseljavanje 13. jula pocinje u ranim jutarnjim satima, još prije dolaska pripadnika jedinice „dezertera“ iz škole u Bjelovcu, kojom prilikom se u jedan od autobusa uspio ukrcati zaštićeni svjedok A-1, koji tvrdi da «neka» vojska jeste bila prisutna, ali su mu ipak dozvolili da uđe.

438. Vijeće primjećuje da za razliku od navedene situacije, niti jedan vojno sposobni muškarac nije mogao izbjeći da bude odvojen za vrijeme dok su pripadnici „Specijale“ Duška Jevića radili na poslovima odvajanja, što samo dodatno potkrepljuje ranije izneseni zaključak Vijeća o značajnom doprinosu prisilnom preseljenju koje su svojim radnjama dali optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić.

439. Dakle, ujutro 13. jula 1995. godine vojnici holandskog bataljona ponovo su imali zadatak da prate konvoje u Kladanj.¹⁶⁸ Međutim, pripadnici snaga bosanskih Srba ponovo su pod prijetnjom vatrenim oružjem prisilili desetak oficira holandskog bataljona da se zaustave, uzeli su njihova vozila i opremu, uključujući šljemove i pancirne prsluke, i natjerali ih da posjedaju duž puta kod Konjević polja.¹⁶⁹

440. Dakle, obavivši zadatke na razoružavanju pripadnika UN-a, ostvarivanju kontrole nad civilnim stanovništvom, optuženi su zasigurno bili svjesni značajne uloge koju su imali u protjerivanju stanovništva i da su oni i njihove snage svojim radnjama odigrali značajnu ulogu u prisilnom preseljenju stanovništva iz zaštićene zone UN-a.

4. Incidentni događaji u Potočarima

441. Optužnica je po principu pripadnosi UZP-u III kategorije, teretila optužene za brojne pojedinačne slučajeve incidentnih događaja u Potočarima.

442. Vijeće je u izreci presude ispustilo događaje koji tokom postupka nisu dokazani van svake razumne sumnje, a pojedinačna ubistva koja Vijeće nalazi dokazanim, bit će obrazložena u daljem dijelu presude, iako se ista nisu mogli staviti na teret optuženima, jer isti nisu bili članovi bilo kojeg UZP-a koji je egzistirao u to vrijeme.

443. Tokom ocjene provedenih dokaza Vijeće je zaključilo da postoje tri grupe incidentnih događaja u Potočarima.

444. **Prvu grupu** čine ubistva koja su počinili pripadnici I čete Centra za obuku Jahorina, ali koja se nisu mogla staviti na teret optuženima, jer navedena ubistva nisu naredili, niti je dokazano da su za njih znali. Obzirom da optuženi nisu bili pripadnici

---

¹⁶⁷ Leendert van Duijn, Paul Groenewegen, (10. juli 2003. godine).

¹⁶⁸ Vincent Egbers, (19. oktobar 2006. godine); Martijn Anne Mulder, (24. i 25. oktobar 1995. godine).

¹⁶⁹ Vincent Egbers, (19. oktobar 2006. godine); Martijn Anne Mulder, (24. i 25. oktobar 1995. godine).

UZP-a (III) to im se ta ubistva ne mogu staviti na teret ni kao prirodna i predvidiva posljedica njihovih radnji.

445. **U drugu grupu** spada događaj koji se prema izvedenim dokazima desio, ali nije dokazano da su ga počinili pripadnici Centra za obuku Jahroina.

446. Najzad, **treća grupa** incidenata su ona ubistva koja Tužilaštvo nije dokazalo van svake razumne sumnje da su se desila.

447. Ubistva koja su dokazana, a ne mogu se staviti na teret optuženima, Vijeće je cijeno u kontekstu ocjene opšte situacije koja je vladala u Potočarima, gdje je civilno stanovništvo boravilo u uslovima humanitarne katastrofe, i bilo istovremeno izloženo nasilničkom i proizvoljnom postupanju pojedinih pripadnika VRS i MUP-a RS.

(a) Prva grupa incidenata

(i) N.M. (pripadnik I čete) izdvojio 15-20 zatvorenih ljudi u Bijeloj kući, odveo ih iz Bijele kuće i pogubio.

448. Vijeće je na temelju provedenih dokaza zaključilo da se navedeni događaj desio na način kako je to opisano u izreci presude.

449. Naime, zaštićeni svjedok S-100 je bio neposredni očevidac kada je drugi dan boravka u Potočarima komandir voda Neđo Milidragović odveo grupu ljudi 15-20, kod nekog potoka i tu ih strijeljao. Svjedok je prilikom saslušanja na karti označio lokalitet o kojem govori, a Vijeće se prilikom obilaska lica mjesta uvjerilo da se radi o potoku koji se nalazi 100-200m iza Bijele kuće u kojoj su držani odvojeni muškarci.

450. Prema kazivanju ovog svjedoka, muškarci koje je Neđo Milidragović odveo su bili u civilu, i Neđo Milidragović je prolazivši pored svjedoka, rekao mu da mora biti veći srpski borac pozivajući ga da krene sa njima, pa ga je svjedok pratio do mosta koji se nalazi na putu za navedenu lokaciju gdje je stao, udaljen 20-30m od mjesta na kojem su lica strijeljana, na način da ih je Neđo prethodno postrojio leđima okrenutim prema njemu. Svjedok nije posmatrao samu egzekuciju, ali kada je krenuo natrag čuo je pucnjeve iz pištolja, vjerovatno onog koji su tog dana oduzeli od pripadnika holandskog bataljona, koji je Neđo te prilike imao kod sebe. Kasnije je otišao na navedeni lokalitet i uvjerio se da su svi koji su odvedeni ležali mrtvi, isprevrtenih džepova.

451. Na fotografiji¹⁷⁰ koja mu je prezentirana svjedok je nacrtao liniju kretanja Milidragovića sa navedenim licima, a vijeće je prilikom obilaska lica mjesta¹⁷¹ posjetilo i lokalitet na kojem se prema kazivanju ovog svjedoka desila ubistva.

452. Ovaj svjedok dalje pojašnjava kako su u bazi u Bjelovcu tih dana među vojnicima pričalo „*ko god je imao nekoga ko je stradao u ratu da se svetio.*» Pominjao se neki „Brzi i izvjesni „Crnogorac“, također pripadnik Centra, a ti razgovori su vođeni u

---

¹⁷⁰ Materijalni dokaz Tužilaštva broj: T- 99- 102.

¹⁷¹ S-1 Video zapis i zapisnik o obilasku lica mjesta broj: S1 1 K 003417 10 Krl od 10.12.2010. godine.

bazi, kad su obično svi bili prisutni. Na poseban upit da li su stariješine upozoravale da se to ne smije raditi, svjedok je odgovorio da nisu.

453. Na ovu okolnost saslušan je svjedok Eelco Koster, koji je na dan preseljenja stanovništva i odvajanja muškaraca, odnosno 12. jula 1995. godine, na otprilike 500m od baze, kod jednog potoka vidjeli 9 strijeljanih tijela koje su on i druga dva pripadnika bataljona (Rutten i van Schaik) fotografisali, te pokušali utvrditi identitet, ali su lična dokumenta koja su pronašli bila na BHS jeziku. Leševi su bili okrenuti leđima, ali bile su vidljive prostrijelne rane. Te prilike ih je primjetio jedan srpski vojnik koji je nakratko pričao preko motorole, nakon čega se zapucalo u pravcu u kojem su se nalazili svjedok i njegove kolege iz bataljona. Oni su o svemu obavijestili nadređenu komandu i sačinili izvještaj o onome što su vidjeli, a za sudbinu fotografija koje su sačinjene tom prilikom, svjedok je naknadno saznao da je film osvijetljen.

454. Svjedokinja Bećirević Sabaheta je na istom lokalitetu vidjela tijela 12-15 muškaraca, dok je svjedokinja Huremović Abida pored rijeke u selu Budak vidjela tijela 10-12 muškaraca.

455. Vijeće je na temelju iznesenog nesporno zaključilo da svjedoci činjenično opisuju isti događaj, te nalazi dokazanim samo ubistvo najmanje 9 osoba, koje je po kratkom postupku pogubio Neđo Milidragović, a koje je prethodno opisano pod tačkom a).

456. Kako je već rečeno, optužnica je teretila optužene da su djelovali kao članovi UZP-a III kategorije, te da su svi pojedinačni zločini pobrojani u optužnici, bili prirodna i predvidiva posljedica njihovih radnji.

457. U konkretnom slučaju, moglo bi se reći da bilo koji zločin nad civilima u Potočarima ulazi u okvire namjeravanog UZP-a prisilnog preseljenja, odnosno predstavlja njegovu prirodnu i predvidivu posljedicu. Jer obzirom na sve okolnosti koje su vladale u Potočarima (nehumani smještaj izbjeglica, prenapučenost, prisustvo brojnih vojnih i paravojnih formacija, način postupanja prema civilima i odvojenim muškarcima) jasno daje do znanja da je u takvom stanju opšteg meteža i haosa veliki broj pripadnika VRS i MUP-a mogao počinuti krivična djela.

458. Međutim, kako Vijeće ne nalazi dokazanim da su optuženi bili članovi UZP-a prisilnog preseljenja, to im se odgovornost za navedeno ubistvo ne može staviti na teret.

459. Optuženi Jević i Đurić se za navedeno krivično djelo ne mogu teretiti ni po nekom drugom zakonskom osnovu jer nema dokaza da su o istom ikada obaviješteni.

460. Shodno tome, Vijeće je navedeno ponašanje komandira voda I čete, Neđe Milidragovića, imalo u vidu prilikom ocjene opštih okolnosti koje su vladale u Potočarima, a koje su u svojoj konačnici doprinosile prisilnom preseljenju civila, jer su stanovnici osim držanja u krajnje nehumanim uslovima, očigledno bili u stalnom strahu

za vlastiti život.

(b) Druga grupa incidenata

Vijeće će u daljem izlaganju dati osvrt na događaj koji se nesumnjivo desio, ali za koji Tužilaštvo nije dokazalo učešće pripadnika I čete Centra za obuku Jahorina.

(i) silovanje jedne žene u Bijeloj kući.

461. Na ovu okolnost svjedočila je zaštićena svjedokinja S-113, koja je bila u Potočarima između 11. jula i 13. jula 1995. godine, u fabrici Elektrodistribucije. Ista je 12. jula ujutru krenula do kuće u kojoj je živjela¹⁷² (Bijela kuća) da uzme nešto hrane, ali je tom prilikom u kući zatekla dvojicu vojnika u maskirnoj uniformi koji joj nisu dozvolili da ode, već su je počeli tući, da bi je po tom jedan od njih i silovao, udarajući je pri tom šakama po licu i vukući je za kosu. Vojnici su imali oko 40 godina, *šarene* pantalone, košulje i vojničke čizme, pri čemu svjedokinja nije primjetila da govore nekim čudnim naglaskom, jer nisu puno ni pričali. Po izlasku je primjetila da sa druge strane kuće (sa strane koja gleda na cestu) stoji par muškaraca (njih desetak ili petnaest) a pored njih su stajala dva ili tri naoružana vojnika u *šarenim* odijelima, istim kao kod vojnika koji su je silovali.

462. Svjedok Huremović Halid, koji je u to vrijeme imao 9 godina i živio u Srebrenici sa roditeljima je jedini svjedok izveden kao potkrepljujući dokaz optužbe na ovu okolnost. On u svom iskazu opisuje napad koji se desio na Srebrenicu, ne zna tačno kojeg datuma, ali po opisivanju događaja od tog dana, Sud zaključuje da se radi o dešavanjima od 11. jula 1995. godine. Svjedok dalje opisuje i da je narednog dana (dakle 12. jula), dok je šetao sa prijateljem kroz Potočare, sreo nekolicinu pripadnika srpske vojske koji su ih poslali da pretražuju napuštene muslimanske kuće i da im donesu bilo kakvo naoružanje ukoliko ga pronađu. Svjedok je tako u jednoj kući pronašao 5 metaka i naušnice i dao ih je vojniku, koji je metke zadržao a naušnice vratio svjedoku. U to vrijeme vidio je par srpskih vojnika koji su svlačili neku žensku osobu dok je ona vikala „*nemcjte, nemcjte!*“ Kao i zaštićena svjedokinja S-113, svjedok Huremović je samo izjavio da su vojnici imali maskirne uniforme.

463. Vijeće primjećuje i da svjedok Huremović Halid u svom iskazu kao mjesto silovanja ne navdi „Bijelu kuću“, spominjujući veći broj vojnika u odnosu na broj koji navodi svjedokinja S-113, pa se njegov iskaz u tom smislu i ne može smatrati potkrepljujućim, odnosno ne može se van svake razumne sumnje ustanoviti da ova dva svjedoka govore i istom događaju.

464. Ne izražavajući sumnju da se događaj o kojem govori svjedokinja zaista desio, Vijeće na temelju izvedenih dokaza nije moglo van svake razumne sumnje zaključiti da su u počinjenju navedene inkriminacije učestvovali pripadnici Centra za obuku Jahorina. Nesporno je da je u kritično vrijeme bilo prisutno više pripadnika različitih

---

¹⁷² Svjedokinja je tokom svjedočenja 10.06.2010. godine pojasnila da je kuća u kojoj je stanovala bila veća, imala je 4 stana u prizemlju i svaki stan je imao dvije sobe i kupatilo. Veći stanovi su bili na spratu. Čula je kasnije preko sredstava javnog informisanja da su tu kuću prozvali „Bijela kuća“.

vojnih i policijskih formacija ali Tužilaštvo nije ponudilo ni jedan dokaz kojim bi se moglo uvrstiti kojoj formaciji su pripadali počinioci ovog djela.

465. Samim tim., bilo je nemoguće uspostaviti uzročno- posljedičnu vezu radnji tih lica sa radnjama optuženih za vrijeme boravka u Potočarima.

(c) Treća grupa incidenata

466. Optužnica je u ovom dijelu obuhvatala više pojedinačnih slučajeva ubistava (*9 tjela u šumi u naseju Budak kod Potočara, blizu baze UN-a pokraj glavnog puta, gdje su prethodno vršeni pretresi i 9 tjela u potoku iza „Bijele kuće“ udajenom oko 700m od baze UN-a*) na koje okolnosti Tužilaštvo nije izvodilo posebne dokaze, a nakon pažljive ocjene iskaza svjedoka Vijeće je nesporno zaključilo da svjedoci opisuju jedan te isti događaj na neznatno drugačiji način, te se van svake razumne sumnje samo smatra dokazanim da je kritične prilike Neđo Milidragović na navedenom lokalitetu pogubio najmanje 9 osoba po kratkom postupku, kako je to opisano pod tačkom a).

467. U ovu grupu spadaju i pojedinačna ubistava koja optužnica navodi (npr. *dana 13. jula ujutru pronađeno 6 tijela ženskih osoba bošnjakinja i 5 tijela muškaraca bošnjaka u potoku blizu baze UN-a*), a na koje okolnosti Tužilaštvo nije izvodilo konkretne dokaze.

468. Vijeće primjećuje da Tužilaštvo u optužnici neprecizno i alternativno određuje izvršioce ovih ubistava „pripadnici MUP-a RS ili VRS“, dakle ne identificira uopšte kao počiniocce pripadnike I čete Centra za obuku Jahorina. Na okolnost stvarnih počinilaca navedenih ubistava, Tužilaštvo također nije izvodilo bilo kakve dokaze.

469. Istovremeno, svjedoci su spominjali neka ubistva u Potočarima koja činjenično nisu obuhvaćena optužnicom i ne mogu se svrstati u neku od naprijed navedenih grupa.

470. Tako je zaštićeni svjedok S-101 izjavio da su se „Arkan“ i „Hercegovac“ hvalili kako su lišili života nekog čovjeka, što nije u konkretnom slučaju bilo dostatno za identificiranje događaja ni za zaključak da je neki pripadnik Centra počinio ubistvo, pa odgovornost optuženih u tom pravcu pravcu nije ispitivana.

471. Nadalje, svjedok Kingori opisuje¹⁷³ kako su muškarci osim odvođenja u „Bijelu kuću“ istovremeno odvođeni na drugu lokaciju koju je obilježio na karti, a nakon što je svjedok Kingori otišao na opisanu lokaciju, zabranili su mu prolazak, ali je jasno vidio odvođenje muškaraca u tom pravcu, nakon čega bi se čula pojedinačna pucnjava, za koju vjeruje da je dolazila sa tog mjesta.

---

¹⁷³ T- 186 (Rješenje Suda od 26.08.2010. godine) Transkripti svjedočenja svjedoka Josepha Kingorija predmetu Krstić od 31.03.2000. godine.

472. O brojnim ubistvima koje su nad srebreničkim muškarcima počinili pripadnici otruzanih snaga VRS, u samim Potočarima, svjedočio je detaljno i svjedok A, koji je sa sakrivenog mjesta posmatrao egzekuciju velikog broja ljudi.

473. Sva pojedinačna ubistva koja nisu dokazana, ispuštena su iz izreke presude, jer Vijeće smatra da izostavljeni dijelovi optužnice u svim tačkama predstavljaju dozvoljene intervencije Suda, ukoliko su one usmjerene na preciznije određenje djela, pri čemu se vodilo računa da optuženi ne dođu u težu procesnu situaciju koja zahtjeva težu pravnu kvalifikaciju djela.

VII. PRISILNO ODVAJANJE VOJNO SPOSOBNIH MUŠKARACA

1. Opšta činjenična utvrđenja

474. Kao što je već opisano u dijelu presude koji govori o prisilnom preseljenju civila, na neznatnoj udaljenosti od crveno- bijele trake (gdje se nalazio kordon vojske i nekolicina vojnika UN-a), nalazio se prostor u neposrednoj blizini autobusa i kamiona, gdje su pojedinci učestvovali u odvajanju vojno sposobnih muškaraca, među kojima je često bilo mlađih od 18 godina. Ovi muškarci su privremeno zadržavani u objektu koji se nalazi u blizini a koji svjedoci nazivaju «Bijela kuća», odakle su autobusima u više navrata odvoženi na privremena mjesta zatočenja u Bratuncu.

475. Zaštićena svjedokinja „A-2“ je na identičan način opisala kordon vojske koja je „propuštala“ civile prema autobusima, na način da su stajali jedan do drugog držeći se za ruke, koje bi u slučaju nailaska grupe koje ima proći digli u zrak i onda bi ih nakon prolaska određene grupe ponovo spustili, prepriječivši tako dalji prolazak ljudi prema autobusima.

476. Ista svjedokinja opisuje i kako su prilikom ukrcavanja u autobuse stajali vojnici koji su usmjeravali stanovništvo, na način da su odvajali mlađe muškarce i nisu im dozvoljavali ulazak. „*Jedan vojnik kcji je probirao stajao je pored nas i govorio pokazujući na muškarce i dječake- 'Ajmo momci brže'!* Tom prilikom pokazao je i na brata svjedokinje, a primjetila je i da su odvajali dječake od 12-13 godina.¹⁷⁴ Stajali su bliže kamionima i autobusima, udaljeni od trake koja je razdvajala masu stanovništva koja se kretala, što je potvrdila i svjedokinja Huremović Abida.

477. Svjedokinja „A-2“ se tad obratila vojniku zamolivši ga da bratu odnese stvari i kaput koji je ostao kod nje, na što je on odgovorio da mu neće trebati i da mu neće biti hladno. Te prilike je primjetila da je vojnik koji je odveo njenog brata razgovarao sa djevojkom, od koje je kasnije saznala da se zvao Nenad Đokić. Svjedok Janjić je u to vrijeme poznavao Nenada Đokića, koji je kao i on bio pripadnik vojne policije

---

¹⁷⁴ Navedeno je potvrđeno i činjenicom prihvaćenom pod rednim brojem 32.iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine, u istoj se navodi da su pripadnici VRS-a i MUP-a odvajali sve bosanske muslimane od 16 do otprilike 60 ili 70 godina.

bratunačke brigade, čije učešće u odvajanju muškaraca potvrđuje i zaštićeni svjedok S-118, te tadašnji načelnik CSB Zvornik, svjedok Dragomir Vasić.

478. Nakon što su joj odveli brata, svjedokinja kreće za njim i na kraju je ušla u kuću koja se nalazila na skretanju za selo Pale.¹⁷⁵ Kuća je prema njenim riječima bila puna muškaraca „*tako da šibicu nisi mogao ubaciti.*“ Pokušala je pronaći brata, ali joj je jedan od komšija- Azem Pašalić samo mahnuo rukom, dajući joj na taj način znak da izađe. Primjetila je da su muškarci u kući imali civilna odijela, a bili su različite starosne dobi, od 80 i 90 godina i nekolicina su imali 20-30 godina. Na izlasku iz kuće je primjetila kamione u koje su ulazili muškarci, koje su pripadnici vojske šutali nogama i udarali kundacima pušaka.

479. Pred kućom se nalazila gomila ličnih stvari, a unutra su bili zatočeni odvojeni muškarci. Tom prilikom vidjela je muškarce koji ulaze u kamione, pri čemu neke od njih srpski vojnici udaraju.

480. Transport muškaraca iz „Bijele kuće“ autobusima i kamionima, istog dana kada se odvijalo iseljavanje žena i djece, potvrdio je i svjedok Janjić Mile, koji navodi da su za razliku od ostatka konvoja, muškarci odvoženi u pravcu Bratunca. Svjedokinja Sabaheta Bećirović je izjavila da su muškarci prilikom odvajanja bili izloženi prijetnjama i vrijeđanjima od strane vojnika, pa je tako jedan od njih pokušao odvojiti bratića svjedokinje, iako je imao samo 13 godina, ali je zahvaljujući poznavanju sa jednim od vojnika uspjela sa bratićem ući u autobus. O načinu odvajanja muškaraca svjedočili su i Huremović Abida, zaštićena svjedokinja S-113 i Mlađenović Miladin, koji je u julu bio na radnoj obavezi kao vozač autobusa firme „Vihor“ iz Bratunca.

2. Radnje optuženih u odvajanju vojno sposobnih muškaraca

481. Prisustvo pripadnika Centra za obuku Jahorina i učešće u odvajanju vojno sposobnih muškaraca msulimanske nacionalnosti potvrdili su brojni saslušani svjedoci, među kojima i Pantić Radomir, komandant I čete PJP koji opisuje da su na mjesto okretanja autobusa u Potočarima došli mladići u maskrinim uniformama koje su nazivali „dezserterima“, kojima je, kako je kasnije saznao, komandant bio Duško Jević. Nije u to vrijeme znao u kakvom su oni komandnom odnosu sa Ljubomirom Borovčaninom.

482. Svjedok Janjić Mile, koji je kao vojni policajac bratunačke brigade imao naredbu evidentiranja stanovništva koje se ukrcava u autobuse, tvrdi da su u odvajanju vojno sposobnih muškaraca učestvovali upravo pripadnici tzv. „Specijale“ odnosno „dezserteri“ sa Jahorine, koji su stajali prije autobusa i kamiona u koje se stanovništvo ukrcavalo. Oni su pravili špalire (njih oko 30 je bilo), drugi su bili u autobusima, a neki su samo stajali pored puta. Muškarci su odvođeni i zadržavani u blizini u jednoj kući koju je

---

¹⁷⁵ S-1- snimak sa obilaska lica mjesta. Svjedokinja opisuje lokalitet koji se poklapa sa lokalitetom Bijele kuće u kojoj su prema svim izvedenim dokazima držani odvojeni muškarci.

svjedok označio na fotografijama koje su mu prezentirane.¹⁷⁶ Te prilike su među dezerterima bili prisutni i vojnici u crnim i tamno plavim kombinezonima, sa povezima preko čela, i obavljali su iste poslove kao i oni, ali osim starješina iz Centra za obuku Jahorina nije primjetio da je dezerterima naređivao pukovnik Janković ili neki drugi starješina bratunačke brigade.

483. Prema riječima ovog svjedoka, muškarci su iz Bijele kuće odvoženi autobusima do škole u Bratuncu, a u pratnji su išli pripadnici vojne policije i tzv. Specijale. Obzirom da je brojao autobuse, sjeća se da je tog dana prema Bratuncu otišlo oko 8-10 autobusa. U unakrsnom ispitivanju osporavao je navode Izvještaja¹⁷⁷ koje je komandi Glavnog štaba i komandi Drinskog korpusa uputio Vujadin Popović, u kojem se navodi da je manji broj muškaraca transportovan u Bratunac, tvrdeći kategorički da je lično brojao autobuse.

484. Osim pripadnika vojne policije bratunačke brigade, i pripadnici Centra za obuku su maltretirali jednog muškarca, udarajući ga nogama i kundacima pušaka što je potvrdio svjedok Eelco Coster, koji tvrdi da su maltretiranjima od strane srpskih vojnika bili podvrgnuti i pripadnici holandskog bataljona, dodajući da se odvajanje muškaraca vršilo na veoma agresivan i neprikladan način, tako što su holandski vojnici koji su prethodno formirali liniju odmaknuti od strane srpskih vojnika, koji su ih tom prilikom čak udarali i vrijeđali. Ovaj svjedok je tako od srpskih vojnika „*uspio otrgnuti*“ jednog mladića kojeg su maltretirali, rekavši im da je iz holandskog bataljona i da ima čin, naglašavajući u svjedočenju da je situacija bila takva, da nije na isti način mogao pomoći drugim muškarcima, mladićima i dječacima u Potočarima.

485. Pripadnik Centra za obuku, Svjedok S-119, je izjavio «*Prilikom odvajanja muškaraca nije ispojavana sila, osim ako se neko pokušao oduprijeti, onda bi razdvajali silom. Bilo je udaranja ne znam čime, rukama vajda. Bilo je situacija da su pripadnici jedinice od žena koje su ulazile oduzimale novac i dragocjenosti.*» Ovaj svjedok je potvrdio i da je pripadnik njegove jedinice jednog muškarca izdvojio, otišao sa njim iza kuće koja se nalazila u blizini, gdje ga je najvjerovatnije i pogubio, što je zaključio na temelju činjenice da se ubrzo po njihovom odlasku iza kuće čuo pucanj, a potom se pripadnik jedinice vratio sam.

486. Navedeno je potvrdio još jedan pripadnik Centra, svjedok S-101 koji tvrdi da je mladića o kojem govore udarao pripadnik njegove jedinice poznat pod nadimkom „Arkan“, kojeg su svi doživljavali kao „vođu“, a pripadao je vodu Neđe Milidragovića. Svjedok S-101 je kasnije čuo da je zbog udaranja navedenog lica ovaj pripadnik jedinice dobio ukor od optuženog Mendeljeva Đurića, što je po njegovom mišljenju optuženi uradio samo jer nije želio da UNPROFOR vidi takvo postupanje prema muškarcima.

---

¹⁷⁶ Materijalni dokaz Tužilatva T-5

¹⁷⁷ Materijalni dokaz odbrane drugooptuženog OII-1

487. Činjenica da je optuženi ukorio jednog pripadnika jedinice je značajna i za ovo Vijeće jer iz navedenog jasno proizilazi da su instruktori veoma dobro poznavali pravila humanitarnog prava u postupanju prema zarobljenim licima, odnosno znali su prepoznati i kazniti nedozvoljena ponašanja, a provedeni dokazi ne ukazuju na bilo kakvo nastojanje instruktora da spriječe ili kazne druga nezakonita postupanja prema muškarcima, ili spriječe njihova kasnija pogubljenja, što jasno ukazuje kakav je bio njihov subjektivni odnos prema djelu, pa je opravdano prihvatiti iskaz svjedoka u dijelu u kojem kaže da je to učinjeno samo kako vojnik UN-a ne bi to vidio i eventualno izvjestio nadređene.

488. Iz navedenog proizilazi da su optuženi i prije dolaska na teren Srebrenice, odnosno za vrijeme obuke na Jahorini, imali zadatak da u skladu sa svojim znanjem i profesionalnim iskustvom osposobe dovedena lica za izvršavanje zadataka na terenu. Shodno iskazu brojnih svjedoka, optuženi su kao profesionalci već za vrijeme obuke morali u potpunosti biti svjesni nivoa obučenosti i znanja kojim su raspolagali „dezerteri“ pa i pored toga ni na koji način nisu sankcionisali neposluh, nedisciplinu i nezakonito ponašanje u Potočarima.

489. Upravo suprotno, optuženi su neposredno izdavali naređenja „dezerterima“ za poduzimanje brojnih radnji za koje su u potpunosti bili svjesni da su nezakonite, a za koje su u konačnici i oglašeni krivima.

490. Svjedok Stojčinović također izjavljuje „Glavnu ulogu je imao Duško Jević. Bio je nadređeni da izdaje naredbe komandirima četa, a oni su to da je prosjeđivali komandirima vodova. Ne sjećam se da je neko nekada izjavio neki protest ili protiv, jer je, a ne sjećam se ni da je u povratku na Jahorinu bilo nekih postupaka protiv dezertera kcji su se hvalisali“.

491. Muškarci su prije ulaska u Bijelu kuću morali ispred ostaviti sve stvari koje su nosili sa sobom, a što je dobro vidljivo na video zapisu koji je uložen kao dokaz optužbe.

492. Svjedok Kingori¹⁷⁸ je odvajanje muškaraca opisao riječima:

„Bio je to period opterećen velikim emocijama, ja sam bio zabrinut jer su neki od tih muškaraca bili ljudi sa kojima smo mi živjeli. Kad su bili postrojeni uz cestu oni su mogli plakati, vičući tražiti pomoć, tražiti od nas što mi možemo učiniti da im pomognemo. Oni su vikali govoreći: *Znate li da će nas ovi ljudi poubjati ali ne radite ništa u vezi toga!*...mogao se uočiti strah...veliki strah...ljudi nisu znali šta će se sa njima dogoditi, oni su osjećali da će se nešto loše sa njima dogoditi.

No kao što vidite bila je velika količina straha, ljudi su plakali... zamislite muškarce kako plaču pred vama i kako od vas traže pomoć... kako traže pomoć koju im vi ne možete pružiti. To je sve otišlo izvan moje kontrole, jednostavno su ljudi plakali, to je bio jako emotivan prizor.“

---

¹⁷⁸ T- 186 (Rješenje Suda od 26.08.2010. godine) Transkripti svjedočenja svjedoka Josepha Kingorija u predmetu Krstić od 31.03.2000. godine.

493. Svjedok Kingori je vidio i odvajanje muškaraca i odvođenje u „Bijelu kuću“ jer je u to vrijeme bio u društvu generala Mladića. Zna da su držani u veoma neadekvatnim uslovima, pa iako nije primjetio neko fizičko nasilje, dodaje „*ono što sam vidio je bilo dovoľjno nehumano i poniŹavajuće.*“

494. Kako je već obrazloŹeno, tokom postupka je dokazano van svake razumne sumnje prisutstvo optuŹenog Duška Jevića i Mendeljeva Đurića u Potočarima u vrijeme i u blizini mjesta odvajanja muškaraca, te njihovog zatvaranja u Bijelu kuću.

495. Svjedok odbrane Jovičić Neđo¹⁷⁹ je čuo da je optuŹeni Jević tada predvodio neku grupu dezertera iz Beograda, te je njega i optuŹenog Mendeljeva Đurića vidio u Potočarima, kao što je vidio i da se odvojeni muškarci vode u neku Bijelu kuću koja se nalazila u blizini. Tada se govorilo da idu tamo da se ispituju na okolnosti počinjenih zločina.

496. Dana 13. jula, "bijela kuća" bila je prepuna muškaraca, bosanskih Muslimana, uključujući neke koji su sjedili ispred nje.¹⁸⁰ Prednji balkon na lijevoj strani također je bio pun.¹⁸¹ Pripadnici Nizozemskog bataljona procijenili su da je u "bijeloj kući" i na njenom balkonu bilo otprilike 300- 400 ljudi, bosanskih Muslimana.¹⁸² Tog popodneva, Borovčanin je stajao sa Van Duijnom, Kingorijem i Mikijem, prevodiocem, ispred "bijeke kuće" pred kojom su na gomili bile naslagane stvari zatočenih muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁸³

497. Svjedok Van Dujin, je u vrijeme odvajanja muškaraca 12. jula razgovarao sa optuŹenim Mendeljevom Đurićem, koji mu je pojasnio da muškarce odvajaju kako bi ispitali da li među njima ima ratnih zločinaca, što se svjedoku u prvi mah činilo jasnim i opravdanim, odnosno razumljivim. Navedenom razgovoru je prisustvovao svjedok Gajić Ljubodrag, odnosno lice koje svjedok Dujin identifikira sa nadimkom „Miki“.

498. Međutim, čak i tada, svjedok Dujin primjećuje da pripadnici VRS odvajaju dječake ili starce, odnosno lica koja su bila premlada ili prestara da bi učestvovala u bilo kakvim zločinima, i tada bi se usprotivio direktno „Manetu“ pa bi ih propustili da uđu u autobuse sa ženama i djecom.

499. Istovremeno, svjedok Van Dujin je kategoričan u tvrdnji da na poslovima odvajanja muškaraca nikada nisu radili pripadnici UN-a.

500. Kada je naredni dan primjetio da se lične stvari tih muškaraca, među kojima su bile torbe, zaveŹljaji i lični dokumenti ne transportuju sa njima, nego se ostavljaju na gomili¹⁸⁴ ponovo se obratio „Manetu“ pitajući ga kako misle utvrditi identitet odvojenih

---

¹⁷⁹ Svjedok odbrane Jovičić Neđo svjedočio na glavnom pretresu od 13.06.2011. godine.

¹⁸⁰ Leendert van Duijn, (27. septembar 2006. godine);

¹⁸¹ T-1 Video zapis prezentiran tokom suđenja i uvršten kao dokaz TuŹilaštva.

¹⁸² Paul Groenewegen, (25. oktobar 2006. godine).

¹⁸³ T-1 Video zapis prezentiran tokom suđenja, Leendert van Duijn, (27. septembar 2006. godine).

¹⁸⁴ T-1 Navedeno je vidljivo u video zapisu koji je prezentiran tokom suđenja.

muškaraca, odnosno da li im se imena nalaze na spisku ratnih zločinaca, ako lična dokumenta nisu uz njih, na što se „Mane“ samo nasmiješio, i rekao da tim ljudima više neće trebati pasoši. Tada je svjedok shvatio da je pred muškarcima koji su izdvojeni dan ranije „*veoma mračna budućnost*“. Shvativši to, svjedok je nastojao ući u jedan od autobusa kojim su prevozili muškarce, kako bi saznao šta će biti sa njima, međutim pod prijetnjom oružja je isti morao napustiti. Tada mu se „Mane“ ponovo obratio rekavši mu da to ne radi, jer se to neće desiti. Svjedok dalje navodi „*Bio je veoma jasan i veoma odrediv da ne treba da idem autobusom, i da njemu to nije vrjedno toga.*“

501. Aktivnosti optuženih i pripadnika Centra za obuku Jahorina, u preseljenju i odvajanju muškaraca potvrdio je i svjedok S-126, koji je kao pripadnik Centra nakon pretresa terena direktno od optuženog Mendeljeva Đurića dobio naređenje da po ulasku u Potočare pregledaju ima li muškaraca, oružja ili druge opasnosti po jedinicu i ukoliko iste pronađu trebalo ih je sprovesti do autobusa. Svjedok u tom trenutku nije znao šta će se desiti sa muškarcima iz Srebrenice, pri čemu dodaje da mu je njihovo odvajanje bilo upitno, jer se već vidjelo da tu neće biti borbi. Komentarisalo se među pripadnicima zašto se odvajaju, a „*kolale su priče da bi se mogla desiti ubistva*“.

502. Svjedok S-104, također pripadnik II voda I čete, vidio je da su dvojica pripadnika njegove jedinice učestvovala u odvajanju muškaraca koji su tokom dana transportovani za Bratunac.

503. Svjedok S-101 pojašnjava da je zapravo sam došao do zaključka o sudbini muškaraca, obzirom na ponašanje prema njima, jer „*takav tretman kakav su imali ne bi se provodio prema ljudima kcji idu u razmjenu.*“

504. Svjedok se sjeća i da su nakon izvjesnog vremena, muškarci «Bijele kuće» odvoženi autobusima u dva ili tri navrata, a misli da je vozač bio izvjesni Mišo zv. „Fizika“, koji je također saslušan kao svjedok optužbe¹⁸⁵, i koji je potvrdio da je muškarce iz Bijele kuće u više navrata tokom dva dana odvezio u prostorije osnovne škole u Bratuncu,¹⁸⁶ a prema njegovoj procjeni broj muškaraca se kretao oko 450 (četiri stotine i pedeset)¹⁸⁷ Tom prilikom pratnja autobusima su bili vojni policajci bratunačke brigade, a prihvat zarobljenika u školi u Bratuncu je vršila civilna policija CJB Bratunac.

505. Svjedok Mladenović Miladin je dalje izjavio da je za prevoz stanovništva iz Potočara angažovan 12. jula, u pravcu Kladnja. Izjavio je da ih tokom puta niko nije zaustavljao niti je primjetio da neko maltretira ljude, dok je naredni dan angažovan na prebacivanju muškaraca koji su držani u nekoj kući u Potočarima. U to vrijeme kružila je priča da će i ti muškarci naknadno biti prebačeni u Kladanj. Svjedok je potvrdio

---

¹⁸⁵ Svjedok Mladenović Miladin saslušan na glavnom pretresu od 31.05.2010. godine.

¹⁸⁶ Navedeno je potvrđeno i činjenicom prihvaćenom pod rednim brojem 40. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine, koja potvrđuje da je većina muškaraca bosanskih muslimana izdvojenih u Potočarima držana u Bratuncu jedan do tri dana, a zatim odvedena na druga mjesta zatočenja i pogubljenja.

¹⁸⁷ Navedeno je potvrđeno i činjenicom prihvaćenom pod rednim brojem 35. I 39. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine, u istima se navodi da je broj muškaraca koji su prebačeni u Bratunac oko 1.000.

navode svjedoka Janjić Mile, da je cijelim putem u obezbjeđenju prevoza muškaraca učestvovala vojna policija Bratunačke brigade, a u osnovnoj školi su ih dočekivali civilni policajci.

506. Svjedok „S-101“ je dalje pojasnio da se praksa odvojenog prevoza muškaraca nastavila sukcesivno i 13. jula, i tada je odvežen znatno veći broj nego prethodnog dana. Drugi pripadnici brigade su rekli svjedoku da se ti muškarcu ostavljaju u školi u Bratuncu, i da ih tamo prihvata policija. Odvoženje muškaraca odvojenih od žena i djece, potvrdio je i svjedok Dragan Bešić, koji je kao pripadnik I čete bio prisutan u Potočarima.

(a) Cilj odvajanja vojno sposobnih muškaraca

507. Svjedok S-126 je iz razgovora sa pripadnicima jedinice saznao da su od ljudi oduzimate dragocjenosti, a i sam je to imao priliku vidjeti, te je čuo da je bilo pojedinačnog odvođenja muškaraca i njihovog likvidiranja. On je također vidio pripadnike svoje jedinice kako nekolicinu muškaraca odvođe u Bijelu kuću, s tim da nije vidio da su učestvovali u fizičkom odvajanju, ali je Vijeće to zaključilo na temelju drugih dokaza kako je ranije obrazloženo.

508. Bez obzira na sve dileme, i priče o razmjeni koje su kružile u to vrijeme, svjedok Elco Koster u jednom treutnku primjećuje da su muškarcu iz „Bijele kuće“ transportovani, dok su njihove lične stvari ostale ispred, pa tada već postaje sasvim jasno da stvarne namjere VRS nisu bile ispitivanje zarobljenih lica u namjeri pronalaska navodnih ratnih zločinaca. Čak i prije toga što je vidio, svjedok je sumnjao da će se odvojenim muškarcima desiti nešto loše, obzirom na način na koji se prema njima postupalo još u Potočarima. Svjedok S-102 je također čuo da se pričalo o nekom spisku ratnih zločinaca, odnosno pričalo se da postoji spisak¹⁸⁸ lica protiv kojih su podnesene krivične prijave, pri čemu dodaje da on nije imao naročita saznanja o tim zločinima počinjenim u Srebrenici.

509. Zbog istog spiska, vještak odbrane Radovan Radinović ocijenio je legitimnom radnju odvajanja muškaraca, jer je Mladić još na sastanku objavio da će svi vojno sposobni muškarcu koji su učesvovali u dejstvima protiv VRS biti stavljeni u status ratnih vojnih zarobljenika. Tako je navedeni spisak sa 387 imena prema tezi odbrane, zapravo predstavljao spisak ljudi, za koje se sumnjalo da su učestvovali u zločinima.

510. Odbrana je tokom postupka nastojala dekrimisati navedeno ponašanje pripadnika VRS i MUP-a RS, navodeći da se zapravo radilo o trijaži sa ciljem pronalaženja ratnih zločinaca, o kojima je govorio Mladić na sastanku u hotelu „Fontana“. Čak je i svjedok optužbe, tadašnji načelnik CJB Zvornik, Dragomir Vasić izjavio da je i on Naredbu za odvajanje muškaraca shvatio kao nastojanje da se odvoje

---

¹⁸⁸ OI-24 Odbrana je tokom postupka u materijalne dokaze uvrstila navedeni spisak od 12.07.1995. godine, ovjeren od strane MKSJ a korišten u predmetu Popović i dr.

civili od eventualnih naoružanih pripadnika Armije BiH i za da je taj zadatak imala „Ljubišina grupa“, misleći na Borovčanina.

511. Međutim, izvedeni dokazi jasno pokazuju da odvojeni muškarci nisu kod sebe imali oružje niti su bili uniformisani, a mnogi od njih nisu bili ni vojno sposobni pa čak ni punoljetni.

512. Iako se u to vrijeme nije otvoreno govorilo o stvarnim namjerama prema odvojenim muškarcima, mnogi od saslušanih svjedoka primjetili su izvjesne nelogičnosti prilikom odvajanja muškaraca.

513. Naime, većini je bilo poznato da je general Mladić na sastanku u hotelu „Fontana“ rekao kako će muškarci biti zadržani kako bi se ispitalo da li među njima eventualno ima počinitelja ratnih zločina, ali je u tom kontekstu nekim pripadnicima Centra za obuku kao što je svjedok Doder Jevto, bilo nejasno zašto su onda muškarcima oduzimane lične stvari među kojima i njihovi identifikacijski dokumenti.

514. Na isti način svjedok odbrane Mladenko Borovčanin izražava stav o nemogućnosti klasificiranja osobe pod pojam ratnog zarobljenika, bez njegovih ličnih dokumenata pa tako nelogičnost u postupanju prema zarobljenim licima izražava riječima „*nikako mi nije jasno što su ljudima uzimali lične dokumente... ne znam što su to oduzimali*“.

515. Dakle, ne može se prihvatiti kao obrazloženje odvajanja muškaraca „*potreba pronalazača ratnih zločinaca*“ jer navedeno ne opravdava opisano postupanje prema muškarcima odvojenim, opljačkanim i zatvorenim u „Bijeloj kući“, naročito nakon što su im oduzeta i zapaljena lična dokumenta, čime je postalo objektivno nemoguće utvrditi njihov identitet, ili uopšte ustanoviti da li se njihova imena nalaze na spornom spisku.

516. Izvještaj predsjednika Vijeća sigurnosti izražava zabrinutost zbog odvođenja nekoliko hiljada muškaraca i dječaka, te je zatraženo od srba da oslobode sve muškarce. Isti izvještaj navodi i da će oni koji to rade u cilju etničkog čišćenja odgovarati za te zločine.¹⁸⁹

517. Vijeće je u ovom dijelu utvrdilo odgovornost optuženih za učešće u odvajanju muškaraca, za koje su od trenutka njihovog odvoženja u pravcu Bratunca bez ličnih stvari i dokumenata zasigurno znali, a prije toga na osnovu načina ophođenja prema njima, pljačkanja, udaranja, maltretiranja i oduzimanja ličnih stvari, u najmanju ruku mogli pretpostaviti, da krajnji cilj njihovog odvajanja nije pronalazak ratnih zločinaca, već njihova likvidacija.

518. Tako su naređivanjem pripadnicima jedinice da odvajaju muškarce, koji su tom prilikom pljačkani i maltretirani, te držani u nehumanim uslovima u raznim objektima zatočenja, dali znatan doprinos realizaciji genocidnog plana, jer je odvajanje

---

¹⁸⁹ Materijalni dokaz Tužilaštva broj: T-234.

muškaraca označilo početak realizacije plana ubijanja svih vojno sposobnih muškaraca, srebreničkih bošnjaka.

519. Navedeni zaključak dodatno potkrepljuje i činjenica da su optuženi 13. i 14. jula naređivali i nadzirali pripadnike I čete da učestvuju u ubijanju srebreničkih muškaraca u skladištu ZZ Kravice, ali ovo pitanje će biti detaljnije obrazloženo u daljem dijelu presude.

VIII. RASPORED PRIPADNIKA SPECIJALNE BRIGADE POLICIJE POLICIJE DUŽ PUTNE KOMUNIKACIJE TOKOM 12. I 13. JULA

1. Opšta utvrđenja

520. Vijeće je na temelju provedenih dokaza zaključilo da su pripadnici Specijalne brigade policije angažovani na terenu Srebrenice pod komandom Ljubomira Borovčanina, raspoređeni duž putne komunikacije tokom 12. i 13. jula, kako bi obezbijedili prolazak konvoja sa ženama i djecom, ali i učestvovali u zarobljavanju muškaraca iz kolone. U svrhu zarobljavanja muškaraca, neki autobusi su zaustavljeni i pretresani.

2. Radnje optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića u raspoređivanju pripadnika duž putne komunikacije 12. jula

521. Kao što su u prisilnom preseljenju civila postupali sa namjerom da svojim radnjama daju znatan doprinos realizaciji genocidnog plana u jednom njegovom segmentu, optuženi su počevši od kasnih popodnevni sati 12. jula, raspoređivali podređene pripadnike I čete duž putne komunikacije Bratunc- Konjević Polje, sa ciljem zarobljavanja muškaraca bošnjaka koji su se kretali u koloni.

522. Optuženi su znali da će i ta zarobljena lica, kao i muškarci odvojeni u Potočarima biti likvidirani.

523. U prilog tezi odbrane o legitimnosti raspoređivanja pripadnika I čete duž putne komunikacije idu izjave pripadnika Centra koji su svoj iskaz dali u svojstvu svjedoka optužbe, a koji tvrde da je cilj raspoređivanja bilo puko obezbjeđenje prevoza civila (žena, djece i staraca) iz Potočara prema Kladrju, te zaštita srpskih sela. Međutim, isti svjedoci ne spore i da su u to vrijeme dobili saznanja o koloni naoružanih muslimana koja se kretala tim prostorom, te da postoji mogućnost da na tom terenu dođe do masovne predaje muškaraca iz kolone.

524. Svjedok Radomir Pantić, koji je kao komandant I čete PJP rasporedio ljudstvo u rejonu Sandića, tvrdi da su na početku, odnosno 12. jula, u rejonu Kravice prvo bili raspoređeni pripadnici II odreda policije Šekovići, do kuće koja se nalazila u Sandićima, što je bio jedan od koridora gdje je dolazilo do najveće predaje muslimana. Navedeno

su potvrdili svjedok Mitrović Petar i Pepić Milenko, pripadnici II odreda policije Šekovići.

525. Raspored pripadnika obje čete Centra za obuku Jahorina duž putne komunikacije proizilazi iz Izvještaja¹⁹⁰ načelnika CJB Zvornik Dragomira Vasića, u kojoj se navodi da ove snage obezbjeđuju putni pravac Kravice- Konjević Polje- Kasaba, te iz Depeše¹⁹¹ koju je Dragomir Vasić uputio pretpostavljenima.

526. Pripadnicima Centra, među kojima je bio i svjedok S-105 rečeno je te prilike da se oko 8.000 naoružanih muslimana kreće okolnim brdima i da mogu napasti neka od srpskih sela koja se nalaze u blizini pa je iz tog razloga neophodno izvršiti obezbjeđenje putne komunikacije, međutim, komandiru voda II čete, Sladoje Radovanu, takva činjenica uopšte nije bila poznata pa tako i sam izjavljuje „*Neđo je insistirao da se obezbjedi prohodnost puta ja nisam znao šta je u zaleđu*“.

527. Odbrana je tokom postupka nastojala kroz ispitivanja svjedoka inputirati da je zaštita srpskih sela bila svrha raspoređivanja pripadnika Centra duž putne komunikacije, ali to ne potvrđuju drugi svjedoci, nego kao i svjedok Sladoje Radovan, navode i potrebu obezbjeđenja nesmetanog prolaza autobusima i kamionima koji su vršili prevoz civila iz Potočara. Navedeni zadatak na isti način opisao je Krstović Tomislav, koji tvrdi da je naredbu za obezbjeđenje stanovništva i putne komunikacije izdao upravo optuženi Duško Jević.

528. Navedeno je potvrdio u svom iskazu datom pred MKSJ i Momir Nikolić koji je izjavio da je još u Potočarima 12. jula prilikom susreta sa optuženim Duškom Jevićem istom prenio da se nastavljaju zadaci od prethodnog dana i da on prenese svojim jedinicama angažovanim na putnoj komunikaciji naređenje da se zarobljeni muslimani prikupe i da će biti transportovani za Bratunac. Tadašnji načelnik CJB Zvornik, Dragomir Vasić potvrdio je da je obezbjeđenje prohodnosti ovog dijela putne komunikacije bio „Ljubišin zadatak“, jer su postojali podaci da se ogroman broj naoružanih muslimana kreće tim dijelom.

(a) Raspored pripadnika Specijalne brigade policije tokom 13. jula

529. U tom kontekstu zaštićeni svjedok S-110, pripadnik II Šekovačkog odreda je pojasnio da su 13. jula oficiri među kojima se sjeća Rade Čturića i Miloša Stupara te Ljubomira Borovčanina, raspoređivali pripadnike Centra za obuku Jahorina na prostoru od zemljoradničke zadruge Kravica do Sandića sa lijeve strane putne komunikacije.

530. Preciznije, na dijelu puta od kuće u Sandićima sa koje je pozivano na predaju, pa u pravcu hangara u Kravici, bili su raspoređeni pripadnici I čete Centra za obuku Jahorina, dok je desno krilo (od kuće) prema Konjević polju bila *plava zvornička*

---

¹⁹⁰ T-145.

¹⁹¹ Depeša broj: 12-6/08-508/95 od 14.07.1995. godine koju je Dragomir Vasić uputio komandi štaba na Palama/kabinetu ministra te MUP-u RS štabu komande policijskih snaga Bijeljina.

policija. Svjedok Radimir Pantić pojasnio je da su tu bili pripadnici PJP Zvornik, a opisani raspored pripadnika različitih jedinica potvrdio je i svjedok Stevanović Miladin.

U unakrsnom ispitivanju svjedok S-110 navodi:

„Na livadi Sandići ja sam bio blizu kuće sa koje je Zoran Lukić pozivao muslimane megafonom na predaju. Gledajući prema šumi, prema potoku, iza leđa je putna komunikacija, desno krilo je prema Konjević polju gdje je kuća sa koje je pozivano a mi smo bili oko kuće vršili pretres I sprovođenje preko puta u odnosu na livadu. Lijevo do nas do hangara Kravice je bio I I II vod Šekovačkog odreda lijevo, a desno krilo od nas, odnosno od kuće sa koje je pozivano je nastavljala plava zvrnička policija.”

“u pretresu je učestvovao Šekovački vod, a prije nas šekovački vod je obezbjeđivao zarobljenike na livadi, mi smo bili po dva čovjeka uz put. Komandir je naredio da krenemo I sprovedmo te ljude u ZZ Kravica. Rekao je da će sve biti postreljano I pobijeno.”

531. Tokom poslijeopodneva 12. Jula ili najkasnije u večernjim satima, snage bosanskih srba su počele zarobljavati veliki broj ljudi sa začelja kolone.¹⁹²

532. Učešće pripadnika MUP-a u blokiranju, razoružavanju i zarobljavanju muslimana koji su se u koloni kretali iz Srebrenice proizilazi kao dodjeljeni zadatak i iz Redovnog borbenog izvještaja koji je general- major Radislav Krstić slao komandi Drinskog korpusa od 13.07.1995. godine u kojem se navodi Odluka da će se:

„Glavnim snagama Koprusa i dalje uporno braniti posednute linije sa 24 časovnim neprekidnim izviđanjem i osmatranjem neprijatelja, kako bi se izbjegla eventualna iznenađenja u bilo kom smislu, delom snaga u saradnji sa snagama MUP-a vršiti kontrolu teritorije po dubini, otkrivati, blokirati, zarobljavati i razoružavati razbijene snage muslimana...vršiti kontrolu i postavljati zasedna dejstva na pravcima povlačenja muslimanskih grupa, a komunikaciju Bratunac-Konjević polje- Milići- Vlasenica i komunikaciju Zvornik- Šekovići- Vlasenica imati potpuno obezbijeđenu i prohodnu 24 časa neprekidno, iste obezbjeđivati patrolama i zasedama na pogodnim mestima za ove borbene radnje.“

533. Dana 13. jula 1995. godine nakon okončanja gore navedenih aktivnosti, Ljubiša Borovčanin, šalje izvještaj¹⁹³ o poduzetim aktivnostima štabu policije na Palama, u Vogošći i Janji. U istom potvrđuje događaje koji su opisani i učešće jedinica MUP-a u istima, navodeći:

„Tokom dana 12.07.1995. godine, borbena sprema MUP-a angažovana u ofanzivna dejstva iz pravca Žutog mosta prema Potočarima. Tako je oko 05,30 blokiran punkt na Žutom mostu a potom smo krenuli u zahvat komunikacije ka Potočarima. Nije bilo jačeg oružanog otpora od strane muslimana tako da smo

¹⁹² Utvrđena činjenica pod rednim brojem 37.iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine.

¹⁹³ T-15 i T-143 (Izvještaj koji je Ljubomir Borovčanin poslao štabu na Palama, Vogošći i Janji broj: 284/95 od 13.07.1995. godine)

do 13,00 ovladali Potočarima, a desnim krilom ovladali objektom Budak I Milačevići. U Potočarima smo blokirali glavnu bazu UN-a gdje je okupljena masa od oko 25.-30.000 civila, među kojima je oko 5% vojno sposobnih.

Dio snaga MUP-a uključen je u organizaciju evakuacije civila iz Srebrenice za Kladanj.

Obzirom da smo dobili informacije da su svi vojno sposobni muslimani iz Srebrenice krenuli u proboj na Konjević polju i dalje prema Tuzli, hitno sam uputio naše snage da uz podršku tehnike blokiraju komunikaciju Kravica-Konjević polje, gdje su i zanoćili.”

534. Svjedok Dragomir Vasić, inače načelnik CJB Zvornik, dobio je u to vrijeme zadatak da formira SJB Srebrenicu, sa kojim ciljem tamo i odlazi 13. jula kada u večernjim satima saznaje da je zarobljen veliki broj muškaraca na putnoj komunikaciji Bratunac- Konjević polje. Prema depešama¹⁹⁴ uložnim u spis ovaj svjedok je obavještavao pretpostavljene o mogućnosti proboja velikog broja naoružanih vojnika na potezu Glodi- Maričići- te Liplje- Jošanica- Velja Glava (obe grupe oko 2.500 vojnika)

535. U svom daljem izlaganju svjedok Dragomir Vasić navodi da je problem velikog broja zarobljenika bio aktuelan tih dana u Bratuncu, te mu je poznato za prepirku između Deronjića i Beare, koji je došao tada sa namjerom likvidiranja zarobljenika, tvrdeći da je to naredba generala Mladića. Povodom navedenih događaja, svjedok je imao sastanak sa zamjenikom ministra unutrašnjih poslova, Tomislavom Kovačem, u cilju rasvjetljavanja navedenih događaja i uloge pripadnika MUP-a u ubijanjima zarobljenika. Navodno je Kovač te prilike prenio svjedoku da je lično prisustvovao u komandi bratunačke brigade kada je Mladiću saopšteno da je ubijen vojnik ispred skladišta Kravica i kada je on počeo „*histerično vikati da se sve pobje!*“.

536. Na ovaj način, svjedok je očigledno nastojao prikazati da je odluka o pogubljenjima svih srebreničkim muškaraca donesena od strane generala Mladića odnosno vojnog vrha GŠ VRS, te da MUP RS-a sa tim nije imao bilo kakve veze.

537. Kako je to već obrazloženo, izvedeni dokazi u ovom predmetu i ne pokazuju da su niži pripadnici MUP-a RS u to vrijeme kreirali plan pogubljenja zajedno sa najvišim oficirima VRS-a, odnosno nema dokaza da su pripadnici MUP-a na rangu optuženih Jevića i Đurića bili članovi UZP-a čiji cilj je bilo počinjenje genocida, ali ovi optuženi jesu svojim radnjama dali znatan doprinos počinjenju ovog krivičnog djela, zbog čega su i oglašeni krivim za pomaganje u genocidu.

3. Sastav i struktura kolone muslimana koja se kretala u pravcu Tuzle

538. Vijeće je tokom postupka nesporno zaključilo da su komandanti VRS-a još 11.07. u popodnevnim satima znali da je formirana kolona, pa tako svjedok Gavrić

---

¹⁹⁴ T-9 Depeša broj: 01-16-02/1-205/95 od 15.07.1995. godine i T-8 Depeša broj: 12-6/08-534/95 od 19.07.1995. godine.

Mičo¹⁹⁵ koji je u to vrijeme bio načelnik artiljerije bratunačke brigade navodi „Oko 15,00 sata ja sam dobio izvještaj sa treće osmatračnice da se ogroman broj nepr.jatejskih vojnika kreće prema Jagličima i Kravici, to je na izlazu iz Potočara i mene od tog trenutka civili više nisu zanimali.“

539. Do 12.07.1992. godine u ranim jutarnjim satima postalo je poznat i pravac njenog kretanja, što proizilazi i iz Butlerovog izvještaja¹⁹⁶ odnosno presretnutih telefonskih razgovora na način da su do zore 12. jula 1995. godine, u različite štabove počele pristizati informacije da se okupila velika kolona muslimana, i da se iz područja Jagliča namjeravaju izvući iz enklave.

540. Vojni telefonski razgovori presretnuti u 06,08 sati i 06,56 sati istog dana pokazuju da su komandanti VRS-as počeli pratiti kretanje ove kolone, dok presretnuti razgovori u 14,40 sati i 16,40 sati pokazuju da su komanda Drinskog korpusa i Zvrornička brigada već detaljno upoznati i sa smjerom kojim se kreće kolona.

541. Odbrana je tokom postupka osporavala vrijeme u kojem se saznalo za naoružanu kolonu muslimana, tvrdeći da su ta saznanja došla naknadno, iako je iz dokumentacije uložene kao dokaz jasno vidljivo da su podaci u tom pravcu bili jasni i detaljni već 12.07.1992. godine a sadržani u obavještenju¹⁹⁷ koji je načelnik CJB Zvornik Dragomir Vasić poslao Štabu policijskih snaga Bijeljina, kabinetu ministra i resoru javne bezbjednosti. U istom se navodi da se veći dio vojno sposobnih (oko 8.000, od toga 1.500 naoružanih) na čelu sa Golić Ejubom i Mandžić Ibrahimom već nalaze u rejonu Konjević polja i Sandića.

542. Obzirom na tezu odbrane o koloni muslimana kao vojno opravdanom cilju, jer je u njenom sastavu bio određen broj naoružanih pripadnika 28. divizije Armije BiH, Sud je saslušao iskaze preživjelih svjedoka, koji su bili u koloni koja je bježala iz Srebrenice.

543. Svjedok S-111 je pojasnio da je u to vrijeme bio pripadnik brigade kojom je komandovao Zulfo Tursunović i priključio se koloni muškaraca koja je 11.07. krenula preko šume prema Tuzli. Svjedok je te prilike imao lovačko naoružanje, jer je bio lovac od 1968. godine i potvrđuje da je u koloni bilo uniformisanih i naoružanih lica.

544. Zaštićenom svjedoku A1 koji je došao u Potočare su sinovi prenijeli da su vojno sposobni muškarci bili okupljeni ispred komandanta Zulfe Tursunovića u rejonu sela Jaglič i Šušnjari, i tom prilikom je dogovoreno da se ide prema teritoriji Kladnja i Tuzle. Svjedok nije primjetio da su svi muškarci u koloni imali naoružanje. On lično nije imao nikakvo, jer su lovačku pušku i karabin predali ranije vojnicima UNPROFOR-a.

---

¹⁹⁵ Svjedok Gavrić Mičo je svjedočio na glavnom pretresu od 24.01.2011 godine.

¹⁹⁶ T-81 (Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija) – Operacija „Krivaja 95“ od 1. novembra 2002. godine, autora Richarda Butlera) („Butlerov izvještaj“) paragraf 4.9.

¹⁹⁷ T-220 Obavještenje broj: 281/95 od 12.07.1995. godine kojim načelnik Centra Dragomir Vasić izvještava pretpostavljene o kretanju kolone muškaraca iz Srebrenice.

545. Svjedok Haso Hasanović se također sjeća da je kolona muškaraca koja je iz Šušnjara krenula prema Tuzli, a kretala se Buljimom do Kamenice, gdje su postrojeni i tu je primjetio da je kolona brojala oko 1000 ljudi, koji su bili pojedinačno i generalno loše naoružani u smislu da su pojedinci imali lovačke puške, a samo poneko je imao automatsko oružje. Rečeno je da se ne razdvajaju, jer je to područje minirano.

546. Čelo kolone činile su jedinice 28. Divizije, nakon njih su išli civili pomiješani sa vojnicima, a na začelju kolone nalazio se samostalni bataljon 28. Divizije.¹⁹⁸ Ne sporeći da se kolona nalazila u „proboju“ kao ofanzivnoj vojnoj akciji, svjedok Hasanović daje detaljniji prikaz stvarnog stanja navodeći da su na čelu kolone bili naoružani pripadnici, dok je na začelju samo poneko imao lovačku pušku. Svjedok tvrdi da je Armija BiH naredila proboj prema Jagličima i Šušnjarima.

547. Pored navedenog i činjenice da je ljudstvo bilo formirano u navedenu formaciju, svjedok Hasanović dalje opisuje kako bi se na svaki znak pucanja, kolona sa 1000 ljudi raštrkala „svak na svoju stranu“ pa je tako svjedok u toj gužvi izgubio iz vida svog oca.

548. Odbrana tokom postupka nije sporila da je unutar kolone došlo do raskola, i međusobnog sukoba, jer su jedni htjeli da nastave proboj, a drugi da se predaju pripadnicima VRS.

549. Navedenu tezu odbrane je potvrdio i vještak Butler tokom unakrsnog ispitivanja. On je potvrdio da je uopšteno govoreći kolona bila organizovana u borbenom poretku, odnosno u početku kao vojni pokret. Vještak dalje pojašnjava kako su vojna dejstva najviše izvođena tokom 12. jula, kada je čelo kolone pokušalo da se probije, da bi se intenzitet vojnih dejstava smanjivao, kako su dani prolazili, jer je većina ljudi koji su bili naoružani uspjela da se probije do zborničke brigade, što nije slučaj sa velikim brojem civila koji su također bili u pratnji kolone.

550. Zaključak o stvarnoj snazi kolone najbolje je iznio sam vještak odbrane, Radovan Radinović koji tvrdi da je „proboj“ borbeno radnja, koja se vrši kada odbrana završi neuspješno, i koja je po sebi veoma opasna i zahtjevana, ali ipak dodaje „*Divizija nije imala šansi da uspije u toj operaciji, jer nije imala izviđače ni teško naoružanje.*“

551. Svjedok odbrane Huso Salihović je na upit branioca o mogućnostima kolone za pružanje oružanog otpora¹⁹⁹ odgovorio «*Nemajte govoriti mogla se odbraniti, jer to ne bi bila istina, ali mogla se duže braniti, pa da se apelira na vojni vrh u Sarajevu i da na kraju međunarodna zajednica nešto učini, a odbraniti se nismo mogli.*»

552. Svjedok S-111 je dalje svjedočio o mnogobrojnim napadima na kolonu koja se kretala, pa tako navodi da je iz Jagliča krenuo sa kolonom 12. jula oko 12,40 sati prema Buljimu. Prije tog mjesta su imali jednu zasjedu koja je „razbila“ kolonu i bilo je

---

¹⁹⁸ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 22. Iz Rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine.

puno ranjenih i poginulih. Dio kolone u kojoj je bio svjedok je pobjegao preko nekog potoka koji se nalazio u blizini nakon čega je neko od prisutnih rekao da su u blizini Kamenice. Svjedok je dalje ustvrdio:

„Tada je počeo tući tenk ili praga jedna iza druge. Vratili smo se nazad, ja sam legao iznad jedne uvale. Ustao sam i zvao po imenima one koji su bili samonom u grupi ali mi se niko nije odazivao. Ja sam krenuo u pravcu pucnjave i govorio *ne pucaj naši su!* Na to je neko odgovorio i rekao da se zove Suda, a za to vrijeme malo dalje se čuju rafali i govore da se ranjenici nose na neko brdo. Ujutru sam opazio dvojicu iz svog sela, postrojavaju se i govore da smo iznad Kamenica.“

„13. jula je počelo iznad nas pucati, mi bježimo uzbrdo, a vatra je otvarana unakrsno sa asfalta. Naši govore ne pucaj!-predajemo se! Dižu peškire na motke ali ovi su i dalje pucali. Kada smo sišli rekli su nam ako ima neko ranjen da ga ponesemo. Ja sam se vratio po Nusreta, bio je ranjen kroz desno rame. Kada smo prešli preko rijeke supstili smo ranjenike, stajala su dva vojnika desno, pretresali su džepove i pojas da nemamo oružje, odlaži ako imaš torbu ili ranac, prelazili smo preko rijeke gore i odlazili na jednu livadu.“

553. Svjedok S-111 jeste potvrdio da se kolona kretala u određenoj formaciji, odnosno da je bio planiran proboj prema Tuzli.

554. Svjedokinja Huremović Abida je potvrdila da je njen muž, zajedno sa drugim muškarcima Srebrenice krenuo šumom prema Tuzli. Ona opisuje da je muž u to vrijeme na sebi imao civilnu odjeću i nije bio naoružan.

555. Da je sastav kolone bio mješovit jasno proizilazi iz izvještaja upućenom zamjeniku ministra unutrašnjih poslova RS 14. jula 1995. godine, u kojem se navodi da se u širem rejonu Pobuđa, opština Bratunac nalazi veća muslimanska grupa od oko 5.000 ljudi među kojima je oko njih 500 naoružano.

556. Enver Husić je u julu 1995. upravo napunio 17. godina. Živio je sa porodicom kao izbjeglica u enklavi Srebrenica. Svjedočio je događajima počevši od 9. jula, kada su zbog jake pucnjave morali otići na autobusku stanicu, gdje su prespavali u kući nekih rođaka, nakon čega se situacija malo smirila, da bi 11. jula počelo neprekidno granatiranje i njegova porodica je odlučila da ode. Njegova majka i sestra su krenule prema Potočarima, a on, njegov brat i otac su se pridružili koloni koja je krenula u pravcu Kazana. Njegova majka i sestra su odlučile da idu sa većinom civila u bazu UNPROFOR-a u Potočarima jer su mislile da će tamo dobiti zaštitu. Muškarci su se bojali da će ih Srbi pobiti i odlučili su da se pridruže koloni koja se kretala kroz šumu.²⁰⁰

557. Enver Husić je opisao kolonu kao oragnizovanu, ali ne i strogo uređenu. Većina ljudi u koloni su bili civili i on nije vidio oružje, tek na je Buljimu vidio nekolicinu

---

¹⁹⁹ OII-12 odbrana drugooptuženog je pozvala ovog svjedoka u duplici na okolnost pojedinih navoda iz knjige «Srebrenica- zašto smo doživjeli genocid» autora Huse Salihovića, u recenziji Ibrana Mustafića, str. 256., 264. i 265.

²⁰⁰ Enver Husić, svjedočenje na pretresu od 07.10.2010. godine.

naoružanih muškaraca, koji su se kretali na začelju kolone. Mjesto postrojavanja kolone bilo je u Jagličima. Zbog premorenosti zaspao je i probudio se tek naredni dan, 12. jula i tada je primjetio da su otac i brat otišli bez njega. Tog 12. jula dok se kolona probijala kroz šumu, konstantno je granatirana²⁰¹, pa je tako svjedok dolaskom na Buljim na jednoj padini uočio ranjenog oca, kojeg je detonacija odbacila u jedno drvo, tako da nije mogao hodati. U tom trenutku svjedok opisuje:

„Pridružili smo se ljudima na drugoj strani, sjedilo se tu i samo najednom kao neki zrak je došao iz pravca brda i onda je nastala pucnjava, nije se znalo ko gdje bježi. Krenuo sam sa ocem niz neki potok, trčim i vidim kako ljude pogađaju u glavu i oni padaju, mene je samo zakačilo malo, imao sam neku parnicu. Otrčali smo do potoka, popeli se na uzvišenje, noć je padala, ljudi zapomažu, govore da ih ubiju. Zgrožavalo me to što čujem.“

558. Dana 13.7. kad se probudio, vidio je mnoga tijela i krv na padini. Čuo je Srbe kako ih pozivaju da se predaju i govore da su opkoljeni i da ih neće dirati i da će im UNPROFOR pomoći i odvesti ih u Tuzlu. Dole na putu su vidjeli vojnike u oklopnim transporterima UN-a s plavim šljemovima. Srbi su rekli da imaju vremena da se predaju do 14 časova ili će „*nas sve pobiti*“. Ovi iz kolone su mislili da se u transporterima UN-a nalaze pripadnici UNPROFOR-a i da će biti zaštićeni.

559. Sam svjedok je shvatio da kolona ne može doći do Tuzle, jer bi bila izložena granatiranju i bilo mu je drago što vidi transportere UNPROFOR-a i plave šljemove. S jednom grupom je sišao do puta i vidio naoružane vojnike s obje strane staze dok su se spuštali. Prešao je most preko potoka i naišao na srpskog policajca koji im je rekao da predaju sve vrijednosti i novac koji imaju. Ti policajci su nosili UNPROFOR-ove pancire i crvene oznake, ali je Enver Husić znao da su to pripadnici srpske policije. Izdvojili su njegovog komšiju i rekli mu da uđe u kuću koja se nalazila u blizini. Oni su odvedeni na livadu gdje im je naređeno da sjednu. Tenk je bio parkiran na udaljenosti od 10 metara. Za to vrijeme neki zarobljenici su izdvajani i pretresani u potrazi za vrijednostima.²⁰²

560. Na Petrovićevoj snimci je također jasno vidljivo da su srpski vojnici i policija koristili ukradena vozila UNPROFOR-a i nosili plave šljemove UN-a u prisustvu zarobljenika koji su se predavali,²⁰³ pa je opravdano zaključiti da je to bio namjerni trik da se zarobljenici prevare kako bi mislili da se predaju u prisustvu UN-a, te će stoga biti sigurni. Istovremeno svjedok Husić posmatrajući cijelu situaciju zaključuje „*kad sam vidio da su ovoga sa maskirnom majicom odvcjili na stranu i da mu nisu dali da ide sa ostatkom kolone, za nas je to značilo: bićemo strjevani, samo živimo posjedrje momente.*“

---

²⁰¹ Navedeno je potvrđeno i činjenicom prihvaćenom pod rednim brojem 36.iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine, navedena činjenica potkrepljuje tvrdnje svjedoka da su 12. Jula snage bosanskih srba pokrenule artiljerijski napad na kolonu.

²⁰² Enver Husić, svjedočenje na pretresu od 07.10.2010. godine.

²⁰³ Dokazi T-1

561. Svjedok S-111 je također govorio o kretanju kolone iz Srebrenice, pa tako pojašnjava da je prva zaseda bila u Buljinama, a druga iznad Kamenice. U obe je bilo mnogo ubijenih i ranjenih. Detaljno pojašnjava kretanje kolone i zarobljavanje skupljanje na livadi u Sandićima, pojašnjajući da to područje ne poznaje baš najbolje, ali tamo su pretrešeni, oduzete su im stvari i novac. Sa te livade su tražili dobrovoljce mlade između 20-30 godina i oni su otišli sa jednim kamionom, među njima i komšija Huseinović Fadil koji je eshumiran i ukopan pretprošle godine. Tu je bio jedan tenk sa lijeve jedne sa desne strane. Vojnici su se tu pozdravili sa nekadašnjim policajcem Gabeljić Amirom i njegova dva brata, zbog čega se svjedok ponadao da će svi biti razmjenjeni, ali kada su ih nedugo potom odveli iznad kuće, odakle se nisu vratili, komšija koji je sjedio pored svjedoka je zaplakao i rekao „Sve će nas pobiti.“ Kasnije je Amir ekshumiran na Budakovu, a za braću se još ne zna.

562. Potom je naišao Mladić, predstavio se kao general i rekao „ostavio vas je Naser i otišao za Tuzlu, nje dobro sa srbinom ratovati, porodice smo vam prebacili u Tuzlu i vas ćemo razmjeniti, spcijit ćete se sa porodicama, ne smije vam niko ništa, niko vas neće tući ni maltretirati, vruće vam je ovoje, prebacićemo vas negdje gdje je hladnije“. Svjedok je izjavio da mu je to ulilo nadu da će se spasiti.

563. U to vrijeme na putnoj komunikaciji je bio i svjedok Milovanović Nenad, koji je potvrdio da je u blizini dejstvovao tenk usmjeren prema šumi u kojoj se nalazila kolona muslimana.

564. Svjedok S-112²⁰⁴, drugi preživjeli iz masakra, bio je pripadnik ABiH koji se predao VRS u enklavi Srebrenica dana 13.7.1995. godine. Bio je u koloni bosanskih Muslimana koji su hodali šumom u pokušaju da se probiju kroz linije VRS i dođu do Tuzle. Vojnici VRS su pretresali zarobljenike i oduzimali sve što je bilo vrijedno. Zarobljenici su onda odvedeni na livadu u Sandiće i tamo bili pod obezbjeđenjem tokom dana. Na tom mjestu svjedok nije primjetio da je neko od lica koja su se predala bio u maskirnoj uniformi, mahom su svi bili u civilnim odijelima.

565. Vojni svjedok tužilaštva, Richard Butler, dao je mišljenje da se u koloni nalazilo otprilike 12 do 15 hiljada ljudi od kojih je otprilike trećina bila naoružana. Po njegovom mišljenju, čelo kolone je predstavljalo značajnu vojnu prijetnju VRS-u dok su se kretali prema Tuzli. Kolona je, po njegovim riječima, bila legitiman vojni cilj, bez obzira na to što je bila mješovitog vojno-civilnog sastava. Smatra da je predstavljala realnu vojnu prijetnju za Zvornik.²⁰⁵ Richard Butler, međutim, nije objasnio osnovu za svoje mišljenje ili naveo pitanje proporcionalnosti i šta bi bio proporcionalan odgovor na takvu prijetnju.

---

²⁰⁴ T – 192 (Rješenje Suda od 26.08.2010. godine)Transkript svjedoka S-112 u predmetu Krstić od 10.04.2000. godine.

²⁰⁵ Richard Butler, 29.9.2009.

566. Sud se stoga ne oslanja na njegovu ocjenu o tome da li je kolona predstavljala *značajnu* vojnu prijetnju, jer nalazi da čak i ako to jeste bio slučaj, pitanje koje treba utvrditi nije postojanje ili veličina prijetnje, već tretman bosanskih Muslimana koji su bili u koloni i predali se snagama VRS i Specijalne brigade policije. U svakom slučaju, Sud u pogledu stvarne snage kolone tokom tog 13. jula, ukazuje na iskaze svjedoka koji govore o stanju rastrojenosti pripadnika kolone nakon granatiranja, te na podatak iz redovnog borbenog izvještaja²⁰⁶ u kojem se navodi „*neprijatelj iz bivše enklave Srebrenica se nalazi u totalnom rasulu gdje vrši masovno predavanje VRS.*”

567. Vijeće je na temelju provedenih dokaza zaključilo da faktor koji je doprinjeo prisilnom iseljavanju bosanskih muslimana jeste i neselektivni artiljerijski napad na Srebrenicu, koji je natjerao stanovništvo da pobjegne u Potočare, a muškarce prisilio da odu u sela, pa su se tako 11.07. okupili u selima Jagličići i Šušnjari, odakle su preko šume krenuli na teritoriju pod kontrolom Armije BiH. Ovi muškarci su bili istjerani iz svojih domova, kao i ostali članovi njihovih porodica.

568. Kolonu su sačinjavali uglavnom vojno sposobni muškarci, a po strukturi je bila mješovita, dijelom vojna, a dijelom civilna. Na osnovu provedenih dokaza, Vijeće je zaključio da je vojna komponenta kolone, za razliku od civilne komponente, imala mogućnost izbora borbe ili predaje. Odluka da se povuku je strateška odluka i njihov izbor.

569. Civilnu komponentu kolone, koja je bila većinska, činili su muškarci koji su također pobjegli iz svojih domova pod istim uslovima straha i panike koji su natjerali i ostalo stanovništvo da pobjegne. Obzirom na nastalu situaciju, postavlja se pitanje, da li su muškarci bježali po vlastitom izboru ili su na to bili prisiljeni. Iz postojeće perspektive, bježanje muškaraca je bilo pitanje života i smrti.

570. Dana 11.07., nakon što je general Mladić, sa drugim oficirima VRS prošetao gradom Srebrenica, i nakon što su vojnici VRS-a istjerali iz grada preostalo stanovništvo i u vrijeme kada dijelovi Armije BiH napuštaju to područje, oni nisu imali izbora već da napuste prostor oko Srebrenice.

B. PREDAJA MUSLIMANA IZ KOLONE I DRŽANJE NA LIVADI U SANDIĆIMA

571. Dana 13.7.1995. godine mnogi bosanski Muslimani iz kolone su se predali pripadnicima MUP-a i VRS duž puta Konjević Polje – Bratunac. Dokazi pokazuju da su stotine zarobljenika odvedene na livadu u Sandićima pored puta, nakon što su prethodno pretreseni s ciljem pronalaska novca, dugih stvari od vrijednosti i oružja.

572. Treći vod Skelani II odreda Šekovići bio je prisutan u Sandićima pored mjesta gdje se dešavalo predavanje. Predavanje se prvo dešavalo u malim grupama, a zatim

---

²⁰⁶ T-230 Redovni borbeni izvještaj upućen komandi Drinskog korpusa strogo.pov.br.03/2-214 od 13.07.1995. godine.

u većim grupama. Ljudi su izlazili iz šume, a pripadnici 3. voda su ih zaustavljali i oduzimali im stvari. Svjedok Krstović Tomislav tvrdi da su u vrijeme predaje muškaraca na livadi Sandići bili prisutni i dezerteri, što je potvrdio i svjedok S-110.

573. Svjedok Krstović na fotografiji²⁰⁷ koja mu je prezentirana pokazuje kuću pored putne komunikacije Bratunac – Konjević polje. Sjeća se lokacije jer je prilikom kretanja za Zvornik vidio kuću, preko puta koje je bila neka nizina i livada i bio je neki tenk i bilo je zarobljenih. Obilježava kuću sa brojem 1), a brojem 2) mjesto gdje je vidio zarobljenike, dok mjesto gdje je bio tenk, označava brojem 3). Po njegovoj procjeni moglo je biti oko 30-40 zarobljenika. Vidio je pripadnike Šekovačkog odreda, a ne sjeća se je li tu bilo pripadnika njegove jedinice. Vidio je dva autobusa puna ljudi koji su išli u pravcu Konjević polja, prema vlastitoj tvrdnji nije znao da se radi o civilima (ženama, djeci i starcima) iz Potočara, kao što tvrdi da nije primjetio da se pored nabrojanih, predaju još neki muškarci, za vrijeme dok je on bio na putnoj komunikaciji.

574. Detalje predaje zarobljenika opisao je svjedok S-110 koji tvrdi da su zarobljenici dolazili iz šume sa lijeve strane putne komunikacije. *„Izgedali su tako da nisu imali oružje u većini su bili civili, a bilo je i nekih sa maskirnim uniformama“*. Opisuje i da se pretres navedenih lica odvijao u blizini jedne kuće koja se nalazila pored puta. Ta kuća nije imala krov i sa nje je Zoran Lukić megafonom pozivao muslimane na predaju.

575. Kretanje borbenog vozila sa kojeg je pozivano na predaju potvrdio je i svjedok S-117, koji je također bio raspoređen na navedenom lokalitetu, i koji pojašnjava da su pripadnici I čete Centra imali zadatak pretresti lica koja su se predavala, kako bi utvrdili da li je neko od njih naoružan, te su ih imali sprovesti na livadu koja se nalazi u blizini.

„To su se predavali muslimani, ne znam jesu li bili vojska ili civili...oni su dolazili iz šume. Trebalo ih je pretresti samo da nemaju neko oružje kod sebe...možda je neko nalazio tada i novac i zlato...ne bih po imenima znao ko je to radio. Ti koji su se predavali bili su bez oružja pretežno. Izmoreno su izgledali...i u civilstvu su bili. Slučajno je neko imao neki dio uniforme.“

576. Na Petrovićevoj snimci se jasno vide srpski vojnici koji pozivaju Muslimane da se predaju, što potvrđuje iskaze o pozivima na predaju.²⁰⁸

577. Na livadi u Sandićima je vršen pretres zarobljenih muškaraca i to na način da su pripadnici vojske i policije vršili obezbjeđenje, a pretres su vršili I II vod iz Šekovića i par pripadnika voda Skelani.

578. Prisustvo pripadnika II čete u rejonu Sandića u vrijeme predaje muslimana nije potvrdio niti jedan svjedok, osim što svjedok Vukajlović Stanislav, pripadnik II čete Centra za obuku, odnosno voda kojim je komandovao Siniša Renovica, tvrdi da su neki od pripadnika njegove jedinice bili prisutni na prevoju Sandići u vrijeme predaje muslimana, ali oni su tuda samo prolazili i nisu se zadržavali. Njemu lično je otac bio u

---

²⁰⁷ T- 48 Fotografija prezentirana svjedoku prilikom ispitivanja na glavnom pretresu.

²⁰⁸ Dokaz T-1.

šekovačkom odredu, pa je to bio još jedan od razloga što je izbjegavao da ga ljudi vide i prepoznaju jer se sramio činjenice da je iz Srbije doveden kao dezertjer.

1. Obraćanje generala Ratka Mladića zarobljenicima u Sandićima

579. Na osnovu dokaza je utvrđeno da je 13. jula 1995. godine, sredinom dana, dok su zarobljenici sprovedeni na livadu u mjestu Sandići, došao general Ratko Mladić sa svojom pratnjom, nekolicinom viših oficira i Ljubišom Borovčaninom. Izvjestan broj svjedoka svjedočio je o tome.

580. Svjedok odbrane Jovičić Neđo je 13. jula imao priliku biti u Potočarima sa snimateljem Piroćancem, da bi oko podneva krenuo za Konjević Polje. Tog dana u Sandićima je snimljena velika grupa zarobljenika (100 do 150 ljudi) dok se jedan broj njih tek predavao vojnicima izlazeći iz šume. Navedena lica su po dovođenju na livadu pretresana, nakon čega je naišao general Mladić koji se obratio prisutnima rekavši im da će i oni biti prebačeni na teritoriju Tuzle, gdje su već otišle njihove žene i djeca. Ovaj svjedok je sa navedenog mjesta kao pratnja Lj. Borovčanina nastavio put prema Konjević polju, da bi čuo kako se preko radio stanice u kolima javlja da je poginuo jedan pripadnik policije i da se svi vrata.

581. Po prijemu ove vijesti svjedok je odmah okrenuo vozilo i uputio se u pravcu Bratunca, da bi prije zadruga u Kravicama sreli jednog policajca koji ih je informisao da je došlo do incidenta i da je jedan policajac poginuo, dok je komandant II odreda Šekovići ranjen. Prolaskom pored Kravice vidjeli su i „gomilu leševa“. Informacija koju su dobili od tog policajca potvrđena je po njihovom dolasku u dom zdravlja Bratunac gdje su ih informisali da je poginuo policajac iz Skelana, koji je bio u odredu Šekovići.

582. Prisustvo generala Mladića u društvu sa Ljubomirom Borovčaninom u vrijeme okupljanja zarobljenika na livadi u Sandićima, nakon čega je počelo njihovo sprovođenje u hangar Kravica, potvrdio je i zaštićeni svjedok S-110, te svjedok Radomir Pantić.

583. Značaj ovih dokaza leži u tome što pokazuje visok nivo koordinacije između MUP-a i VRS-a, kao i da je zainteresiranost čelnih ljudi VRS-a za pronalaženjem ratnih zarobljenika sa spiska bila fiktivna. U prilog tom zaključku ide i činjenica da je general Mladić obilazio zarobljenike koji su se predali, uvjeravajući ih da će biti razmijenjeni, dok su istovremeno obavještajci VRS-a već tražili lokacije za nova stratišta.

584. Momir Nikolić je znao da se snage MUP-a nalaze pod direktnom komandom Duška Jevića i pod komandom Ljubiše Borovčanina.²⁰⁹ Ujutro, 13. jula, doznao je za planiranu posjetu Mladića tom području. Prije dolaska generala Mladića u Sandiće, Momir Nikolić je izdao uputstva pripadnicima MUP-a u Konjević Polju: *“Rekao sam*

---

²⁰⁹ Dokaz T- 183 Momir Nikolić, *Blagcjević*, 22. septembar 2003, str. 1712. Dragan Jokić je u julu 1995. godine bio načelnik Inženjerije Zvorničke brigade.

pripadnicima MUP-a da zarobljenici u Konjević Poju kcji se predaju ili kcji budu uhvaćeni trebaju biti pritvoreni u objektu kcjeg je moguće lako osigurati, da će se tokom dana obezbjediti njihov prevoz, i da će ti zarobljeni Muslimani tokom dana biti prevezeni u Bratunac”.

585. O sudbini tih zarobljenika mislio je: *“Isto ono što će se dogoditi, odnosno što je planirano i naređeno da se desi zarobljenicima u Potočarima. Po mom mišljenju, svi oni kcji su zarobljeni u tom periodu imali su isti status, bez obzira da li su bili na putu ili u samim Potočarima... Ti zarobljenici trebali su biti prevezeni u Bratunac, privremeno zatvoreni u prostorjama ili objektima određenim za potrebe privremenog privora, a nakon toga ubijeni kao i svi drugi kcji su razdvcjeni 12. i 13. u Potočarima.”²¹⁰*

586. Na livadi je bilo okupljeno oko 1000 ljudi, ako ne i više.²¹¹ Svjedok S-110 vidio je generala Mladića kako dolazi na livadu u Sandićima i obraća se zarobljenima, kojom prilikom se sjeća da je bio prisutan i Borovčanin, koji je po odlasku Mladića, ostao sa Čturićem.²¹²

587. Njegovo svjedočenje o posjeti Borovčanina podudarno je i sa iskazom Momira Nikolića, koji je poznavao Borovčanina i koji također potvrđuje da je on bio na tom mjestu, što potkrepljuje i video materijal koji prikazuje Borovčanina dok razgovara sa pripadnicima MUP-a pokraj puta, u popodnevnim satima 13. jula 1995.²¹³

588. Saglasno sa iskazom Momira Nikolića, svjedok S-110 smatra da je Mladić stigao prije podne i da je zajedno sa Borovčaninom i drugim visokim oficirima došao na livadu.²¹⁴

589. Svjedoci su također dali podudarne iskaze u pogledu onoga što je Mladić rekao zarobljenicima. Svjedok S-110 je čuo Mladića kako se obraća zarobljenima nudeći im sigurnost i zaštitu. Mladić im je rekao *“Da će biti svi sprovedeni, da će biti razmjerjeni, da će biti prebaćeni na teritorju pod kontrolom Armije BiH”*, ali da je on (svjedok S-110) *“lično smatrao da nje istina”*.²¹⁵ U tom pravcu navodi *„general Mladić je govorio da će svi biti razmjerjeni, ja to nisam vjerovao, jer nama je naređeno jedno, a pričalo se drugo.“*

---

²¹⁰ Dokaz T-183 Momir Nikolić, predmet *Blagcjević*, 22. septembar 2003. godine, str. 1716-1717.

²¹¹ Enver Husić, svjedočenje na pretresu od 07.10.2010. godine, ²¹¹ Navedeno je potvrđeno i činjenicom prihvaćenom pod rednim brojem 44.iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine, ista navodi da je između 1.000 i 1.500 muškaraca iz kolone, zadržano na livadi u Sandićima, odakle su autobusima ili pješice odvedeni u skladište u Kravici.

²¹² Svjedok S-110 svjedočio na glavnom pretresu od 11.11. i 29.11.2010. godine.

²¹³ Materijalni dokaz T-1 prezentiran prilikom svjedočenja svjedoka S-110.

²¹⁴ Svjedok S-110, 11. februar 2009. godine

²¹⁵ Svjedok S-110 svjedočenje na glavnom pretresu od 11.11.2010. godine.

590. Momir Nikolić je zarobljenima rekao da se ne trebaju brinuti, da će prevoz za njih biti organizovan i da će biti prebačeni na slobodnu teritoriju.²¹⁶ Nakon ovoga, Momir Nikolić je razgovarao sa Mladićem

“Na sred ceste gdje sam mu raportirao, upitao sam ga: “*Gospodine generale, šta će biti sa ovim ljudima?*” On je samo napravio kretnju. Nije rekao ništa. Kao odgovor na moje pitanje zamahnuo je rukom i pokazao mi šta će se desiti. Shvatio sam da će ti ljudi biti pobijeni. U stvari, to sam razumio kao potvrdu onoga što se već događalo.”²¹⁷ Na Sudu je napravio pokret rukom preko prsa sa dlanom okrenutim prema dole – simbolizirajući ubijanje.

591. Svjedok S-112 je također je opisao obraćanje generala Mladića zarobljenicima, kada im je rekao da će svi biti razmijenjeni za Srbe. Nakon što je Mladić otišao, jedan od komandanata VRS-a izvršio je odabir zarobljenika bolje fizičke spremnosti rekavši im da će biti razmijenjeni. Odabrani muškarci, među kojima je bio i svjedok S-112, ukrcani su u autobuse koji su tu čekali i odvedeni su u skladište u Kravici. Čim su ih stavili u pretrpane autobuse koji su vozili u pravcu Bratunca shvatio je da neće biti razmijenjeni. To je postalo još jasnije kada su stigli do skladišta.²¹⁸

592. Sud smatra da su Mladić i Borovčanin došli na livadu na način kako je to opisano i da se Mladić obratio zarobljenicima s obećanjem da će biti razmijenjeni. Sud također konstatuje da se ovdje radi o svjesnoj neistini, obzirom da su se pogubljenja zarobljenih bosanskih Muslimana dešavala i noć ranije u Bratuncu. Sud, međutim, nije utvrdio van svake razumne sumnje da je svaki pripadnik MUP-a koji je čuvao zarobljenike znao da su Mladićeve obećanja lažna, da će muškarci biti pogubljeni, kao i da se, u skladu sa planom počinjenja genocida, već provodila likvidacija muškaraca, bosanskih Muslimana.

593. Kretanje kolone sa livade u Sandićima prema skladištu Kravice, opisao je i svjedok S-111 na način da je jedan čovjek koji je stajao u civilu i držao puškomitraljez naredio da se formira kolona. Na svako 6 metara stajao je vojnik sa puškom. Dolaskom pred hangar svjedok opisuje da je bio „*pun da šibica nije mogla stati*“.

594. Grupa zarobljenika okupljena na livadi Sandići nije se zadržala dugo po odlasku Mladića, jer je data naredba da se napravi kolona, na način da se kreću po 4 zarobljenika u redu dok je na svakih 10-12 m, sa desne i lijeve strane kolone stajao po jedan pripadnik policije. Preciznije, svjedok S-110 tvrdi da je komandir rekao da se kolona sprovede u hangar i da tamo svi budu pobijeni. U trenutku sprovođenja kolone naišao je Rade Čuturić, a kada je strijeljanje otpočelo svjedok je primjetio da je prisutan i Ljubomir Borovčanin.

---

²¹⁶ T-183 Momir Nikolić, predmet *Blagcjević*, 22. septembar 2003. godine, str.1718.

²¹⁷ T-183 Momir Nikolić, predmet *Blagcjević*, 22. septembar 2003. godine, str. 1718.

²¹⁸ T-192 (Rješenje Suda od 26.08.2010. godine) Transkript svjedoka S-112 u predmetu Krstić od 10.04.2000. godine

595. Svjedok Radomir Pantić, koji je u kritično vrijeme bio komandir I čete PJP koja je također bila raspoređena na putnoj komunikaciji Bratunac- Konjević polje tvrdi da su zarobljene muslimane koji su se predali iz šume privodili pripadnici odreda sa Jahorine. Dolazili su iz pravca odnosno rejona u kojem mu je poznato da su bili raspoređeni i nosili su drugačije uniforme koje su bile prepoznatljive.²¹⁹ Sjeća se da se kolona kretala na način da je jedno uniformisano i naporužano lice išlo ispred kolone, par momaka sa jedne i druge strane, a ljudi koji su se predali su bili u sredini. Koliko se sjeća u toj grupi je bilo oko 30 zarobljenika.

596. Prema iskazima saslušanih svjedoka zarobljeni muslimani su u hangar Kravica dovođeni u više navrata, u nekim slučajevima u tome su učestvovali pripadnici Centra za obuku Jahornina.

597. Svjedok S-110²²⁰ je u unakrsnom ispitivanju insistirao da je znao za zadatke još na Srednjem navodeći da im je tada Milenko Trifunović rekao da će žene i djeca biti transportovani, a vojno sposobni ubijeni, što je potpuno suprotno tezi koju je tokom postupka zastupala odbrana, tvrdeći da ubistva u Kravicama predstavljaju ishitreni neplanirani incident. Odgovarajući na navode branioca kojim je osporavan kredibilitet njegove izjave u odnosu na raniju, svjedok je pojasnio da je u vrijeme davanja izjave u predmetu „Kravica“ na koju se branioci pozivaju namjerno izjegavao davanje iskrenih odgovora, pri čemu je nezanemarljiva činjenica da se u to vrijeme i sam teretio za djela o kojima je imao neposredna i samim tim veoma relevantna saznanja.

598. Međutim, od svih saslušanih svjedoka, samo ovaj svjedok tvrdi da je čitav plan ubistava postojao, odnosno bio poznat svim pripadnicima jedinice, još za vrijeme boravka jedinice u Srednjem, za koju tvrdnju Vijeće nije moglo naći uporište ni u jednom od provedenih dokaza, niti u nekim od pravosnažno presuđenih predmeta pred MKSJ, pa u tom dijelu nije poklonilo vjeru ovom svjedoku, naročito ako se ima u vidu da je prema njegovim navodima navedeni plan bio objeolodanjen već 6. jula, a tada je prema provedenim dokazima, tek započela ofanziva na zaštićenu enklavu Srebrenica.

599. Na istu okolnost saslušan je i svjedok odbrane Sekula Nedeljko, koji je kao pripadnik II odreda policije Šekovići bio na terenu u Srednjem, ali kategorički tvrdi da u to vrijeme niko od pripadnika jedinice nije bio upoznat sa planom „Krivaja 95“ niti se u to vrijeme razgovaralo o bilo kakvim vojnim planovima vezano za Srebrenicu.

600. U tom kontekstu Vijeće je imalo u vidu i prigovor branioca u pogledu činjenice da je svjedok S-110 prilikom svjedočenja u predmetu „Kravica“ na pitanje sudije da li mu je bio bila poznata sudbina kolone zarobljenih muškaraca odgovorio da je mogao pretpostaviti, ali da u tom trenutku nije bilo konkretnih pokazatelja koji su upućivali na takav zaključak.

---

²¹⁹ Kao što su to opisivali i drugi svjedoci „dezerteri“ sa Jahorine su imali maskirna „novija, drečavija“ odijela.

²²⁰ OI-1 Osporavajući kredibilitet svjedoka u tom dijelu odbrana je u dokaze uložila Transkript svjedočenja ovog svjedoka u predmetu Mitrović Petar X-KR-05/24-1 od 29.05. i 11.06.2008. godine.

601. Dakle, Vijeće nije moglo van svake razumne sumnje, na iskazu samo ovog svjedoka zaključiti da je u vrijeme prije 11. jula postojao jasan plan ubijanja zarobljenih muškaraca muslimanske nacionalnosti.

602. Bez obzira na tu činjenicu, Vijeće zaključuje, a što odbrana nije ni sporila, da su pripadnici II odreda Šekovići u noći između 11. i 12. jula, sa terena u Srednjem upućeni u Bratunac. Na temelju saslušanih svjedočenja i prethodnih utvrđenja u vezi sa opštim kontekstom dešavanja u Srebrenici, evidentno je daje II odred upućen nakon pada Srebrenice u to područje, sa ciljem da jedinica bude angažovana na koordiniranim operacijama Vojske Republike Srpske i MUP-a koje su uslijedile. Drugi odred je bio u službi vojske i na područje Srebrenice je upućen sa zadatkom da potpomogne operaciju generalštava VRS u Srebrenici.

603. U predmetu MKSJ *Popović i dr.* ustanovljeno je da takvo saznanje nije imao ni Ljubomir Borovčanin, neposredno nadređeni jedinici svjedoka na terenu Srebrenice u to vrijeme, što je bio jedan od češćih prigovora odbrane.

604. Međutim, Vijeće ne smatra da je odgovornost optuženih u svemu trebalo procjenjivati po uzoru na ovaj predmet MKSJ i odgovornost LJ. Borovčanina, obzirom da isti iako je bio nadređeni optuženima, nije poduzimao aktivno učešće u radnjama za koje su oглаšeni krivim, odnosno za takve zaključke nisu ponuđeni bilo kakvi dokazi, niti je to bilo predmetom preispitivanja u ovom postupku. Razloge zbog kojih vijeće MKSJ nije našlo Ljubomira Borovčanina odgovornim za pomaganje u genocidu, ne spriječava ovo Vijeće, da na temelju provedenih dokaza, izvede nesporan zaključak o odgovornosti optuženih Jevića i Đurića za pomaganje u genocidu.

605. U dijelu svjedočenja kojem je Sud poklonio vjeru i koji je saglasan za izjavama ostalih svjedoka, S-110 navodi da je prije sprovođenja zarobljenika, u njihovom pretresu učestvovao šekovački vod, koji je i obezbjeđivao zarobljenike na livadi i da je komandir još prilikom kretanja kolone rekao da će sve biti „*postre,jano i pob,jeno*“. što prema tvrdnji odbrane također nije spominjao u ranijim iskazima. Međutim, činjenicu da su pljačkanje, odnosno pretres i oduzimanje ličnih stvari i dragocjenosti od zarobljenih vršili pripadnici Šekovačkog odreda, koji su i započeli sa pogubljenjima u skladištu, potvrdili su i drugi saslušani svjedoci.

606. Sud smatra dokazanim van svake razumne sumnje da su pripadnici MUP-a (konkretno dijelovi Specijalne brigade policije) pozivali bosanske Muslimane iz kolone da se predaju, obećavajući im razmjenu i bezbjedan prolaz na teritoriju pod kontrolom ABiH. Dokazi potvrđuju da su zarobljenici pretresani, da su im oduzimate dragocjenosti i da su odvedeni na livadu u Sandićima gdje su ih čuvali pripadnici MUP-a. Sve to vrijeme, a na osnovu dokaza koji su ranije prezentirani, optuženi Jević i Đurić, koji se nalaze na terenu sa svojim jedinicama, znaju za krajnju namjeru i plan postupanja prema zarobljenim muslimanima, okupljenim u Sandićima ili im isti shodno okolnostima nikako nije mogao ostati nepoznat.

607. Svjedok S-110 je u kontekstu incidenta/ubistva Krste Savića pred hangarom Kravica, na pitanje odbrane da li su ubistva bila neplanirana odgovorio „*ako se na*“¹¹⁶

svim mjestima na kojima muslimani bili zatvoreni desio incident, onda je i ovo incident“ dodajući da mnogi od njegovih kolega znaju šta se uistinu desilo, ali iz njima poznatih razloga ne žele o tome da svjedoče, u što se i sam imao priliku uvjeriti dok je boravio u pritvoru sa nekim licima optuženim za zločin u hangaru Kravice, protiv kojih je postupak pravosnažno okončan pred ovim Sudom.

608. U prilog zaključku da ubistva u hangaru, nisu bila rezultat neplanirane pogibije pripadnika II odreda specijalne policije Šekovići, govori i svjedočenje svjedoka odbrane Sekula Nedeljka koji tvrdi da je bio na prevoju Sandići kada je čuo za navedeno ubistvo, te u tom pravcu izjavljuje „*Mi smo bili na prevcju Sandići do večerr,jih sati kada se to desilo pripadniku mcje jedinice, nas je tu bilo četvero ili petero, ali to među nama n,je izazvalo neku reakc,ju. Čuli smo samo da je komandant Čuturić spekao ruke i to je sve.*“

IX. SKLADIŠTE/ HANGAR KRAVICA

Opšta činjenična utvrđenja

609. Prema izvedenim dokazima, skladište u Kravici je poljoprivredna zadruga koja se prema iskazima saslušanih svjedoka nalazi na putu Bratunac – Konjević Polje. Iz pravca Bratunca, idući na zapad prema Novoj Kasabi, skladište u Kravici nalazi se između Žutog Mosta, koji je lociran na istoku i livade u Sandićima na zapadu.

610. Skladište je dugo 61,2 metra, širok je 10,2 metra i visok 4.1 metra.²²¹ Sastoji se iz dva odvojena dijela sa posebnim ulazima na strani koja gleda na cestu. Stražnji dio oba dijela skladišta ima prozore.²²² Strana koja je okrenuta ka istoku i nalazi se s lijeve strane kada se gleda sa ceste ima širinu 30,77 metra, dok je zapadna strana široka 24,26 metara.²²³

611. Direktor osnovne škole Jovan Nikolić, koji je u to vrijeme radio kao direktor Zemljoradničke zadruge Kravica, opisao ju je kao nezavisnu zemljoradničku zadrugu koja je upošljavala pet ili šest ljudi i čija je djelatnost uglavnom bila skladištenje i prevoz voća.

612. Izvještaj iz istrage MKSJ-a objekat opisuje kao: “Zgrada predstavlja veliko skladište montažne konstrukcije koja se koristila kao skladište poljoprivrednih proizvoda. Zidovi se sa vanjske strane sastoje od betona, a na unutarnjim zidovima nalazi se izolacija od ploča stiropora. Skladište čini kompleks od nekoliko zgrada...”²²⁴

613. Imajući u vidu da je u Sandićima skupljeno više stotina civila, te da su zarobljenici u manjim i većim grupama, od kojih je najveća brojala do 150 ljudi dovođeni i za vrijeme pogubljenja, te narednog dana, odnosno 14. jula, Vijeće

²²¹ Pravosnažna presuda broj: X-KR-07/386 od 16.10.2009. godine u predmetu Milorad Trbić.

²²² S-1 Video zapis obilaska lica mjesta.

²²³ Pravosnažna presuda broj: X-KR-07/386 od 16.10.2009. godine u predmetu Milorad Trbić.

²²⁴ Dokaz T-75 “Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – stratišta i masovne grobnice”, str. 6.

zaključuje da je ukupan broj ubijenih u skladištu oko 1.000 zarobljenika, što je potkrepljeno i drugim izvedenim dokazima, te utvrđeno u drugim postupcima pravosnažno okončanim pred MKSJ i Sudom BiH.

614. Vijeće je u tom pravcu cijenilo i činjenicu da su zarobljenici u više grupa dovoženi u skladište Kravica, pa je tako jedna grupa dovedena 14. jula brojala čak 100-150 ljudi, dok se prema Izvještaju²²⁵ Ljubomira Borovčanina od 13.07.1995. godine, ukupan broj zarobljenih muslimana u to vrijeme kretao oko 1.500. ljudi.

A. MASOVNA POGUBLJENJA

615. U tri presude pretresnog i dvije presude žalbenog vijeća MKSJ-a, utvrđeno da su pripadnici 2. odreda Šekovići odgovorni za masovno ubijanje više stotina zarobljenika, 13. jula u skladištu u Kravici, o čemu je svjedočio i Mitrović Petar. Također, u presudama ovog Suda donesenim po sporazumima za priznanje krivnje, utvrđeno je i da su neki od pripadnika I čete Centra za obuku Jahorina, učestvovali u masovnim ubistvima zarobljenika držanih u ovom skladištu.

616. Događaj koji je neposredno prethodio ubijanju zarobljenika opisao je svjedok S-110, pripadnik voda Skelani, koji je dolaskom pred hangar vidio jedan broj naoružanih ljudi, koji, koliko je njemu poznato, nisu učestvovali u sprovođenju kolone i nisu bili pripadnici II Šekovačkog odreda, niti specijalne brigade policije, a imali su smb ili maskirne uniforme. U tom trenutku situacija je još uvijek bila mirna i svjedok je razgovarao sa nekim od privedenih muslimana, a onda je Rade Čuturić prekoračio preko praga, nakon čega se čula pucnjava i zarobljenici su povikali *Allahu ekber!* krenuvši da izađu van iz hangara. U tom trenutku je Mirko Milanović sa mitraljezom M-84 otvorio vatru i pucao po zarobljenicima koji su nastojali izaći.

617. Navedeno je potvrdio i svjedok Stevanović, koji je bio prisutan kada se u hangaru ZZ Kravica mogla čuti galama i vriska ljudi i vidio je puškomitraljez koji je stajao na stolu, okrenut prema ulazu u hangar, što je primjetio i svjedok S-126.

618. Svjedok S-110 u svom iskazu detaljno opisuje da su se ljudi po ulasku u hangar rasporedili u dva dijela, a obzirom da objekat ima prozore pozadi, tamo su prošla 4 momka iz voda Skelani koji su obezbjeđivali da neko kroz prozor ne pobjegne. Onda se formirao polukrug ispred hangara od vojnika iz voda Skelani i nekolicine njih iz I II Šekovačkog odreda. Tada dolazi jedan stariji čovjek sa papovkom, govoreći da su mu poginula dva sina u Kravici 1992. godine na Božić.

619. Prema iskazu svjedoka počelo je tako što je Dragičević Krsto ušao u masu ljudi, nakon čega mu je Jusuf, koji je bio školski drug svjedoka, otima pušku, ispucavši metak kroz vrata. Svjedok ga je uspio izvući vani ali je Krsto Dragičević ubrzo preminuo. Nakon toga prvi je krenuo pucati Miljko Milanović, a onda i ostali. Pucali su iz

---

²²⁵ T-143.

automatskih pušaka na način da ispucaju okvir, pa unakrsno pucaju puške i mitraljezi, a kasnije su bacane i bombe. Njih su prema kazivanju svjedoka bacali pripadnici I i II voda Šekovići.

620. Među tim zarobljenim licima je bio i svjedok Haso Hasanović koji opisuje detalje zarobljavanja²²⁶ *“Uхватili su me i zajedno sa još lica sproveli u hangar. Tri objekta crvene boje je zgrada i ograđena je bila. Kada smo došli bio je pun zarobljenih ljudi.”*²²⁷

621. Predočena je i fotografija na kojoj svjedok prepoznaje hangar u koji su dovedeni.

“Prilikom privođenja u hangar odmah su streljali 10 zarobljenika ja sam se nalazio na mjestu koje označavam brojem 1. a strijeljanje je vršeno u magacinu. Brojem 2 označavam mjesto gdje su se nalazili ljudi koji su strijeljani- izvođeni su iz magacina prislanjani uz zid i strijeljani. Ovi koji su izvođeni ljudi su bili mlađi vojna uniforma snb (šarena) imali su jedni crnu uniformu. Rekli su nam *isto vas ovo čeka samo dok dođete na red imamo pun magacin da pobijemo!*

“Na broj 1 su nas doveli jer sa mjesta na kojem smo prethodno stajali (malo iznad) ne bi vidjeli strijeljanje. Bili smo udaljeni 10 ili 20m. Prepoznao sam druga Nukić Nermina koji je ranjen u toj grupi, bio je moj školski drug. Ranjen je po nogama u predjelu koljena rafalom. Pucali su mu po nogama i on je pao. Rekli su da mu se ukaže pomoć odnijeli su ga iza zgrade- mjesto označava brojem 3 i nikada se više nije pojavio. Dalje su izvodili i strijeljali dok smo mi bili ja ne znam koliko smo dugo bili. Jednostavno uđe jedan vojnik uzme 10 ili 15 vojnika prisloni uz hangar i strijelja. Vojnici su imali do 30g ili 35 nisu imali više.”

622. Ovaj svjedok je uspio pobjeći iz hangara, kada mu je vojnik dao posudu da ode nasuti vode. Svjedok pojašnjava da je dolaskom do vode ugledao djevojčicu prerezanog grla, koja se još uvijek tresla, pa je u tom trenutku pomislio *“nemam šta više tražiti ovde”* i pobjegao prema šumi. Vijeće se odlaskom na lice mjesta²²⁸ uvjerilo u navode svjedoka o postojanju česme iza skladišta, u blizini koje se nalazi potok, most i šuma u koju je svjedok prema vlastitim tvrdnjama pobjegao.

623. U šumi koja se nalazi iza hangara je pronašao još ljudi i vojnika koji su rekli da ne smiju preći cestu pa je krenuo dalje sa njima prema Burnicama. Zatekao je puno selo naroda, vojske i civila koji nisu imali oružja ni hrane nisu znali put za dalje, i tu je bio sve dok ih nisu ponovo zarobili.

624. Oспорavajući izjavu ovog svjedoka, odbrana je u dokaze uvrstila izjavu²²⁹ koju je 05.06.1997. godine davao Agenciji za istraživanje i dokumentaciju BiH Sektor Tuzla.

²²⁶ ²²⁶ Navedeno je potvrđeno i činjenicom prihvaćenom pod rednim brojem 37. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine, navedena činjenica potvrđuje da su tokom poslijepodneva 12. Jula ili najkasnije u večernjim satima, snage bosanskih srba počele zarobljavati veliki broj ljudi sa začelja kolone.

²²⁷ T- 42b Predočena je fotografija na kojoj svjedok prepoznaje hangar.

²²⁸ S-1 Video zapis o obilasku lica mjesta ZZ hangar Kravica.

²²⁹ OII-3 Zapisnik o uzimanju izjave od svjedoka Hasanović Hase od strane Agencije za istraživanje i dokumentaciju BiH Sektor Tuza broj: S-8/02-932/97 od 05.06.1997. godine.

U unakrsnom ispitivanju, branilac je istakao da prilikom ispitivanja od strane istražitelja MKSJ svjedok nije prepoznao skladište Kravica, misleći da je Glogova, dok u ranijim izjavama²³⁰ nije znao kako su se zvali ubijeni ni ranjeni momak, nego stoji da je izvjesni Nermin Nukić, momak iz grupe, koji je u to vrijeme imao nekih 17 godina, posmatrao navedeni događaj, koji je kasnije ispričao svjedoku. Vijeće je uvidom u materijalne dokaze ustanovilo da se ime Nukić (Rasim) Nermin (1978g.) nalazi na spisku identifikovanih i ukopanih žrtava.²³¹

625. Svjedok je na glavnom pretresu navedene razlike nastojao pojasniti na način da ostaje pri tvrdnji kako tog mladića poznaje iz školskih dana i kako zna da je on tom prilikom bio ranjen. U svakom slučaju, Vijeće primjećuje da je u dijelu u kojem govori o drugim događajima (svom bjekstvu, te djevojčici prerezanog grla), svjedok dosljedan u svojim izjavama.

626. Doslijedan je i u pogledu pretresa koji je izvršila srpska vojska za vrijeme njegovog boravka u selu Burnice, što je obrađeno u dijelu presude koji se bavi događajima od 17. i 18. jula, pa obzirom da su tokom postupka izvedeni brojni dokazi o načinu pogubljenja muškaraca u skladištu Kravica, pa detalji koje iznosi ovaj svjedok svakako predstavljaju kumulativni dokaz, zbog čega razlike na koje ukazuje branilac optuženog Mendeljeva Đurića, ne kompromituju iskaz svjedoka u cjelosti.

627. Prema riječima svjedoka S-110 ubijanje zarobljenika je trajalo 2- 3 sata, a onda se nekim džipom dovezao Borovčanin, u društvu nekog oficira, ali ubrzo su se okrenuli i otišli u pravcu Konjević polja. Dok je Borovčanin sjedio u vozilu pucanje je i dalje trajalo i svjedok nije primjetio da je pokušavao to zaustaviti. Sve se završilo bacanjem bombi sa prednje strane hangara i svjedok je u tom trenutku mislio da niko nije preživio, pa mu je bilo čudno kad je nakon svega čuo jauke i psovke koje su dopirale iz unutrašnjosti hangara, ali ipak tamo nije ulazio.

628. O ubistvima pred skladištem Kravica govorili su brojni svjedoci, a neki od učesnika su i pravosnažno presuđeni u predmetima ovog Suda.²³²

629. Tako se svjedok Nikolić Ilija, koji je u to vrijeme bio pripadnik I bataljona, sjeća da je 13. jula vidio kako je kolona ljudi dovedena i smještena u skladište ZZ Kravica. On je zajedno sa svjedokom Zoranom Erićem boravio u upravnoj zgradi u vrijeme kada je jedan od zarobljenika iz skladišta, oteo pušku nekome od prisutnih vojnika i ubio jednog od stražara, a drugi stražar je uhvatio za cijev puške i opekao se. Kasnije su formirali polukrug i pucali u tog zarobljenika koji je oteo naoružanje. Nakon toga je počela „pucnjava i kukrnjava i čulo se bacanje bombi“.

---

²³⁰ OII-4 Izjava svjedoka Hase Hasanovića data istražiteljima MKSJ 18.08.1996. godine.

²³¹ T 231 Lista ICMP – identifikovanih i ukopanih žrtava od 31.05.2011. godine (zbog obimnosti se nalazi na CD-u)

²³² Predmet Miloš Stupar i dr. broj: X.KR/-05/24

630. Svjedok Zoran Erić, navedeno također opisuje riječima: „*pucnjava je trajala cijelu noć, čule su se i detonacije. Neprekidno je trajala. Nije to bila jedna puška...a zvuk je dolazio i iz donjeg dijela hangara*“.

631. Svjedok Ilija Nikolić je u daljem izlaganju opisao da su dvije grupe policajaca bile raspoređene s lijeve i desne strane ulaza u skladište kao i da je vidio da Musliman ubija policajca na ulaznim vratima.²³³ Svjedok S-110 je u svom iskazu naveo da je Mirko Milanović počeo pucati bez naredbe, otvarajući vatru u drugi dio hangara prvi.²³⁴ Većina drugih muškaraca počeli su pucati u unutrašnjost hangara iz automatskih pušaka, pucajući na zarobljenike dok im se šaržeri nisu ispraznili pa su ih morali napuniti. Svjedok S-110 nalazio se nekoliko metara od ulaza dok je paljba trajala, te nije čuo da dolazi bilo kakva pucnjava sa stražnje strane hangara. Dalje navodi da je oko 15 do 20 Muslimana pokušalo pobjeći nakon što je Krsto ubijen. Oni su uspjeli doći do polukruga, ali su natjerani da se vrate nazad u hangar. Pucali su iz blizine, na oko 2 metra od vrata *“srjenjivanjem, kako kcji okvir se ispuca*“.

632. Vod Skelani u kojem je bio svjedok S-110 ostao je na tom mjestu do večernjih sati i po preuzimanju tijela Dragičević Krste, rečeno je da je zadatak završen i da se ide za Skelane. Prije nego su krenuli, svjedok pojašnjava da su ispred hangara došli neki ljudi koje nije poznavao od ranije, a imali su maskirne zelene uniforme i „kao neke žute kožne opasače“. Sa njima je te prilike bio starješina kojeg svjedok također nije poznavao. Sa tog mjesta vod kojem je pripadao svjedok S-110 nakratko odlazi u Bratunac, pa onda u Skelane, dok su pripadnici I i II voda iz Šekovića po njegovom sjećanju ostali još jedno vrijeme ispred hangara

633. Svjedok S-110 navodi i da su neki vojnici u crnim uniformama, za koje mu je kasnije rečeno da su “od Milana Lukića ljudi” (pet, šest, možda sedam njih) također učestvovali u ubijanju.

634. Na isti način ubistva pred hangarom opisuje i svjedok odbrane Jovičić Neđo, koji je o događajima koje je vidio pred hangarom svjedočio na ročištu zatvorenom za javnost. On opisuje da je sa lijeve strane bio autobus, a sa desne su vojnici pucali prema ulazu u hangar. Video snimak koji je sačinio Petrović, prikazuje autobus parkiran ispred skladišta nakon što je masakr počinjen.

635. Prisustvo lica u crnim uniformama, koji su poduzeli aktivno učešće u ubijanju zarobljenika potvrdio je i svjedok S-105, pripadnik Centra za obuku, koji je kritičnog dana autobusom prolazio iz pravca Bratunca pored hangara Kravice i te prilike je vidio kako 30 zarobljenih muslimana stoje poredani jedan do drugog u dva ili tri reda, a preko puta njih se nalaze vojnici u crnim uniformama koji su u jednom trenutku počeli da pucaju i svi zarobljenici su popadali.

---

²³³ Svjedok Nikolić Ilija svjedočio 23.09.2010. godine.

²³⁴ Zaštićeni svjedok S-110 saslušan na glavnom pretresu od 11.11. i 29.11.2010. godine.

636. Svjedok S-111 koji je bio u hangaru opisuje da posljednji zarobljenik koji je doveden nije mogao sjesti, pa mu je vojnik opsovao, udario ga nogom i naredio da sjedne, nakon čega je zarobljenik rekao da nema gdje, na što je vojnik ispalio rafal, a onda je počela rafalna pucnjava koja je trajala do večernih sati.

“Počelo je zapomaganje, vika, ne pucaj! Al’ kako oni pucaju digla se bugija u skladištu da ne vidiš na 6 metara. Dvoja vrata od asfaltnog puta gledano su bila otvorena, ali ja ne znam šta se dešava napolju, ja samo znam šta se dešava tamo gdje sam ja bio. To je moglo biti oko 16,00 ili 17,00 sati ljetni dan je, još je bilo toplo. Pucnjava se čula sve do mraka. Onda se čulo ispred magacina pričaju, smiju se, ja ne znam koliko je njih.”

637. Pucnjavu na zarobljenike u skladištu detaljno je opisao i preživjeli svjedok S-112 riječima:

“Dok sam bio u skladištu, oni su pucali iz svih mogućih oružja. Najprije su pucali iz pješadijskog naoružanja, automatskih pušaka. Onda bi prestali sa tim. Pucali bi nekih pola sata, zatim bi se malo odmorili, a onda bi počela nova runda pucanja, kroz prozor bi bacali ručne bombe i one su padale na oko dva do tri metra od mene. Mogao sam samo osjetiti eksploziju, detonaciju, i od posljedica iste sam bio ranjen malim gelerom.

Ljudi su počeli da vrište...bilo je strašno. Teško mi je to opisati. Tako nešto nisam vidio ni u bilo kojem filmu strave i užasa koje sam gledao. Trajalo je cijelu noć, uz kratke pauze.”

638. Osim iskazima svjedoka, prisustvo pripadnika šekovačkog odreda i odreda Skelani pred skladštem Kravica 13. jula, potvrđeno je i navodima Biltena bezbjedonosnih događaja²³⁵ u kojem se navodi da se veći dio vojno sposobnih pripadnika kolone koja je brojala oko 8.000 ljudi izvukao na prostor Konjević polja i Sandića. Dalje se jasno navodi „u akciji uništenja tih snaga angažovani su pripadnici SBP odred Šekovići i PJP Z vornik.

639. Gotovo identična formulacija se koristi i u Obavještenju²³⁶ koje je 12.07.1995. godine štabu policijskih snaga Bijeljina, Kabinetu ministra i resoru državne bezbjednosti uputio Dragomir Vasić, u kojem se navodi da odred specijalne jedinice Šekovići i prva četa PJP Zvornik kao i peta četa CJB blokiraju taj dio (rejon Konjević polja i Sandića) sa ciljem uništenja muslimanskih snaga.

640. Odbrana je putem saslušanih vještaka nastojala umanjiti značaj citirane rečenice, u smislu da pojam „uništenje“ podrazumijeva samo zarobljavanje i razoružavanje zarobljenih civila, međutim, ukoliko se navedeno sagleda u kontekstu dešavanja 12. jula, brojnih naredbi vojne komande da se spriječi bilo kakav prolaz muslimanskih snaga, te kontekst masovnih ubistava koja su uslijedila u Kravici, a

---

²³⁵ T-139 (Bilten bezbjedonosnih dokagađaja Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske broj 200 od 12.07.1995. godine).

²³⁶ T-220 Obavještenje broj: 281/95 od 12.07.1995. godine kojim načelnik Centra Dragomir Vasić izvještava pretpostavljene o kretanju kolone muškaraca iz Srebrenice.

kasnije i na drugim lokacijama, jasno je da je riječ *uništenje* u ovom Biltenu navedena u svom punom značenju, te nesumnjivo dovodi u vezi pripadnike šekovačkog odreda sa započinjanjem masovnih likvidacija u Kravici, što nesumnjivo pokazuju i izvedeni dokazi u ovom predmetu.

641. Vijeće će činjenice dokazane tokom predmetnog postupka obrazlagati prvo u odnosu na pogubljenja koja su nastavljena 13. jula uveče, a potom i ona koja su izvršena tokom narednog dana (14. jula).

B. DOLAZAK OPTUŽENIH DUŠKA JEVIĆA I MENDELJEVA ĐURIĆA SA DIJELOM I ČETE PRED HANGAR ZZ „KRAVICA“ U VEČERNJIM SATIMA 13. JULA

642. Vijeće je tokom postupka nesporno utvrdilo da su u pogubljenjima muškaraca u skladištu ZZ Kravica, počevši od večernjih sati 13. jula učestvovali pripadnici I čete Centra za obuku Jahorina, pod komandom i nadzorom optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića.

643. Prema izvedenim dokazima, dio I čete Centra za obuku Jahorina, predvođeni optuženim Duškom Jevićem i Mendeljevom Đurićem, u večernjim satima su došli pred hangar ZZ Kravica, gdje se smjenjuju sa pripadnicima II odreda šekovačke policije. Jedan dio I čete se raspoređuje duž putne komunikacije, malo dalje od hangara, što su potvrdili svjedok S-126 i S-104, koji su u večernjim satima sa pripadnicima svog voda, autobusom dovezeni nekih 200m od skladišta pred kojim su vidjeli ubijene ljude.

644. Svjedok S-104 dalje opisuje da je jedan dio pripadnika I čete izašao iz autobusa ispred hangara, dok su on i S-126 produžili dalje. Navedeno je potvrdio i svjedok S-126 koji je kao bivši pripadnik Centra saslušan na ove okolnosti potvrdio da je optuženi Đurić Mendeljev odredio ko će ostati pred hangarom, dok je svjedok sa još desetak pripadnika jedinice raspoređen nekih kilometar dalje na cesti. Na isti naćn raspored pripadnika jedinice potvrdio je i svjedok S-118, koji je te prilike bio među onima koji su se iskrcali pred hangarom.

645. Komandir voda I čete, Krstović Tomislav na fotografiji²³⁷ koja mu je prezentirana jasno oznaćava prostor pored hangara Kravice na koje su pripadnici I čete Centra za obuku došli zamijeniti pripadnike šekovaćkog odreda. Iako ovaj svjedok ne navodi decidno kojim jedinicama su pripadali oni koje su zatekli po dolasku, Vijeće je na temelju drugih dokaza koji su ranije navedeni zaključilo da su to bili upravo pripadnici šekovaćkog odreda, te da je smjena izvršena u večernjim satima,

646. Ovaj svjedok je ustvrdio da pretpostavljeni pred polazak nisu izdali neko posebno naređenje, samo su rekli da idu zamijeniti ljude koji su već tamo, kako bi se oni odmorili. Dalje pojašanjva da je po dolasku pred hangar iz unutrašnjosti istog ćuo

---

²³⁷ T-47 Fotografija hangara Kravice na kojoj je svjedok vršio pokazivanje.

jauke, galamu i psovku zatvorenih, po čemu je zaključio da je prije njihovog dolaska nad tim ljudima izvršen neki vid nasilja.

647. Svjedok S-118 opisuje da su po odlasku II odreda Šekovići, pripadnici I čete Cenra raspoređeni pred hangarom nastavili pucati u pravcu hangara sa dijela puta koji se nalazi ispred hangara, i za vrijeme dok je svjedok bio tu trajala je sporadična paljba iz automatskog naoružanja, a kasnije je čuo jednu ili dvije eksplozije bombi.

648. Svjedoci S-118, S-126 i drugi pripadnici jedinice, koji su bili raspoređeni malo dalje od hangara, mogli su sa mjesta na kojem su se nalazili da čuju jauke iz pravca hangara i poneki pucanj. Oni su prema riječima ovog svjedoka, mislili da će biti nekih napada iz šume. Svjedok odbrane Andrić Nenad²³⁸, koji je u julu 1995. godine bio pripadnik I čete PJP Zvornik, bio je raspoređen duž putne komunikacije dalje od hangara Kravica i kategoričan je u tvrdnji da mu u to vrijeme niko nije izdavao neka nezakonita naređenja, niti je naređivana likvidacija bilo koga iz grupe muslimana ukoliko se predaju na komunikaciji. Do predveče 13. jula je bilo mirno i onda je svjedok čuo jaku eksploziju od koje je jedan kolega poginuo, a on je ranjen u natkoljenicu. U vezi sa tim, svjedok je pojasnio da je za njega i druge pripadnike njegove jedinice kolona muslimana predstavljala objektivnu opasnost, jer su oni bili u proboju, dok je pozicija svjedoka i kolega bila odbrambena.

649. Prije svega, u kontekstu kredibiliteta navedenog svjedoka i njegove percepcije izlaganja događaja oko Srebrenice, značajno je ukazati na činjenicu da je u julu 1997. godine bio suspendovan 10 mjeseci sa posla jer se sumnjičio za djela oko Srebrenice, dok su prema vlastitoj izjavi druge njegove kolege bile suspendovane i za period do 2 godine.

650. Navedeno je veoma značajno, obzirom da je odbrana tokom postupka zastupala tezu kako je obezbjeđivanje komunikacije zapravo bio redovni policijski zadatak, te u njemu ne postoje bilo kakvi inkrimacijski elementi. Sa druge strane, odbrana smatra da iskazi ovih svjedoka potkrepljuju tvrdnju odbrane da pripadnici Centra za obuku Jahorina nisu znali za postojanje bilo kakvog genocidnog plana, niti su znali sve detalje zadataka koje su izvršavali, jer su im isti saopštavani po dolasku na lice mjesta. Shodno tome, stav je odbrane da se ne može tvrditi kako su optuženi ili bilo koji pripadnici Centra u vrijeme događaja u Srebrenici postupali sa genocidnom namjerom.

651. U prilog takvim navodima saslušan je svjedok odbrane Sekula Nedeljko²³⁹, koji je kao računar na minobacaču, tokom jula 1995. godine bio pripadnik policije II odreda Šekovići. Svjedok je pojasnio da je njegov odred do 11. jula bio na terenu u Srednjem, nakon čega dolazi smjena jedinica, što je za njega i kolege značilo da idu na odmor. Za to vrijeme, svjedok je kategoričan u tvrdnji da on i pripadnici jedinice nisu znali šta se

---

²³⁸ Svjedok odbrane Andrić Nenad svjedočio na glavnom pretresu od 21.04.2011. godine.

²³⁹ Svjedok odbrane svjedočio na glavnom pretresu od 21.04.2011. godine.

dešava na terenu Srebrenice, niti su upoznavani sa vojnim planovima i operacijom „Krivaja 95“, ali navedeno je Vijeće već objasnilo prilikom ocjene iskaza svjedoka S-110 u tom dijelu.

652. Tako svjedoci Petar Mitrović i Miladin Stevanović, koji su 13. jula kao pripadnici II odreda Šekovačke policije, bili raspoređeni na putnoj komunikaciji Sandići na pravcu Bratunac- Konjević polje, govore o događajima u ZZ Kravice kojem je prethodilo ubijanje srpskog vojnika. Stevanović je tako kod zadruga u toku dana viđao ljude u zelenim maskirnim uniformama, dok je Mitrović u večernjim satima imao priliku razgovarati sa jednim od tih uniformisanih lica koje mu je reklo da je dezertar, ne pojašnjavajući kojoj jedinici pripada.

653. Obojica svjedoka su potvrdili da se u vrijeme koje su proveli na obezbjeđenju putne komunikacije stalno čulo pucanje iz pješadijskog naoružanja i poneka detonacija, ali su smatrali da je dolazilo iz šume gdje se odvijala borba između VRS i pripadnika Armije BiH. Miladin Stevanović je generalno smatrao da oni obezbjeđuju putnu komunikaciju zbog zaštite srpskih civila koji su tu živjeli, dok je svjedok Mitrović smatrao da štite komunikaciju od proboja Armije BiH. Obojica svjedoka su također izjavili da vojne zadatke nisu znali unaprijed nego su ih dobijali po dolasku na lice mjesta.

(a) Pogubljenje zatvorenika u skladištu u Kravici 13. jula i prisustvo optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića

654. Svjedok S-118 detaljno opisuje da je 13. Jula bilo organizovano neko slavlje u školi u Bjelovcu, i u sumrak se okupljenima obratio optuženi Duško Jević, naredivši da se ide na zadatak. Isti svjedok dalje opisuje:

„Ponjeli smo sa sobom naoružanje i bojevu municiju, koja nam je data još na Jahorini. Bila su dva autobusa, onaj u kojem sam ja bio zaustavio se na cesti kod hangara Kravice. Po izlasku iz autobusa vidjeli smo da je tu već neka jedinica, kasnije sam saznao da je to specijalna jedinica Šekovići. Saznao sam da su unutar hangara zarobljeni civili muslimanske nacionalnosti. Nije mi poznato zašto su pucali u njih, niko nije pružao otpor. Nije se čulo ništa iz hangara u tom trenutku. Starješine su naredile da se hangar čuva, da ga niko ne napušta.“

655. Autobusom iz škole u Bjelovcu je te prilike krenuo i svjedok S-119 koji je potvrdio da je optuženi Duško Jević prije polaska rekao svima da uzmu oružje jer idu na neki policijski zadatak. Svjedok se sjeća da su te prilike neki od pripadnika jedinice ponijeli i bombe. Dolaskom pred hangar optuženi Jević i Đurić su naredili da se hangar čuva i da ga niko ne smije napustiti.

“Kasnije sam čuo da ljudi jauču i zapomažu, a nisam znao u prvom trenutku šta se dogodilo. Zatekli smo ljude iz druge jedinice, bili su kratko i otišli su. Ja nisam tu noć nikako spavao. Meni i jednom kolegi su rekli da idemo iza hangara i stražarimo, jer je skladište sa stražnje strane imalo prozore, pa je neko mogao pobjeći. Nakon nekog vremena ja sam u njivi ugledao tijelo nekog zarobljenika, iako nisam čuo pucanj. Za to vrijeme sa prednje strane se čula pucnjava u intervalima, kada bi prestala čuli bi se jauci. Nedugo potom otišli smo u kuću u blizini u kojoj smo spavali i meni je kolega rekao kad odem tamo bolje je da

stojimo iza, jer ispred ubijaju ljude.”

656. Svjedok Krstović Tomislav, je bio jedan od pripadnika Centra za obuku Jahorina i bio je među grupom pripadnika koja je pozvana 13. jula u večernjim satima da ispred hangara izvrši smjenu sa pripadnicima voda Skelani I i II odreda Šekovići. Odmah po dolasku začuo je jauke i galamu iz unutrašnjosti hangara, a nedugo potom postalo mu je jasno da su tu vršena ubistva. Ubrzo potom čuo je i pucnjeve, i on misli da su pucali pripadnici Šekovačkog odreda, pri čemu je uprkos slaboj vidljivosti primjetio da niko od pripadnika njegove jedinice nije pucao u pravcu hangara gdje su bili zarobljenici.

657. Sjeća se da je od komandira četa na licu mjesta bio prisutan Mane Đurić (optuženi Mendeljev Đurić), koji je stajao na cesti, a kasnije je došao vozač Gorana Sarića (nije siguran da li je Sarić bio u vozilu) i donio cigarete. Za vrijeme pogubljenja putem pored skladišta prolazio je ministar Tomislav Kovač, koji se samo pozdravio i bez zaustavljanja produžio dalje. Tokom unakrsnog ispitivanja tvrdio je da nije siguran da li je optuženi Goran Marković dolazio pred hangar ili je ostao u školi Bjelovac, ali je u daljem izlaganju dodao *„jeste bio, morao je biti, bili su instruktori... morao je biti... bio je.“* Pucanje je prema riječima svjedoka trajalo nekih 3-4 sata, čula se pješadijska paljba nije bila kontinuirana i bilo je eksplozija. Svjedok kategorički tvrdi da se pucalo čitavu noć, ali da su to radili pripadnici Šekovačkog odreda.

658. Vijeće nije u cjelosti moglo pokloniti vjeru iskazu svjedoka u ovom dijelu, obzirom da iz provedenih dokaza proizilazi da ubistva u hangaru Kravica jesu započeli pripadnici šekovačkog voda, ali su sa pogubljenjima nastavili pripadnici I čete Centra za obuku Jahorina. Naime, sam svjedok tvrdi da su pripadnici njegovog voda šekovački odred na prostoru ispred hangara smijenili u večernjim satima, iz razloga da *„oni mogu ići na odmor“* pa su kontradiktorne i sa aspekta vojno-polijskih poslova, apsurdne dalje tvrdnje svjedoka, kako je upravo šekovački odred ostao na tom mjestu cijelu noć i nastavio pucati u zarobljene muškarce, dok su pripadnici I čete samo posmatrali.

659. Vijeću je jasno da svjedok simptomatično i uporno tvrdi kako pripadnici njegovog voda nisu pucali, čime se zapravo štiti od samoinkriminacije. Da je zaista tako potvrđuje i činjenica da sam svjedok u daljem izlaganju kaže kako je ipak moguće da je neko iz njegove jedinice i pucao, iako to on nije primjetio, dodajući da su kasnije kružile priče da pripadnici njegove jedinice ipak jesu pucali.

660. Autobusom je istu noć pred hangar «Kravicu» dovežen i pripadnik voda Gorana Markovića, svjedok Gajić Ljubodrag, ali je sa ostatkom tog voda raspoređen na udaljenosti od oko pola kilometra dalje od hangara, duž putne komunikacije. Zadatak je bio sve koji se predaju transportovati nazad u skladište. *«Ja i ovaj Saša smo zarobili trčjicu, tj. oni su se predali mi smo ih samo ubacili u kamion i odvezli su ih dole. Ja ovog čovjeka jednog kad mi se predao, nisam ga ni legitimisao, bio je civil, bez naoružanja, samo sam čekao kamion i ubacio ga.»*

661. Prisustvo komandira vodova i četa u blizini hangara u vrijeme ubijanja zarobljenika potvrdio je i svjedok S-102, koji je na tu lokaciju prebačen autobusom.

126

Naime, on tvrdi da je sve vrijeme sa njima bio „neko od instruktora i visokih oficira, pa pretpostavljam da je Jević bio i Mane je bio, dok je Marković tu negdje cirkulisao²⁴⁰“. Ovaj svjedok je na fotografiji²⁴¹ koja mu je prezentirana označio mjesto na koje je stao autobus kojim su dovezeni pripadnici Centra za obuku negdje između 22-23,00 sata. Po izlasku iz autobusa čuo je sporadičnu pucnjavu oko hangara ali tada još uvijek nije znao ko se nalazi unutra. Sjeća se da su potom on i pripadnici njegove jedinice dobili naređenje da se po grupama dvoje- troje rasporede po putu.

662. Na prezentiranoj fotografiji svjedok je označio mjesto na kojem je te prilike stajao, ali se ne može sa sigurnošću sjetiti ko od starješina ih je rasporedio niti ko je od pripadnika jedinice stajao sa njim u grupi. U to vrijeme i dalje se čuje sporadično pucanje i eksplozija jedne ili dvije ručne bombe u objektu, iz kojeg su dopirali jauci i pomaganje. U prvi mah svjedok je mislio da se vrši zauzimanje objekta, a da se unutra nalaze pripadnici Armije BiH, nakon čega saznaje da se „Šekovljani“ povlače, nakon čega on nema saznanja koje to sve jedinice ostaju pred hangarom, odnosno nije siguran da li je još neka jedinica osim njegove bila prisutna, jer on ne bi mogao sa sigurnošću dovesti u vezu sa pucanjem bilo kojeg pripadnika svoje jedinice.

663. U daljem izlaganju svjedok pojašnjava da ne može sa sigurnošću reći da li je neko iz njegove jedinice pucao, ali je siguran da nije izdata bilo kakva naredba u tom pravcu. Međutim, Vijeće zaključuje da je njegov iskaz pristrasan u dijelu u kojem nastoji dekrimirati prisustvo pripadnika svoje jedinice, nastojeći se time zaštititi od samoinkriminacije. Međutim, u daljem nastavku svjedočenja ipak tvrdi da jeste postojalo naređenje da se puca u bilo koga ko izađe iz hangara, dodajući da je to bilo nužno, nisu znali da li su lica u hangaru naoružana ili ne. Tako dalje opisuje da je pucnjava na početku bila snažnija, a kasnije manja, dok se eksplozija uopšte ne sjeća.

664. Svjedok S-126 i S-104 koji su tokom dana 13. jula bili na putnoj komunikaciji, također primjećuju kolonu mulsimana koji su prolazili cestom prema hangaru Kravica da bi se nedugo po njihovom prolasku začula sporadična pucnjava. Istog dana u noćnim satima, pripadnici Centra za obuku, svjedoci S-104 i S-126 odlaze da vide šta se dešava i zatiču pripadnike svoje jedinice kako stoje na putu, a ispred ulaza u hangar bila je hrpa leševa u koju je te prilike pucao Ilić Zoran.

665. Dok su bili ispred hangara, svjedoka S-104 i S-126 uočio je komandir odjeljenja njihovog voda, Goran Nešković, te im je naredio da pogube dva civila koja su se tu nalazila, što su oni i učinili, na putu malo dalje od hangara.

666. Tako svjedok S-126 tvrdi da je po dolasku pred hangar vidio nekolicinu pripadnika svoje jedinice među kojima se sjeća Neškovića i jednog ćelavog visokog momka koji je bio neki fudbaler. Osim njih svjedok se sjeća još dvojice ili trojice koji su

---

²⁴⁰ Obzirom da je svjedok pred hangar dovežen u noćnim satima 13. jula pojasnio je da je optuženog Gorana Markovića vidio naredni dan, dakle 14. jula.

²⁴¹ T-96 Fotografija prezentirana svjedoku S-102 prilikom svjedočenja na glavnom pretresu dana 28.02.2011. godine.

tu bili i koji su na svjedokovo pitanje šta se dešava odgovorili „*vidite šta se dešava, nama dovode ,jude vidite šta radimo*“.

667. Vijeće primjećuje da su iskazi svjedoka S-104 i svjedoka S-126 saglasni u svim relevantnim dijelovima osim u pogledu naredbe koju im je te prilike dao Nešković, a odnosila se na lišenje života prisutnih zarobljenika, što je razumljivo obzirom da se svjedok S-126 na ovaj način štitio od samoinkriminacije, pravo da ne odgovara na pitanja u tom pravcu.

668. Svjedoci S-126 i S-104 dalje saglasno izjavjuju da se vraćaju na putnu komunikaciju gdje su i bili raspoređeni, dodajući da je ostatak noći ponovo čuo pucnjavu i eksplozije, zbog čega odlaze pred hangar i naredno jutro.

669.

(b) Dva pripadnika I čete Centra za obuku Jahorina ubacivali bombe u hangar

670. U optužnici se navodi da su lica pod nadimcima „Arkan“ i „Hercegovac“ bacali ručne bombe na zarobljenike zatočene u skladištu.

671. Navedeno je u svojoj izjavi iz istrage potvrdio svjedok S-101, identificirajući da su lica koja su bacala bombe „Arkan“ i „Hercegovac“, ali je u svom svjedočenju na glavnom pretresu promijenio iskaz u tom dijelu, tvrdeći kako mu je navedeno sugerisao istražitelj Bajro Kulovac, koji mu je rekao da su bombe bacali „specijalci Ljubomira Borovčanina“ na temelju čega je svjedok zaključio da bi to mogli biti dvojica koje je imenovao, obzirom da su inače bili „najslobodniji“ po ponašanju u jedinici.

672. Svjedok S-105 je sam imao priliku čuti kada je grupa lica među kojima je bio i izvjesni „Arkan“ govorila o ubijanjima u skladištu Kravica, između ostalog, i bacanjem ručnih bombi u unutrašnjost.

673. Vijeće na temelju provedenih dokaza nije moglo van svake razumne sumnje utvrditi da su bombe bacala lica koja su koristila nadimke „Arkan“ i „Hercegovac“ što u konačnici i nije bilo od odlučnog značaja za ispitivanje odgovornosti optuženih, jer je nesporno utvrđeno da su bombe bacali neki pripadnici I čete centra za obuku, u vrijeme dok su pred hangarom prisutni optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić.

674. Činjenica je i da forenzički dokazi van svake razumne sumnje potvrđuju, da su u skladište u kojem su se nalazili zarobljenici bacane ručne bombe, a Vijeće je na temelju drugih provedenih dokaza nesumnjivo zaključilo da su u tome učestvovali kako pripadnici šekovačkog odreda, tako i pripadnici I čete Centra za obuku Jahorina.

675. Zaštićeni svjedoci S-126 i S-104, koji su kao pripadnici Centra bili raspoređeni duž putne komunikacije na maloj udaljenosti od skladišta, potvrđuju da su se tokom noći čule detonacije bombi iz pravca skladišta, gdje su se u to vrijeme nalazili pripadnici I čete Centra za obuku, sa svojim instruktorima vodova, te optuženima Duškom

Jevićem i Mendeljevom Đurićem.

676. Tokom postupka brojni svjedoci, pripadnici I čete Centra za obuku Jahorina, opisali su uniforme koje su nosili u to vrijeme, a fotodokumentacija koja je uvrštena kao dokaz također jasno pokazuje da se radilo o maslinasto zelenim maskirnim uniformama, sa kaišem svijetlo smeđe boje i pancirnim prslukom svijetlo plave boje. Osim tog znaka raspoznavanja, prisustvo pripadnika I čete u vrijeme i na mjestu strijeljanja zarobljenika potvrdili su i neki koji su sami poduzeli aktivno učešće u radnjama privođenja i ubijanja muškaraca.

677. Optuženi Duško Jević je tokom postupka osporavao svoje prisustvo pred hangarom 13. jula, tvrdeži da je u noćnim satima tog dana, sa vozačem otišao u pravcu Zvornika, a odatle dalje u Bijeljину, pa je na okolnost alibija optuženog saslušan svjedok odbrane Velomir Gajić.

678. Međutim, Vijeće prvenstveno primjećuje da svjedok Velomir Gajić u svojim izjavama ne može sa sigurnošću da precizira vrijeme, pa tako u jednoj izjavi²⁴² opisuje da je odlazak u Zvornik bio istog dana kada je Mladić došao u Potočare i obraćao se grupi civila iza žičane ograde baze UN-a. Te prilike galamio je na Jevića, zanimalo ga je šta policija tu radi. Opisujući dalje događaje tog dana, doklazarak autobusa i transport civila, Vijeće prema drugim izvedenim dokazima zaključuje da svjedok opisuje događaje od 12. jula 1995. godine, kada je Mladić sa vojskom ušao u Potočare i kada je počela evakuacija civila, a prema kazivanju svjedoka, upravo tog dana u večernjim satima on odlazi sa optuženim za Divič prema Zvorniku. Sjeća se da je optuženi produžio dalje, i ne zna gdje je proveo noć, ali je naredno jutro dolazio u kuću svjedoka na kafu.

679. Isti svjedok u slijedećoj izjavi²⁴³ od 15.10.2009. godine tvrdi da je jedan dan (koji ne može datumski odrediti) prolazio cestom sa optuženim Duškom Jevićem, i tada su pored hangara vidjeli nekih tridesetak vojnika koji su samo stajali ispred. Tom prilikom su se inače zaustavljali duž putne komunikacije, kako bi optuženi razgovarao sa instruktorima, odnosno komandirima vodova, među kojima se sjeća Gorana Markovića, Neđe Milidragovića i Neđe Ikonića, a malo dalje, kod škole u Konjević polju bio je Duško Kusmuk. Svjedok je kasnije opovrgnuo da je vidio komandira Duška Kusmuka, koji prema provedenim dokazima i nije bio na terenu Srebrenice.

680. Svjedok u ovoj izjavi tvrdi da je tog istog dana produžio dalje za Divič, a optuženi Jević dalje za Bijeljину, gdje je živio. Obzirom da spominje kako je utovar leševa ispred hangara vidio naredni dan, Sud zaključuje da svjedok u ovoj izjavi

---

²⁴² T-28 Zapisnik o saslušanju svjedoka Velomira Gajića dat SIPA-i broj: 17-04/2-04-2-129/08 od 07.02.2008. godine.

²⁴³ T-29 Zapisnik o saslušanju svjedoka Velomira Gajića dat SIPA-i broj: 17-04/2-6-04-2-789/09 od 15.10.2009. godine.

odsustvo optuženog Jevića svjedok nastoji smjestiti dan prije odvoženja leševa iz hangara „Kravice“, dakle 13. jula.

681. Međutim, Vijeće primjećuje da zaštićeni svjedok S-102 identificira optuženog Jevića pred hangarom „Kravice“ od 22,00 ili 23,00 sati 13. jula do ranog jutra 14. jula, na način kako je to već opisano, dok ga u ranim jutarnjim satima pred hangarom identificira i svjedok S-119, kojeg je u ranim jutarnjim satima, dok je spavao na stepenicama iza skladišta, probudio upravo optuženi Duško Jević.

682. Simptomatično je i zašto optuženi Jević u vrijeme davanja svoje izjave²⁴⁴ istražiteljima MKSJ, nije niti jednom spomenuo odlazak u Bijeljino 13. jula u večernjim satima, navodeći kako se zapravo čitavu noć 13. jula odmarao u školi u Bjelovcu, a priznajući da naredno jutro jeste obišao ljude na putnoj komunikaciji, navodno ne odlazeći uopšte do hangara „Kravice“ jer je prema njegovim riječima „*Tamo bio neki incident, kcji ja nisam želio da vidim*“.

683. Dakle, optuženi odlazak u Bijeljino sa vozačem u to vrijeme nije nikako spominjao, pa imajući u vidu navedeno, te brojne navedene različitosti u iskazu svjedoka Gajić Velomira, jasno je da su oba iskaza po različitom osnovu usmjerena isključivo na izbjegavanje krivične odgovornosti optuženog za događaje koji su se desili u skladištu „Kravica“, počevši od 18,00 sati 13. jula, kada su pripadnici I čete Centra za obuku, po naredbi optuženog Duška Jevića, zamijenili pripadnike jedinice II odreda šekovačke policije, koji su već započeli sa pogubljenjima.

684. Obzirom da je optuženi izjavu davao u svojstvu osumnjičenog, imao je pravo ne odgovarati na pitanja koja ga inkriminišu, te iznijeti neku vrstu alibija, što nije učinio. Sa druge strane, svjedok Gajić Velimir je sve vrijeme boravka na terenu Srebrenice bio vozač optuženog, pa njegova pomoć u kreiranju alibija može biti rezultat kolegijalnosti, ili prijateljskog odnosa, a istovremeno i nastojanje da i sebi pruži alibi za sve događaje koji su predmet optuženja.

685. Odbrana optuženog Mendeljeva Đurića je na okolnost alibija saslušala svjedokinju Vidović Smilju, čiji suprug je u julu 1995. Godine imao autopraonicu u Bijeljino, u koju je navraćala vojska i policija. Svjedokinja se sjeća da je jedan dan nakon 13. jula, kada se slavi Petrovdan, optuženi Mendeljev svratio u njenu radnju. Te prilike je rekao svjedokinji „*mcji indjanci i ja smo dobili zadatak da čuvamo UNPROFOR*“ pričao je i o iseljavanju civila, žena i djece. Sjeća se da je u to vrijeme bio „*zncjav, neuredan, neobr.jan*“ i rekao je da je samo došao da se okupa i presvuče i ide nazad.

686. Obzirom da svjedokinja nije mogla da precizira da li se navedeni susret desio 14., 15. ili 16. jula, a da provedeni dokazi jasno ukazuju na prisustvo optuženog Đurića pred hangarom 13. i 14. jula, te u pretresu terena 17. i 18. jula, Vijeće ne nalazi da je

---

²⁴⁴ T- 221 Transkript razgovora Jean Gangona sa Duškom Jevićem od 18.10.2000. godine

svjedokinja ovakvim iskazom ponudila adekvatan alibi optuženom za bilo koji od relevantnih datuma.

687. Dakle, Tužilaštvo je tokom postupka van svake razumne sumnje dokazalo da su pogubljenja u skladištu Kravica počevši od večernjih sati 13. jula nastavili pripadnici I čete, po naredbi i nadzorom optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića.

C. LIKVIDACIJA VIŠE DESETINA ZAROBLJENIH TOKOM 14. JULA

688. Kao što je već rečeno, dokazi izvedeni tokom postupka ukazuju da su pripadnici Centra za obuku pred skladište Kravica došli u večernjim satima (oko 18,00h) 13. jula, gdje su nastavili sa ubistvima zarobljenika, koje su započeli pripadnici Šekovačkog odreda.

689. Ubijanje manjih i većih²⁴⁵ grupa zarobljenika je trajalo do jutarnjih sati 14. jula, kada pred skladište dolazi svjedok Jovan Nikolić, u društvu sa Draganom Mirkovićem i Ljubkom Ilićem, kojom prilikom prisustvuje strijeljanju jednog broja civila dovedenih iz pravca Sandića. Prema njegovim riječima strijeljanje su vršili „vojnici u maskirnim vojnim kombinezonima“ kojom prilikom je iz unutrašnjosti hangara čuo jauke i kuknjavu.

690. Svjedok S-102 koji je bio pred hangarom ujutru 14. jula tvrdi da je vršeno pozivanje ljudi koji su izlazili iz hangara i bili okupljeni na platou ispred. Po njegovoj procjeni bilo ih je oko 100, a neki od njih su bili ranjeni. Pripadnici jedinice su ih pozivali, govorili da im neče ništa, a kad su izašli dali su im i vode, i onda im je naređeno da stanu u četiri vrste. Istovremeno, grupa od 30 pripadnika jedinice u kojoj je bio i svjedok poredala se duž ceste koja gleda prema ulazu u hangar. Ispred formiranog stroja je u par navrata prošao optuženi Duško Jević.

691. Iako dalje u svom svjedočenju nastoji da ne inkriminira sebe, a ni optužene, tvrdeći da je bio u strahu i da se ne sjeća ko je naredio postrojavanje, svjedok ostaje pri tvrdnji da je u blizini stajao Jević i da se neko od instruktora morao brinuti o postrojavanju, jer je disciplina u jedinici bila takva da se ovakva vrsta zadatka nije mogla izvršiti bez znanja nadređenih.

“Ja nisam znao zašto se mi postrojavamo do samog čina. Ljudi koji su izlazili iz skladišta nisu bili naoružani, ali toliko ih je bilo da su nas mogli razoružati da su krenuli. Ja sam postao svjestan da će uslijediti pogubljenje, ali moja odluka od samog momenta kada sam prešao Drinu je da što prije napustim...znači da ne učestvujem...ako me pitate za taj momenat...da ne učestvujem u ubijanju. Nisam ništa smislio, jednostavno nisam pucao. Držao sam pušku uperenu prema

---

²⁴⁵ Na putnoj komunikaciji je bio raspoređen i svjedok S-105, kojeg je komandir voda Neđo Milidragović zajedno sa nekolicinom drugih pripadnika rasporedio na jednoj oštroj krivini, nakon čega je naišla grupa muslimanskih muškaraca u dugoj koloni (prema njegovoj procjeni bilo ih je oko 100).

objektu, svi su tako stajali,. Oni su bili okrenuti prema cesti u čučućem položaju, gledali su prema zemlji.”

“Pored mene u stroju je stajao Božidar Kuvelja i Dragan Nešković, njima je poznato da ja nisam pucao. To znaju svi koji su stajali sa nama. Mislim da je u stroju sa nama bio i momak kojeg su zvali Crnogorac.”

“Kasnije je neki dobrovoljac iz Krajine ušao među leševe da vidi ima li preživjelih, pa je ispucao dva ili tri metka u ljude za koje je pretpostavljao da su još živi.”

692. Kao što nije nije primjetio ko od instruktora je formirao streljački vod, svjedok tako tvrdi i da niko od prisutnih nije dao naredbu da se puca, tvrdeći da je samo u jednom trenutku oko sebe čuo pucanje, što je suprotno navodima iz izjave koju je dao u istrazi, a u kojoj tvrdi da se nakon postrojavanja na cesti jasno čula naredba „*Napunite oružje!*“ pa Vijeće nalazi logičnim da je nakon takve naredbe uslijedila i naredba za pucanje u zarobljenike, poredane ispred stroja.

693. Dakle, Vijeće nije moglo pokloniti vjeru svjedoku u ovom dijelu iskaza sa glavnog pretresa, jer je očigledno da se svih drugih detalja sjeća jako dobro, dok o veoma relevantnom pitanju daje neodređen odgovor, čime iz događaja koji je predmet optužnice svjesno izostavlja neposredno nadređene, konkretno optuženog Duška Jevića i tadašnjeg komandira voda, Neđu Milidragovića, kao naredbodavce pogubljenja, što je protivno ostalim izvedenim dokazima, koji nesumnjivo ukazuju da su oni i u pogubljenjima 14. jula poduzeli aktivno učešće, na način kako će to biti obrazloženo u dijelu presude koji slijedi.

694. Poslije izvjesnog vremena leševi su tovareni u kamione i odvoženi. Nije siguran da li je za odvoženje leševa bio angažovan jedan ili dva kamiona, i jedan bager. Kasnije tokom dana dovedena je jedna grupa od tri čovjeka iz pravca iza hangara, ali njih su pogubili pripadnici drugih formacija koje su bile na tom lokalitetu. Nakon toga, spavali su u kući koja se nalazi u blizini i sa njim su gotovo uvijek tu bili „Crnogorac“ i Kuvelja.

695. Svjedok S-101, koji je bio prisutan sve vrijeme pogubljenja zarobljenika pred hangarom Kravice, također potvrđuje da je te prilike je sa njima bio instruktor kojeg su poznavali kao „Neđo od Zvornika“ On se obraćao zarobljenicima govoreći im da će biti razmijenjeni.

696. Svjedok S-101 detaljno opisuje da je Neđo iz Zvornika pozivao ljude da izađu iz hangara. ali nije vidio šta se dešavalo nakon toga jer je bio u kući koja se nalazila u blizini, svjedok je kasnije dodao i da je tih dana često odlazio do oca i uvijek je tražio odobrenje od „Arkana“ koji im je na tom zadatku bio nadređeni. Ta dva dana sa svjedokom su bili „Hercegovac“, izvjesni Siniša iz Tuzle, Simo sa Alipašinog, jedan momak sa Sokoca i „Mrčo“ iz Crne gore.

697. Vijeće je na temelju izvedenih dokaza ustanovilo da je lice koje su pripadnici jedinice međusobno prozvali „Neđo od Zvornika“ zapravo komandir voda Neđo Milidragović, što prvenstveno proizilazi iz iskaza svjedoka Krstović Tomislava, koji je

kao i Milidragović u to vrijeme često odlazio u Zvornik u posjetu porodici koja je tamo boravila, i tvrdi da je on išao svojim vozilom dok je Neđo koristio transporter, što su primjetili i neki pripadnici I čete Centra za obuku, među kojima je bio i svjedok S-101, koji pojašnjava da je ovaj nadimak upravo i dodjeljen jednom od instruktora, jer je veoma često transporterom odlazio u Zvornik.

698. Prije pogubljenja 14. jula svjedok S-101 je sa pobrojanim licima bio u kući, da bi oko 4 ili 5 sati ujutru po njih došli „Arkan“ i „Hercegovac.“ Došli su pred hangar gdje su vidjeli leševe. Ljudi koji su radili na utovaru leševa su neke ubacivali ručno, a bio je angažovan i utovarivač. Vidio je da su leševe odvozili u pravcu Bratunca, ali nije znao tačnu lokaciju.

699. Kasnije, dok su ponovo sjedili u kući, neko od ljudi koji su utovarivali leševe zvao je upomoć, rekavši da je neko od zarobljenika preživio i da je pretrčao rijeku i otišao u kukuruzište koje se nalazilo iza hangara²⁴⁶ Svjedok S-101 nije siguran šta se desilo nakon toga, ali zna da su iz kuće otišli „Hercegovac“ i Simo, nakon čega su se čuli pucnji. Ne zna da li su oni te prilike pucali i da li su oni ubili zarobljenike koji su bježali.

700. Preživjeli koji se krio u kukuruzištu je bio svjedok S-112 koji opisuje kako je nakon masovne egzekucije zarobljenika uspio pobjeći kroz prozor hangara i sakriti se u kukuruzište. Tom prilikom je iza hangara vidio tijela dvojice muškaraca koji su kao on nastojali pobjeći ali im nije uspelo. Njega su te prilike također uočili srpski vojnici i tada su u njega ispalili jedan metak pa se pravio da je mrtav. Rana je bila prostrelna pa je ostao živ i pobjegao. Svjedoka S-112 je na njivi iza skladišta primjetio i svjedok S-119, koji je bio zadužen za čuvanje straže, da neko iz hangara ne bi pobjegao kroz prozore koji se nalaze sa stražnje strane. Bilo mu je čudno kako je navedeno lice ležalo tu ubijeno iako on nije prethodno vidio da neko bježi, niti je čuo pucanj.

701. Nakon izvršenih ubistava svjedok S-101 je imao priliku vidjeti da su pred hangar dolazili mještani među kojima je prepoznao „Joleta“ a vidio je i optuženog Neđu Ikonića, i oni su se te prilike svađali sa „Arkanom“ i Neđom od Zvornika – bilo je vezano za način ubijanja i govorilo se „*zašto se to dešava u Kravici*“. Svađa je bila veoma oštra, razmjenjivali su psovke a Neđo Milidragović je „*čak i nož potezao*“, međutim, u tom trenutku se prema riječima svjedoka „*ništa nije moglo promijeniti*“

702. Vijeće na temelju iskaza navedenog svjedoka nije moglo van svake razumne sumnje zaključiti da je do navedenog incidenta i došlo.

703. Naime, tokom postupka je nesporno utvrđeno da je nakon pogubljenja 14. jula, optuženi Neđo Ikonić, sa svojim vozačem prolazio pored hangara Kravice, za vrijeme dok je trajao utovar leševa. Tom prilikom optuženi je izašao iz vozila i razgovarao sa nekim od komandira vodova koje je zatekao te prilike. Međutim, svjedok Siniša

---

²⁴⁶ Snimak obilaska lica mjesta uložen kao dokaz Suda broj S-1.

Renovica, koji je bio sa optuženim Ikonićem te prilike, niti bilo ko od drugih svjedoka, ne potvrđuje da je došlo do bilo kakvog incidenta ili svađe među instruktorima, na način kako to opisuje svjedok S-101. Osim toga, Vijeće primjećuje da je pogubljenje zarobljenika do tada već završeno, pa ne nalazi logičnim da bi optuženi Neđo Ikonić izražavao neslaganje sa ubijanjem zarobljenika koje je već završeno, niti bi ulazio u sukob sa kolegama koji su prisutni pred hangarom, obzirom da navedeni lokalitet i nije u zoni odgovornosti II čete.

704. Svjedok Zoran Erić, koji je bio prisutan pred hangarom 14. jula u jutarnjim satima opisuje incident u kojem su dva vojnika namjeravala pretući svjedoka Jovana Nikolića, tadašnjeg direktora ZZ Kravica, pa se on u strahu sakrio iza jednog drveta. Navedeno u svom svjedočenju izbjegava navesti svjedok Jovan Nikolić, pa imajući u vidu da ostali saslušani svjedoci ne spominju bilo kakav incident ili svađu među pripadnicima jedinice koji se nalaze ispred hangara, navodi svjedoka S-101 u tom pravcu su potpuno neutemeljeni.

705. Svjedok S-102 se i sam u kasnijem izlaganju, prilikom predočavanja izjave iz istrage sjetio da je zapravo komandir voda, Neđo Milidragović, pozivao ranjenike da izađu iz hangara, nakon čega je samo optuženi Duško Jević mogao narediti da im se donese vode, a onda su on i Neđo Milidragović²⁴⁷ postrojavali jedinicu koja će vršiti pogubljenja. Dodao je i da su te prilike sa njima u stroj stali neki ljudi koji su bili u blizini, ali po mišljenju svjedoka nisu bili pripadnici jedinice, odnosno nisu bili pod komandom optuženog Jevića. Optuženi Goran Marković²⁴⁸ je malo prije opisanog događaja bio tu, ali ne vjeruje da je bio prisutan za vrijeme pogubljenja, kao ni optuženi Mendeljev Đurić, kojeg oslovljava kao „Mane“.

706. Obzirom da drugi provedeni dokazi potvrđuju prisustvo optuženog Menedeljeva Đurića u vrijeme pogubljenja pred skladištem „Kravica“ u noćnim satima 13. jula, što je u direktnom ispitivanju potvrdio i sam svjedok S-102, Vijeće zaključuje da svjedok u pogledu nesigurnosti u prisustvo optuženog Đurića misli na pogubljenja koja su se desila 14. jula. Dakle, on se ne sjeća da li je i tog dana u vrijeme egzekucije optuženi „Mane“ bio prisutan, pri čemu ničim ne dovodi u sumnju ranije obrazloženi zaključak Vijeća da su pripadnici Centra 13. jula u večernjim satima po naredbi Mendeljeva Đurića i Duška Jevića, autobusima doveženi na lokalitet Kravice.

707. Svjedok S-102 tvrdi da se strijeljanje zarobljenika desilo par dana prije njegovog ranjavanja, što se prema medicinskoj dokumentaciji uloženoj desilo 15. jula. Međutim, obzirom da je i sam pojasnio kako ne može sa preciznošću odrediti datume²⁴⁹, te da se događaj koji činjenično opisuje na osnovu drugih provedenih

---

²⁴⁷ Svjedok S-102 je na fotografijama prezentiranim tokom ispitivanja u istrazi ovog instruktora označio kao „instruktor A“

²⁴⁸ Svjedok S-102 je na fotografijama prezentiranim tokom ispitivanja u istrazi ovog instruktora označio kao „instruktor B“

²⁴⁹ Svjedok je tokom svjedočenja pojasnio „Zbog stanja u kojem sam se nalazio ne mogu sve da složim hronološki i datumski.“

dokaza desio 14. jula, Vijeće nalazi da svjedokovo pogrešno označavanje vremena ne utiče na autentičnost i vjerodostojnost iskaza kao cjeline.

708. Opisujući događaj u cjelini te navodeći imena ljudi sa kojima je stajao u stroju, svjedok S-102 je samo potvrdio zaključak koji je Vijeće izvelo na temelju iskaza drugih saslušanih svjedoka I čete, da je u navedenom pogubljenju zasigurno učestvovao vod Neđe Milidragovića u kojem su bili svjedok S-102, Božidar Kuvelja, Dragan Nešković i lice po nadimku „Crnogorac“,²⁵⁰ što je potvrdio i svjedok S-119, koji je lično vidio Kuvelju kada je pucao i koji misli da je te prilike bio prisutan i optuženi Duško Jević.

709. Svjedok S-118 detaljno opisuje kako su tokom noći 13. Jula odmarali u kući koja se nalazi blizu hangara, a kada je svanulo došao je komandir voda Neđo, pozivajući njega i prisutne da izađu i postroje se na cesti, onda je pozivao ranjenike iz hangara.

“Govorio je da je ono što se desilo greška i da nije trebalo da se desi, i onda su zarobljenici počeli izlaziti. Neki su izlazili uz pomoć drugih, pretpostavljam da su bili ranjeni. Izlazili su na otvoreni prostor ispred hangara²⁵¹ To je trajalo neko vrijeme, u svakom slučaju više od pola sata. Neko je dovukao puškomitraljez i Neđo je pitao zna li neko njime da rukuje. Za to vrijeme mi smo stajali na putu. Ja nisam bio spreman pucati i nisam pucao.

Zarobljeni su tražili vode i neko od pripadnika jedinice im je donio. Vidio sam početak strijeljanja, okrenuo sam se, nisam gledao dalje. Strijelano je oko 25-30 zarobljenika.”

710. Svjedok S-118 tvrdi da je nakon toga krenuo odvoz leševa, kojom prilikom nije primjetio bilo koga od optuženih. Dodaje i da se ne sjeća da je tog dana vidio optuženog Duška Jevića u blizini hangara, ni u vrijeme ubijanja ni nakon toga.

711. Strijeljanje ove grupe zarobljenika koje je Neđo pozivao iz hangara, potvrdio je svjedok S-119, koji je dovežen pred sklaidšte autobusom 13. jula uveče, a bio je prisutan i naredni dan. On tvrdi:

“Dok smo bili iza kuće čuli su se pucnji iz oružja i eksplozije bombi. Meni je bilo jasno da ubijaju te ljude. Tog dana sjećam se da su dovoženi muškarci iz pravca Konjević polja, tamo su bili pripadnici naše II čete, ali nisam siguran da li su oni dovodili. To je bilo u više navrata. Grupe su brojale 50-100 ljudi. Zadnja takva grupa je dovedena u večernjim satima. Jedan dio mog voda je bio postrojen na putu. Kada bi krenuli da ubijaju, ja bih se trudio da to ne gledam. Tog jutra sam od starješina vidio Neđu, sjećam se da sam u jednom trenutku vidio i Mendeljeva, ali ne znam tačno kada... ne mogu da ga povežem sa nekim konkretnim događajem... ali sjećam se da je bio. Sjećam se i Jevića da je bio.”

---

²⁵⁰ Navedeno lice je pravosnažno presuđeno pred Sudom BiH, kojom prilikom je utvrđeno da je krivično djelo počinio kao pripadnik I čete 2. voda kojim je komandovao Neđo Milidragović.

²⁵¹ Svjedok je navedenu lokaciju označio na fotografiji uloženoj kao dokaz T-219-4

712. Obzirom da je 13. jula bio očevidac pogubljenja u ZZ Kravica, svjedok Jovan Nikolić isto večer po povratku u Bratunac, o svemu što je vidio obaviještava Dragana Nikolića, sa kojim ponovo odlazi do Kravice u jutarnjim satima 14. jula.

713. Tog dana je svjedok Jovan Nikolić ponovo primjetio da iz kolone Sandića dolazi kolona muškaraca raznoliko obučanih (neki su imali civilna neki vojna odijela). Prisustvovao je kasnije strijeljanju te grupe, na način da je muškarcima prvo naredeno da legnu a onda je po njima pucano. Sve navedeno potvrdio je i sam svjedok Zoran Erić²⁵² koji je prisustvovao svim opisanim događajima i koji je učestvovao u pokrivanju leševa sijenom.

714. Svjedok Zoran Erić je u svom svjedočenju također potvrdio da su zarobljenici iz hangara pozivani megafonom, i da je postrojavanje jedinice vršeno putem megafona, tako da je jasno mogao čuti i kada je izdata naredba „pali!“. Lice koje se obraćalo putem megafona je bilo na cesti- asfaltiranom dijelu ispred skladišta.

715. Megafon je u obraćanju pripadnicima jedinice, prema riječima svjedoka S-123, koristio i optuženi Duško Jević, kada se nakon pretresa terena 17. i 18. jula obraćao pripadnicima Centra, naređujući im da povežu sve muškarce zarobljene prilikom pretresa i okupljene na livadi u blizini Pervana.

716. Svjedok Nikolić detaljno opisuje i kako su u egzekuciji pojedinaca učestvovala dvojica vojnika na način da je jedan „vakcinisao“ a drugi „ovjeravao“. Nije znao u to vrijeme kojim jedinicama su pripadala navedena lica, imala su fantomke na glavi, a po njihovim postupcima zaključio je da su neka paravojska. Svjedok Zoran Erić također tvrdi da su u pogubljenjima, a kasnije u prekrivanju leševa učestvovali upravo ovi vojnici sa fantomkama. Tvrdi i da je te prilike vidio između 500-1500 leševa ubijenih.

717. Obzirom da navedeni svjedoci veoma detaljno opisuju događaje pred Kravicom 14. jula, Vijeće zaključuje da neke od detalja, poput činjenice da su vojnici nosili „fantomke“ očigledno navode u cilju dezavuisanja Vijeća, obzirom da niti jedan drugi provedeni dokaz ne potvrđuje iskaze svjedoka u tom dijelu. Nasuprot tome, način likvidacije dovedenih grupa zarobljenika, koje opisuje svjedok, te „ovjeravanje“ već ubijenih, potkrepljuju drugi provedeni dokazi.

718. Tako svjedok S-111 koji je preživio strijeljanje 13. jula, tvrdi da su naredni dan u ranim jutarnjim satima ranjenici dozivali iz unutrašnjosti hangara, a ovi s vana su zvali ranjenike da izađu i da se prijave u njihovu vojsku i neki su se javili. Nakon toga se čuo zvuk kamiona i više se ništa nije čulo. Ranjenike su te prilike pobili, a zdrave su prevezli kamionima. To mu je poznato jer je te prilike izašao Ćosić Teufik, koji je kasnije otišao u Karakaj.

---

²⁵² Svjedok Zoran Erić svjedočio na pretresu od 14.10.2010. godine.

719. Navedeno je potvrdio svjedok S-101 koji navodi da je „Neđo od „Zvornika“²⁵³ dozivao ranjenike da izađu iz hangara govoreći da se ne boje, da će uskoro doći kamioni i da će biti razmjenjeni. Svjedok u daljem izlaganju navodi „u to vrijeme kada ih je počeo dozivati, ja odlazim po vodu i kafu“, što u konačnici ne dovodi u pitanje zaključak da je navedeno lice zaista pozivalo ranjenike da izađu iz hangara. Navedeno potvrđuju i drugi saslušani svjedoci, a Vijeće primjećuje da svjedok na ovaj način nastoji sebe udaljiti sa lica mjesta gdje su vršene egzekucije, čime se zapravo štiti od samoinkriminacije.

720. Osim što potvrđuje prisustvo komandira voda Neđe Milidragovića u vrijeme pozivanja preživjelih iz hangara, svjedok S-101 u daljem izlaganju tvrdi:

“Ja sam često bio odsutan ta dva dana, ali sam sa mjesta na kojem sam se nalazio mogao čuti pucnjeve. Kada sam ja odlazio, tamo su ostajali samo pripadnici naše jedinice. Ja odlazim do kuće koja je u blizini, trebalo mi je desetak minuta pješice. Zadržao sam se oko sat vremena i vraćam se nazad noseći vodu u kanisteru i kafu u kesi. Po dolasku zatičem tijela po betonskom dijelu ispred skladišta. Ja nisam vidio kada su ubijali, ja sam samo rekao da je Neđo dozivao i rekao im da se postroje“

721. Preživjeli svjedok S-111 dalje opisuje da su tada još neki od ranjenih dozivali pa su vojnici ušli u hangar opsovali im i ispalili u njih rafal. Kasnije tokom dana svjedok je čuo mašine na koje su utovarali leševe isored skladišta, a čuo je i kad je neko lice naređivalo da se mrtvi pokriju sijenom i da se opere asfalt. Tokom noći nije bilo nikoga ispred čak su i leševi bili očišćeni pa su svjedok i izvjesni Ramiz Muškić krenuli da bježe, ali su primjetili nekog vojnika na cesti koji je vikao da stanu. Međutim, kada su nastavili da bježe, nije pucao. Svjedok se sjeća da je iza njih u skladištu ostao živ jedan momak iz Lolića ali su nakon izvjesnog vremena čuli pucnjavu u hangaru i zaključili da je ubijen, jer ga više nisu vidjeli.

722. U jutarnjim satima 14. jula svjedok S-126 odlazi sa mjesta na kojem je stajao, pa dolaskom pred hangar vidi pripadnike svoje jedinice i veliki broj leševa ispred vrata hangara. „Bilo je strašno to vidjeti, to je bila gomila leševa, kcji su virili iz ulaza zgrade, a duž puta su bili pripadnici mcje jedinice“. Među njima svjedok je prepoznao komandira Neškovića, koji je izdavao naređenja prisutnima, zatim Crnogorca, i neke druge momke koji su samo hodali duž ceste. U tom trenutku nije vidio nikoga od starješina odnosno optuženih.

723. Dakle, navedeni svjedoci potvrđuju da je likvidacijama grupa zarobljenika dovođenih tokom 14. jula rukovodio komandir voda Neđo Milidragović, a izvršavali su ih pripadnici I čete centra za obuku Jahorina, koji su pred skladište i oko njega, došli po naredbi optuženog Duška Jevića.

724. Na temelju provedenih dokaza Vijeće je zaključilo i da su optuženi Mendeljev Đurić i Duško Jević nesumnjivo bili prisutni na navedenom lokalitetu, odnosno isti se po

---

²⁵³ Tokom postupka je utvrđeno da je navedeni nadimak imao komandir voda I čete Neđo Milidragović.

dolasku u večernjim satima 13. jula nikako nisu udaljavali sa lokaliteta skladišta Kravice, te su sva pogubljenja, počevši od noćnih sati tog dana, pa do ukopvanja leševa 14. jula, prošla pod njihovim nadzorom i kontrolom.

D. UČESTVOVANJE DOBROVOLJACA U LIKVIDACIJAMA U SKLADIŠTU ZZ KRAVICA 13. JULA

725. Optuženima se stavljalo na teret i da su za ubijanja muškaraca u ZZ Kravica pozivani dobrovoljci iz I čete, što Vijeće ne nalazi dokazanim van svake razumne sumnje, jer niko od saslušanih svjedoka ne potkrepljuje navode optužnice u tom pravcu.

726. Naime, prema provedenim dokazima optuženi su tokom 13. i 14. jula naređivali i nadzirali pogubljenja koja su vršili pripadnici I čete pred skladištem ZZ Kravica, pa se ukazuje nelogičnom tvrdnja optužbe da su istovremeno pozivali dobrovoljce za likvidacije.

727. Drugim riječima, optuženi su kao nadređeni pripadnicima I čete Centra za obuku naredili izvršenje ubistava, te nije ni bio potrebe da za izvršenje ovakvog zadatka pozivaju bilo kakve „dobrovoljce“.

728. U svakom slučaju, optuženi jesu bili prisutni pred hangarom pa dolazak pripadnika jedinice koji nisu prvobitno raspoređeni ispred skladišta Kravica i koji su učestvovali u ubistvima nije posebna okolnost koja u sebi sadrži posebnu kriminalnu količinu već da je u pitanju organizacija ubistava primjerena trenutnoj situaciji u to vrijeme. Vijeće je utvrdilo da se radi o dvije grupe takvih lica. Jednu grupu su činili pripadnici I čete koji su došli po pozivu Neđe Milidragovića a drugu grupu su činili pripadnici I čete raspoređeni dalje od skladišta Kravice koji su tokom noći čuli pucnjavu i koje je zanimalo šta se dešava pred hangarom.

729. Optuženi su vršili nadzor nad svim pripadnicima I čete koji su učestvovali u pogubljenjima, pa nije ni bitno da li su im to neposredno naredili ili su se saglasili sa njihovim učešćem u ubijanjima, jer su svi pripadnici I čete bili pod neposrednom ingerencijom optuženih.

730. Neki od svjedoka tvrde da su „dobrovoljce“ pozivali komandiri vodova, među kojima se najviše isticao komandir voda Neđo Milidragović.

731. Navedeno je detaljno opisao svjedok S-105, koji je za vrijeme boravka na putnoj komunikaciji, mogao čuti eksplozije i pucnjavu i te noći je iznad puta prema bazi Bjelovac primjetio grupu od oko 5 ljudi iza kojih je išao instruktor Neđo Milidragović. On je te prilike rekao Aci da povede sa sobom svjedoka S-105 da i on nekoga ubije, na što se svjedok povukao dok nisu otišli.

732. Među licima koja su te prilike bila u društvu Milidragovića svjedok S-105 je prepoznao neke pripadnike jedinice kao što su Aca Golijanin, odnosno lica pod nadimkom „Arkan“ „Brzi“ i „Aleksa“. Misli da je bilo oko 24,00 sata kada su naišli i pričali

su kako su ubijali u hangaru i ubacivali bombe. To je bilo kao neko hvalisanje, najviše između Ace i „Arkana“ koji su međusobno komentarisali „*Jesi vidio kad si bacio bombu? Jesi vidio kako onaj bježi iz hangara? Kako je svjedok zaključio iz priče, zarobljenike je prethodno pobila neka druga jedinica, a pripadnici I čete su ubacivali bombe. Ubijanjima zarobljenika hvalio se i sam Neđo Milidragović koji je rekao „Boga ti kad puknem iz tetejca pola glave mu odnesem“.*

733. Kasnije su se u pričama isticale osobe koje su kritične prilike učestvovala u ubistvima zarobljenih muslimana i među njima su bili oni koje je svjedok vidio kritične noći, a pričalo se tada i o ranjenima koje je ubio „Crnogorac“.

734. Dakle, Vijeće na temelju iskaza ovog svjedoka, nalazi dokazanim da su pojedina lica iz I čete, na poziv komandira voda Neđe Milidragovića otišli pred hangar Kravica, gdje su očigledno učestvovali u ubijanju zarobljenika, što i sami opisuju u međusobnim razgovorima. Vijeće nalazi dokazanim i da su u to vrijeme optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić pred hangarom gdje nadziru ubijanje zarobljenika, pa im navedeno nikako nije moglo ostati nepoznato, a što je Vijeće cijeno u kontesktu konačnog doprinosa optuženih realizaciji genocidnog plana.

735. Nema sumnje, da je smrt svih ubijenih u skladištu Kravice bila nasilna i da je nastupila kao posljedica djelovanja vatrenim oružjem pripadnika II odreda Šekovići, a kasnije i pripadnika I čete Centra za obuku Jahorina, pri čemu su oni, kao i oni koji su im naredili da učestvuju u pogubljenjima, postupali sa direktnim umišljajem.

736. Dakle, optuženi su znali da će zbog njihovih radnji nastupiti smrt muškaraca iz Srebrenice, prema kojima pripadnici I čete poduzimaju radnje djelovanja iz vatrene oružja, pri čemu optuženi niti jednog trenutka ne odstupaju od date naredbe, pa nema sumnje da su to i htjeli.

737. Na ovaj način optuženi su dali najznačajniji doprinos realizaciji genocidnog plana, te su kao pomagači ostvarili obilježja inkriminacije iz tačke a) stav 1. člana 172. KZ BiH.

738. Zbog činjenice da su neki od zarobljenika iz skladišta preživjeli, o čemu svjedoče u svojim potresnim iskazima, neminovno je da su optuženi ostvarili i obilježja inkriminacije iz tačke b) istog stava istog člana KZ BiH, jer su muškarci uslijed torture kojoj su bili izloženi, tokom odvajanja od svojih porodica, zarobljavanja, držanja u nehumanim uslovima i brutalnog masovnog pogubljenja koje su pukim slučajem doživjeli, zasigurno imali teške tjelesne ili duševne povrede, koje su prema njihovim izjavama do danas ostavile značajan trag. Na osnovu toga, opravdano je zaključiti da su preživljene traume poput ovih zasigurno onemogućile ove muškarce da vode normalan i konstruktivan život.

E. “SITUACIONA” UBISTVA ZAROBLJENIKA DUŽ PUTNE KOMUNIKACIJE TOKOM 13. JULA

739. Optužnica je optuženima Dušku Jeviću, Mendeljevu Đuriću i Neđi Ikoniću, u ovom dijelu stavljala na teret situaciona ubistva koja se tokom 13. jula dešavaju duž putne komunikacije (*ubistvo 5-7 zarobljenika, kcja je počinio pripadnik voda I čete*

Dragan Crnogorac, zatim ubistva 15-20 zarobljenika kcja je naredio Aleksandar Aco Goljanin, te ubistva kcja su počinili komandiri vodova II čete, Siniša Renovica i lice zv. „Brko“).

740. Vijeće je na temelju provedenih dokaza zaključilo da se za vrijeme likvidacije zarobljenika u hangaru Kravica tokom noći 13. jula, duž putne komunikacije, dešavaju sporadična ubistva zarobljenika. Međutim, prvenstveno je potrebno napraviti razliku između ubistava u kojima učestvuju pripadnici I čete, i onih u kojima učestvuju pripadnici II čete.

(a) ubistvo 5-7 zarobljenika koje je počinio pripadnik voda I čete, Dragan Crnogorac

741. Tokom postupka Tužilaštvo nije nesporno dokazalo da je pripadnik I čete, Dragan Crnogorac, na lokaciji duž putne komunikacije pogubio između 5-7 zarobljenika.

742. Na ovu okolnost svjedočio je samo svjedok S-105 koji je u toku noći čuo jauke muškaraca, pa je sa mjesta na kojem se nalazio odlučio otići do krivine gdje je vidio nekolicinu ranjenika koji su ležali na zemlji, a iznad njih su stajali pripadnici njegove jedinice među kojima je prepoznao izvjesnog Crnogorca.

743. Ljudi su bili zamotani ali vidjela se krv, nekome na glavi nekome na nogama, u svakom slučaju svjedok je pretostavio da se radi o grupi muslimana iz kolone, čak mu se učinilo da je jedan od njih bio uniformisan. Jedan od zarobljenika je povikao *“može li neko da mi pomjeri nogu”* što je svjedok učinio, na što je Crnogorac burno reagovao, te psujući počeo da puca prvo u njega a onda i u ostale zarobljenike. Svjedok je tada počeo da bježi i u pozadini je čuo kako galame oni koje Crnogorac nije još upucao. Nakon toga vratio se na mjesto duž putne komunikacije na kojoj je bio raspoređen i pripadniku svog voda, Golijanu, rekao šta je vidio. Tu istu noć čula se pucnjava i eksplozije iz pravca hangara ali tamo nije odlazio. Koliko mu je poznato pred hangarom su bila dva voda njegove jedinice.

744. Svjedok je u daljem izlaganju pojasnio da je mjere zaštite u ovom predmetu tražio upravo zbog straha od svjedočenja na navedenu okolnost, pa tako ističe da je jedne prilike u Banja Luci sreo lice koje poznaje pod nadimkom Crnogorac koji mu je te prilike rekao *„Nemoj da bi ko zucnio da sam pobio one ranjenike, jer ja ću priznati, ali ću reći da ste svi bili!“*. U unakrsnom ispitivanju svjedok je pojasnio zašto u ranijim izjavama nije tvrdio da je bio očevidac ovog događaja, pravdajući to strahom koji je tada osjećao, a koji je umanjen saznanjem da je Crnogorac lišen slobode.

745. Imajući u vidu da se opisani događaj, na način kako to navodi svjedok S-105, dešava u približno isto vrijeme i pod sličnim okolnostima kao i događaj za koji je Dragan Crnogorac pravosnažno osuđen, odnosno da takva koincidencija opravdano izaziva sumnju da se radi o dva odvojena događaja, Vijeće nije moglo van svake razumne sumnje zaključiti da je Dragan Crnogorac duž putne komunikacije pogubio još 5-7 zarobljenika. Vijeće je također imalo u vidu da se ovako teške optužbe ne bi

mogle ustanoviti na temelju iskaza samo jednog svjedoka, koji događaj nikako nije spominjao u ranijim izjavama, pa su u izreci presude ostavljena samo ona ubistva za koja je Dragan Crnogorac pravosnažno osuđen.

(b) Ubistvo ranjenika koje je po naredbi komandira voda počinio „Crnogorac“

746. Optužnica se u ovom dijelu pozivala na pravosnažnu presudu Suda BiH broj: S1 1 K 005805 11 Krl, od 13.05.2011. godine, donesenu na osnovu sporazuma o priznanju krivnje, kojom je Dragan Crnogorac osuđen na 13 godina zatvora, za ubijanje 10 zarobljenika (i to: 6 ranjenih muškaraca, od kojih su dva bila na nosilima i još 4 muškarca bošnjaka koji su pomagali pri nošenju ranjenika). Navedeno je prema izreci presude učinio zajedno sa još sedam pripadnika 3. voda I čete Centra za obuku Jahorina, po naređenju komandira voda Neđe Milidragovića.

747. Nejasno stoga ostaje zašto Tužilaštvo u optužnici ne slijedi činjenične navode izreke navedene presude, već tvrdi da se radi o ubistvu 12-15 lica, koja je naredilo potpuno drugo lice. Obzirom na izreku pravosnažne presude, ovo Vijeće prihvata da se radilo o pogubljenju 10 zarobljenika.

748. Obzirom da je komandir voda Neđo Milidragović, koji je deklarisan kao naredbodavac ubistava, pripadao I četi Centra za obuku Jahorina, optužnica je nastojala isto staviti na teret optuženima Dušku Jeviću i Mendeljevu Đuriću, po osnovu njihove pripadnosti UZP-u za ubijanje muškaraca, što kako je već ranije obrazloženo, nije dokazano van svake razumne sumnje.

749. Međutim, optuženi su o slučajevima sporadičnih ubistava zarobljenika bili obaviješteni, na način da su i sami vidjeli tijela stradalih duž putne komunikacije, što su potvrdili brojni saslušani svjedoci.

750. Ne reagujući na takva postupanja podređenih, te naređujući i rukovodeći likvidacijama pred skladištem Kravica, optuženi su jasno davali do znanja da takva postupanja podređenih nisu kažnjiva, što odgovara ranije iznesenom zaključku Vijeća da su optuženi u svim aktivnostima na terenu, počevši od odvajanja muškaraca u Potočarima, postupali voljno i sa znanjem da će svi zarobljeni muškarci biti likvidirani, dajući i na ovaj način znatan doprinos realizaciji genocidnog plana.

(c) Ubistva koje je navodno počinio komandir voda II čete Siniša Renovica

751. Vijeće na temelju provedenih dokaza nije moglo van svake razumne sumnje zaključiti da je navedena ubistva počinio Siniša Renovica, kao komandir voda II čete, već neidentificirani komandir voda I čete Centra za obuku Jahorina.

752. Tako svjedok Siniša Renovica opisuje situaciju u kojoj su dvojica zarobljenika izašli iz šume sa rukama podignutim u vis, i dolaskom do puta jedan od njih je bacio bombu, nakon čega su pripadnici II čete na njih zapucali i ubijeni su. Bomba je ipak

eksplodirala jednom od pripadnika iza leđa i geler ga je udario u tjemeni dio glave ili vrat.

753. Navedeno je potvrdio i pripadnik II čete, svjedok odbrane Pržulj Aleksandar i komandir voda Krstović Tomislav, koji je čuo o događaju kada je jedan od zarobljenika prilikom predaje aktivirao bombu, koja je ranila pripadnika njihove čete. Svjedok međutim nije znao kojem vodu je pripadao ranjeni pripadnik Centra.

754. Svjedok S-123, također pripadnik II čete je opisao navedeni događaj riječima:

“Eksplozija bombe je došla od muslimanskih boraca. Kasnije sam imao prilike da vidim te borce kada su se predali. Bilo je neke pucnjave...oni su se predali na naše traženje. Bili su nekih srednjih godina...možda 25 do 30 godina starosti. Jedan je imao pantalone i civilnu majicu, jedan je imao košulju. Od oružja je jedan imao lovačku pušku, drugi je imao automatsku, starije proizvodnje...vjerovatno zaostale iz prethodnog rata. Oni su odbacili oružje I ono je ostalo kraj asfalta.

Poslije izvjesnog vremena, naišao je jedan koji nas je upitao zašto ih ne ubijemo. Mi smo bili krenuli prema kući, ali sam ipak tu ostao. Pitao je zarobljene čija je puška? Jedan od njih je rekao da je njegova, na što je ovaj koji je došao uzeo tu pušku...mislim da je preklopio i pucao je u predjelu grudnog koša, čovjek je odletio unazad, a noge su mu ostale na asfaltu. Drugi zarobljenik je ubijen rafalom iz automatske puške, ispucan je cijeli rafal. Nakon par sekundi je pao i taj zarobljenik, okrenut licem prema zemlji.”

755. Svjedok dalje opisuje da je počinitelj ovih ubistava neki čovjek koji se *“pcjav,jivao, dolazio- odlazio, bio je kao neki slobodnjak. Mislim da n,je bio u našcj četi, ali se vrzmao oko nas. Na Jahorini sam ga viđao. Radio je, gurao se negaje oko komandira.”* Za vrijeme davanja iskaza u istrazi svjedok se podsjetio da bi se to lice moglo zvati Siniša. Na isti način o događaju je čuo i zaštićeni svjedok S-124, koji se kao pripadnik II čete nalazio na istom lokalitetu.

756. Vijeće je u konkretnom slučaju imalo u vidu da se radi o događaju koji nije obuhvatala prvobitna potvrđena optužnica, ali ne nalazi da se u konkretnom slučaju radi o novoj kriminalnoj količini koja bi u konačnici mijenjala identitet optužbe. Međutim ono što je u konkretnom slučaju relevantno jeste činjenica da izmjenjena optužnica propušta preczirati način učešća ili vid odgovornosti optuženih za navedeno ubistvo, pri čemu ostaje nedovoljno razjašnjeno i ko je počinio navedena ubistva.

757. U svakom slučaju, na temelju ovakvog iskaza svjedoka S-123, Sud i nije mogao nesporno utvrditi kako je navedena ubistva počinio upravo Siniša Renovica, komandir voda II čete, naročito jer sam svjedok S-123 u daljem izlaganju ističe kako mu je prilikom ispitivanja to ime u više navrata sugerisano.

758. Značajno je i pojašnjenje koje svjedok S-123 kasnije daje u vezi čovjeka koji je pucao u zarobljenike navodeći da se radi o osobi starosti oko 26- 27 godina, plave kose, *„jednostavno se pcjavi, bude malo i ode negcje“* što prema drugim izvedenim dokazima može upućivati samo na komandira voda Neđu Milidragovića, koji se pema očigledno često kretao putnom komunikacijom, te je i prije ovog slučaja samovoljno

odvodio zarobljenike²⁵⁴ ili iste likvidirao na licu mjesta, međutim, u ispitivanje njegove odgovornosti u tom pravcu Vijeće se nije upuštalo, jer isti nema status optuženog lica u ovom predmetu.

759. O navedenom je svjedočio i svjedok S-124, pripadnik voda II čete, koji je bio raspoređen u blizini mjesta događaja, te mu je poznato da su navedena lica ubijena, ali o tom događaju su postojale dvije verzije priče, jedna je uključivala Sinišu Renovicu, a druga nekog čovjeka plave kose.

760. Svjedok S-121, koji je također čuo za priču pitao je Sinišu Renovicu za navedena ubistva, na što mu je ovaj odgovorio da ne zna o čemu svjedok priča.

761. Dakle, Vijeće na temelju provedenih dokaza nije moglo zaključiti ko je učestvovao u pogubljenjima zarobljenika, ali nalazi dokazanim da su se ubistva desila na način kako to opisuju svjedoci S-123 i S-124. Obzirom da nije dokazano da je optuženi Neđo Ikonić sa navedenim bio upoznat, isto mu se nije moglo staviti na teret.

762. Za razliku od njega, optuženi Duško Jević je imao priliku duž cijele putne komunikacije, vidjeti leševe ubijenih zarobljenika, i to na lokacijama gdje su bili raspoređeni njegovi podređeni. Tako svjedoci S-123 i S-124 tvrde da je optuženi Duško Jević nakon što su ga obavijestili o navedenom događaju samo rekao „*To je moj problem*“.

763. Optužnica je nastojala i ova ubistva staviti na teret optuženima po osnovu učešća u UZP-u III kategorije, ali kako je već rečeno, tokom postupka nije dokazano da su optuženi bili pripadnici bilo kakvog udruženog zločinačkog poduhvata.

764. Međutim, činjenica da je optuženi Duško Jević znao za navedena ubistva, a da nije poduzimao bilo kakve represivne mjere niti istraživao potencijalne počinioce, jasno ukazuje da je takvim ponašanjem davao do znanja podređenima da takva postupanja nisu kažnjiva, i da su čak poželjna, što odgovara ranije iznesenom zaključku Vijeća da je u svim poduzetim radnjama optuženi Jević postupao sa direktnim umišljajem, dajući time značajan doprinos realizaciji genocidnog plana.

(d) Ubistvo najmanje jednog zarobljenika koje je izvršio komandir voda II čete zv. „Brko“

765. O događaju koji opisuje optužnica je svjedočio samo svjedok S-125, koji je za vrijeme boravka na putnoj komunikaciji tokom noći jednom prilikom čuo neko jaukanje iz potoka, neko je dozivao. To se nastavilo do jutra, ali je onda komandir voda, kojeg su svi poznavali pod nadimkom «Brko» zaobilaznim putem otišao u pravcu odakle se čulo «ječanje i dozivanje», nakon čega se čuo pucanj, i dozivanje je prestalo. Pretpostavlja

---

²⁵⁴ Već ranije je opisan slučaj sa zarobljenikom kojeg je bez znanja Siniše Renovice odveo upravo Neđo Milidragović.

da je «Brko» te prilike ubio navedeno lice i ne sjeća se da je bilo ko izvukao tijelo ubijenog iz potoka.

766. Na temelju iskaza samo ovog svjedoka, Sud nije mogao nesporno utvrditi ko je počinio navedeno ubistvo, koje je vremenski i činjenično svakako neprecizno opisano u optužnici. Istovremeno, provedeni dokazi ne ukazuju ko je od pripadnika Centra za obuku Jahorina bio poznat pod ovim nadimkom, te nije dokazano postojanje bilo kakve uzročno posljedične veze sa optuženima Duškom Jevićem i Mendeljevom Đurićem, niti da su o ovom ubistvu bili obaviješteni.

767. Tužilaštvo je trebalo u optužnici navesti tačno ime i prezime počinioca, a ne ostaviti Vijeću da iz izvedenih dokaza izvodi zaključak o stvarnom identitetu ovog lica, naročito imajući u vidu da je nepoznato da li je „Brko“ nadimak ili fizička karakteristika lica. Također, tom licu se stavlja na teret da je počinio najmanje jedno ubistvo, a radnje izvršenja uopšte nisu pobliže opisane.

768. Iz provedenih dokaza vidljivo je da je više svjedoka potvrdilo da su se desila pojedinačna ubistva, ne određujući tačno počinioca, pa kad se ova okolnost dovede u vezu sa neodređivanjem identiteta lica pod nadimkom „Brko“ i stavljanjem na teret najmanje jednog ubistva, bez opisa pojedinačnih radnji, Vijeće se nije moglo odrediti da li je uopšte došlo do ubistva i ko je počinilac.

769. Vijeće je u svim pojedinačnim slučajevima iz izreke presude izostavilo puni identitet osoba koje su počinile pojedinačna ubistva, osim imena i prezimena Dragana Crnogorca koji je pravosnažno presuđen za ubistva zarobljenika, jer presuđivanje tih drugih lica nije bilo predmetom optužbe u ovom postupku.

770. „Situaciona“ ubistva koja su dokazana tokom postupka, Vijeće je samo imalo u vidu prilikom donošenja zaključka da su optuženi znali za genocidnu namjeru glavnih učesnika UZP-a, koja podrazumijeva ubijanje svih muškaraca bošnjaka, bilo da su zarobljeni u zasjedama, pretresima terena ili su se sami predali.

771. Kao što je već ranije obrazloženo, optužnica je sva ubistva koja činjenično obuhvata, nastojala staviti optuženima na teret kao učesnicima UZP-a III kategorije, za što Vijeće nije našlo uporišta u provedenim dokazima, pa je ubistva i događaje koji nisu dokazani samo ispustilo iz izreke presude, obzirom da ne predstavljaju zasebna krivična djela, već inkriminacije u osnovi zločina genocida za koji su se optuženi teretili.

(e) organizovanje doborovljaca u tzv. „vod smrti“

772. Optužnica je inkriminirala optužene i da su organizovali akciju odlaska doborovljaca, pripadnika II čete, za ubijanja u skladištu Kravica, ali Vijeće ni to ne nalazi dokazanim van svake razumne sumnje.

773. Naime, svjedok Aleksić Nebojša, koji je kao pripadnik voda II čete kojim je komandovao Radovan Sladoje bio raspoređen na putnoj komunikaciji, u unakrsnom ispitivanju je opovrgao navode iz izjave koju je dao Tužiocu, tvrdeći da nikada nije izjavio kako su optuženi Duško Jević i Kusmuk Duško tražili doborovljace za pogubljenje

zarobljenika, te su ga u tom pravcu navodili istražitelji, koji su izjave uzimali na veoma nekorektan način. Vijeće prihvata navedeno obrazloženje svjedoka, obzirom da i svjedok S-124 tvrdi kako je samo čuo da je optuženi Jević pozivao dobrovoljce, ali za neko prenošenje municije, dok u pogledu učešća Duška Kusmuka²⁵⁵, Vijeće podsjeća da je dokazima nesporno utvrđeno da isti nije ni bio na terenu Srebrenice u to vrijeme.²⁵⁶

774. Činjenica je da jeste bilo pozivanja dobrovoljaca za neke zadatke, na koje su se prijavili pojedinci iz II čete, među kojima lice pod nadimkom „Rom“ kojeg spominje i svjedok S-125, koji smatra da je taj zadatak vjerovatno bio veoma stresan, jer je nakon povratka navedeno «Rom» jako loše izgledao „*Imao je podočnjake, mokrio je u krevet...bio je slomljen.*“ Svjedok se sjeća i da je prilikom pozivanja dobrovoljaca komandir voda „Brko“ rekao da nije dobro što se javljaju, na osnovu čega je svjedok zaključio da su dobrovoljci trebali za nešto loše. «*Kada je Brko rekao nisu se trebali javiti, u takvom je kontesktu rečeno, kad čujete taj ton, ja se sjećam tog detaja, jasno vam je da je nešto loše u pitanju.*»

775. Kada su otišli, nije ih bilo dva dana, viđali bi ih da prolaze putem na dajcevima, starim vojnim kamionima, nosili su svoje naoružanje, a sjedili su na prednjim blatobranima. To je bilo u vrijeme kada su prolazili konvoji sa ženama i djecom. U daljem izlaganju svjedok je kategoričan da dobrovoljce nisu pozivali komandiri iz II čete. U izjavi iz istrage²⁵⁷ svjedok također izjavljuje da navedeno pozivanje dobrovoljaca ne može da poveže ni sa ubijanjem zarobljenika u skladištu u Konjević polju jer „*To je nešto sasvim drugo. Tamo je bio punkt, policija i vjrska je tu bila, to je totalno druga jedinica.*“

776. Kada su se dobrovoljci vratili, nisu puno pričali o tome šta su radili, samo da su sprovođili ljude u hangar. Nisu spominjali nikakva ubistva, ali kada ih je komandir pitao gdje su bili, odgovorili su da su sprovođili ljude na strijeljanja i otimanje para. Svjedok u to vrijeme nije vjerovao takvim pričama, ali danas vjeruje da su govorili istinu.

777. Svjedok S-123 je još jedan pripadnik II čete, koji je tvrdio da se u vrijeme ubijanja u skladištu „Kravica“ pričalo „*da komanda traži dobrovoljce za strijeljanje zarobljenika.*“ Pojašavajući navedeno dodao je „*Počele su u priče...razumješ...čuli smo da je bilo ubistvo nekog policajca, je li se prepao, ne znam...i onda je počela priča o pogubljenjima ljudi i čak da traže dobrovoljce u vezi oko toga.*“ Na glavnom pretresu svjedok je ostao kod ove svoje izjave date u istrazi, potvrđujući da je putem prolazio kamion sa pripadnicima srpske vojske, koji su se pozdravljali sa tri prsta, a išli su u pravcu Bratunca, međutim ne može sa sigurnošću potvrditi da je među njima bilo pripadnika II čete.

---

²⁵⁵ Svjedok odbrane Duško Kusmuk je u svom svjedočenju na glavnom pretresu od 04.07.2011. godine također osporavao prisustvo na terenu Srebrenice.

²⁵⁶ Navedeno je potvrdio svjedok odbrane Milan Stojčinović.

²⁵⁷ OIV-8 Zapisnik o saslušanju svjedoka S-125 broj: KT-RZ-101/07 od 10.12.2010. godine.

778. Prisustvo pripadnika II čete među dobrovoljcima potvrđuje svjedok Siniša Renovica, koji je po povratku na Jahorinu čuo priču pripadnika Dejanovog voda, koji je tvrdio da je sa nekolicinom iz jedinice učestvovao u masovnom pogubljenju u skladištu Kravica.

779. Međutim, Vijeće na temelju navedenih iskaza, nije moglo van svake razumne sumnje zaključiti ko je pozivao dobrovoljce i sa kojom svrhom, niti je bilo moguće zaključiti da su pripadnici II čete dobrovoljno učestvovali u pogubljenjima, jer se svjedok S-119, koji je također poznavao lice pod nadimkom «Cigo» odnosno «Rom», ne sjeća da ga je ikako vidio hangarom, a naročito se ne sjeća da je učestvovao u ubistvima zarobljenika.

780. Svjedok S-124 je zapravo bio jedini svjedok, koji je detaljno opisao da je u to vrijeme formiran tzv. „vod smrti“ koji se navodno sastojao od dobrovoljaca za likvidaciju, a brojao je oko 40-60 pripadnika jedinice. Vijeće primjećuje da ove navode svjedoka ne potkrepljuje niti jedan drugi provedeni dokaz, a u unakrsnom izlaganju i sam potvrđuje da nikada nije vidio pripadnike tzv. „voda smrti“ nego je samo čuo za njegovo postojanje.

781. Dakle, Tužilaštvo tokom postupka nije dokazalo van svake razumne sumnje da su u pogubljenjima u skladištu ZZ Kravica učestvovali pripadnici II čete, niti je bilo ko od optuženih, u bilo kojem trenutku pozivao pripadnike ove čete da se jave kao dobrovoljci za izvršenje tog zadatka, te je navedeni dio izostavljen iz izreke presude. navesti da i

F. UKLANJANJE I UKOP UBIJENIH IZ SKLADIŠTA KRAVICE

782. Još u večernjim satima 13. jula, pukovnik Beara je, zajedno sa Miroslavom Deronjićem i drugima, počeo organizaciju ukopavanja muškaraca bosanskih muslimana, ubijenih u skladištu u Kravici. Odlučeno je da se radnici iz jedinice za asanaciju Komunalnog preduzeća „Rad“ i „jedinice radne obaveze“ Civilne zaštite Bratunac slijedećeg jutra jave u Kravicu kako bi utovarili ta tijela u vozila.²⁵⁸

783. Prisustvo pripadnika I čete Centra za obuku pred hangarom i nakon izvršenih ubistava, potvrdili su svjedoci Simić Krsto i Stanojević Ostoja, koji su učestvovali u prevozu leševa iz Kravice do grobnice u Glogovi, s tim da je svjedok Simić bio pozivan i naknadno za prebacivanje tijela iz primarne grobnice na lokalitet Zeleni Jadar.²⁵⁹ On je u svom svjedočenju potvrdio da je po dolasku pred hangar Kravica zatekao desetak lica koji su bili u maskirnim vojnim uniformama i vršili obezbjeđenje, a pored njih je bilo i nekolicina radnika Civilne zaštite.

---

²⁵⁸ Utvrđene činjenice pod rednim brojem 59. i 60. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine

²⁵⁹ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 81. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine, Među tijelima u primarnoj grobnici u glogovi su bila i tijela žrtava masakra u skladištu u Kravici, te su tijela tih žrtava kasnije prebačena u grobnice na području Zelenog Jadra.

1. Opšta činjenična utvrđenja

784. Uklanjanje tijela ubijenih i njihov ukop u prethodno pripremljene grobnice započelo je 14. jula, jutro nakon masakra. Izvjestan broj svjedoka svjedočio je o ovoj operaciji kojom su koordinisali VRS i civilne vlasti. Istog dana oko 09,00-09,30 pukovnik Beara je u prisustvu jednog pukovnika i potpukovnika pitao prisutne predstavnike opštine «šta imaju od rovokopača?».

785. Svjedok Simić dalje precizira da je u to vrijeme upravljao kamionom marke „MAN“ trosovinac kiper, nosivosti 13,5 tona, sa dodatnom osovinom. Dimenzije sanduka su bile 5x2,20m i visina 0,80m. Opisuje da su se 14. jula javili u bratunačku brigadu Momiru Nikoliću koji je bio komandir vojne policije te brigade. Svjedok i nekolicina kolega su po naređenju krenuli sa 5 kamiona na lokalitet skladišta „Kravice“, gdje su po dolasku vidjeli parkiran bager i utovarivač.

786. Po dolasku pred hangar svjedok Simić primjećuje:

„Bilo je leševa ispred prvih vrata sa desne strane, vidio sam da ima unutra. Kolega parkira, i pogura kašiku, pa ovi iz civilne zaštite tovaru jednog po jednog. Ja sam onda zamijenio kolegu i proširio vrata da bi lakše mogli tovariti. Prije toga kašika utovarivača nije mogla ući. Ona je duboka oko 1,5m. Radnici CZ su bili unutar skladišta. Ja dođem sa kašikom do kamiona i onda radnici tovaru na kamion. Tako smo napunili 5 kamiona. Otprilike na jedan kamion može stati 25 tijela. Kad kažu dosta, završiš i to je to.“

787. Prilikom utovarivanja, momci iz obezbjeđenja su samo posmatrali, a Nikolić je također dolazio sa par pripadnika vojne policije i nadgledao utovar, ali se svjedoku nije obraćao.

788. Vjeruje da je utovar leševa trajao neka 3 ili 4 sata, nakon čega su kamioni u pratnji vojne policije otišli na lokaciju udaljenu oko 4km od Kravice, u blizini Avdagine njive (nekih stotinu metara od puta se skrene desno). Na fotografiji koja mu je prezentirana kao lokaciju ukopa tijela označava mjesto Glogova.²⁶⁰

“Tamo kad smo došli bio je iskopana grobnica širine 2,5m, dužine preko 50m. Istovar je sa kamiona vršen opet od strane tih ljudi iz civilne zaštite. Svi kamioni su bili sa kipom i ja lično sam koristio taj mehanizam da bih pomogao ljudima da lakše istovare. Nikolić je bio i tu sa nama u pratnji vojne policije, a bilo je sa njim još nekih starijina.”

789. Na poslovima ukopa ubijenih zarobljenika učestvovao je i svjedok Mirković Radomir, koji je u julu 1995. godine bio direktor komunalnog preduzeća i Civilne zaštite (CZ). Ovaj svjedok je 13. jula oko 19,30 sati bio na večeri u hotelu „Jasen“ kojoj su prisustvovali Ljubomir Borovčanin, predsjednik izvršnog odbora i skupštine opštine Miroslav Deronjić, i tada je jedan policajac koji je bio ranjen tog dana, jer se otimao sa

---

²⁶⁰ T-68 Fotografija na kojoj je kao lokaciju ukopa tijela svjedok Krsto Simić označio mjesto Glogova.

nekim muslimanom za pušku, rekao da je u Sandićima poginuo policajac. Sa njim u društvu su bila još dva čovjeka u maskirnim uniformama. Nedugo potom Lj. Borovčanina je neko zvao pa je otišao, rekavši na odlasku svjedoku i prisutnima da je dobio naredbu za pokret, jer Zvornik pada.

790. Istu noć, oko 21,00 sati u prostorijama SDS-a svjedok Mirković je imao sastanak sa pukovnikom Bearom, koji mu je naredio da svu raspoloživu mehanizaciju dopremi u rudnik boksita, na što je svjedok odgovorio da prethodno moraju pitati Rajka Dukića za dozvolu. Istog dana oko 1 ili 2,00 sata u noći do svjedoka su došli pripadnici vojne policije koji su ga odvezli na lokacije na kojima je naredni dan trebalo zakopati leševe.

791. U daljem izlaganju svjedok precizira da se radi o lokaciji sa lijeve strane putne komunikacije Bratunac- Kravica, u mjestu Glogova. Po dolasku na navedenu lokaciju, svjedok je rekao majstorima da kopaju jamu, ali se ne sjeća da im je rekao i dimenzije, pojašnavajući u tom trenutku da nije znao o kojem broju osoba se radi ali je znao da je više od jedne osobe, pa su tako na kraju bile iskopane jedna veća i dvije ili tri manje grobnice.

792. Nakon izvršenih ubistava, svjedok odlazi na lice mjesta i vidi unutrašnjost hangara koja je bila puna ljudi a nekolicina ubijenih se nalazila sa desne strane objekta. Prema njegovim saznanjima odveženo je oko 4 ili 5 kamiona leševa u više navrata, pa tako zaključuje da je u Glogovoj zakopano između 700- 800 ljudi.

793. Odvoženje leševa u masovnu grobnicu Glogova trajalo je 14. juli i naredni dan, a nakon toga svjedok je sa radnicima CZ, cisternama i drugom opremom otišao ponovo u Kravicu i hangar je očišćen od tragova izvršenog zločina²⁶¹.

794. U jutarnjim satima u subotu, 14. jula 1995. godine, Jovan Nikolić je telefonom kontaktirao Dragu Nikolića u vezi sa ubistvima u skladištu i dogovorili su sastanak. Ujutro, 14. jula, Jovan Nikolić je otišao u Kravicu između 9.30 do 10 sati. Ispred hangara nalazile su se hrpe mrtvih tijela koja su bila prekrivena slamom. Po ulasku u hangar, vidio je još naslaganih tijela prekrivenih slamom.²⁶² Neki vojnici obezbjeđivali su hangar.

795. Ostoja Stanojević je bio pripadnik Inžinjerijske čete Zvorničke brigade sa zadatkom da vozi teretna vozila. U petak, 13. jula 1995. godine, javio se na dužnost majoru Draganu Jokiću, komandiru Inžinjerijske čete Zvorničke brigade u kancelariji civilne zaštite u Zvorniku. Rečeno mu je da treba *"počistiti smeće u Srebrenici"*, jer je po odlasku autobusa koji su prevozili civile ostalo mnogo smeća.²⁶³ Odsjeo je u hotelu u Bratuncu i naredni dan, odnosno 14. jula poslijepodne, prišao mu je neki čovjek i rekao *„Trebaš nam da odradimo posao u Kravici, pokvario se naš kamion.“*

---

²⁶¹ Navedeno je potvrdio i svjedok Mirković Radomir u svedočenju od 31.01.2011. godine.

²⁶² Svjedok S-119 je potvrdio da su tijela pokrivali slamom isti ljudi koji su došli utovariti leševe.

²⁶³ Svjedočenje Ostoje Stanojevića, 13. januar 2011. godine.

796. Do skladišta u Kravici koje svjedok prepoznaje na fotografiji,²⁶⁴ odvezli su se u kiperu, sa šest točkova, žute boje, nosivosti 8 tona. Po dolasku pred hangar primjetio je četiri muškarca koja su utovarivala tijela u kašiku utovarivača, sa koje su prebacivana na kamion. Zapremina svake kašike iznosila je jedan kubni metar, a na kamion su tovarene po dvije kašike sa tijelima. Nakon što je kamion prvi put natovaren, odvezao ga je do prethodno iskopane grobnice, dužine oko 2 metra.

797. U grobnici su se već nalazila tijela. Dvojica ljudi su bili tu sa lopatama i nosili su maske, dok je svjedok Ostoja Stanojević otvorio zadnju stranicu kamiona kako bi istovarili leševe. Nakon toga, vratio se u Kravicu po nova tijela koja je također prevezao do grobnog mjesta, a potom se vratio u hotel u Bratunac. Svjedok tvrdi da drugi put kašika nije bila puna i da je bilo manje tijela. Također, tvrdi da su pred hangarom bila samo dva kamiona koja su angažirana za utovar i transport leševa, što je suprotno ostalim izvedenim dokazima, pa mu Vijeće u tom dijelu nije poklonilo vjeru, smatrajući da svjedok svjesno umanjuje broj ubijenih u skladištu, vjerovatno kako bi minorizirao sam taj čin u kojem je i sam nevoljno učestvovao, jer kako sam tvrdi „*da mi je rečeno da idem na tovar leševa, ne bih išao!*“

798. U svom iskazu Luka Marković²⁶⁵ je naveo da su u subotu, 14. jula, započeli s utovarivanjem tijela na kamione, ručno prebacujući tijela na utovarivače. Dio zida srušen je uz pomoć utovarivača kako bi se napravio otvor i omogućio ulazak i utovar tijela na kamione, što će biti značajno sa aspekta povezivanja primarnih i sekundarnih grobnica. Navedeno je u svom iskazu potvrdio i svjedok Krstan Simić koji opisuje da su tijela iz hangara iznošena kroz mali otvor, ali utovarivač nije mogao ući u hangar. Bilo je potrebno srušiti jedan dio zida kako bi se kašiki utovarivača omogućio prilaz skladištu – za pravljenje otvora korištena je kašika i razni alati. Krstan Simić prepoznao je otvor na fotografijama koje su uvrštene u dokazni materijal. Radnici civilne zaštite rukama su polagali tijela na kašiku kojom su tijela prebacivana na kamione. Sva tijela su bila tijela muškaraca.

799. Naime, neki od dijelova fasade i građevinskog materijala su prilikom utovara odvojeni od objekta, te naknadno i zakopani sa leševima, pa je na temelju toga pronađen određeni broj veza među primarnim i sekundarnim grobnicama, ali navedeno će biti detaljnije obrazloženo u dijelu presude koji se bavi forenzičkim dokazima pronađenim u skladištu Kravica.

800. Operacija utovarivanja tijela trajala je dva dana; tijela koja su natovarena na kamione prekrivena su sijenom – radnici su došli sa vilama i sijenom prekrili tijela.

---

²⁶⁴ Dokaz Tužilaštva T-70.

²⁶⁵ Zapisnik o prikupljanju izjave od lica Marković Luka dat MUP RS CJB Bijeljina broj: 12-02/4 od 20.06.2005. godine, Zapisnik o saslušanju ovog svjedoka dat Tužilaštvu BiH broj: 14-04/2-290/05 od 20.09.2005. godine, te Transkript sa uviđaja i rekonstrukcije sa svjedokom Marković Lukom, dokazi prihvaćeni rješenjem ovog Suda od 26.08.2010. godine.

801. Od 14. jula datira i redovni borbeni izvještaj²⁶⁶ 5. inženjerijskog bataljona upućen komandi Drinskog korpusa u kojem se traži 50 litara nafte, za rad utovarivača koji će biti angažovan na zakopavanju ubijenih neprijateljskih vojnika. Da nema sumnje da se radi o zarobljenicima pogubljenim u hangaru Kravica dovoljno govori podatak da se u daljem dijelu naredbe navodi kako gubitaka na strani VRS nema, dakle, *nepr.jatejski vcnici* nisu ubijeni u borbi.

802. Krstan Simić je bio rukovaoc građevinske mehanizacije, uglavnom zaposlen u rudniku. U julu 1995. godine, bio je pripadnik Bratunačke brigade Vojske Republike Srpske i izvršavao je svoju radnu obavezu. Kao vozač kamiona. Krstan Simić i druga dvojica vozača kamiona, sreli su se sa Momikom Nikolićem ispred komande u Bratuncu. Nikolić im je naredio da kiperima odu do Zemljoradničke zadruge Kravica. Natočili su gorivo, pa su on i još jedan vozač, koji se zvao Miodrag Obrenović, otišli tamo u konvoju kojeg je činilo pet kamiona. Nekoliko pripadnika vojne policije pratili su ih do skladišta. Nije znao šta mu je zadatak dok nije stigao tamo. Tamo su se nalazili utovarivač i rovokopač. Tijela su se nalazila u hangaru i izvan njega. Pripadnici vojne policije Bratunačke brigade bili su na licu mjesta, ali nisu pomagali u operaciji uklanjanja tijela. Krstan Simić je vidio Momira Nikolića i oko deset pripadnika civilnih policijskih snaga u plavim uniformama. Policajci su pomagali staviti tijela na kašiku utovarivača. Na njegov kamion natovareno je oko 20 kašika sa tijelima.

803. Kada je svih pet kamiona natovareno tijelima, vojni policajac je vozačima kamiona rekao da u konvoju idu prema Glogovoj. Pratili su vozilo u kojem su bili pripadnici vojne policije. Konvoj se kretao neasfaltiranim putem u blizini Glogove dok nisu stigli do masovne grobnice koja je bila duga oko 50 do 60 metara i široka oko 2 metra. Vojska i vojna policija su bili na licu mjesta. Kako bi se istovarila tijela otvorena je zadnja ograda kamiona i nekoliko muškaraca popeli su se na kamion i ubacivali tijela u grobnicu. Kamion Krstana Simića bio je četvrti po redu. Nakon istovaranja tijela, kamioni su se vratili u Bratunac na čišćenje.

804. Snimci Glogove koji su napravljeni iz zraka 27. jula 1995. godine prikazuju "prekopanu zemlju na dva mjesta s obje strane ceste" i u blizini se vidi parkirani buldožer. Snimak iz zraka sačinjen 17. jula 1995. godine u Glogovoj prikazuje prekopanu zemlju²⁶⁷, na lokaciji koja se nalazi nekoliko kilometara zapadno od Bratunca.

2. Ponovni ukop tijela

805. Nekoliko mjeseci poslije masakra koji se desio 13. jula u skladištu u Kravici, vlasti Republike Srpske na najvišem nivou su odlučile da se tijela moraju otkopati i ponovno pokopati na različitim mjestima. U septembru 1995. godine komandant za

---

²⁶⁶ Redovni borbeni izvještaj 5. inženjerijskog bataljona str.pov.br. 38-56 od 14.07.1995. godine.

²⁶⁷ T – 172a i 172b Fotografije iz vazduha(dvije fotografije) Glogova od 05.07. i 17.07.1995. godine
T – 174 Fotografija iz zraka od 27.07.1995. godine, Tatar -Bratunac,

bezbjednost Drinskog korpusa potpukovnik Popović rekao je Momiru Nikoliću da mu je *“Glavni štab Vcjske Republike Srpske naredio da prebaci tijela Muslimana kcja su bila pokopana u selu Glogovi na niz novih lokacija u opštini Srebrenica”*.

806. Nikolić je bio zadužen za koordinaciju ovog zadatka, u kojem su trebali učestvovati 5. inženjerski korpus Drinskog korpusa, policija Bratunačke brigade, MUP uz logističku podršku civilnih vlasti što je obuhvatalo pribavljanje dodatne teške opreme, kamiona i goriva. Uz korištenje teške mehanizacije iz preduzeća u društvenom i državnom vlasništvu (npr. bratunačka ciglana, građevinsko preduzeće “Radnik”), grobnice u Glogovi su otkopane i tijela su prebačena na nove lokacije na području opštine Srebrenica. Nikolić je koordinirao cijelu tu operaciju. Pomoćnik komandanta za obavještajne poslove u Bratunačkoj brigadi, Dragiša Jovanović odabrao je lokacije za ponovni ukop.²⁶⁸

807. Nikolić je posvjedočio da je to trebala biti tajna odnosno prikrivena operacija, ali zbog velikog broja učesnika – uključujući vozila, logističku pomoć i ljude koji su u istoj bili angažovani – nije se mogla održati u tajnosti. Razlog za tajnost je bio taj *“što se radilo o ilegalncj radnji premrještara velike masovne grobnice na drugu lokaciju.”*²⁶⁹

808. Dragan Obrenović, načelnik štaba Zvorničke brigade posvjedočio je da je do ponovnih ukopavanja došlo u septembru i oktobru 1995. godine²⁷⁰ pod kontrolom Beare i Popovića uz uključivanje vojne policije, inženjera i civilnih vlasti. Civilna policija je regulisala saobraćaj na putnim pravcima.²⁷¹

809. Jedan od učesnika ponovnog ukopavanja je i svjedok Krstan Simić, naredbu za premještanje tijela dobio u komandi u Bratuncu direktno od Momira Nikolića. Rečeno mu je da mora *„očistiti Srebrenicu od otpadaka i ruševina”*. Sa istim kolegom odvezao se svojim kamionom do masovne grobnice u blizini Glogova. Vozili su se po mraku i kada su došli tamo zatekli su ljude koji su otkopavali grobnicu. Mehanizovani utovarivači su natovarili tijela u kamione i odvezli ih na lokaciju u blizini Jadra gdje su tijela istovarena u nove grobnice. Još jedan utovarivač je čekao i istovario je tijela u grobnicu. Jedan čovjek iz civilne zaštite obezbjeđivao je rasvjetu radnicima. U operaciju ponovnog ukopavanja bilo je uključeno svih pet kamiona. U toku noći Krstan Simić se još jednom vratio na prvobitnu lokaciju.

---

²⁶⁸ T-183 Momir Nikolić, *Blagcjević*, 23. septembar 2003., str. 1767-1769 prihvaćena rješenjem Suda od 26.08.2010. godine.

²⁶⁹ T-183 Momir Nikolić, *Blagcjević*, 30. septembar 2003., str. 2294-2296 prihvaćena rješenjem Suda od 26.08.2010. godine.

²⁷⁰ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 86. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine

²⁷¹ T-184 Dragan Obrenović, *Blagcjević*, 2. oktobar 2003. prihvaćena rješenjem Suda od 26.08.2010. godine.

810. Fotografije koje su sačinjene iz vazduha dana 30. oktobra i 9. novembra 1995. godine pokazuju da je zemljište na lokacijama masovnih grobnica Glogova 1 i 2 ponovno raskopavano.²⁷²

811. Mape i fotografske karte pokazuju da je ta lokacija bila na izolovanom području nekoliko kilometara južno od Srebrenice.²⁷³ Fotografije snimljene iz vazduha 2. i 23. oktobra 1995. godine pokazuju raskopano zemljište oko lokacija sekundarnih grobnica u Zelenom Jadru.²⁷⁴

812. Kada je Momir Nikolić svoje dužnosti prenio na svog nasljednika on je spalio sve dokumente za koje je smatrao da mogu "kompromitovati" njega i brigadu u prisustvu komisije sastavljene od tri viša oficira koji su došli u Bratunac, uključujući i komandanta za bezbjednost Drinskog korpusa, majora Pajića.²⁷⁵ On je uništio izvještaj koji je bio sastavljen u vezi sa operacijom ponovnog ukopavanja.²⁷⁶

813. U Butlerovom izvještaju je zabilježeno da "nasuprot obrascu normalne vojne procedure dužnosti i odgovornosti, kojeg su se Drinski korpus VRS i njegove potčinjene jedinice pridržavale pri samom činjenju krivičnih djela, prikrivanje ovih zločina dešavalo se pod mnogo većim velom tajnovitosti" zbog čega postoji mali broj dokaza.²⁷⁷ On spominje zapise o aktivnostima ponovnog ukopa u periodu između 7. septembra i 2. oktobra u Lažeti 2, Petkovcu i Kozluku odakle su tijela prebacivana u Hodžiće, Liplje i Čančare.²⁷⁸

3. Forenzički dokazi u skladištu

814. Iz forenzičkih dokaza nedvosmisleno proizilazi da se u skladištu u Kravici dogodio masakr i da je u samom skladištu korišteno automatsko oružje kao i eksplozivne naprave.

815. U septembru 1996, tim UN-ove Pomorske istražne službe pomagao je istražiteljima MKSJ-a prilikom forenzičkog pregleda dijela skladišta u Kravici. Ovaj tim prikupio je biološki dokazni materijal, uzeo uzorke tkiva, kose i krvi sa posmrtnih ostataka, tragova eksploziva sa zidova i poda, kao i ispaljene municije i njenih dijelova sa zidova i zgrade.²⁷⁹

816. Tim je pregledao lijevu stranu na zapadnom dijelu skladišta. Forenzički izvještaj sadržavao je dokaze koji su bili u skladu sa izjavama očevidaca i preživjelih koji su

---

²⁷² T-175a i 175b

²⁷³ T- 176

²⁷⁴ T- 177c i 177d

²⁷⁵ T-183 Momir Nikolić, *Blagcjević*, 23. septembar 2003., prihvaćena rješenjem Suda od 26.08.2010. godine.

²⁷⁶ T-183 Momir Nikolić, *Blagcjević*, 1. oktobar 2003. prihvaćena rješenjem Suda od 26.08.2010. godine.

²⁷⁷ Dokaz T-81 Batlerov izvještaj, 11.0.

²⁷⁸ Dokaz T-81 Batlerov izvještaj, 11.1.

²⁷⁹ Dokaz T-83

naveli da je korišten eksploziv prilikom ubijanja zatvorenika. Tim je na unutrašnjem zidu na sjevernoj strani otkrio „posljedice eksplozije”, odmah pored mrlja krvi i ljudskog tkiva koje su dosezale do plafona. Na zapadnoj strani unutrašnjeg zida nalazili su se tragovi „eksplozije, uz mnogo isprskane krvi i tkiva duž zidova”, kao i dva udubljenja u zidu koja ukazuju na posljedice detonacije eksploziva”. Jedna eksplozija dogodila se u blizini poda, dok su se isprskana krv i tkivo nalazili u blizini mjesta eksplozije i protezali se skoro 4 metra od poda.

817. Na južnoj strani unutrašnjeg zida na šest mjesta nalazili su se ostaci eksploziva nakon detonacije, brojni tragovi oštećenja nastali nakon eksplozije koji odgovaraju udubljenju koje je nastalo tom prilikom. Preko tragova eksplozije isprskana je velika količina krvi sve do plafona. Armatura koja se nalazi u betonskim zidovima pokidana je na mjestu eksplozije. Na istočnoj strani unutrašnjeg zida nalazi se udubljenje koje ukazuje na to da se eksplozija desila na tom mjestu, pošto se na zidu nalaze i brojna oštećenja, tragovi eksploziva, isprskane krvi i tkiva.

818. Na vanjskom južnom zidu (odnosno na zidu sa prednje strane) nalazi se na stotine oštećenja, koja su najviše koncentrisana oko vrata. Otkrivena su tri komada metala koji odgovaraju dijelu čahure od metka. Na vanjskom zidu na sjevernoj strani nalazi se rupa, a ispod nje se nalazi plitka humka sa 30 dijelova ljudskih kostiju. Brojni tragovi eksplozije nalaze se oko manjih vrata i na vanjskom zidu. Veća vrata (na istočnom kraju) znatno su oštećena na vrhu i na zapadnoj strani, što ukazuje na djelovanje sile iznutra.

819. Istražnim radnjama i ispitivanjem lokaliteta masovnih grobnica došlo se do dodatnih forenzičkih dokaza vezanih za ubistva. Presudama MKSJ-a utvrđeno je da su „u aprilu 1996. godine počela forenzička ispitivanja lokacija za koje se sumnjalo da predstavljaju mjesta pogubljenja, kao i ekshumacije masovnih grobnica.”²⁸⁰ (U pitanju su istražitelji MKSJ-a). „Forenzički dokazi ukazuju na postojanje dvije vrste masovnih grobnica, „primarne grobnice” u koje su ljudi sahranjeni neposredno nakon smrti i „sekundarne grobnice” u koje su naknadno prebačeni posmrtni ostaci ovih istih ljudi.”²⁸¹

820. Navedene forenzičke dokaze svojim svjedočenjima potvrdili su očevici. U izvještaju MKSJ-a pod nazivom „Grobnice ekshumirane tokom 2000. godine” jedna masovna grobnica – Glogova 1 – posebno se dovodi u vezu sa ubistvima u Kravici, i to na osnovu predmeta i ostalih dokaza nađenih u toj grobnici.²⁸²

821. Glogova 1 je primarna otvarana masovna grobnica koja se nalazi u blizini sela Glogova, pored makadamskog puta koji vodi od Konjević Polja do Bratunca, u njoj su pronađeni brojni dokazi koji ovu masovnu grobnicu povezuju sa mjestom masovnog

---

²⁸⁰ Prihvaćena činjenica iz Rješenja od 01.07.2010.godine, br. 79

²⁸¹ Prihvaćena činjenica iz Rješenja od 01.07.2010.godine, br. 80

²⁸² T- 86 Izvještaj o pregledanju i uzmanju dokaznog materijala iz skladišta u Kravici, BiH septembar/oktobra 2000.)

pogubljenja u skladištu u Kravici. U dokazni materijal spadaju dijelovi građevinskog materijala i okviri vrata identični onima koji su se nalazili u skladištu u Kravici, kao i drugi predmeti poput dijelova automobila i slame za koje je jedna preživjela žrtva masakra rekla da su se nalazili u skladištu.

822. Grobnica Glogova 1 primarna je grobnica koja sadrži najmanje 6 manjih grobnica [C,E,F,H,K i L].... ..Neke od ovih grobnica posebno su karakteristične ... zbog velikog broja povreda na tijelima koje su uzrokovane eksplozijom i gelerima. U nekim grobnicama nađene su kašike ručne bombe, kao i dijelovi granata i geleri. Navedeni predmeti nalazili su se u grobnici, a povrede uočene na tijelima u potpunosti potvrđuju ono što su svjedoci izjavili o načinu egzekucije i uklanjanja tijela iz skladišta u Kravici.

823. U svakoj od grobnica u okviru Glogove 1 nađena je direktna fizička veza sa mjestom egzekucije u skladištu u Kravici. Iako nije izvršena autopsija svih tijela iz Glogove, jasno je da su žrtve ukopane u ovoj grobnici umrle nasilnom smrću. U tijelima, odnosno u kostima i raspadnutom tkivu žrtava nađeni su meci i geleri. Na mnogim tijelima uočene su frakture nastale kao posljedica djelovanja snažne sile koja ukazuje na to da su uzrokovane eksplozivom i ručnim bombama. ...Posmrtni ostaci pripadali su osobama različite starosti, a antropolozi su ocijenili da je najmanje jedna osoba bila starosti između 12 i 14 godina.

824. Tokom 2000. godine, istražitelji MKSJ-a ekshumirali su masovne grobnice u Glogovi (Glogova 01 i 02). Kada je u pitanju Glogova 01, profesor Emeritus Richard Wright došao je do zaključka da su tijela iskopana i prebačena iz ove grobnice.²⁸³ U izvještaju istražitelja MKSJ-a Deana Manninga iz februara 2001. godine, navodi se da su „u grobnici Glogova 1 pronađeni brojni dokazi koji je povezuju sa mjestom masovnog pogubljenja u skladištu u Kravici. U dokazni materijal spadaju dijelovi građevinskog materijala i okviri vrata identični onima koji su se nalazili u skladištu u Kravici, kao i drugi predmeti poput dijelova automobila i slame za koje je jedna preživjela žrtva masakra rekla da su se nalazili u skladištu”.²⁸⁴ Dijagram načinjen tokom istrage koju je vodio MKSJ daje prikaz mjesta pogubljenja, kao i primarnih i sekundarnih grobnica. Na karti su obilježene lokacije grobnica.²⁸⁵

---

²⁸³ T-79 Izvještaj 09.02.2001. godine za MKSJ pripremio Richar Wright, profesor antropologije u penziji.

²⁸⁴ Zaštićeni svjedok S-111

²⁸⁵ T – 170 Mapa (šema) primarnih i sekundarnih grobnica

T – 171 Fotografija Konjević Polja od 14.08.1995. godine

T – 172a i 172b Fotografije iz vazduha(dvije fotografije) Glogova od 05.07. i 17.07.1995. godine

T – 173 Fotografija lične karte na ime Dahmo Kadrić, pronađeno u masovnoj grobnici u Glogovi

T – 174 Fotografija iz zraka od 27.07.1995. godine, Tatar -Bratunac,

T – 175a i 175b Fotografije Glogova od 30.10.1995. godine i 09.11.1995. godine

T – 176 mapa – karta sa oznakama grobnica Zeleni Jadar od 1 do 6

T – 177a , 177b, 177c i 177d Fotografije iz zraka (4 fotografije) Zeleni Jadar

T – 178 Fotografija ligatura pronađenih u grobnici Cerska

T – 179 Karta – mara područja Kravice, Sandića, Konjević Polja sa označenim mjestima masovnih grobnica

825. Tokom 2000. godine, istražitelji MKSJ-a uzeli su uzorke građevinskog materijala, pločica, izolacija i boje iz skladišta da bi ih uporedili sa sličnim materijalom nađenim na lokalitetima masovnih grobnica. Istražitelji su izvijestili da su forenzički uzorci uzeti iz masovne grobnice Glogova 01 odgovarali onima uzetim iz skladišta. U izvještaju stoji da je „proširenje ulaza u skladište u Kravici dovelo do otpadanja njegovih dijelova, kao i građevinskog materijala, koji bi pali na tijela žrtava koja su se tu nalazila i između njih. Mehanizacija, odnosno vozila sa kašikom koja su korištena za sakupljanje i uklanjanje tijela iz zgrade, u svakom slučaju bi, pored tijela, pokupila i sve drugo što se nalazilo uz njih ... ostaci materijala nastalog rušenjem bili bi preneseni sa tijelima i odloženi u zemlju zajedno sa njima”

826. Sudski vještak, Vedo Tuco, detaljno je svjedočio o ekshumacijama sekundarnih grobnica.²⁸⁶ Prema dopunskom sudsko medicinskom vještačenju od 15.02.2011. godine²⁸⁷ prikazani su svi slučajevi identifikovani nakon 14.05.2012. godine, obzirom da su prvobitni izvještaji²⁸⁸ obuhvatali slučajeve koji su identifikovani prije tog perioda.

827. Prilikom usmenog obrazlaganja nalaza i mišljenja pojasnio je da su Ravnice 1 i 2 i Glogova 1 primarne grobnice.²⁸⁹ Tijela iz Glogove su dislocirana u sekundarne grobnice Bilječeva, Zeleni Jadar, Budak i Pusmulici, što prema mišljenju vještaka govori da su tijela jedne osobe razmještana u periodu od 10 (deset) godina po sekundarnim grobnicama, pa je tako više dijelova istog tijela identificirano u različitim grobnicama.²⁹⁰

828. U pogledu primarne masovne grobnice Glogova 1 – skladište „Kravica“, vještak je pojasnio da je iz grobnice izvučeno 200 (dvije stotine) DNK profila, bez kojih nalaza se nikada ne bi sastavila cjelina, jer je jedno tijelo obično bilo dislocirano u 3 ili 4 grobnice.

829. Vještak je dalje pojasnio da su Ravnice I i II također primarna masovna grobnica, koja se suprotno tvrdnjama odbrane ne može spadati u grupu površinskih, nego klasičnih masovnih grobnica, u koje su tijela ukopavana na drugačiji način isključivo zbog specifične konfiguracije terena. Dodao je da na osnovu DNK profila nema potvrde da su Ravnice povezane sa Glogovom, osim artefakta, maltera i komada fasade koji su pronađeni u grobnici, a koji su prema izvještajima eksperata Tribunala

---

²⁸⁶ Vedo Tuco, 21.03.2011.godine Dopunsko sudsko medicinsko vještačenje od 16.04.2009. godine i 15.02.2011. godine.

²⁸⁷ T-107 Dopunsko medicinsko vještačenje od 15.02.2011. godine.

²⁸⁸ T-107 Dopunsko sudsko medicinsko vještačenje vještaka sudske medicine mr.med.sci.dr. Vedo Tuco u predmetu „Kravica“ od 16.04.2009. godine i od 14.05.2010. godine.

²⁸⁹ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 66. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine

²⁹⁰ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 88. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine, dokazi prikupljeni tokom uviđaja pokazali su da postoje dvije vrste masovnih grobnica, «primarne grobnice» u koje su osobe polagane odmah nakon smrti i «sekundarne grobnice», u koje su te iste osobe kasnije sahranjivane.

potiču iz skladišta „Kravica“. U tu svrhu vještak je naglasio da po proteku vremena od deset godina postoje i drugi načini utvrđivanja veze između primarnih i sekundarnih grobnica, dakle ne samo putem DNK profila već i brojnih artefakta i predmeta koji potiču sa mjesta egzekucije, a sahranjivani su zajedno sa osobama.

830. Najzad, prema nalazu vještaka ukupan broj do sada identificiranih osoba koje se odnose na predmet „Kravica“ je 1076 tijela iz primarnih i sekundarnih grobnica, pri čemu nemaju sva direktnu vezu sa masovnom grobnicom Glogova, ali je u tom pravcu izjavio da se do takvog podatka može doći.

831. Drugi provedeni dokazi ukazuju na broj ubijenih u skladištu Kravica, pa je tako Vijeće prihvatilo kao utvrđenu činjenicu da su najveće grupe muškaraca bosanskih muslimana iz kolone zarobljene upravo 13. jula,²⁹¹ Te da je u večernjim satima u skladištu u Kravici ubijeno oko 1.000 muškaraca, bosanskih muslimana.²⁹²

832. Nakon zauzimanja Srebrenice u julu 1995. godine, snage bosanskih srba su pogubile nekoliko hiljada muškaraca bosanskih muslimana. Ukupan broj pogubljenih kreće se vrlo vjerovatno između 7.000 i 8.000 muškaraca.²⁹³ Do sada je identificirano 6.182 lica koja se dovode u vezu sa stradanjima nakon zauzimanja Srebrenice.²⁹⁴

833. Ubijeni muškarci činili su približno petinu cijele srebreničke zajednice.²⁹⁵

834. Oспорavajući broj ubijenih u skladištu „Kravice“ odbrana je provela vještačenje po vještaku Simić Ljubiš²⁹⁶, zaposlenom na kliničkom centru Banja Luka, koji je prema vlastitoj izjavi tokom studiranja provjeravao primarne i sekundarne masovne grobnice i tada je počeo saradnju sa dr. Dušanom Dunjićem, vještakom sudske medicine, koji se pojavljuje u svojstvu vještaka pred MKSJ. Međutim, Vijeće primjećuje da u predmetima MKSJ *Galić te Kunarac i dr.*, navedeni vještak nije uživao stručni autoritet u smislu da je njegov nalaz i mišljenje prihvaćen od strane pretresnih ili Apelacioih vijeća.

835. Vještak Simić Ljubiša dalje pojašnjava da je od 2008. godine u narednih godinu dana pregledao materijale od 35.000 stranica, na osnovu kojih je sačinjena analiza, o kojoj je dr. Dunjić svjedočio pred MKSJ. Prilikom izrade navedene analize, vještak Simić je imao pristup svim forenzičkim materijalima koje je MKSj prikupio (a odnosi se na autopsijske izvještaje od 1995.g.- 2001.g.) među kojima se nalazila i dokumentacija vezana za masovnu grobnicu „Ravnice“.

---

²⁹¹ Navedeno je potvrđeno i činjenicom prihvaćenom pod rednim brojem 43 .iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine

²⁹² Utvrđena činjenica prihvaćena pod rednim brojem 57. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine

²⁹³ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 55. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine

²⁹⁴ T- 231 Lista sa tabelom međunarodne komisije ažurirana sa majem 2011. godine.

²⁹⁵ Utvrđena činjenica pod rednim brojem 78. iz Rješenja Vijeća broj: X-KR-09/823-1 od 01.07.2010. godine

²⁹⁶ OII-10 Nalaz i mišljenje vještaka Ljubisava Simića koji je usmeno obrazložio na glavnom pretresu od 09.06.2011. godine.

836. U konkretnom predmetu vještak je analizirao primarnu masovnu grobnicu „Ravnice“ i sekundarnu „Jadar 5“, te primarne masovne grobnice „Glogova 1-9“, te je dao osvrt na vještačenje dr. Vede Tuco. Ovaj vještak je pojasnio da je grobnica „Ravnice“ specifična po tome što je tzv. „površna grobnica“ odnosno što su ljudski ostaci pronađeni na dubini od 50-60cm, zbog čega je jako brzo došlo do dezintegracije mekih tkiva, čime je smanjena mogućnost otkrivanja uzroka smrti.

837. Prema izvještaju dr. Vede Tuco, u sekundarnim grobnicama je identifikovano 560 tijela, i sva ona imaju vezu sa „Glogovom“, sa čim se ne slaže vještak Simić koji tvrdi da DNK podudaranje postoji za samo 56 tijela. Pri čemu je kategoričan u tvrdnji da se veze između primarnih i sekundarnih grobnica mogu ustanoviti isključivo na temelju DNK analize.

838. Vijeće nije prihvatilo navedeni zaključak vještaka Simića, obzirom da je vještak dr. Vedo Tuco u svom nalazu pojasnio sve načine i metode kojima je ustanovljeno postojanje veze između grobnica. Suprotno stavu vještaka odbrane, ne može se prihvatiti da je DNK analiza jedina mjerodavna u kontekstu povezivanja masovnih grobnica, obzirom na stalna prekopavanja tijela i protek vremena koji u velikoj mjeri komplikuje pronalaz i identifikaciju tijela, kao i otkrivanje uzroka smrti. Ovo iz razloga što je nezanemarljiva činjenica da su kao poveznice grobnica korišteni i artefakti odnosno predmeti kao što su ligature, povezi, odjeća, te dijelovi zidova/fasade skladišta „Kravica“ gdje su vršena pogubljenja. Najzad, Vijeće je imalo u vidu da navedeni vještak nije specijalista sudske medicine, pa je samim tim upitan stručni odnos vještaka prema predmetu vještačenja.

839. Odbrana je tokom postupka osporavala broj ubijenih u skladištu „Kravice“ smatrajući da su u primarnim i sekundarnim grobnicama koje se povezuju sa ovim pogubljenjima ukopana i tijela stradalih u proboju kolone prema Tuzli.

840. Međutim, imajući u vidu pribavljene forenzičke dokaze, iskaze svjedoka, te izvedene materijalne dokaze, Vijeće je van svake razumne sumnje utvrdilo da je kritičnog dana u skladištu Kravica likvidirano oko 1000 muškaraca muslimanske nacionalnosti²⁹⁷ koji su potom zakopani u masovnu grobnicu Glogova.

841. Raspravu o broju poginulih u koloni sud nalazi bespredmetnom u konkretnom slučaju, obzirom da broj poginulih u koloni (i kada bi bio tačno poznat) ne mijenja u značajnoj mjeri činjenicu o ukupnom broju stradalih muškaraca koji su od strane snaga bosanskih Srba ubijeni nakon zauzimanja Srebrenice, na bilo koji način, niti u bilo kojoj mjeri može uticati na kvalifikaciju djela (što je već obrazloženo u presudi).

---

²⁹⁷ Navedeno je ustanovljeno i prihvaćenim činjenicama iz rješenja Vijeća od 01.07.2010. godine u kojima stoji “Između 1000 i 1500 muškaraca bosanskih Muslimana iz kolone, koji su bježali kroz šumu i bili zarobljeni i zatočeni na poljani kod Sandića, poslijepodne 13. jula 1995., autobusima ili pješice je odvedeno u skladište u Kravici.” (T-215)

842. Također, predmetom ovog postupka, u skladu sa onim za što se terete optuženi, nije bila kolona, niti legitimnost napada na kolonu, već ono što se dešavalo sa muškarcima koji su zarobljeni, bilo da su bili učesnici kolone koji su se predali ili zarobljeni na drugi način, ili su odvojeni od svojih porodica u Potočarima, jer su svi oni odvođeni na lokacije zatočenja, a odatle na mjesta masovnih egzekucija, među kojima je i skladište ZZ "Kravica".

843. Ubijanja muškaraca dok su u koloni (ne ulazeći u njen ne/vojni karakter) i kasnija ubijanja svih zarobljenih iz kolone, nesumnjivo su bila djelom iste ubilačke operacije koja se odigravala na različitim lokalitetima. Drugim riječima, oni koji nisu ubijeni (ili nastradali) u samoj borbi ili probodu kolone, ubijeni su kasnije, u seriji masovnih pogubljenja sa ciljem da se ubije "do zadnjeg" svaki bosanski muškarac musliman iz enklave Srebrenica, uključujući i mali broj pojedinaca koji je preživio masovna strijeljanja, ili eventualno uspio pobjeći sa mjesta pogubljenja, da bi ponovo bio zarobljen i pogubljen.

844. Tijela pogubljenih muškaraca bila su odmah sahranjivana, bilo na samom stratištu ili negdje u blizini stratišta.²⁹⁸ Kasnije su primarne masovne grobnice otkopane i tijela ubijenih su iskopana i ponovo ukopana u drugim neobilježenim masovnim grobnicama pri čemu su tijela žrtava u fazi raspadanja u nekim slučajevima skončala i u tri ili četiri različite masovne grobnice.

845. Navedeno potkrepljuje i svjedočenje Obrenović Dragana²⁹⁹ koji je naveo da pretpostavlja da je u borbi sa kolonom na Baljkovici stradao i ranjen veliki broj Muslimana, ali da su njihova tijela vjerovatno izvučena tokom noći između 16. i 17. jula, kroz koridor, obzirom da kasnije nije pronađen veliki broj tijela u tom rejonu, te je oko 15 do 20 sakupljenih tijela pokopano na lokaciji kod Motovske Kose.

846. Dean Maning je tokom unakrsnog ispitivanja također izjavio „*Nema dokza da su pojedinačna t.jela nastradalih u koloni sakupjena i ubačena u grobnice, ili da su sa druge lokacije pokopani u Glogovcju. Većina tjela ubijenih pripadnika 28. Divzije su ostavljena da leže, nisu kupjena i zatrpavana u masovne grobnice. Njih su prikupjali neki drugi organi, a ne MKSJ. Ta tjela je skupila komisija za traženje nestalih i predata su porodicama.*“

847. Sud je dakle na temelju provedenih dokaza nesumnjivo utvrdio da je ukopavanje tijela iz skladišta u Kravici u primarne grobnice u Glogovi počelo 14.07.1995.godine, a da su tijela iskopana nekoliko mjeseci kasnije i premještena u nekoliko sekundarnih grobnica. Jedini mogući zaključak do kojeg je Vijeće moglo doći na temelju svih radnji koje su u tom pravcu poduzete jeste, da se radilo o dobro organizovanom i koordiniranom prikrivanju zločina ekstremnih razmjera.

---

²⁹⁸ T-81 Butlerov izvještaj strana 87. paragraf 14. i 15. i strana 88. paragraf 21.

²⁹⁹ T-184 Transkripti svjedočenja Dragana Obrenovića u predmetu Blagojević od 02.10.2003. godine prihvaćeni rješenjem ovog Vijeća od 26.08.2010. godine.

X. PRETRES TERENA 17./18. JULA 1995. GODINE

848. Vijeće je na temelju provedenih dokaza nesporno zaključilo da su pripadnici I i II čete Centra za obuku su dobili novi zadatak, koji se prema Depeši³⁰⁰ Dragomira Vasića od 17.07.1995. godine odnosio na pretres terena u rejonu Cerske i Udrča, a bio je planiran za 18.07.1995. godine.

(a) Pretres šumskog područja na relaciji Bratunac- K polje- zarobljavanje bošnjaka (zarobljeno više bošnjaka među kojima je bilo i djece).

849. Vijeće je tokom postupka nesporno utvrdilo da je u navedenom pretresu terena pripadnicima I i II čete nesporedno rukovodio optuženi Duško Jević, a pripadnicima I čete i optuženi Mendeljev Đurić.

850. Ova dvojica optuženih su nakon naredbe i nadzora u masovnim pogubljenjima zarobljenih muškaraca u hangaru ZZ Kravica bili potpuno svjesni da je krajnji cilj i ovog pretresa pronalazak preostalih grupa srebreničkih muškaraca, koji su bili u koloni a nisu se uspjeli probiti na teritorij pod kontrolom Armije BiH, kako bi se isti po ustaljenom obrascu zatvorili u privremene objekte zatočenja, a potom masovno likvidirali.

851. Prema Naredbi³⁰¹ komandanta Specijalne brigade policije 17.07.1995. godine trebalo je:

“Hitno formirati borbenu grupu jačine bataljona u rejonu Kravica- Konjević polje, i to od specijalnog odreda policije Doboj, obe čete sa Jahorine, dvije čete PJP sa zadatkom da istog dana izvrše pretres terena u rejonu Pobuđe kako bi se definitivno očistila desna strana komunikacije Milići- Drinjača a potom koncentrisati snage za pretres Cerske. Komandant jedinica koje ulaze u sastav borbene grupe 2 je Duško Jević. Za pretres na lijevoj strani komunikacije također formirati borbenu grupu čijeg komandanta će odrediti Ljubiša Borovčanin.”

852. Prema tvrdnjama instruktora Krstović Tomislava, te prilike u izvršenju navedenog zadatka bili su uključeni svi komandiri četa i vodova po naređenju komande, a misli da su te prilike imali i pse tragače, što je potvrdio i svjedok S-125, pojašnavajući da su se u pretresu terena formacijski kretali kao streljački stroj, a ispred je išao momak sa njemačkim ovčarom.

853. Suprotno mišljenju vještaka Radinovića, Navedena naredba ide u prilog ranije iznesenom zaključku Vijeća, jer samo potvrđuje da je sve vrijeme boravka na terenu Srebrenice očuvana vertikalna hijerarhija komandovanja jedinicama policije, odnosno iste nisu bile apsolutno pretpotčinjene komandi bratunačke/zvorničke brigade, u čijoj zoni odgovonosti su se nalazili, na način kako je to ukazivala odbrana tokom postupka.

---

³⁰⁰ T-10 i T-12 Depeša broj: 01-16-0211-206/95 od 17.07.1995. godine, koju je sačinio načelnik Dragomir Vasić i uputio Kabinetu ministra na Pale, Resoru javne bezbjednosti, Štabu policijskih snaga na Jahorini, u Bijeljini i Vogošći

³⁰¹ T-11 Naredba komandanta Specijalne brigade policije Gorana Sarića broj: 61/95 od 17.07.1995. godine.

854. Svjedok S-126 je pojasnio da je njegova jedinica učestvovala upravo u pretresu terena, odnosno šume koja se nalazila sa lijeve strane putne komunikacije. Za vrijeme dok su se kretali šumom, svjedok je vidio jedan leš pored potoka, ne zna da li je to isto vidio i neko od nadređenih, niti se sjeća ko je od njih bio prisutan, cijeneći da je to morao biti Mendeljev ili Marković. Osim toga nije bilo drugih borbenih aktivnosti, i ubrzo potom svjedok je ugledao pripadnike vojske kako iz jednog sela sprovode stanovnike.

855. Nije siguran kojim jedinicama su pripadali ti vojnici ali misli da je među njima bilo i pripadnika njegove jedinice, u što se uvjerio dolaskom na cestu na kojoj su ljudi ukrcavani u autobuse. Procijenio je da je tu bilo oko 40 muslimana kojima su ruke bile zavezane na leđima, što su najvjerovatnije uradili pripadnici VRS, nakon čega su lica odvedena autobusima.

856. Svjedok Doder Jevto, koji je također učestvovao u pretresu imao je priliku pored puta vidjeti par mrtvih osoba. Po okončanom pretresu su sišli na livadu koja se nalazi na putnoj komunikaciji Konjević polje – Bratunac, u blizini škole u kojoj su boravili pripadnici II čete. Tamo je svjedok primjetio 20- 30 zarobljenika, u civilnom odijelu, ostavljajući mogućnost da je poneko imao maskirnu košulju, Ležali su licem okrenuti prema zemlji, dok su im ruke bile na leđima vezane su nekom žicom ili kanapom. Na cesti pored zarobljenika bili su pripadnici vojske i policije i jedinice Centra, a misli da su u blizini bili i svi komandiri vodova. Od pripadnika I čete sjeća se da je bio optuženi Duško Jević, ali se ne sjeća Đurić Mendeljeva, samo pretpostavlja da je bio u blizini.

857. Za razliku od njega, pripadnik voda I čete, svjedok odbrane Slavko Bojanić je siguran da je te prilike vidio komandira svog voda, optuženog Gorana Markovića i Mendeljeva Đurića.

858. Svjedok S-124 tvrdi da je optuženi Duško Jević bio na cesti kada su zarobljenici svedeni, odnosno da je dočekaio pripadnike jedinice na putu, rekavši im da su *prave babe i da ih je pet ljudi uspjelo prepasti*. Svjedok S-121 pojašnjava da je optuženi to rekao vjerovatno jer je prilikom pretresa bilo razmjene vatre, pucao je mitraljez i neko je bacio bombu, pa je rečeno da se povlače i tako su sišli na put.

859. Cilj pretresa na sličan način opisuje i jedan od komandira vodova, Krstović Tomislav³⁰² koji tvrdi da je zadatak bio pretres terena negdje sa glavnog puta u pravcu dalekovoda. Pretpostavlja da je naređenje stiglo iz komande, ne može poimenično odrediti od koga tačno, ali misli da je to bio načelnik centra Jević. Smatrao je da je cilj zadatka *„izvršiti pretres komunikacije i na licu mjesta vidjeti ima li nešto tuda kuda je narod otišao, što je po meni značilo samo proći tuda i vicjeti da li je čisto.“*

---

³⁰² Svjedok Krstović Tomislav svjedočio 06.12.2010. godine.

860. Navode ovog svjedoka potvrdio je svjedok Svjedok Gajić Velimir, koji je u julu 1995. godine bio vozač i najviše je vozio Duška Jevića. Tako su jedne prilike pored ceste K polje – Bratunac vidjeli na livadi 20-30 zarobljenika i tu su primjetili i komandira voda Neđu Milidragovića, koji je te prilike razgovarao sa optuženim Duškom Jevićem, na što mu je ovaj rekao da po nailasku autousa iz pravca Bratunca ukrca zarobljenike. Ovaj svjedok je u izjavi iz istrage decidno izjavio da je na livadi primjetio da su ljudima vezane ruke kaiševima i kanapima, a svemu je prisustvovao optuženi Duško Jević, što je potvrdio i svjedok S-123 koji je bio raspoređen na navedenoj lokaciji.

861. Tačnu lokaciju okupljanja zarobljenika potvrdio je svjedok Haso Hasanović, koji je i sam bio među zarobljenim licima. On pojašnjava da su tokom proboja kolone jedno vrijeme boravili u kućama u selu Burice, da bi jednu noć oko 18,00 sati bili opkoljeni. Svjedok pojašnjava da su jedinice koje su ih zarobile bile u maskirnim uniformama i imale su crvene trake na ruci, vjerovatno kao znak raspoznavanja.

862. Svjedok Hasanović tvrdi i da su vojnici sa sobom vodili pse tragače pa se niko nije mogao sakriti, a to je potvrdio i svjedok Siniša Renovica, koji potvrđuje da su u pretresu terena učestvovali i pripadnici Centra za obuku pasa na Crepoljskom, a bili su raspoređeni na udaljenosti 1 ili 2km od pripadnika II čete.

863. Svjedok Hasanović dalje opisuje da su pripadnici jedinice koji su ih pronašli te prilike govorili „*j li vam mater radi 500 baljaša došla je cijela Srbija!*“ nakon čega su im vezali ruke žicom na leđima, pretresli i oduzeli sve što su imali. Odbrana je na okolnost prepoznavanja ukazivala na činjenicu da su vojnici galamili kako je zbog njih došla „cijela Srbija“ smatrajući svjedok misli na pripadnike vojske koji su imali crvene trake na kojima je pisalo Jugoslavija, što svjedok Hasanović nije mogao potvrditi.

864. Prema daljem kazivanju svjedoka Hase Hasanovića, zarobljene su u koloni jedan po jedan povelj prema cesti Bratunac- Konjević polje, gdje se nalazila livada na kojoj im je naredio da legnu licem prema zemlji. Livada na kojoj su dovedeni bliža je Sandićima i Lolićima i nalazi se tačno preko puta hair česme.³⁰³ Prisustvo pripadnika II čete u na tom lokalitetu potvrdio je svjedok Vukajlović Stanislav, koji tvrdi da ga je komandir voda rasporedio duž putne komunikacije u blizini Sandića i Lolića, identificirajući to mjesto kao lokalitet sela Pervani. Svjedok S-123, također pripadnik II čete tvrdi da je raspoređen na istoj lokaciji, nekih 250m od česme, koji lokalitet opisuje svjedok S-124, pripadnik iste čete.

865. Svjedok Hasanović se sjeća da je te prilike čuo vojnike kako komentarišu „*Hoćemo li pucati sada i izoravati ili ćemo drugi dan doći da zakopamo?*“ nakon čega je drugi vojnik kojem su se obraćali odgovorio „*Ne znam da li ćemo strježati ovde, pitaćemo!*“ U blizini tog mjesta bila je jedna česma, pa je neki vojnik zamolio svjedoka Hasanovića da mu donese vode i te prilike svjedoke je u blizini ceste vidio nekoliko leševa koji su vjerovatno bili nasumnično strijeljani, jer nisu bili poredani. Na tom mjestu

---

³⁰³ Video zapis obilaska lica mjesta uložen kao dokaz Suda broj S-1.

neki komandir je pitao ima li djece i svjedok se javio i rekao da ima 14 godina, a za to vrijeme srpski vojnici pucaju u zrak, naređujući zarobljenicima da ustanu, a one koji nisu mogli su udarali nogama i puškama, pa su ih „tovarili u kamione“ u koje nisu mogli da uđu povezani nakon čega su povikali „*vozite ih prema Bratuncu!*“

866. Za razliku od njih, svjedok i troje djece autobusom dolaze u Bratunac, dok su kamioni sa muškarcima naknadno došli. Čuo je tada kako neki pripadnici vojske pitaju „*šta ćemo s rijima?*“ a drugi im odgovaraju „*znate gdje se ubija- u osnovnu školu Vuk Karadžić!*“

867. U unakrsnom ispitivanju odbrana je osporavala izjavu svjedoka u ovom dijelu, obzirom da u ranijim izjavama nikada nije govorio o ovom događaju, nego samo o dešavanju u Kravicama, nakon čega je tvrdio da je lutao deset dana po šumi dok nije stigao na slobodnu teritoriju. Svjedok je u tom pravcu pojasnio da jeste lutao po šumi ali do ponovnog zarobljavanja, a o događaju nije ranije pričao jer ga niko nije pitao na tu okolnost.

868. U konačnici, Vijeće nalazi relevantnim navedeni prigovor, obzirom da se radi o događaju koji izmjenjena optužnica stavlja na teret svim optuženima, kao neposrednim učesnicima pretresa terena na lokalitetu Pervani. Shodno tome, Vijeće je ispitujući istinitost iskaza ovog svjedoka analiziralo u kontesktu drugih provedenih dokaza. U tom kontesktu Vijeće primjećuje da svjedok o navedenom pretresu terena svjedoči jako detaljno, navodeći okolnosti koje se slažu sa iskazom većine drugih svjedoka, pa je Vijeće zaključilo da navedeni događaj svjedok ne bi mogao izmisliti sa tako puno detalja i saglasnosti, da zaista nije doživio ono o čemu je svjedočio na glavnom pretresu, na kojem je objasnio zašto o tome nije govorio u ranijim izjavama.

869. Vijeće također primjećuje da svjedok Hasanović ne može identificirati vojnike koji su kritične prilike upali u selo, dok svjedok Gavrić Mičo, koji je ispred bratunačke brigade učestvovao u pretresu terena kategorički tvrdi da pripadnici jedinice Duška Jevića nisu išli u selo navodeći „*U Burnicama gdje su se ljudi predali nije bilo jedinica Duška Jevića, nego ispod ili sjeverno, oni to nisu mogli da vide. Njegove jedinice su tada bile od putne komunikacije do sela Kamenica, južno od Sandića brdo i frontalno u pravcu Konjević polje- Milići.*“

870. Po silasku jedinica iz pretresa terena, zarobljenici su okupljeni na livadi na putnoj komunikaciji između Ljoljića i Pervana, u blizini se nalazila jedna česma.³⁰⁴ Nakon što su zarobljenicima povezane ruke na leđima, kontaktiran je Momir Nikolić, koji je rekao da se zarobljenici vode u Konjević polje. Svjedok dalje decidno tvrdi da se u konkretnom slučaju radilo o civilima, jer nisu bili uniformisani i naoružani i tako ih je označio u svom izvještaju.

---

³⁰⁴ Vijeće se prilikom obilaska lica mjesta uvjerilo o kojem se lokalitetu radi.

871. Shodno navedenom, Vijeće je iskazu svjedoka Gavrića poklonilo vjeru u ovom dijelu, obzirom da je saglasan sa iskazom svjedoka „S-104“ koji tvrdi da pripadnici jedinice nisu bili u selu Burnice, već samo na putnoj komunikaciji gdje se nalazi livada na koju su dovedeni zarobljenici. Međutim, Vijeće ne poklanja vjeru iskazu svjedoka „S-104“ u dijelu u kojem osporava učešće pripadnika svoje jedinice u kasnijem pretresanju zarobljenika, povezivanju i transprotu autobusima, te prisustvu optuženog Neđe Ikonića, jer provedeni dokazi ukazuju na drugačije stanje stvari i nesporno dovode u vezu pripadnike I i II čete sa navedenim radnjama.

872. U daljem izlaganju svjedok S-101 i dalje involivira pripadnike svog voda I čete pa tako tvrdi da je prilikom okupljanja zarobljenika u Pervanima Neđo Milidragović prokomentarisao „*kako su se balje poubjale.*“ Svjedok dalje navodi kao su se zaustavili prema školi u Pobuđu i vidio je kako tamo odlazi grupa u kojoj su bili i pripadnici jedinice I čete među kojima je svjedok prepoznao „Hercegovca“. Dovedli su iz tog pravca nekih 50-70 muškaraca i tada je vidio kako ih na livadi tjeraju da legnu i stave ruke na leđa, nakon čega su ih vezali. Čuo je da su odvedeni u Konjević polje i zatvoreni u magacin.

873. Prisustvo optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića u pretresu terena i na livadi u Pervanima gdje su okupljeni muškarci pretreseni i zavezanih ruku ležali okrenuti licem prema zemlji, odakle su transportovani u pravcu Konjević polja, potvrdili su drugi učesnici u pretresu terena i to: komandir voda, svjedok Doder Jevto, te svjedok „S-119“, pripadnik voda kojim je komandovao Neđo Milidragović.

874. U vezanju zarobljenika lično je učestvovao svjedok Šehovac Željko. Sjeća se da je te prilike na livadi vidio komandira svog voda Sladoje Radovana.

875. Detaljni opis pretresa terena te učesnike navodi i Svjedok S-123 u svom svjedočenju na glavnom pretresu:

„Krenuli smo oprezno, zauzimajući položaje, razdvojeni jedni od drugih 6,7-15m, kretali smo se držeći liniju. Na rubovima šume smo najviše obraćali pažnju prilikom ulaska i izlaska iz šume. Prilikom ulaska u šumu, bačena je bomba, eksplodirala je, čuli su se rafali. Ja sam imao položaj-zaklon, nisam bio ozlijeđen, ni bilo ko od mojih kolega. Mislim da je grupa bila prepovoljena, kada je bačena bomba, zadnji sam izašao iz šume. Mislim da Duško Jević nije krenuo na pretres šume, nisam ga vidio, on nas je dočekao kada smo se spustili. Vratili smo se na približno isti položaj gdje smo prije bili raspoređeni, Jević se pojavio u kratkom roku za nekoliko minuta, došao je iz pravca Konjević Polja. Tom prilikom nas je kritikovao kako nas je 5 ljudi zaustavilo, pa nas je ponovo rasporedio. Dojavljeno mu je da se predaje jedna grupa ljudi, rekao je da ih trebamo popratiti dok prođu do puta. To je značilo da će da prođu cestom.

Zaustavili su se na jednoj livadi, između livade i škole. Njih je policija i vojska dovela do te poljane. Mi smo stajali na cesti, dok su oni prolazili. Izlazili su iz pravca šume, bilo ih je oko 30-tak. Imali su uniforme, nisu imali oružja, neko je možda potajno ostavljao, ali nisu ga imali. Među njima sam vidio neke dječake, oni su imali oko 16-17 godina. Rekao sam dvojici da bježe prema potoku, što su i uradili. Ljudi su bili golobradi, zato sam i rekao, bojao sam se za njihovu

sigurnost, da će biti ubijeni.

Bilo je grupa iz raznih pravca, uglavnom ih je dovodila vojna policija, skupljali su se tu blizu česme prema dolini, na desnoj strani se nalazio jedan teren, tu su se sakupljali, bilo ih je oko 100-150, možda i 200. Mogao sam vidjeti Duška Jevića blizu zarobljenicima, on im je komandovao da odbace oružje. Naredio im je i da legnu na pod, ruke su trebali držati na potiljku. Ja sam čuo da su zarobljenici vezani, čuo sam tu priču da su ih vezane odveli dalje, ali nisam to vidio. Mislim da je ona grupa zarobljenika kojima je Jević naređivao otišla prema Konjević Polju...da li je Duško Jević ili neko od policije to naredio, ne znam. Vidio sam Duška Jevića prilikom polaska prema Konjević Polju, mislim da je otišao iza njih. Kasnije se pričalo da je jedan dio njih pogubljen, a dio poslan na razmjenu.”

876. U unakrsnom ispitivanju svjedok pojašnjava da su tog dana primjećen tri grupe zarobljenika. Jedna od 15 zarobljenika koja se predala licima iz svjedokovog voda, grupa od 30 ljudi koju su na kraju pretresa zarobili pripadnici vojske i policije, i grupa od 150-200 lica koja su prolazila putnom komunikacijom u pravcu Konjević polja. Nije primjetio da su u njihovoj pratnji bili pripadnici njegove jedinice. Da je tokom pretresa zarobljeno više grupa potvrdio je i svjedok S-125, koji se sjeća da je tokom pretresa zarobljena grupa od 7-8 ljudi, među kojima je bilo i jedno dijete, kojem je komandir voda rekao «šta ćeš ti ovde». Tada je jedan od vojnika odveo dijete na stranu, nakon čega se čuo pucanj i pripadnik se vratio bez djeteta. Svjedok na kraju dodaje da navedeni komandir voda nije bio «Brko».³⁰⁵ U unakrsnom ispitivanju svjedok je izjavio kako nije čuo da komandir voda naredio vojniku da odvede dijete, a nije vidio ni da je ubijeno.

877. O koloni mušakaraca koja je prolazila cestom govorio je i svjedok S-124, navodeći da je iste pratila civilna policija, te da se u jednom trenutku sa brda spuštala grupa od 150 ljudi, u čijoj pratnji su bili civilna policija i vojska, čiji pripadnici su nosili crne kape i marame. Broj ljudi u koloni potvrdio je i svjedok S-121³⁰⁶ koji je kao pripadnik II čete bio raspoređen na navedenom lokalitetu. Siguran je da su u pratnji kolone bili pripadnici njegove jedinice, jer su imali prepoznatljive svijetlo plave pancire. Kolonu koja je brojala 100-200 ljudi vidio je i svjedok S-125³⁰⁷, koji nije siguran da li su pripadnici njegove jedinice bili u pratnji. Sjeća se da ih pripadnici II čete jesu čuvali u prvom momentu, ali je onda komandir voda „Brko“ nekoga pozvao radio vezom i došli su neki pripadnici vojske u maskiranim uniformama.

878. Dakle, Vijeće nalazi da su optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić, komanduju i nadziru pripadnike I čete, da zajedno sa pripadnicima II čete i dijelovima bratunačke brigade učestvuju u pretresu terena iznad Konjević polja u potrazi za pripadnicima kolone koji su prošli tim putem prilikom kretanja prema Tuzli.

---

³⁰⁵ Na zapisniku iz istrage broj: KT-RZ-101/07 od 10.12.2010. godine, svjedok je označio lice koje ga podsjeća na instruktora koji je naredio ubistvo djeteta.

³⁰⁶ Svjedok S-121 saslušan je na glavnom pretresu od 24.11.2011. godine.

³⁰⁷ Svjedok S-125 svjedočio je na glavnom pretresu od 28.11.2011. godine.

879. Optuženi u navedenom pretresu terena učestvuju sa ciljem zarobljavanja muškaraca za koje su znali da će kao i muškarci iz skladišta Kravica biti likvidirani.

2. Pojedinačni slučajevi ubistava zarobljenika tokom pretresa

880. Vijeće nalazi dokazanim da prilikom pretresa ubijeno je nekoliko ranjenika, a ubistva su počinili pripadnici I čete, koji su tada postupali pod nadzorom optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića, i koji za takve radnje nisu ukoreni ili disciplinski kažnjeni, što samo dodatno potkrepljuje zaključak Vijeća da je krajnji cilj pretresa, bio prikupljanje preostalih muškaraca iz kolone, koji će biti pogubljeni po prijekom postupku, kao što je to bio slučaj sa muškarcima iz skladišta ZZ Kravica.

881. U depeši koju je po izvršenom pretresu Dragomir Vasić uputio Kabinetu ministra i štabu policije u Bijeljini, Vogošći i Jahorini stoji:

„Pretres terena šumskog područja na desnoj strani komunikacije Milići- Drinjača izvršen je od strane jedinica MUP-a RS i PJP, te objekte u dubini teritorije Cerska i Udrč radi likvidacije ostataka ubačenih grupa iz Srebrenice. Akcija je uspješno izvedena.”

882. Pojam *likvidacije* u naredbama i depešama Vijeće je ranije pojasnilo, u smislu da nije prihvaćeno tumačenje odbrane o isključivo vojno terminološkom pojmu „uništenja“ koje podrazumijeva samo razoružavanje i zarobljavanje. Navedeni zaključak potkrepljen je slučajevima pojedinačnih ubistava zarobljenika tokom pretresa.

(a) N.M. ubio dva lica.

883. Tužilaštvo je tokom postupka dokazalo da je bio sporadičnih ubistava tokom pretresa, ali nije van svake razumne sumnje dokazalo ko je od pripadnika I i II čete počinio navedena ubistva.

884. Optužnica je tako u činjeničnom opisu navodila da je N.M. komandir voda I čete, u pretresu ubio dva lica.

885. Navedeni događaj opisao je komandir voda Krstović Tomislav, koji je u pretres terena išao kao komandir voda potvrđuje da je u pretresu učestvovao i Neđo Milidragović sa svojim vodom. U to vrijeme pričalo se da je on prilikom pretresa zaostao sa nekolicinom ranjenika koji su tada pronađeni, nakon čega su se čuli pucnji sa mjesta gdje su se on nalazio. Ubrzo potom se priključio ostalima i tom prilikom je Doder Jevto, jedan od komandira vodova I čete pitao „*Jesi li ih zgurduio?!*“

886. Vijeće nalazi da svjedok Krstović veoma detaljno opisuje navedeni događaj, ali navedeni događaj nisu potkrijepili drugi saslušani svjedoci u svojim iskazima, dok sam

svjedok Krstović u izjavi iz istrage³⁰⁸ tvrdi da tom prilikom nije vidio bilo kakve zarobljenike ili preživjele muškarce iz Srebrenice, ali jeste vidio leševe zarobljenika.

887. U unakrsnom ispitivanju svjedok nije imao jasno objašnjenje za navedene različitosti u iskazima, pa tako tvrdi da je nemoguće događaje ispričati na identičan način, naročito ukoliko je bio izložen određenim vrstama psihološkog pritiska. Dalje navodi da miješa osobe i vrijeme, da se nekih detalja ne sjeća, te u konačnici nema komentar za neke nedosljednosti u svojim izjavama.

888. Vijeće je imalo u vidu da svjedok Krstović Tomislav tek na glavnom pretresu identificira neke osobe kao počinioc ubistava, ali i dalje ostaje nesporno da su prilikom pretresa pronađeni leševi, i da je bilo sporadičnih slučajeva ubijanja zarobljenika.

(b) Ilić Zoran ubio jednog zarobljenika u mjestu Jelah.

889. Prema iskazu svjedoka S-101 pretres terena je trajao dva dana, i tog drugog dana je vidio ubistvo. Naime, te prilike je zarobljen neki momak starosti do 30g na lokaciji neposredno iznad puta Konjević polje – Kasaba. Svjedok ne zna da li su zarobljenika vodili na ispitivanje ali ima saznanja da ga je kasnije ubio izvjesni „Sima sa Alipašinog“.

890. Za razliku od ovog iskaza, svjedok S-101 je u toku istrage bio detaljniji, te tvrdi da je te prilike stajao na udaljenosti od oko 30-40m od izvjesnog „Sime s Alipašinog“, pa je mogao vidjeti kada je zarobljenika poslao na ivicu puta (ispod je bilo neko šipražje) gdje je naredio momku da se okrene leđima i pucao je.

891. Svjedoku je kasnije prezentirana izjava u istrazi u kojoj je osobu pod nazivom „Simo s Alipašinog“ prepoznao i označio kao Ilić Zorana zv. „Cindin“. Prezentirano mu je i da je tada rekao kako je Ilić Zoran rekao zarobljeniku da ide da bi nakon što se on okrenuo pucao mu u leđa. Rekao je i da mu se te prilike Zoran mu činio prilično hladnokrvnim, a čovjek kojem je rekao da ide pogoje je glavu i skupio leđa kada je odlazio, kao da je znao da će ga upucati.

892. Imajući u vidu da svjedok detaljno opisuje događaj, ali i da tvrdi kako mu je ime Zoran Ilić sugerisano od strane istražitelja tokom ispitivanja u istrazi, Vijeće nije moglo prihvatiti da je upravo to lice počinilo navedeno ubistvo, ali prihvata u kontesktu svih provedenih dokaza da su se tokom pretresa dešavala sporadična ubistva zarobljenih lica, ne nalazeći međutim dokazanim bilo kakvu odgovornost optuženog Neđe Ikonića u tom pravcu, jer je očigledno da je ubistvo izvršio neki pripadnik I čete, kojoj je pripadao i sam svjedok S-101, a tom četom komanduje optuženi Mendeljev Đurić.

893. U tom kontesktu značajno je primjetiti da optužnica propušta činjenično precizirati način na koji bi optuženi jević i Đurić odgovarali za ova pojedinačna ubistva,

---

³⁰⁸ OIII-5 Zapisnik o saslušanju svjedoka Krstović Tomislava broj: 17-04/2-6-04-2-519/09 od 27.05.2009. godine.

osim ukoliko se nije podrazumijevalo da su i ova ubistva prirodna i predvidiva posljedica UZP-a III kategorije, u kojem slučaju Vijeće napominje da nije dokazano da su optuženi bili članovi takvog UZP-a.

894. Međutim, ostaje zaključak Vijeća da su nakon učešća u masovnim ubistvima u skladištu ZZ «Kravica» optuženi Jević i Đurić u vrijeme pretresa potpuno bili svjesni krajnje svrhe zarobljavanja preostalih pripadnika kolone. Oni dakle u ovom pretresu učestvuju u namjeri zarobljavanja muškaraca za koje znaju da se transportuju u pravcu Konjević polja, gdje će biti privremeno zatočeni do masovnog pogubljenja po prijemnom postupku, odnosno istom obrascu postupanja kao prema muškarcima u skladištu ZZ Kravica.

895. Dakle, naređujući i nadzirući likvidaciju srebreničkih muškaraca, te učestvujući u pretresu terena u namjeri zarobljavanja muškaraca koji će također biti likvidirani, optuženi jasno manifestuju znanje o postojanju genocidne namjere na strani glavnih učesnika UZP-a, te i na ovaj način daju svoj konačni doprinos realizaciji genocidnog plana, pristajući da za vrijeme pretresa pripadnici I čete nekažnjeno vrše likvidacije zarobljenika.

896. U svakom slučaju, Vijeće je na temelju provedenih dokaza zaključilo da su lica koja su zarobljena tokom pretresa i okupljena na livadi u Pervanima naknadno pogubljena, što je potkrepljeno i iskazom svjedoka Hase Hasanovića, koji je za vrijeme boravka na livadi među zarobljenim licima primjetio Cvrk Hasana i Cvrk Muniba, a koji su prema izvedenim dokazima naknadno ekshumirani iz masovne grobnice Cerska.

897. Stoga, iako pripadnici I i II čete Centra za obuku Jahorina nisu poduzeli učešće u pogubljenjima ovih lica, Vijeće cijeni da su optuženi Jević i Đurić u pretresu terena učestvovali sa namjerom zarobljavanja preostalih muškaraca iz kolone, znajući da će biti pogubljeni po istom obrascu kao i muškarci iz skladišta Kravica, čime su dali svoj završni doprinos realizaciji Genocidnog plana.

XI. ZAKONSKA OBILJEŽJA KRIVIČNOG DJELA GENOCID

898. Obzirom da su radnje optuženih okvalificirane kao krivično djelo Genocid iz člana 171. stav 1. tačka a) i b) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, u vezi sa članom 31. KZ BiH, Vijeće će u narednom dijelu iznijeti opšte elemente navedene inkriminacije.

899. U članu 171. KZ BiH krivično djelo genocida kvalifikuje se na sljedeći način:

Ko u cilju da potpuno ili djelimično istrijebi nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku skupinu ljudi, naredi učinjenje ili učini koje od ovih djela:

- a) ubijanje pripadnika skupine ljudi;
- b) nanošenje teške tjelesne ozljede ili duševne povrede pripadnicima skupine ljudi;

- c) smišljeno nametanje skupini ljudi ili zajednici takvih životnih uvjeta koji bi mogli posljediti njenim potpunim ili djelomičnim istrebljenjem;
- d) uvođenje mjera kojima je cilj sprječavanje rađanja unutar skupine ljudi;
- e) prisilno preseljenje djece iz te u drugu skupinu ljudi ...

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

1. Djela u osnovi zločina genocida

900. U konkretnom slučaju, optuženi su se teretili za genocid ubijanjem pripadnika skupine ljudi i nanošenje teških tjelesnih ozljeda i duševnih povreda tim pripadnicima.

901. Obzirom na to vijeće se ograničilo na ispitivanje radnji odnosno djela u osnovi zločina iz tačke a) i b) stava 1) člana 171. KZ BiH, kao *actus reus-a* zločina Genocida.

902. Po svom sadržaju, član 171. KZ BiH je u najvećoj mjeri identičan članu 141. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije („SFRJ“) i članu 2. Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida („Konvencija o genocidu“), koja je stupila na snagu 12.1.1951. godine.³⁰⁹

903. U članu 2. ove Konvencije o genocidu krivično djelo genocida kvalifikuje se kao:
Bilo koje od navedenih djela počinjenih u namjeri da se potpuno ili djelimično uništi kao takva neka nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa:

- a) ubistvo pripadnika grupe;
- b) nanošenje teške povrede fizičkog ili mentalnog integriteta članova grupe;

904. Pomenuti član 2. Konvencije o genocidu je sadržan u članu 4. Statuta MKSJ i članu 2. Statuta MKSR, koji potvrđuju da je definicija genocida koja je prihvaćena u međunarodnom običajnom pravu identična definiciji iz Konvencije o genocidu, a nesumnjivo je da odredbe Konvencije potpadaju pod međunarodno običajno pravo....³¹⁰

905. Da je genocid priznat kao krivično djelo po međunarodnom običajnom pravu, vidljivo je i iz konstatacije Međunarodnog suda pravde da: „[P]rincipi koji leže u osnovi

---

³⁰⁹ Vidi *takođe*, Statut Međunarodnog krivičnog suda („Rimski statut“), član 6, datum stupanja na snagu 1.7.2002. godine, U.N. Doc. A/CONF.183/9 (identičan članu 2. Konvencije o genocidu).

³¹⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, paragraf 60.

Konvencije su principi koje civilizovane nacije prihvataju kao obavezujuće po države, čak i bez postojanja obaveza po konvenciji“.³¹¹

906. Također, u Izvještaju generalnog sekretara u vezi sa Rezolucijom 808 Savjeta bezbjednosti koji je jednoglasno odobren Rezolucijom 827 Savjeta bezbjednosti konstatovano je: „Dio međunarodnog ugovornog humanitarnog prava koji je bez sumnje postao dio međunarodnog običajnog prava jeste pravo koje se primjenjuje u oružanim sukobima sadržano u: Konvenciji o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9.12.1948“.³¹²

907. Odredbe člana 171. KZ BiH, rezultat su upravo poštivanja obaveza koje je preuzela država po osnovu Konvencije o genocidu, čiji član V glasi: „Strane ugovornice se obavezuju da će preduzeti potrebne zakonske mjere, shodno svojim ustavima, kako bi osigurale primjenu odredaba ove konvencije i naročito da će predvidjeti efikasne kazne za osobe krive za genocid ...“ SFRJ je uzela aktivno učešće u izradi Konvencije o genocidu i ratifikovala je 1950. godine.“³¹³ Dakle, kroz odredbu člana 171. KZ BiH samo je nastavljena međunarodna pravna obaveza pridržavanja odredbi Konvencije.

908. Stoga, u svrhu primjenjivosti citirane odredbe na konkretno činjenično stanje koje je utvrđeno tokom predmetnog postupka, Vijeće će u nastavku detaljnije analizirati odredbe krivičnog djela genocida iz člana 171. KZ BiH, koje sadrži dvije različite grupe elemenata, odnosno *chapeau* ili opšte elemente, te genocidni mens rea tj. genocidnu namjeru, kao i elemente osnovnih radnji.³¹⁴

909. Krećući se u okviru postavljenom izmjenjenom optužnicom, Vijeće smatra da je za donošenje odluke o ovom pitanju potrebno razmotriti samo prva dva načina izvršenja djela.

(i) Ubijanje pripadnika skupine ljudi

910. Prema članu 171. tačka a) KZ BiH, *actus reus* genocida uključuje „ubijanje pripadnika skupine ljudi“. U tom kontekstu cijene se elementi djela ubistva posebno

---

³¹¹ *Rezerve u pogledu Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida*, Savjetodavno mišljenje, (1951. godina) Izvještaji Međunarodnog suda pravde 23.

³¹² Izvještaj generalnog sekretara u skladu sa paragrafom 2. Rezolucije 808 Savjeta bezbjednosti (1993. godina) („Izvještaj generalnog sekretara“) UN Doc. S/25704, paragraf 45. *Vidi takođe, Tužilac protiv Akayesu-a*, ICTR-96-4-T, presuda, 2.9.1998.godine, („Akayesu, Prvostepena presuda“) paragraf 495. („Konvencija o genocidu se bez sumnje smatra dijelom međunarodnog običajnog prava.“); *Tužilac protiv Jelisića*, IT-95-10-T, presuda, 14.12.1999. godine („Jelisić, Prvostepena presuda“), paragraf 60. („U članu 4. Statuta od riječi do riječi su preuzete odredbe Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida koja nesumnjivo predstavlja dio međunarodnog običajnog prava.“).

³¹³ Službeni vijesnik Prezidijuma Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije, br. 2/50.

³¹⁴ Mada se osnovne radnje nabrojane u tački a) do e) mogu okarakterisati kao *actus reus* genocida, mora se imati na umu da i same ove osnovne radnje imaju elemente i *actus reus* i *mens rea*. Stoga je poželjno da genocid bude formulisan na sličan način kao zločini protiv čovječnosti u smislu da zahtijeva zasebnu provjeru *chapeau* ili opštih elemenata i osnovnih radnji. Svrha toga je da se naglasi da zločin genocida zahtijeva dokazivanje dvije zasebne zločinačke namjere, namjeru osnovne radnje i genocidnu namjeru.

kvalifikovanog domaćim zakonom.³¹⁵ Konkretno, Vijeće zaključuje da član 171. tačka a) zabranjuje „lišenje druge osobe života“ što je također zabranjeno u okviru zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina iz člana 172. stav 1. tačka a), 174. tačka a), i člana 175. tačka a) KZ BiH.

911. U dosadašnjoj praksi Suda BiH i MKSJ su već ranije utvrđeni elementi krivičnog djela ubistva:

1) lišavanje života;

2) direktna namjera da se liši života; jer je počinitelj bio svjestan svoga čina i želio je da se čin izvrši.³¹⁶

912. Obzirom na složenost kvalifikacije, Vijeće je detaljno analiziralo svaki od njenih segmenata. Pri tome je značajno naglasiti da „pripadnici skupine ljudi“ ne podrazumijeva automatski da broj žrtava mora biti veliki ili znatan. Teoretski, ubistvo samo jedne žrtve i dalje može predstavljati djelo koje čini *actus reus* zločina genocida.³¹⁷ Prema istoj kvalifikaciji, obavezno je da žrtve ubijanja zapravo moraju biti pripadnici nacionalne, etničke, rasne ili vjerske grupe koju je izvršilac htio da potpuno ili djelimično istrijebi.³¹⁸

913. U međunarodnom pravu, elementi osnovnih radnji ubistva su: smrt žrtve koja je nastupila kao posljedica djela ili propusta izvršioca, koje je učinjeno sa namjerom da se ubije ili nanese teška tjelesna povreda sa razumnom sviješću da će to vjerovatno izazvati smrt.

914. Tokom postupka nesporno je dokazano da su optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić naređivali i nadzirali pripadnike I čete koji su učestvovali u masovnom ubijanju zarobljenika u ZZ Kravica, što samo po sebi, ukazuje na visok stepen njihove svijesti i želje da se proizvedu štetne posljedice, koje su i nastale.

915. Smrt zarobljenika u ZZ Kravica dokazana je van svake razumne sumnje ne samo u ovom predmetu nego u brojnim pravosnažnim presudama Suda BiH i MKSJ.

---

³¹⁵ Vijeće ne izražava nikakve zaključke u pogledu toga da li je koncept „ubijanja pripadnika skupine ljudi iz člana 171. tačka a) širi od koncepta ubistva.

³¹⁶ Vidi, *Rašević i Todović*, X-KR/06/275 (Sud BiH), prvostepena presuda, 28.2.2008. godine, (*„Rašević i Todović Prvostepena presuda“*) str. 61; *Dragan Damjanović*, X-KR-05/51 (Sud BiH), prvostepena presuda, 15.12.2006. godine, (*„Damjanović Prvostepena presuda“*) str. 53, 54. Vidi takođe, *Tužilac protiv Blagčevića i Jokića*, IT-02-60-T, presuda, 17.1.2005. godine, (*„Blagojević i Jokić Prvostepena presuda“*) paragraf 642; *Tužilac protiv Krstića*, presuda, 2.8.2001. godine, (*„Krstić Prvostepena presuda“*) paragraf 543.

³¹⁷ U predmetu *Ndindabahizi*, pretresno vijeće MKSR-a je našlo da ubistvo jedne osobe zadovoljava *actus reus* genocida. *Tužilac protiv Ndindabahizi-ja*, ICTR-2001-71-I, presuda, 15.7.2004. godine, (*„Ndindabahizi Prvostepena presuda“*) paragraf 471.

³¹⁸ *Tužilac protiv Brđanina*, IT-99-36-T, presuda, 1.9.2004. godine, (*„Brđanin Prvostepena presuda“*) paragraf 688.

916. Nadalje, nema sumnje, da je njihova smrt nasilna i da je nastupila kao posljedica djelovanja vatrenim oružjem pripadnika II odreda Šekovići i I čete centra za obuku Jahorina, pri čemu su oni, kao i oni koji su im naredili da učestvuju u pogubljenjima, postupali sa direktnim umišljajem. Dakle, optuženi su znali da će zbog njihovih radnji nastupiti smrt muškaraca iz Srebrenice, prema kojima pripadnici I čete poduzimaju radnje djelovanja iz vatrene oružja, pri čemu optuženi niti jednog trenutka ne odstupaju od date naredbe, pa nema sumnje da su to i htjeli.

917. Ono što *actus reus* u ovom slučaju kvalifikuje kao genocid je namjera sa kojom je djelo počinjeno. Da bi se određene radnje okvalifikovale kao genocid, kod istih mora postojati namjera za uništenje zaštićene grupe.

(ii) Nanošenje teške tjelesne ozljede ili duševne povrede pripadnicima skupine ljudi

918. Članom 171., tačka b) KZ BiH definisano je da *actus reus* krivičnog djela genocida uključuje nanošenje teških tjelesnih povreda ili duševne povrede pripadnicima skupine ljudi”.

919. U praksi MKSJ i MKSR nije data detaljnija definicija, pa se Vijeće koristilo *Ad hoc* sudskom praksom, koja precizira da povrede ne moraju biti trajne ili neizlječive³¹⁹, ali da moraju rezultirati “teškom i dugotrajnom nemogućnošću osobe da vodi normalan i konstruktivan život”³²⁰.

920. Pod tjelesnom povredom podrazumijeva se povreda koja ozbiljno ugrožava zdravlje, uzrokuje unakaženje ili bilo koju drugu ozbiljnu povredu unutrašnjih ili vanjskih organa ili čula.³²¹ Pod duševnom povredom podrazumijevaju se ozbiljnija mentalna oštećenja koja nisu privremenog karaktera.³²² Stav MKSJ i MKSR je da nečovječno postupanje, mučenje, silovanje, seksualno zlostavljanje i deportacija spadaju u djela koja mogu uzrokovati ozbiljne tjelesne ili duševne povrede.³²³ Pored toga, mora postojati namjera da se nanese povrede.³²⁴

921. Navedeni stav korišten je u predmetu *Krstić*, gdje je pretresno vijeće zauzelo stav koji u potpunosti prihvata i ovo Vijeće, a koji predviđa da “nečovječno postupanje [...] i deportacija spadaju u djela koja mogu uzrokovati teške tjelesne ili duševne

---

³¹⁹ Prvostepena presuda u predmetu *Blagcjević i Jokić* paragraf 645, *Akayesu* Prvostepena presuda, paragraf 502, *Krstić*, Prvostepena presuda, para 513..

³²⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, paragraf 513, Prvostepena presuda u predmetu *Blagcjević i Jokić*, paragraf 645.

³²¹ *Tužilac protiv Kayisheme i Ruzindane*, ICTR-95-1-T, presuda, 21.05.1999., (“*Kayisheme i Ruzindane* Prvostepena presuda”) paragraf 109, potom prvostepena presuda u predmetu *Blagcjević i Jokić*, paragraf 645.

³²² Prvostepena presuda u predmetu *Blagcjević i Jokić*, paragraf 645, *Tužilac protiv Semanza-e*, ICTR-97-20-T, Presuda, 15.5.2003.god.(“*Semanza* Prvostepena presuda”) paragraf 321, 322 i *Tužilac protiv Ntagerura i dr.*, ICTR-99-46-A, Presuda, 7.juli 2006.(“*Ntagerura i dr.* Drugostepena presuda”) paragraf 644.

³²³ Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, paragraf 513, prvostepena presuda u predmetu *Blagcjević i Jokić*, paragraf 646,

³²⁴ Prvostepena presuda u predmetu *Blagcjević i Jokić*, paragraf 645

povrede.” Vijeće je za ovakav svoj stav uporište našlo u sudskoj praksi MKSJ-a, kao i u drugim izvorima.³²⁵ Pored toga, u predmetu Blagojević i drugi pretresno vijeće je konstatovalo da “traume i ranjavanja koja su pretrpjeli oni pojedinci koji su uspjeli preživjeti masovna pogubljenja predstavljaju teške tjelesne i duševne povrede”.³²⁶ Isto se odnosi i na muškarce bošnjačke nacionalnosti koji su preživjeli ali su “pretrpjeli duševne povrede zbog oduzimanja ličnih isprava, pošto su uvidjeli da neće biti razmijenjeni kako im je ranije saopšteno i shvatili kakva ih krajnja sudbina čeka”³²⁷. Pretresno vijeće također je zauzelo stanovište da je prisilno preseljenje žena, djece i starijih ljudi samo po sebi bilo traumatično iskustvo u datim okolnostima, kao što je i nasilno odvajanje od najmilijih, njegove posljedice, a posebno činjenica da još uvijek tragaju za tijelima svojih najmilijih.³²⁸

922. U činjeničnom opisu optužnice ne navode se konkretne tjelesne ili duševne povrede koje su pretrpili zarobljenici u skladištu ZZ Kravica, ili muškarci koji su odvojeni u Potočarima od svojih porodica, te preživjeli srodnici ubijenih, ali Vijeće na temelju provedenih dokaza, a na osnovu navedenih standarda zaključuje, da patnja nekolicine preživjelih muškaraca Bošnjaka, zbog razdvajanja od ostatka porodice, načina na koji je sa njima postupano u toku zarobljavanja, zatvaranja i pokušaja pogubljenja po prijekom postupku, predstavlja tešku tjelesnu ozljedu odnosno duševnu povredu.

923. Van razumne sumnje je dokazano da su zarobljenicima skladištu Kravica nanešene teške tjelesne ozljede i duševne povrede, kako samim uslovima zatočenja u kojim su boravili, tako i radnjama koje su prema njima poduzimane u cilju lišenja života.

924. Vijeće zaključuje i da nasilno odvajanje muškaraca od žena, majki od malodobne djece, te prisilno preseljenje civila iz Potočara, također predstavlja duševnu povredu oštećenima, jer preživjele žene, ostaje bez muških članova porodice (muževa, braće, djece) zasigurno nakon takve tragedije nisu bile u potpunosti sposobne voditi normalan i konstruktivan život.

B. POSEBNA NAMJERA ZA GENOCID

(a) Mens Rea

925. Prema kvalifikaciji zločina genocida, osim postojanja opštih elemenata, neophodna je posebna namjera koja predstavlja specifično obilježje ovog zločina prema međunarodnom pravu.³²⁹ Dakle, svaka radnja u osnovi zločina mora biti poduzeta sa namjerom koju član 171. KZ BiH definiše po segmentima kao:

---

³²⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragraf 646, citat iz prvostepene presude u predmetu *Krstić*, para. 513.

³²⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragraf 647

³²⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragraf 647

³²⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, paragrafi 650, 652 i 653,

³²⁹ Izvještaj Komisije za međunarodno pravo o radu njene četrdeset i osme sjednice, 6.5-26.7.1996. godine („Izvještaj KMP iz 1996. godine“), UN Doc. A/51/10. *Vidi takođe*, prvostepenu presudu u predmetu *Akayesu*, paragraf 498. („Genocid se razlikuje od ostalih zločina po tome što on obuhvata posebnu namjeru ili *dolus specialis*.“).

- 1) cilj;
- 2) da se istrijebi;
- 3) potpuno ili djelimično;
- 4) nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina ljudi.

926. U predmetu Miloš Stupar i drugi (Kravica), te u pravosnažno okončanom predmetu Trbić, pretresna vijeća su na slijedeći način razmatrala svaki od navedenih elemenata,

(i) „Cilj“ („namjera“)

927. U skladu sa članom 2. Konvencije o genocidu, izraz „cilj“ obuhvata namjeru da se uništi grupa „kao takva“. Odnosno, na osnovu dokaza mora biti utvrđeno da su „propisana djela izvršena protiv žrtava zbog njihove pripadnosti zaštićenoj grupi“, mada nije nužno da su izvršena „isključivo zbog te pripadnosti.“³³⁰

928. Tužilaštva oba *ad hoc* Tribunala u više navrata su iznosila tvrdnju da nije neophodno dokazati genocidnu namjeru za sve oblike sudjelovanja u genocidnoj krivičnoj radnji. Dovoljno je npr. da je saučesnik znao da njegov nadređeni ima genocidnu namjeru, ali da on sam nije morao imati takvu namjeru, čak se nije morao ni slagati s njom, da bi bio osuđen za sudjelovanje u genocidu. Ovakav stav nesumnjivo ima izvjesno uporište u praksi *ad hoc* Tribunala, a žalbeno vijeće MKSJ-a prihvatilo je takvo gledište, posebno kada je u pitanju odgovornost za pomaganje i podržavanje i odgovornost za udruženi zločinački poduhvata.

929. Navedena međunarodna praksa je u konkretnom slučaju korištena kao potkrepljujuća argumentacija zaključka Vijeća da su optuženi umišljajno pomagali tuđe krivično djelo, svjesni svih njegovih zakonom propisanih bitnih elemenata, pa samim tim i genocidne namjere koju su dijelili glavni učesnici UZP-a.

(ii) „da se istrijebi“

930. U kontekstu ovog elementa, nužno je naglasiti da počinitelj mora imati namjeru da uništi određenu grupu, a ne samo da je izloži patnji ili diskriminaciji. Pod navedenim podrazumijeva se fizičko uništenje, za razliku od kulturološkog ili geografskog uklanjanja takve grupe sa područja u kojem živi. Stoga, da bi se ustanovilo postojanje namjere da se uništi određena grupa, nije dovoljno utvrditi da je počinitelj imao namjeru da protjera grupu iz određenog područja, odnosno da joj uskrati određena prava ili povlastice, iako te okolnosti mogu biti relevantne za dokazivanje potrebne namjere.

931. Ono što izvršilac mora namjeravati da uništi je fizička ili biološka egzistencija jedne grupe ljudi, dakle nije dovoljna namjera izvršioca da uništi (odnosno izbriše) etnička, rasna ili vjerska obilježja koja karakterišu takvu grupu. Naime, etnička, vjerska ili rasna pripadnost ne mogu se smatrati zaštićenim dobrom, predmet zaštitnog dobra

---

³³⁰ *Tužilac protiv Niyitegeka-e*, ICTR-96-14-A, presuda, 9.7.2004. godine, („Niyitegeka Drugostepena presuda“) paragraf 53. (tekst naglašen u originalu).

ovog krivičnog djela može biti samo fizička grupacija koju karakteriše jedno od ovih konkretnih obilježja.

932. Nije nužno dokazati da je optuženi imao namjeru da izvrši 'potpuno uništenje jedne grupe u cijelom svijetu', nego samo one grupe (ili njenog dijela) za koju Sud ustanovi da je optuženi imao namjeru da je uništi (pri tome geografsko područje na kojem se ona nalazi može biti ograničenog opsega).

933. U Konvenciji o genocidu i zakonima putem kojih se ona danas primjenjuje i putem kojih se primjenjivala u bivšoj Jugoslaviji nabraja se niz metoda putem kojih se na kraju može ostvariti fizičko uništenje grupe. Mada je najneposrednija metoda ubijanje pripadnika grupe, i druge metode bi, pojedinačno ili u kombinaciji, ukoliko se primjene sa istim ciljem, mogle rezultirati uništenjem grupe.

934. Tako je pretresno vijeće u predmetu Blagojević obrazložilo da je „fizičko ili biološko uništenje grupe vjerovatan ishod prisilnog premještanja stanovništva kada se to premještanje vrši na takav način da se grupa više ne može sama obnoviti,“ pridružujući se na taj način zaključku Žalbenog vijeća u predmetu Krstić prema kojem „prisilno premještanje stanovništva može predstavljati dodatno sredstvo da se obezbijedi fizičko uništenje [zaštićene grupe].“³³¹

(iii) „potpuno ili djelimično“

935. Izvršilac genocida, kako je to već navedeno, ne mora imati namjeru da potpuno uništi određenu grupu 'u cijelom svijetu', dovoljna je namjera za uništenje takve grupe (potpuno ili djelimično) koju je Sud označio kao zaštićenu grupu. U tom kontekstu može se zaključiti da namjera da se jedna grupa istrijebi sa nekog ograničenog geografskog područja, kao što je teritorija neke države, ili čak i opštine, može biti okvalifikovana kao genocid, jer je namjera počinioca genocida da uništi uvijek ograničena prilikama koje mu se pružaju.“³³²

936. Iako izvršioци genocida ne moraju namjeravati da unište cijelu grupu zaštićenu Konvencijom, oni moraju posmatrati dio grupe koju žele uništiti kao zaseban entitet koji mora biti eliminsan kao takav. Prisustvo velikog broja žrtava u kontekstu ostalih dokaza, može ukazivati na zaključak da je postojala takva namjera.

937. Sa druge strane, ubistvo svih ili dijela pripadnika jedne grupe koja se nalazi na malom geografskom području, iako rezultira manjim brojem žrtava, može biti okvalifikovano kao genocid, ukoliko je izvršeno sa namjerom uništenja dijela takve grupe koja se nalazi na jednom manjem geografskom području.

938. Kada je u pitanju pojam "djelimičnog" uništenja, Žalbeno vijeće MKSJ definisalo je da ono mora biti u 'znatnom' obimu u smislu da je tako značajnog obima da bi u

---

³³¹ Prvostepena presuda u predmetu Blagojević, paragraf 666. Pored toga, prema zakonu koji je postojao u to vrijeme, prisilno premještanje je predstavljalo jednu od nabrojanih metoda kojom se ostvarivao genocid. Član 141. Krivičnog zakona SFRJ.

slučaju uništenja, nestanak takvog dijela grupe ostavio posljedice na cijelu grupu. Prva alternativa formulaciji 'djelimično' u brojčanom smislu podrazumijeva da je izvršilac namjeravao da uništi 'znatan broj osoba koje čine dio grupe'.

939. Ukoliko kriterij kvantiteta, 'bitan' ili 'znatan' broj žrtava, nije zadovoljen, namjeru da se grupa uništi 'djelimično' moguće je ustanoviti i kvalitativno, ukoliko pripadnici grupe koji su predmet uništenja čine 'bitan', odnosno 'karakterističan' dio grupe čije bi uništenje ostavilo posljedice na grupu u cjelini. Brojna vijeća su konstatovala da se 'djelimičnim' uništenjem može smatrati uništenje određene zajednice ljudi i da ono mora ostaviti posljedice (ili da postoji vjerovatnoća da će ostaviti posljedice) na opstanak grupe u cjelini.

940. Primjer navedenog zaključivanja dat je u presudi pretresnog vijeća u predmetu *Krstić*, gdje je ubijanje svih vojno sposobnih muškaraca bosanskih Muslimana iz Srebrenice ocijenjeno kao 'djelimično' uništenje grupe. Pretresno vijeće zaključilo je da namjera da se ubiju svi vojno sposobni muškarci bosanski Muslimani iz Srebrenice ispunjava kriterij namjere da se djelimično uništi grupa bosanskih Muslimana u smislu definicije krivičnog djela genocida. Ovakav zaključak pretresnog vijeća evidentno sadrži trostruku kvalifikaciju: po osnovu spola žrtava (isključivo muškarci), starost (samo ili većinom vojno sposobni muškarci) i geografsko porijeklo (Srebrenica i okolina). Žalbena vijeće je dalje konstatovalo da namjera da se uništi bitan dio jedne grupe (koju su činili bosanski Muslimani iz Srebrenice) proizilazi iz namjere da se uništi jedna ograničenija grupa ljudi (u ovom slučaju su to vojno sposobni muškarci Muslimani iz Srebrenice).

941. Ovo vijeće prihvata naprijed iznesene stavove vijeća MKSJ-a, te smatra da je u duhu ove zakonske odredbe, da se kod namjere da se „djelimično“ uništi neka grupa mora raditi o namjeri da se uništi „znatan dio te grupe.“³³³ Vijeće također prihvata da analiza pojma „znatni“ dio grupe podrazumijeva analizu čitavog niza pitanja koja uključuju brojnost, relativnu većinu datog dijela u odnosu na ukupnu veličinu grupe; značaj u okviru grupe; da li dati dio grupe simbolizuje cijelu grupu; te da li je taj dio grupe od suštinskog značaja za opstanak grupe.

---

³³² Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, paragraf 13.

³³³ Žalbena presuda u predmetu *Krstić*, paragraf 8; Izvještaj KMP iz 1996. godine, str. 45. („Ipak, zločin genocida po samoj svojoj prirodi zahtijeva namjeru da se uništi barem znatan dio neke određene grupe.“). *Vidi takođe*, prvostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, paragraf 82; *Tužilac protiv Sikirice*, IT-95-8-T, presuda o prijedlogu odbrane za donošenje oslobađajuće presude, 3.9.2001. godine, paragraf 65; *Kayishema- i Ruzindana*, Presuda, , paragraf 97; *Tužilac protiv Bagilishema-e*, ICTR-95-1A-T, presuda, 7.6.2001. godine, („*Bagilishema* Prvostepena presuda“) paragraf 64; prvostepena presuda u predmetu *Semanza*, paragraf 316. *Vidi takođe*, Benjamin Whitaker, Revidirani i ažurirani izvještaj o pitanju prevencije i kažnjavanja zločina genocida, U.N. Doc. E/CN.4/Sub.2/1985/6, paragraf 29. („Čini se da izraz „djelimično“ podrazumijeva relativno značajan broj u odnosu na grupu u cjelini, ili značajan dio neke grupe, na primjer njeno rukovodstvo.“).

942. Prema procjeni Miroslava Deronjića, srpskog povjerenika za civilna pitanja u Srebrenici ,u enklavi se nalazilo oko 40.000 ljudi.³³⁴

943. Odbrana je tokom postupka osporavala činjenicu da je u Srebrenici ubijen "znatan dio" grupe srebreničkih bošnjaka, pozivajući se na statističke podatke opštine Srebrenica, te broj muškaraca iz kolone koji je došao na teritorij Tuzle, ali Vijeće primjećuje da odbrana zanemaruje činjenicu da je u to vrijeme opština Srebrenica brojala veći broj lica nego su to pokazivali statistički podaci, jer je Srebrenica kao zaštićena zona u to vrijeme primala i izbjeglice, koje su se tamo osjećale sigurnije. Navedeno je najbolje vidljivo iz brojnih pravosnažnih presuda Suda BiH i MKSJ, u kojima se broj osoba okupljenih u Potočarima kretao oko 40.000, ne računajući pripadnike kolone.

944. Prema utvrđenim činjenicama, prihvaćenim od strane ovog Vijeća, nakon zauzimanja Srebrenice u julu 1995., snage bosanskih Srba su pogubile nekoliko hiljada muškaraca bosanskih Muslimana. Ukupan broj pogubljenih kreće se vrlo vjerovatno između 7000 i 8000 muškaraca.“

945. Ti ubijeni muškarci, činili su približno petinu cijele srebreničke zajednice.³³⁵

946. Vijeće zaključuje da su svi ubijeni muškarci, njih približno 7000 hiljada³³⁶, a tim i svi zarobljenici ubijeni u skladištu ZZ Kravica, čije je stradanje bilo predmetom ovog postupka (njih najmanje 1000), ubijeni u istoj ubilačkoj operaciji nakon zauzimanja Srebrenice, i da je nesporno da je njihovo stradanje, samo za sebe, a tako i u kombinaciji sa preseljnjem ostatka srebreničkih Muslimana, imalo značajan učinak na grupu bosanskih Muslimana u cjelini.

947. Logično je postaviti i pitanje percepcije, odnosno kakva je predstava izvršilaca o pojmu „znatni dio grupe“ što je zasigurno faktor koji se mora imati u vidu. Ipak, u konačnoj analizi, ovo Vijeće je uvjerenom da grupacija koja je bila predmetom napada, objektivno i predstavlja znatan dio određene grupe.

(iv) „zaštićena grupa: nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina ljudi“

948. Zaštitni objekt ovog krivičnog djela nisu pojedinci već nacionalne, etničke, rasne ili vjerske grupe.

949. Konvencija o genocidu kao i Statuti *ad hoc* Tribunalā identificiraju četiri kategorije zaštićenih grupa: nacionalne, etničke, rasne i vjerske. Ove četiri kategorije se djelimično mogu preklapati, ali svaka od njih ima jasnu jezgru. Tako su u smislu

---

³³⁴ T-195 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) transkript svjedočenja preminulog svjedoka Miroslava Deronjića iz predmeta Nikolić Momir od 28.10.2003. godine

³³⁵ Činjenica utvrđena u postupcima pred MKSJ a prihvaćena od strane ovog Vijeća rješenjem od 10.07.2010. godine.

Statuta, četiri kategorije zaštićenih grupa su definirane s različitim stepenima specifičnosti na sljedeći način:

950. Za "nacionalnu" grupu se navodi da se sastoji od 'skupine ljudi kod koje je uočena zajednička zakonska veza zasnovana na istom državljanstvu, uz reciprocitet prava i dužnosti'

951. Etnička grupa se definira kao "grupa čiji članovi dijele zajednički jezik ili kulturu".³³⁷

952. "Rasna" grupa se "zasniva na nasljednim fizičkim osobinama koje se često poistovjećuju s geografskim područjem, bez obzira na jezične, kulturološke, nacionalne ili vjerske faktore".³³⁸

953. "Vjerska" grupa je "takva grupa čiji članovi imaju zajedničku religiju, vjeroispovijest ili vid bogoštovlja".³³⁹

---

³³⁶ T-78 (procjena minimalnog broja osoba koja je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju eksumirao od 1996. do 2001.godine). Navedena brojka predstavlja najmanji broj ubijenih u Srebrenici, jer se navedeni broj povećava svake godine, a Izvještaji o broju ubijenih se konstantno ažuriraju.

³³⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, pasus 513. vidi također pasus 720 iste presude, gdje pretresno vijeće utvrđuje da Tutsiji čine "etničku" grupu u smislu zabrane genocida. Stav pretresnog vijeća u predmetu *Kayishema i Ruzindana* je da je "etnička" grupa takva grupa "čiji članovi imaju zajednički jezik i kulturu; odnosno, grupa koja se kao takva izdvaja (samoidentifikacija); odnosno, grupa koju kao takvu identificiraju drugi, među njima i počinitelji zločina (identifikacija od strane drugih)" (prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, pasus 98). Ovo pretresno vijeće je zaključilo da Tutsiji čine "etničku" grupu u smislu definiranja opsega zaštićenih grupa (prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, pasus 523). Definicija "etničke grupe" u smislu genocida, koju daju ova različita vijeća je u najmanju ruku iznimno neodređena. Činjenica da pojedinci imaju zajednički jezik (kao što je na primjer slučaj kod većine Nigerijaca i Australaca) ili zajedničku kulturu (kao što je u mnogim aspektima slučaj kod bosanskih Srba i bosanskih Muslimana), jedva je dovoljna da sugerira da se samo na osnovu toga može reći da oni čine zajedničku "etničku" grupu u smislu Konvencije o genocidu. Pojam "etniciteta" je bez sumnje ambivalentan i od velikog političkog značaja. Krivično pravo (uključujući i pravo genocida) zahtijeva preciznost, pa bi Tribunali, shodno tome, trebali pokušati zakonu dati veću određenost po tom pitanju iako je sasvim prihvatljivo, u svjetlu same svrhe zabrane genocida, da ovaj pojam ima relativno široku definiciju.

³³⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, pasus 514. U predmetu *Krstić*, pretresno vijeće je navelo da Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije definira rasnu diskriminaciju kao "svako razlikovanje, isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva, koji se zasnivaju na rasi, boji, precima, nacionalnom ili etničkom porijeklu" (prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, pasus 555). Vidi također prvostepenu presudu u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, pasus 98.

³³⁹ Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, pasus 515. Ova definicija religije se napadno vrti u krug budući da je svojstvo grupe (kao "vjerske" grupe) definirano prakticanjem onih obilježja koja tu grupu čine određenom vjerskom grupom (na primjer, njen vid bogoštovlja). U većini slučajeva, istina, razlike u religiji između dvije ili više grupa pojedinaca će biti očigledne, kao na primjer između bosanskih Muslimana i bosanskih (pravoslavnih) Srba. Međutim, ponekad to može biti u manjoj mjeri. Šta je na primjer sa dvije usko povezane sekte unutar iste vjeroispovijesti? Šta je sa različitim stepenima predanosti sličnoj religiji (na primjer, muslimani koji ne prakticiraju vjeru u odnosu na fundamentaliste)? Šta je sa religijama ili kvazi-religijskim praksama koje nisu službeno priznate kao religije (npr. Scijentološka crkva ili Falun Gong)? Međutim, nijedan Tribunal ne mora utvrđivati te stvari, jer su u oba slučaja (Ruanda i bivša Jugoslavija), vjerske granice između različitih grupa bile prilično jasno povučene.

954. Da li se radi o zaštićenoj grupi trebalo bi „procjenjivati u svakom predmetu ponaosob na osnovu objektivnih karakteristika datog društvenog i istorijskog konteksta, te na osnovu subjektivne percepcije izvršilaca.“³⁴⁰

955. Zaštićenu grupu moguće je subjektivno identifikovati „koristeći kriterijum stigmatiziranja grupe, naročito od strane izvršilaca zločina, na osnovu percepcije njenih nacionalnih, etničkih, rasnih ili vjerskih karakteristika.

956. Tokom postupka je van svake razumne sumnje dokazano da su civili prisilno preseljeni iz Potočara, kao i muškarci odvojeni u Potočarima, zarobljeni prilikom kretanja kolone i pogubljeni u skladištu ZZ Kravica bili bosanski muslimani iz Srebrenice.

957. U tom smislu, pretresno vijeće nalazi da bosanski muslimani nesumnjivo čine nacionalnu, etničku i vjersku grupu i kao takvi su zaštićena grupa u smislu odredbe člana 171. KZ BiH.

958. Bosanski muslimani su u to vrijeme bili jedan od konstitutivnih „naroda“ Socijalističke Republike BiH (Ustav SR BiH iz 1974. godine), a postoji veliki broj subjektivnih i objektivnih dokaza koji ukazuju na to da su pripadnici drugih nacionalnih grupa koji su izvršili zločine protiv bošnjačkog naroda, kroz istoriju identifikovali i stigmatizovali bosanske muslimane kao posebnu nacionalnu grupu.

959. Kako to jasno proizilazi iz naprijed navedenog, krivično djelo Genocida se razlikuje od mnogih drugih krivičnih djela po tome što obuhvata posebnu namjeru, koja u konkretnom slučaju predstavlja bitno obilježje krivičnog djela i kod koje je potrebno jasno utvrditi da je počinitelj htio izvršenje djela za koje se tereti. Posebna namjera za zločin genocida stoga leži u *„namjeri da se potpuno ili cjelimično uništi nacionalna, etnička, rasna ili vjerska skupina.“*³⁴¹ Navedeno ima za posljedicu da osoba može biti osuđena za genocid, samo ukoliko je sa specifičnom namjerom počinila jednu od radnji u osnovi zločina.

960. U nedostatku neposrednih, odnosno direktnih dokaza o postojanju genocidne namjere, Sud je ovlašten ispitati i druge okolnosti predmeta, pa su tako Tribunali naveli niz faktora koji mogu biti relevantni za utvrđivanje postojanja potrebne genocidne namjere kod optuženog, među kojima su: (1) opći kontekst u kojem su radnje počinjene; (2) počinjenje drugih kažnjivih radnji sistematski usmjerenih protiv iste grupe; (3) opseg zvjerstava; (4) sistematska usmjerenost na žrtve zbog njihove pripadnosti određenoj grupi; (5) ponavljanje destruktivnih i diskriminatornih radnji; (6)

---

³⁴⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Semanza*, paragraf 317. (tekst naglašen u originalu). *Vidi takođe*, prvostepenu presudu u predmetu *Bagilishema*, paragraf 65; *Tužilac protiv Musema-e*, ICTR-96-13-T, presuda, 27.1.2000. godine, (*„Musema Prvostepena presuda“*) paragraf 161-163; *Tužilac protiv Rutaganda-e*, ICTR-96-3-T, presuda, 6.12.1999. godine, (*„Rutaganda Prvostepena presuda“*) paragraf 56-58; prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, paragraf 98; prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, paragraf 702.

³⁴¹ Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, paragrafi 498, 517-522; vidi *Musema*, Presuda, paragraf 164.

broj žrtava; (7) sredstva i metode koje su korištene za izvršenje zločina; (8) područje na kojem je počinitelj djelovao; i (9) iskazana namjera počinitelja da ubije svoje žrtve.³⁴²

961. Isto tako, izjave, odnosno iskazi optuženog, koji iskazuju njegov odnos prema sudbini grupe ili žrtava, mogu biti uzeti u obzir, da bi se ispitalo njegovo stanje svijesti u trenutku počinjenja krivičnog djela.³⁴³

962. Navedeni problemi utvrđivanja genocidne namjere javljaju se jer je ona zapravo "psihološki faktor koji je teško, pa čak i nemoguće utvrditi, ali se od slučaja do slučaja, može izvesti na osnovu materijalnih dokaza podnesenih vijeću"³⁴⁴ U praksi, utvrđenje da je optuženi imao genocidnu namjeru često izgleda samo kao zaključak zasnovan na čvrstim dokazima o učestvovanju u krivičnom djelu, uz saznanje da se pripadnici grupe masovno ubijaju ili maltetiraju. Dakle, optuženi je svjesno odlučio da učestvuje u zločinačkom pohodu, znajući šta se događa (neprijateljska grupa se uništava ili je označena kao grupa koju treba uništiti), pa se na temelju toga zaključuje da je i optuženi koji učestvuje u tome morao bezuvjetno i sam imati namjeru da uništi tu grupu.

963. Ovo Vijeće smatra da znanje optuženog o genocidnim namjerama drugih ljudi jeste relevantno u smislu da je i on sam posjedovao određeno genocidno stanje svijesti, međutim, genocidna namjera počinioca, u kontekstu odredbe člana 171. KZ BiH, mora biti jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz provedenih dokaza i mora biti utvrđena van razumne sumnje.³⁴⁵

964. Drugim riječima, nemoguće je donijeti osuđujuću presudu za krivično djelo genocida, bez obzira na obim počinjenih zločina, ako nije postojala posebna namjera, odnosno ako optuženi nije:

- a) svjesno želio da djela za posljedicu imaju potpuno ili djelimično uništenje skupine kao takve; ili,
- b) znao da se njegovim radnjama u potpunosti ili djelimično uništava skupina kao takva; ili

---

³⁴² Vidi, među ostalim, drugostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, pasus 47; prvostepenu presudu u predmetu *Akayesu*, pasus 523; prvostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, pasusi 73-77; Odluku u skladu s pravilom 61 u predmetu *Karadžić i Mladić*, pasusi 94-95; drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, pasusi 12-14 i 21; Odluku u skladu s pravilom 98bis u predmetu *Milošević*, pasusi 246 i 288; prvostepenu presudu u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, pasus 93; prvostepenu presudu u predmetu *Kajeljeli*, pasus 806 i predmete citirane u njoj.

³⁴³ Vidi, npr. prvostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, pasus 73.

³⁴⁴ Prvostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, , paragrafi 61-63; vidi takođe predmet *Musema*, , paragraf 167; Suđenje Jospehu Altstotteru i drugima ("predmet Justice"), Američki vojni sud, Nirnberg, 17.02.-4.12.1947., Law reports, Vol. VI, str. 62-64.

³⁴⁵ Vidi, među ostalim, prvostepenu presudu u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, pasusi 531-545

c) znao da će njegove radnje za vjerovatnu posljedicu imati potpuno ili djelimično uništenje skupine kao takve.³⁴⁶

965. Namjera optuženog treba prije svega biti utvrđena na osnovu njegovih riječi i djela, i treba proizlaziti iz obrazaca djela koja imaju određeni cilj.³⁴⁷ Okolnosti na osnovu kojih sud može utvrditi namjeru uključivale bi i druga djela osim onih koja su nabrojana.³⁴⁸

966. Prilikom ispitivanja postojanja genocidne namjere na strani optuženih, Vijeće se rukovodilo standardima koji štite pretpostavku nevinosti, što znači da dokazi kojima se to utvrđuje moraju biti jasni i nedvosmisleni, pri čemu zaključak Vijeća u tom pravcu mora biti jedini razuman zaključak koji je moguć na osnovu predloženih dokaza.

967. Genocid je najteže krivično djelo propisano Krivičnim zakonom BiH i jedan od najtežih zločina poznatih čovječanstvu, pa su kriteriji za dokazivanje postojanja genocidne namjere i postojanja odgovornosti za genocid uslovljeni strogim kriterijima.

968. U konkretnom slučaju, znanje optuženih za masovna ubistva počinjena u relevantno vrijeme na području Srebrenice nije samo po sebi bilo dovoljno za formiranje zaključka o postojanju genocidne namjere,³⁴⁹ pa je Vijeće na temelju provedenih dokaza zaključilo da su optuženi zapravo samo bili svjesni postojanja genocidne namjere glavnih počniliaca krivičnog djela Genocida, te su svojim radnjama, koje će detaljno biti obrazložene u daljem dijelu presude, dali znatan doprinos izvršenju tog krivičnog djela, zbog čega ih je Vijeće oglasilo krivim za pomaganje u Genocidu.

XII. ODGOVORNOST OPTUŽENIH ZA POMAGANJE U GENOCIDU

969. Vijeće iz provedenih dokaza nije moglo van svake razumne sumnje utvrditi da su optuženi imali genocidnu namjeru, ali su bili svjesni namjere nekih članova Glavnog štaba VRS da počine Genocid, i znajući to, neposredno su naredili da se pripadnici Centra za obuku Jahorina koriste za prisilno preseljenje civila, odvajanje muškaraca i njihovo držanje u zatočeničkom objektu „Bijeloj kući“, te za masovna ubistva

---

³⁴⁶ Prvostepena presuda u predmetu Akayesu, paragraf 520.

³⁴⁷ Prvostepena presuda u predmetu Bagilishema, paragraf 63.

³⁴⁸ *Tužilac protiv Karadžića & Mladića*, Pregled optužnica u skladu sa pravilom 61, brojevi predmeta IT-9S-S-R61 & IT-95-18-R61 (11. juli 1996.) (*“Karadžić i Mladić optužnica”*) na str. 52, paragraf. 94; vidi takođe *Tužilac protiv Nikolića*, Pregled optužnice u skladu sa pravilom 61, predmet broj IT-94-2-R61, 20.10.1995., paragraf 34 (" temeljna namjera za zločin genocida može se zaključiti iz same težine" "diskriminatornih djela koja su naročito ozbiljna" poput masovnih ubistava u nekoj konkretnoj regiji); *Suđerje Bruni Teschu i još dvjici ("predmet Zyklon B ")*, Law Reports, Vol. I, str. 102 (smatrajući da se zaključak o znanju može izvesti iz "opšte atmosfere i stanja firme.").

³⁴⁹ Žalbena vijeće je mišljenja da sve što dokazi mogu da pokažu jest da je g. Krstić znao za namjeru nekih članova Glavnog štaba da počine genocid ali to njegovo znanje samo po sebi ne može podržati zaključak o genocidnoj namjeri. Genocid je jedan od najstrašnijih zločina koje poznaje čovječanstvo i njegova se težina ogleda u strogom uslovu specifične namjere. Osude za genocid mogu se donijeti samo onda kada je ta namjera nedvosmisleno dokazana. Pretresno vijeće očito nije pružilo odgovarajući dokaz da je Radislav Krstić posjedovao genocidnu namjeru. Gospodin Krstić, prema tome, nije kriv za genocid kao glavni počinitelj.

srebreničkim muškaraca, zbog čega ih Vijeće nalazi odgovornim za pomaganje u Genocidu.

970. Obzirom da su radnje optuženih pravno kvalifikovane kroz član 180. Stav. 1. I 31. KZBiH, Vijeće će u daljem dijelu iznijeti razloge zbog kojih optužene nalazi odgovornim u svojstvu pomagača počinocima krivičnog djela Genocid.

971. Član 180. stav 1. KZ BiH propisuje da osoba koja planira, pokrene, naredi, učini ili na drugi način podstrekava i pomaže u planiranju, pripremanju ili izvršenju krivičnog djela iz člana 171. (genocid)...i dr. ovog Zakona, individualno je odgovorna za to krivično djelo. Službeni položaj bilo kojeg okrivljenog, bilo da se radi o šefu države ili vlade, ili o odgovornoj službenoj osobi vlade, ne oslobađa takvu osobu krivične odgovornosti niti utiče na ublažavanje kazne.³⁵⁰

972. Kao što je već pojašnjeno, Vijeće ne nalazi dokazanim da su u planiraju počinjenih zločina učestvovali optuženi Jević i Đurić, niti su bili pripadnici UZP-a za počinjenje genocida, jer sa njegovim učesnicima nisu dijelili genocidnu namjeru. Shodno tome, Vijeće ih nije našlo odgovornim za saizvršilaštvo u genocidu, kako je optužnica bila koncipirana, već samo za pomaganje u njegovom izvršenju.

973. Donoseći ovakav zaključak vijeće je imalo u vidu i sudsku praksu prema kojoj "pomagač [i podržavalac] doprinosi počinjenju krivičnog djela, bilo da pruža pomoć počinocu koji je fizički počinio krivično djelo ili pripadniku udruženog zločinačkog poduhvata koji možda i nije fizički počinilac"³⁵¹.

974. Shodno tome, Vijeće nije moralo utvrđivati koje su to tačno osobe, kao članovi udruženog zločinačkog poduhvata, kojima su optuženi pomagali, ali je sigurno da su to bili čelni ljudi iz vrha vojnih i policijskih struktura. Bitno je da su navedene osobe, zajedno sa Miloradom Trbićem, i drugim nepravosnažno osuđenim licima pred MKSJ, osmislile i učestvovale u udruženom zločinačkom poduhvatu za počinjenje Genocida.

975. Vijeće međutim nije prihvatilo navode optužnice da su u glavnom UZP-u bili Sarić Goran i Vasić Dragomir, jer navedena lica do sada nisu optužena za dešavanja u Srebrenici, a saslušana su u svojstvu svjedoka optužbe u ovom predmetu.

976. *Actus reus* pomaganja i podržavanja u kontesktu ove odredbe se sastoji od djela i propusta koja su usmjerena ka pomaganju, ohrabrivanju ili davanju moralne podrške počinjenju nekog konkretnog krivičnog djela (u konkretnom slučaju genocida), a koje imaju znaatan uticaj na počinjenje tog djela.

---

³⁵⁰ Tekst naglašen.

³⁵¹ Presuda žalbenog vijeća *Blagcjević i Jokić* paragraf 127; presuda žalbenog vijeća *Brđanin* paragraf 484; presuda žalbenog vijeća *Simić* paragraf 86; Presuda žalbenog vijeća *Blaškić* paragraf 49; Presuda žalbenog vijeća *Vasićjević* paragraf 102;

977. Dakle, pomaganje ili ohrabrivanje mora imati značajan efekat na počinjenje djela, s tim da Tužilaštvo nije dužno dokazati da bi djelo bilo izvršeno i bez doprinosa pomagača.³⁵²

978. Što se tiče *Mens Rea* za pomaganje i podržavanje genocida, u kontesktu citirane odredbe člana 180. Stav 1. KZ BiH, Tužilaštvo mora dokazati van svake razumne sumnje (1) da je optuženi znao ili bio svjestan genocidne namjere glavnog počinioca, te da je (2) sa tim znanjem ili svijesti preduzimao radnje koje su pomogle ili doprinjele izvršenju genocida.

979. Pomaganje je osim članom 180. Stav 1. KZ BiH, koji je nastao kao rezultat uključivanja odredbi Statuta MKSJ u domaće zakonodavstvo, definisano i članom 31. KZ BiH, koji u stavu 1. predviđa „*Ko drugom s umišljajem pomogne u učirjenju krivičnog cjela, kaznit će se kao da ga je sam učinio, a može se i blaže kazniti.*“ U stavu 2. stoji da se pod pojmom pomaganja podrazumijeva „*davarje savjeta ili uputa kako da se učini krivično cjelo, stavljanje na raspolaganje učiniteju sredstava za učirjenje krivičnog ojela, uklanjanje prepreka, te unaprjed obećano prikrivanje krivičnog ojela, učiniteja, sredstava kcjima je učirjeno krivično ojelo, tragove krivičnog ojela ili predmeta pribavjenih krivičnim ojelom.*“

980. Dakle, pomaganje kao oblik saučesništva bi po ovoj odredbi predstavljao umišljajno podupiranje tuđeg krivičnog djela, odnosno obuhvatao radnje kojima se omogućava izvršenje krivičnog djela, koje čini drugo lice.

981. Za ovo Vijeće nije sporno da je u Srebrenici u julu 1995. godine počinjen genocid. To krivično djelo, zbog svoje prirode nije moglo biti izvršeno od strane samo jednog čovjeka, već je moralo obuhvatiti aktivno djelovanje više lica, od koji je svako imao svoju ulogu. Međutim, evidentno je da nisu svi učesnici u događajima u Srebrenici u naznačenom periodu postupali sa jednakim stanjem svijesti, niti su preduzimali iste radnje.

982. Uloga suda je da u svakom konkretnom slučaju utvrdi krivičnu odgovornost svakog optuženog ponaosob, a imajući u vidu njegove radnje, namjeru i umišljaj. Na temelju provedenih dokaza Vijeće nije moglo van svake razumne sumnje ustanoviti da su optuženi Jević I Đurić dijelili genocidnu namjeru glavnih počinitelaca, ali je nesporno dokazano da su za istu znali, pa su umišljajno poduzimali radnje kojima su dali znatan doprinos realizaciji genocidnog plana, zbog čega ih je Vijeće oglasilo krivim kao pomagače u genocidu.

1. Znanje optuženih o genocidnoj namjeri glavnih počinitelaca

983. Vijeće je tokom predmetnog postuoka nesporno zaključilo da su optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić u potpunosti bili svjesni genocidnog plana glavnih učesnika UZP-a, odnosno glavnih počinitelaca genocida. Drugim riječima, bili su svjesni

---

³⁵² Mrkšić i Šljivčanin, drugostepena presuda, par. 81.

ciljeva svih segmenata realizacije genocidnog plana, uključujući tu i prisilno premještanje civilnog stanovništva iz Potočara, odvajanje i zarobljavanje muškaraca, te njihovo masovno pogubljenje, što je sve imalo za konačan cilj uništenje znatnog dijela grupe bošnjačkog stanovništva Srebrenice.

984. Premda konkretan plan uništenja ne predstavlja element genocida, bez jednog takvog plana ili organizacije nije jednostavno izvršiti genocid.”³⁵³ S obzirom na razmjere ovog krivičnog djela, doslovno je nemoguće izvršiti zločin genocida bez određenog ili posrednog učešća države. Nije nužno da pojedinac poznaje sve detalje genocidnog plana ili politike,³⁵⁴ ali postojanje takvog genocidnog plana bi ipak bio jak dokaz konkretne namjere koja je potrebna za zločin genocida.³⁵⁵

985. Stepenn poznavanja detalja plana ili politike izvršenja zločina genocida zavisi od položaja počinioca u hijerarhiji vlasti ili komandnoj strukturi vojske, pa je razumljivo da spoznaje o planu nisu bile, niti su mogle biti istog kvaliteta na nivou generala Generalštaba VRS, i optuženih koji su kao pripadnici specijalne brigade policije VRS, umišljajno poduzimali radnje kojima su davali znatan doprinos realizaciji genocidnog plana na terenu.

986. U tom pravcu značajno je naglasiti da ne postoji pravilo koje u kvalitativnom smislu propisuje koji je to stepenn informiranosti koji je trebao postojati na strani optuženih u inkriminirano vrijeme. Drugim riječima, neprihvatljivo je stanovište odbrane da se optuženi eskulpiraju od počinjenog zločina, samo zato jer nisu posjedovali istu količinu informacija o opštem planu ili politici kao i njihovi nadređeni.

987. Optuženi su nesumnjivo imali određene pozicije u sistemu komandovanja u oružanim snagama Republike Srpske u inkriminisano vrijeme, pa je opravdano zaključiti i da su u tim svojstvima znali namjere svojih nadređenih, ili im iste nisu mogle ostati nepoznate nakon što su primili naređenje da počine brojna nezakonita djela protiv pojedinaca koji pripadaju određenoj grupi. Optuženi su, kao profesionalni dugogodišnji radnici MUP-a u potpunosti bili svjesni nezakonitih radnji koje su poduzimali, a koje su evidentno bile usmjerene na potpuno uništenje žrtava, odabranih samo zbog svoje pripadnosti određenoj grupi, pa samim tim ne mogu izbjeći odgovornost, tvrdeći da nisu bili upoznati sa svim detaljima sveobuhvatnog genocidnog plana ili politike.

988. U predmetu Krstić, Žalbeno vijeće je prilikom utvrđivanja znanja Radoslava Krstića o genocidnoj namjeri glavnih počinitelaca, veliki značaj također pridavalo upravo činjenici da je bio svjestan masovnih ubistava.³⁵⁶

---

³⁵³ Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindan*, paragraph 94.

³⁵⁴ Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindan*, paragraph 94.(propušten citat).

³⁵⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, paragraf 276.

³⁵⁶ Drugostepena presuda u predmetu Krstić, par. 26.

989. Dakle, u konkretnom slučaju bilo je bitno ispitati da li su optuženi znali za postojanje genocidne namjere na strani učesnika UZP-a, a navedeno se može ustanoviti tako što će se prema već pomenutim kriterijima ispitati njihovo znanje i učešće u velikom broj inkriminiranih radnji, kao što je prisilno preseljenje, incidentna ubistva i masovna ubistva.

990. Obzirom da su optuženi u inkriminisano vrijeme na terenu Srebrenice *de facto* komandovali pripadnicima I i II čete Centra za obuku Jahorina, Vijeće je ispitalo okolnosti na njihovoj strani u odnosu na *Actus reus* pomaganja i podržavanja prema stavu Žalbenog vijeća MKSJ u predmetu *Blagcjević i Jokić*. Tako je navedeno vijeće „utvrdilo da su uslovi *actus reus* pomaganja i podržavanja mogu zadovoljiti kada je komandant dozvolio korištenje sredstava pod njegovom kontrolom, uključujući i ljudstvo, kako bi se omogućilo počinjenje krivičnog djela“³⁵⁷ što je u konkretnom slučaju učinjeno.

991. Sa druge strane *Mens rea* za pomaganje i podržavanje jeste znanje da su izvršena djela pomogla počinjenju konkretnog krivičnog djela glavnog počinioca. U slučajevima da djelo zahtjeva postojanje posebne namjere, kao što je slučaj sa genocidom, pomagač i podržavalac moraju znati za posebnu namjeru glavnog počinioca.³⁵⁸

992. U Drugostepenoj presudi Blaškić, te drugostepenoj presudi Vasiljević se također navodi „za pomaganje i podržavanje se ne traži da pomagač i podržavalac dieli traženu *Mens rea* krivičnog djela; dovoljno je da je pomagač i podržavalac bio svjestan toga da svojim radnjama pomaže počinjenje konkretnog krivičnog djela od strane glavnog počinioca. Pomagač i podržavalac također mora biti svjestan „bitnih obilježja“ krivičnog djela koje je počinio glavni počinilac, uključujući stanje svijesti glavnog počinioca.“

993. Prema stavu izraženom u prvostepenoj i drugostepenoj presudi MKSJ u predmetu *Blagcjević i Jokić*³⁵⁹ Pretresno vijeće ocjenu da li je optuženi znao za genocidnu namjeru glavnih počinilaca temeljilo na slijedećim činjenicama: (1) njegovom znanju da je cilj operacije „Krivaja 95“ bio da se stvore uslovi za eliminaciju srebreničke enklave, (2) njegovom znanju da je cjelokupno stanovništvo bosanskih muslimana iz Srebrenice otjerano u Potočare, (3) njegovom znanju da su muškarci bosanski muslimani bili odvojeni od ostatka stanovništva, (4) njegovom znanju da su žene, djeca i stariji bosanski muslimani prisilno premješteni na teritoriju koja nije pod kontrolom srba, (5) njegovom znanju da su muškarci, bosanski muslimani bili zatočeni u nehumanim uslovima u privremenim zatočeničkim centrima u očekivanju daljeg prebacivanja na neko drugo mjesto, (6) njegovom znanju da je Bratunačka brigada

---

³⁵⁷ Isti stav je zastupljen u drugostepenoj presudi *Krstić*, par. 137, 138 i 144.

³⁵⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i dr.* par. 370 i Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 140 i 141.

³⁵⁹ Presuda pred Žalbenim vijećem u predmetu Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića broj: IT-02-60-A od 09.05.2007. godine, par.121. i 122.

doprinjela ubistvima muškaraca, bosanskih muslimana zatočenih u Bratuncu, i (7) njegovom znanju i učestvovanju u operaciji pretraživanja terena sa ciljem zarobljavanja muškaraca bosanskih muslimana iz kolone kako ne bi prešli na teritoriju pod kontrolom Armije BiH.

994. Kako je to već navedeno, Pretresno vijeće je u prvostepenoj presudi *Blagcjević* identifikovalo je nekoliko činjenica kao „pružanje praktične pomoći“ u „operaciji ubistva“, kako bi se tačno definisalo u čemu su se sastojale radnje pomaganja, pa je u odnosu na iste Vijeće na osnovu provedenih dokaza zaključilo da su pripadnici centra za obuku Jahorina, po naredbi i pod nadzorom optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića učestvovali u: (1) transportu civila muslimana u Potočarima, te svojim prisustvom u Potočarima i ponašanjem pripadnika jedinice doprinjeli stvaranju atmosfere straha i neizvjesnosti ostanka civila u Srebrenici, tako da su optuženi bili svjesni da civili odlaze protiv svoje volje (2) odvajanju muškaraca bosanskih muslimana od ostatka stanovništva u Potočarima, (3), držanju pod stražom zatočenih muškaraca u „Bijeloj kući“, (4) masovnom pogubljenju muškaraca u skladištu Kravica, (6) pretresu terena iznad Konjević polja, sa ciljem zarobljavanja preostalih grupa muškaraca iz kolone, za koje su optuženi Jević i Đurić znali da će biti pogubljeni po prijemkom postupku, kao i muškarci iz skladišta.

995. Pretresno vijeće MKSJ je konstatiralo, a Žalbeno vijeće podržalo tu konstataciju, da su ubijanje organizirali i nadzirali neki članovi Glavnog štaba VRS-a³⁶⁰. Činjenica da su optuženi Jević i Đurić naredili pripadnicima svoje jedinice da aktivno učestvuju u prisilnom preseljenju civila, odvajanju muškaraca i njihovom pogubljenju u skladištu „Kravica“ jasno pokazuje da su znali za genocidnu namjeru nekih od članova Glavnog štaba VRS-a, odnosno ista im najkasnije u trenutku odvajanja muškaraca u Potočarima i njihovog odvoženja u pravcu Bratunca bez ličnih stvari i identifikacijskih dokumenata nije mogla ostati nepoznata.

996. Navedeni zaključak potkrepljuje i nesporna činjenica da prilikom izvršenja pogubljenja u skladištu „Kravica“ optuženi niti jednog trenutka nisu izrazili čuđenje ili neslaganje sa načinom postupanja prema zarobljenim muškarcima, upravo jer su od ranije bili svjesni plana postupanja sa svim odvojenim i zarobljenim muškarcima.

997. Shodno navedenom, Vijeće je zaključilo da navedena djela posmatrana zajedno nesumnjivo dokazuju pružanje praktične pomoći u sprovođenju genocidnog plana, odnosno u počinjenju krivičnog djela Genocid.

998. Odbrana optuženog Duška Jevića je tokom postupka izvela i određeni broj materijalnih dokaza³⁶¹ kojima je osporavano postojanje saznanja o planu ubijanja muškaraca i učešće ovog optuženog u UZP-u, prvenstveno se pozivajući na dijelove iskaza Momira Nikolića iz predmeta Suda BiH *Trbić* i predmeta MKSJ *Nikolić*.

---

³⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Krstić* par. 35.

³⁶¹ Materijalni dokazi izvedeni na glavnom pretresu od 16.05.2011. godine.

999. Odbrana je naime smatrala da navedeni iskazi marginaliziraju i pojašanjavaju ulogu optuženog Duška Jevića, koja je na terenu bila isključivo provedbena, bez znanja o širem kontekstu počinjenog zločina, ili plana ubijanja svih vojno sposobnih muškaraca. Kao što je to u svom svjedočenju³⁶² u predmetu Trbić nastojao prikazati svjedok Momir Nikolić, u kontekstu radnji koje je on lično imao na terenu Srebrenice.

1000. Odbrana optuženog Đurić Mendeljeva je također zastupala tezu da optuženi prije odlaska na teren Srebrenice nije znao za postojanje bilo kakvog „plana“ niti je u izvršenju zadatka postupao sa genicidnom namjerom. U prilog tome odbrana je saslušala svjedoka Gligić Jovicu, koji je u decembru 1994. godine zajedno sa optuženim Đurićem išao u u Višu školu unutrašnjih poslova u Zemunu. Svjedok, koji je u internatu ove škole boravio do septembra 1995. godine, tvrdi da je optuženi polagao ispite sve do 20. juna iste godine³⁶³, preciznije, vjeruje da je optuženi otišao nekada 26. juna. Svjedok je dalje pojasnio da je optuženi kao vanredni student istovremeno aktivni radnik MUP-a.

1001. Tako svjedok Ljuban Popržen koji je kao jedan od instruktora ostao sa dijelom regruta na Jahorini u vrijeme kada su ostali išli na teren Srebrenice, tvrdi da u to vrijeme nije ni znao da je Srebrenica „zaštićena zona“ niti da se vrši psilino preseljenje stanovništva ili masovna ubijanja. O tome je saznao tek u avgustu 1995. godine. Ovaj svjedok je izjavio da po povratku sa terena nije bilo priče o zadacima koje su regruti imali na terenu u Srebrenici i nije mu poznato da je protiv nekoga vođen disciplinski postupak.

1002. Gotovo svi saslušani svjedoci, među kojima i Doder Jevto, koji je u julu 1995. godine bio jedan od komandira vodova tvrdi da pripadnici Centra, prije polaska na teren Srebrenice nisu znali za postojanje plana „Krivaja 95“ a naročito za postojanje plana prisilnog preseljenja civilnog bošnjačkog stanovništva ili ubijanja vojno sposobnih muškaraca.

1003. Svjedok Radomir Pantić, koji je sa pripadnicima I čete PJP Zvornik stigao u Bratunac gdje se pred stanicom policije sastao sa Ljubomirom Borovčaninom, tvrdi da su 11. jula u večernjim satima dobili zadatak da idu prema Žutom mostu i čekaju dalja zaduženja, čime nastoji potkrijepiti navode velikog broja saslušanih svjedoka koji su izjavili da nisu znali za postojanje bilo kakvog plana u vezi Srebrenice, jer su konkretne zadatke dobijali tek po dolasku na teren i pretpotčinjavanju određenom starješini. Tako je ovaj svjedok za pojam „zaštićene zone“ saznao navodno tek naredni dan, kada su prošli kroz Potočare i krenuli prema samom gradu Srebrenica.

1004. Vijeće ove navode nije moglo prihvatiti kao tačne, obzirom da se prvenstveno radi o svjedoku koji je bio načelnik policijske stanice Milići, dakle, živio je i radio veoma

---

³⁶² OI-34 Transkript svjedočenja Momira Nikolića u predmetu Trbić X-KR-07/386 od 01.09.2008. godine.

³⁶³ Svjedok Gligić Jovica je na pretresu od 23.05.2011. godine nakon što mu je prezentirana fotokopija indeks optuženog Đurić Mendeljeva potvrdio da je to indeks koji su imali svi polaznici Više škole u Zemunu, dodajući da je optuženi bio vanredni student kao što je naznačeno u dokumentu uloženom kao dokaz OII-8.

blizu zaštićene zone Srebrenica, a isti se sumnjiči za događaje u vezi Srebrenice, pa je razumljivo da ima interes izbjegavati u svom svjedočenju pominjanje termina koji u konačnoj ocjeni provedenih dokaza imaju specifičnu težinu. Dakle, vijeće je imalo u vidu da će ovaj svjedok služeći se pravom da se ne inkriminiše izbjegavati odgovore na pojedina pitanja ili ih ostavljati nedorečenim, pa je njegov iskaz ocijenjen relevantnim u dijelu u kojem objektivno opisuje strukturu policijskih snaga koje su pod komandom Ljubomira Borovčanina bile angažovane na terenu Srebrenice u julu 1995. godine.

1005. Međutim, Vijeće je na temelju drugih izvedenih dokaza došlo do zaključka da su optuženi bili svjesni opšteg konteksta u kojem se realizirao genocidni plan, odnosno isti im zbog specifičnog stanja na terenu i realizacije dodjeljenih zadataka, nije mogao ostati nepoznat, što potvrđuju brojni izvedeni dokazi.

1006. Odbrana je tokom postupka osporavala postojanje ne samo genocidne namjere na strani optuženih, nego i postojanje svijesti o genocidnoj namjeri glavnih počinilaca, pozivajući se na presudu Ljubomiru Borovčaninu, koji je na terenu Srebrenice bio nadređeni jedinicama Centra za obuku Jahorina, a nije oglašen krivim za počinjenje i pomaganje krivičnog djela genocid.

1007. Vijeće u tom kontesktu primjećuje da optužnica Tužilaštva BiH i ona po kojoj je odlučivalo Vijeće MKSJ nije obuhvatala isti vid odgovornosti i činjenični okvir. U krajnjem, odluke koje donese MKSJ u pogledu vida odgovornosti jedne osobe ni na koji način ne impliciraju odgovornost optuženih u ovom predmetu, jer je odluka o odgovornosti optuženih Jevića i Đurića donesena isključivo na temelju provedenih dokaza.

1008. Pored toga, suštinska razlika se ogleda i u činjenici da je optuženi Borovčanin oglašen krivim zbog svoje pasivne uloge na terenu, dok su optuženi u ovom predmetu poduzimali aktivno učešće u realizaciji pojedinih segmenata genocidnog plana, zaključno sa masovnim ubistvima muškaraca u skladištu ZZ Kravica.

1009. Jedna od teza odbrane bila je i legitimnost napada na Srebrenicu, obzirom da zaštićena enklava Srebrenica nije poštovala Naredbu o demilitarizaciji Srebrenice, na koju okolnost je odbrana optuženog Duška Jevića izvela veliki broj materijalnih dokaza³⁶⁴, među kojima su brojni izvještaji 28. Divizije Armije BiH o trebovanju materijalno tehničkih sredstava (MTS) i izvršenim borbenim zadacima, naredbe o formiranju diverzantskih grupa i redovni borbeni izvještaji upućeni komandi 2. korpusa.

1010. U vrijeme pred polazak na teren svjedok Doder Jevto tvrdi da su pripadnici Centra za obuku Jahorina, uključujući i njega znali samo da je teren Srebrenice „zaštićena zona“ što je podrazumijevalo demilitarizaciju pripadnika Armije BiH i VRS bez razmjene vatre, što pripadnici Armije nisu poštovali, pa su često vršili oružane

---

³⁶⁴ Materijalni dokazi uloženi na glavnom pretresu od 16.05.2011. godine.

upade na teritoriju pod kontrolom VRS, o čemu je detaljnije svjedočio tadašnji predsjednik izvršnog odbora opštine Bratunac, koji tvdi da su muslimanske snage prije pada Srebrenice u selu Bjelovac ubili 109 (stotinu i devet) žena i djece, u Kravici oko 60 (šezdeset), a bilo je i manjih paljevina i pogibija.

1011. Navedeno je potvrdio i vještak Butler u unakrsnom ispitivanju³⁶⁵ izjavivši da u julu 1995. godine Srebrenica nije bila potpuno demilitarizovana, što znači da je Divizija bila u stanju izvoditi borbene akcije i van zaštićene zone.³⁶⁶

1012. Međutim, svjedok Kingori je u kontesktu navedenog izjavio da u okviru zaštićene zone jeste postojao tzv. „bandera trougao“ u koji pripadnici UN-a nisu imali pravo pristupa, ali slična je situacija bila i sa teritorijem pod kontrolom VRS, jer su i oni imali neke lokacije na kojima nisu dozvoljavali pristup vojnicima UN-a. U daljem izlaganju se složio sa zaključkom Butlera da Srebrenica u to vrijeme nije bila potpuno demilitarizovana, dodajući

„Muslimani jesu imali neko naoružanje, ali to je ništa u odnosu na ono koje su imali srbi, pa se po tome imalo smatrati da je Srebrenica ipak bila demilitarizovana. Lično, odnosno lako naoružanje koje sam vidio na strani muslimana, koje smo svakako rijetko viđali je bilo neuporedivo sa onim što smo vidjeli na drugoj strani. Vidjeli smo da Srbi upere teško naoružanje prema muslimanima, kako se pozicioniraju, a sa druge strane imate jednog muslimanskog vojnika sa ličnim naoružanjem. Mi izvijestimo o tome, ali naglašavam, to je bilo neuporedivo.

1013. Nakon komentara branioca da nije bio zadatak svjedoka da upoređuje zaraćene vojne snage, isti je odgovorio:

“To je naša profesija. Ne možete spriječiti da vidim ono što vidim. Ako vidim muslimana sa kalašnjikovim, to nije u redu I ja to stavim u izvještaj. Ali u stvarnosti, kako da to upoređujete sa artiljerijom... jer strana bosanskih srba nije uopšte uklanjala oružje... a ne možemo posmatrati samo jednu stranu. Vidio sam i kako postepeno pomjeraju granicu prema središtu enklave, i tako su pomjerali i teško naoružanje, tako da više nisu bili stacionirani van enklave.“

1014. Vijeće je imalo u vidu dokument koji je odbrana prezentirala kao dokaz³⁶⁷ o količini MTS-a (materijalno tehničkih sredstava) koja su dovožena u Srebrenicu, te komentar generala Armije BiH Rasima Delića, da takvu količinu sredstava nisu imali ni Goražde ni Sarajevo, ali je Vijeće imalo u vidu i slučajeve oduzimanja naoružanja od Divizije, koju su provodili pripadnici UN-a unutar zaštićene zone, a sa druge strane, sveobuhvatnost akcije koju je pokrenula VRS prema enklavama Žepa i Srebrenica,

---

³⁶⁵ Tokom ispitivanja vještak je izjavio da mu je poznato da su pripadnici holandskog bataljona pod pojmom „bandera- trougao“ podrazumijevali područje zaštićene zone na kojem su sumnjali da 28. Divizija gomila municiju, naoružanje i drugu vojnu opremu. Holanđani su u januaru ili februaru 1995. godine spriječeni da izvrše pregled tog područja.

³⁶⁶ OI-3 do OI-21 Na navedenu okolnost odbrana je izvela veliki broj dokaza.

³⁶⁷ Materijalni dokaz odbrane OI-26.

moblišući značajne vojne i policijske resurse, te količinski i tehnički naprednija materijalno tehničkih sredstava, u odnosu na ona kojima je raspolagala 28. Divizija.

1015. Uvažavajući činjenicu da zaštićena zona nije bila potpuno demilitarizovana, Vijeće ipak nije moglo prihvatiti argumentaciju odbrane da su masovni zločini počinjeni u Srebrenici zapravo neplanirana „odmazda“ VRS i policijskih snaga, za upade Armije BiH na teritoriju Republike Srpske, kojom prilikom su počinjeni pojedinačni zločini, kao što je neprihvatljivo zločin jedne strane pravdati onim koje je počinila druga strana u sukobu.

1016. Navedeni stav Vijeće je zauzelo u odnosu na sve dokaze odbrane izvedene na ovu okolnost.

1017. Vijeće se po tom pitanju rukovalo i stavom iznesenim u presudi MKSJ u kojoj se navodi da *...prilikom utvrđivanja da li je došlo do napada na neko konkretno civilno stanovništvo, irelevantno je da je druga strana također počinila zvjerstva protiv civilnog stanovništva neprijatelja. To što je jedna strana izvršila napad na civilno stanovništvo druge strane, ne opravdava napad te druge strane na civilno stanovništvo one prve, a niti ne isključuje zaključak da su snage te druge strane zapravo svj napad usmjerile upravo na civilno stanovništvo kao takvo. Svaki napad na civilno stanovništvo neprijatelja je protivpravan...*³⁶⁸

1018. Odbrana je zastupala i tezu «dobrovoljnosti» odlaska muslimanskog stanovništva iz Potočara.

1019. Vijeće međutim na temelju provedenih dokaza zaključuje da je još u vrijeme održavanja sastanaka u hotelu «Fontana» postojao plan postupanja prema civilnom stanovništvu u Potočarima, što je potvrdio i svjedok Momir Nikolić u svojim izjavama koje je Vijeće prihvatilo. On je izjavio kako general Mladić jeste na sastancima naglašavao da onaj ko želi može ostati, što u krajnjem jeste bila mogućnost, ali samo teoretska.

1020. On je znao šta slijedi i bio mu je poznat plan da se žene i djeca isele, a vojno sposobni izdvoje i pobiju. Za plan napada na Srebrenicu svjedok je saznao početkom juna od generala Živanovića. To je rekao u neformalnom razgovoru ispred komande br.brigade pojašnjavajući *„treba izvršiti napad na Srebrenicu, odvojiti je od Žepe, vojno je poraziti i očistiti od muslimana.“* Svjedok dalje pojašnjava da nije vidio neku zvaničnu naredbu za napad ali je bio tu kada su vršene pripreme.

1021. Svjedok Joseph Kingori u svom svjedočenju³⁶⁹ također tvrdi da je prisustvovao jednom sastanku u hotelu „Fontana“ još u junu 1995. godine, na kojem su bili major Nikolić, pukovnik Vuković i još neki viši oficiri. Prema riječima svjedoka, svrha tog

---

³⁶⁸ Kunarac, Kovač i Vuković, Žalbeno vijeće, presuda od 12. juna.2002. godine, para. 87-88

³⁶⁹ T- 186 (Rješenje Suda od 26.08.2010. godine) Transkripti svjedočenja svjedoka Josepha Kingorija u predmetu Krstić od 31.03.2000. godine.

sastanka je da se razgovara o ljudima u enklavi, pa je tako pukovnik Vuković rekao da ljudi iz enklave tu ne pripadaju i da svi treba da odu. Na pitanje tužioca kako je shvatio te riječi, svjedok pojašnjava da ih je shvatio prijeteći, jer je general Vuković kasnije rekao da ukoliko muslimani ne odu, on će ih sve pobiti.

1022. Dakle, svi provedeni dokazi u kontekstu stvarne situacije na terenu nesumnjivo pokazuju da su sastanci u hotelu „Fontana“ predstavljali paravan za radnje koje su već ranije bile isplanirane, te da dogovor oko preseljenja svog stanovništva koje se nalazilo u Potočarima nije nastao kao posljedica sporazuma nastalog na tim sastancima između generala Mladića, predstavnika civilnog stanovništva i UNPROFOR-a.

1023. General Mladić je na tim sastancima slao muslimanskom narodu preko njihovih predstavnika poruke koje su bile dvosmislene kao što je poruka da „*muslimani mogu opstati ili nestati*“ pa Vijeće zaključuje da je njegov dolazak u Potočare i davanje obećanja svim okupljenima kako će biti uspješno evakusiano imalo za cilj prikrivanje gencoidnog plana, predstava za javnost izbjegavanje osude međunarodne zajednice.

1024. Koliko je neozbiljna bila ponuda za ostanak srebreničkim muslimanima dovoljno govori činjenica da je organizacija iseljavanja muslimanskog stanovništva uz enklave započela zapravo naredbom koju je 12. jula u 07,30 sati, dakle prije pomentih sastanaka, izdao general major Krstić, tražeći da se sa područja Pala, Višegrada, Rogatice, Sokoca, Han Pijeska, Vlasenice, Milića, Bratunca i Zvornika obezbijedi 50 autobusa, te da isti budu do 17:00 sati u Bratuncu.³⁷⁰

1025. Istog dana Ministarstvo odbrane RS je zatražilo mobilizaciju autobusa u opštinama Milići, Zvornik, Višegrad, Vlasenica, Milići i Bratunac koji su trebali biti dovedeni na sportski stadion u Bratuncu.³⁷¹ Ni pitanje goriva nije predstavljalo problem jer je prema izjavi Miroslav Deronjića već u mjesecu maju počele su pripreme za Srebrenicu, nakon što mu je Karadžić dao određene naznake, te je u skladu sa tim izvršio nabavku zaliha goriva. Shodno naređenju o obezbjeđenju 50 autobusa za evakuaciju iz enklave Srebrenica, Drinski Korpus je u 10:00 sati ujutro 12. jula tražio od Glavnog štaba VRS dodatnih 12.000 litara goriva.

1026. General Franken³⁷², vojni oficir, koji je svjedočio u predmetu Krstić, a čiji transkript svjedočenja je vijeće prihvatilo, je izjavio da je u Potočarima bilo oko 25.000 do 30.000 ljudi, te se slaže da je pripremanje preseljenja bio velik logistički poduhvat, što su potvrdili i svjedoci koji su kao predstavnici opštine Bratunac bili angažovani na poslovima iseljavanja civila.

---

³⁷⁰ T-81 (Butlerov izvještaj), prilog (Presretnuti razgovori između Krstića i Krsmanovića preko vojnog telefona 12. jula 1995. godine u 7:35).

³⁷¹ T-228 naredba ministarstva odbrane RS broj: 05-80-350 os 12.07.1995. godine iT-81 (Butlerov izvještaj), prilog broj 0062-7878-0062-7878 (Zahtjev za mobilizaciju autobusa od 12.07.1995. godine).

³⁷² T- 188 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) Transkripti svjedočenja svjedoka Roberta A. Frankena u predmetu Krstić od 04.04.2000. godine

1027. Na osnovu navedenog jasno se može zaključiti da su pripreme za preseljenje tolikog broja ljudi morale početi prije završetka sastanka 12. jula o čemu govore brojne druge činjenice i svjedok Joseph Kingori, koji se složio sa ovom ocjenom.³⁷³

1028. Dakle, iako je osnovni argument odbrane tokom postupka bio činjenica da su muslimani zahtjevali da odu, Vijeće na temelju svega iznesenog zaključuje da nepodnošljivi uslovi koji su vladali u Potočarima u tom momentu nisu omogućavali niti jednu drugu opciju osim odlaska.

1029. Pored trajnog preseljenja žena, djece i staraca, bilo je neophodno transportovati i odvojene muškarce do mjesta njihovog zatočenja, pri čemu Vijeće zaključuje da je još u to vrijeme, stvarni plan daljeg postupanja sa odvojenim muškarcima bio poznat najvišim komandnim strukturama.

1030. Tako je svjedok Miroslav Deronjić izjavio³⁷⁴ da se nakon telefonskog razgovora sa predsjednikom Radovanom Karadžićem susreo sa pukovnikom Bearom u svojoj kancelariji, kojom prilikom je rekao da je sugestija predsjednika da zarobljenici idu „prema jugu- prema skladištima“ misleći da predsjednik pod tim podrazumijeva pravac Bijeljina- Zvornik i logor Batkovići, na što je Beara rekao da je primio naređenja „sa vrha“ da se zarobljenici „pobju u Bratuncu.“

1031. Navedeno je potvrdio i svjedok Dragomir Vasić, koji je imao priliku prisustvovati raspravi između pukovnika Beare i M. Deronjića, tvrdeći da je Beara došao sa zadatkom likvidacije zarobljenika po naredbi gen. Mladića.

1032. Još za vrijeme boravka autobusa punih muškaraca u Bratuncu, čelni ljudi opštine razgovaraju o raspoloživoj mehanizaciji i ljudstvu, koje su organizatori genocidnog plana trebali za kasniji ukop ubijenih srebreničkih muškaraca.

1033. Svjedok Joseph Kingori je izjavio da je još ranije, u junu 1995. godine, bio pozvan na jedan sastanak u Bratuncu gdje mu je rečeno da prenese bosanskim Muslimanima da će VRS preuzeti enklavu i da svi oni trebaju prihvatiti bezbjedan prolaz ili će svi biti pobijeni, dodajući da vojsci Republike srpske „nismo mogli vjerovati i nismo očekivali da će im Muslimani vjerovati“.³⁷⁵

1034. Međutim, odbrana je tokom postupka zastupala tezu da takav plan postupanja sa zarobljenim muškarcima, nije bio poznat optuženima, kao nižim vojnim strukturama.

1035. Tako svjedok Janjić Mile, vojni policajac bratunačke brigade, tvrdi da u to vrijeme obični vojnici VRS nisu znali za krajnji plan postupanja prema odvojenim muškarcima. Oni su na terenu od pretpostavljenih dobijali konkretne zadatke i izvršavali su ih, pri čemu kategorički tvrdi da niko od nadređenih u to vrijeme nije

---

³⁷³ Svjedok Joseph Kingori svjedočio na glavnom pretresu 31.10.2011. godine.

³⁷⁴ T-195 Transkript svjedočenja Miroslava Deronjića od 28.10.2003. godine dat u predmetu Momir Nikolić a prihvaćen rješenjem ovog Suda od 26.08.2010. godine.

³⁷⁵ Svjedok Joseph Kingori (Iskaz prihvaćen Rješenjem Vijeća od 26.08.2010. godine).

naredio ubijanje muškaraca. O njima su samo znali da se privremeno zadržavaju po naredbi generala Mladića i da će naknadno biti transportovani za Kladanj. Svjedok je tokom svjedočenja uporno naglašavao činjenicu da u to vrijeme niti jedna okolnost ili situacija nije mogla sama po sebi upućivati na zaključak šta će se desiti sa odvojenim muškarcima.

1036. Na isti način naređenje Mladića za odvajanje vojno sposobnih muškaraca od ostatka civilnog stanovništva, shvatio je i načelnik CSB Zvornik, Dragomir Vasić. On smatra da je odvajanje muškaraca imalo za cilj pronalazak lica osumnjičenih za počinjenje ratnih zločina nad srpskim stanovništvom, pri čemu naglašava da niko u tom trenutku nije mogao naslutiti šta će se sa njima desiti.

1037. Međutim, neki drugi svjedoci, koji su u isto vrijeme obavljali istu vrstu zadataka i bili očevici postupanja prema stanovništvu muslimanske nacionalnosti imali su potpuno drugačije viđenje, temeljeno na percepciji stvarnog stanja i ljudskog razuma, iskustva i logike.

1038. Tako Vijeće prihvata činjenicu da plan ubijanja muškaraca nije u to vrijeme bio široko objelodanjen svim pripadnicima vojske i policije, ali nesporna je i činjenica da već u trenutku odvajanja muškaraca, svi prisutni mogu primjetiti da se isti zadržavaju u prostorijama „Bijele kuće“ ispred koje ostavljaju sve lične stvari, koje prilikom transporta u Bratunac ne nose sa sobom. Pa iako u to vrijeme kruži priča o namjerama Državne službe bezbjednosti da ispita privedena lica kao ratne zarobljenike na okolnosti počinjenih ratnih zločina, simptomatično je da se paljenjem njihovih ličnih stvari onemogućava saznavanje njihovog ličnog identiteta, kao preduslova objektivne trijaže i ispitivanja.

1039. Da postupanje prema zarobljenicima nije bilo u skladu sa vojnim pravilima potvrdio je i vještak Butler, koji je tokom unakrsnog ispitivanja pojasnio da se o zarobljenicima brine ona jedinica koja ih je zaroblila, dok se komandant te jedinice stara da se oni predaju označenom organu ili jedinici koja je u mogućnosti da se pobrine za njih, te da u svakom slučaju postoji vojna odgovornost da se od zarobljenika pretresom oduzme oružje ukoliko ga imaju, i da se utvrdi njihov identitet, što prema riječima vještaka nije učinjeno 12. i 13. jula, jer su svi lični dokumenti zarobljenika uništeni.

1040. Simptomatično je i da se broj tih lica i uslovi u kojima su boravili nastoje sakriti i od šire javnosti, zbog čega su nekolicna vojnika koji su obezbjeđivali zatvorene muškarce zabranili novinaru Piroćancu da ih snima³⁷⁶

1041. Tako je svjedok Janjić Mile i sam primjetio da odvojeni muškarci ne kreću za ostatkom konvoja koji se kretao u pravcu Kladnja, a i sam istu noć odlazi na obezbjeđenje škole „Vuk Karadžić“ u bratuncu gdje su muškarci zatvoreni, pa je tom

---

³⁷⁶ Navedeno je izjavio svjedok odbrane Jovičić Neđo na pretresu od 13.06.2011. godine.

prilikom prisustvovao incidentu u kojem je korišteno vatreno oružje. Poznato mu je da su narednih dana ti muškarci iz Bratunca transportovani prema Zvorniku, a oko 15. jula je vidio da se veća grupa muškaraca drži u školi u Ročeviću, s tim da nije siguran da li su to ista lica koje je obezbjeđivao u osnovnoj školi u Bratuncu.

1042. Presude MKSJ su potvrdile da su se desila velika pogubljenja muškaraca u Ročevićima, koji su prethodno dovedeni iz Bratunca, pa Vijeće zaključuje da svjedok u ovom dijelu, kao i dijelu svjedočenja kojim na bilo koji način inkriminira optužene ili sebe dovodi u vezu sa pogubljenima muškaraca, svjesno izbjegava odgovore ili ih daje u neodređenom ili dvosmislenom značenju.

1043. Svjedok Tomislav Kovač također tvrdi da optuženi i pripadnici Centra za obuku Jahorina nisu niti u jednom trenutku bili svjesni sveobuhvatnog plana ubijanja vojno sposobnih muškaraca, obzirom da su policijske zadatke dobijali konkretno na terenu i to u obimu koji je bio dostatan za njihovo angažovanje.

1044. Međutim, jedan od komandira vodova I čete Centra za obuku Jahorina, svjedok odbrane Doder Jevto, tvrdi da mu je bilo sumnjivo i simptomatično oduzimanje ličnih stvari od muškaraca koji su odvojeni, jer se logično postavljalo pitanje: kako će nakon ispitivanja svakom biti vraćene njegove lične stvari koje su bez bilo kakvog reda bacane na jednu gomilu.

1045. Čak nižerangirani u odnosu na optužene, dakle, pripadnici Centra za obuku, koji su u to vrijeme bili u Potočarima i koji su bili očevici odvajanja muškaraca i njihovog zadržavanja u „Bijeloj kući“, tvrde da su po načinu na koji su muškarci odvajani, te uopštenom tretmanu kojem su bili podvrgnuti, zaključili da njihova sudbina neće biti razmjena, niti će se među njima tražiti počinioci navodnih ratnih zločina, obzirom da su nakon odovženja u pravcu Bratunca sve njihove lične stvari i dokumenta koja su ostala pred „Bijelom kućom“ zapaljena, što je bila poruka da istima više neće biti ni potrebna.

1046. Sve i da optuženi u početku jesu djelovali na temelju šturih informacija i konkretnih, naizgled zakonitih naređenja nadređenih, isti su po svojoj profesionalnoj orijentaciji i dugogodišnjem policijskom iskustvu jako brzo morali postati postali svjesni plana, čiju realizaciju su svjesno pomagali, pa obzirom na sve naprijed navedene okolnosti, Vijeće nije prihvatilo tezu odbrane da optuženi nisu znali niti mogli znati stvarnu namjeru zatočenja muškaraca, odnosno da cilj nije razmjena niti transport u logor Batković.

1047. Shodno poziciji optuženih u to vrijeme, te ulozi koju su imali u operaciji prisilnog preseljenja i ubijanja zarobljenih muškaraca, što je već obrazloženo u prethodnom dijelu presude, Vijeće je zaključilo da su optuženi još za vrijeme odvajanja muškaraca u Potočarima bili svjesni plana za njihovo masovno pogubljenje.

1048. Da krajnji cilj odvajanja i zarobljavanja muškaraca u konkretnom slučaju nije bilo njihovo razmjenjivanje vidljivo je i iz Naredbe³⁷⁷ koju već 13.07.1995. godine, pukovnik Milomir Savčić šalje komandantu GŠ VRS, pomoćniku komandanta za moral, vjerske i pravne poslove na znanje, te komandantu bataljona vojne policije 65. ZMTP. U Naredbi se izvještava da je u rejonu Kasabe zarobljeno preko 1000 pripadnika bivše 28. Divizije Armije BiH, koji se trenutno nalaze pod kontrolom vojne policije. Pomoćnik komandanta GŠ VRS za obavještajno- bezbjednosne poslove predlaže slijedeće mjere:

“Zabraniti pristup svim nepozvanim licima, snimanje i fotografisanje zarobljenika, (2) zabraniti do daljnjeg prolazak svih vozila ujedinjenih nacija na pravcu Zvornik- Vlasenica, (3) komandant vojne policije da preduzme mjere da se zarobljenici sklone van magistralnog puta Milići- Zvornik, stave u zatvorene prostorije ili na prostore koji su zaštićeni od osmatranja sa zemlje I iz vazduha, (4) komandant bataljona vojne policije po prijemu naređenja stupiće u vezu sa generalom Miletićem i od njega dobiti dopunska naređenja...”

1049. Pored ove, veoma značajna naredba³⁷⁸ koja govori o stvarnim namjerama postupanja prema zarobljenim muslimanima, a koju je isti dan komandama svih potčinjenih jedinica uputio general major Milenko Živanović. Cilj naredbe je „sprečavanje prolazaka muslimanskih grupa ka Tuzli i Kladnju“. Dalje je predviđeno:

„Zarobljene i razoružane muslimane smestiti u za to pogodne prostorije, koje se mogu obezbediti sa manjim snagama I odmah izvestiti pretpostavljenu komandu. ...Preko nadležnih organa vlasti i MUP-a obezbediti angažovanje svog raspoloživog ljudstva i saradnju u realizaciji napred navedenih zadataka“.

1050. Jedna od najznačajnijih Depeša koja nesumnjivo dovodi pripadnike MUP-a u vezu sa planom masovnih ubistava jeste ona koju je 13.07.1992. godine Kabinetu ministra i štabu policijskih snaga u Bijeljini uputio načelnik centra Dragomir Vasić navodeći:

“Jutros smo na sastanku sa generalom Mladićem obavješteni da VRS nastavlja operacije prema Žepi I sav ostali posao prepušta MUP-u a to je:

1. evakuacija preostalog civilnog stanovništva iz Srebrenice autobusima za Kladanj (oko 15.000)
2. likvidacija oko 8.000 muslimanskih vojnika koje smo blokirali u šumi oko Konjević polja. Borbe se vode. Taj posao odrađuju samo jedinice MUP-a.”

1051. Sagledavajući sve navedeno u kontekstu činjenice da su sve naredbe datirane sa 13.07.1995. godine, te brojne zapovijesti o spriječavanju prolaska muslimana iz kolone na teritorij pod kontrolom Armije BiH, jedini razuman zaključak jeste da je postojao plan ubistava svih muškaraca odvojenih u Potočarima, zarobljenih duž putne komunikacije Bratunac- Konjević polje i držanih u zatočeničkim objektima u Bratuncu i

---

³⁷⁷ Dokaz T-152 (Izveštaj 65. ZMPT Borike u 14,00 sati, 13.07.1995. godine, Postupak sa ratnim zarobljenicima, sačinio komandant pukovnik Milomir Savčić)

Konjević polju, a taj plan, uslijed direktnog učešća u odvajanju, zarobljavanju i likvidaciji muslimanskih muškaraca, optuženima nikako nije mogao ostati nepoznat.

1052. Sam optuženi Jević u svom završnom izlaganju tvrdi da mu nije bio poznat bilo kakav spisak ratnih zarobljenika, koje je trebalo pronaći među odvojenim muškarcima, pa je još jasnije koja je bila stvarna namjera učestvovanja optuženih u odvajanju muškaraca, te u njihovoj kasnijoj likvidaciji kojom su rukovodili, čime su značajno doprinjeli realizaciji genocidnog plana, koji je osmislio i na terenu sprovodio vojni vrh VRS, odnosno neki njegovi članovi, od kojih su neki već pravosnažno presuđeni presudama MKSJ i ovog Suda.

1053. Svjedok Mladenko Borovčanin, koji je kao dugodišnji pripadnik MUP-a dobro poznao optužene izjavljuje

“Kada ja kao starješina policije dođem do saznanja da moji pripadnici vrše djela suprotno odredbama međunarodnog humanitarnog prava, mora se izvjestiti nadležni na terenu, bilo da je on komandant brigade, ili taktičke grupe. Normalno je da bih prekinuo vršene protivpravnih djela”

1054. Tokom predmetnog postupka niti jedan provedeni dokaz nije ukazao da su optuženi u bilo kojem trenutku, na bilo koji način prekinuli sa protivpravnim radnjama za koje su oglašeni krivim, ili da su pokušali ublažiti njihove posljedice. Navedeno samo ide u prilog zaključku Suda o svjesnom i voljnom pomaganju optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića u realizaciji genocidnog plana.

1055. Svi pripadnici policijskih i vojnih snaga, koji su bili na terenu Srebrenice u to vrijeme, imali su jedinstven zadatak, a to je spriječavanje proboja muslimanskih snaga iz enklave, što je u konkretnom slučaju značilo poduzimanje svih raspoloživih mjera da se muslimani spriječe u prelasku na teritorij pod kontrolom Armije BiH, zasjedama, granatiranjem kolone, pretresima i zarobljavanjem, te odvođenjem na privremena mjesta zatočenja i u konačnici i njihovom likvidacijom.

1056. Ozbiljnost takvih naredbi i njihov krajnji domet najviše je vidljiv iz slučaja na Baljkovici, gdje je komanda VRS-a, tek kada je bila primorana gubicima na terenu, naredila otvaranje koridora i prolazak jednom broju ljudi, koji je i pored sporazuma zatvoren prije ugovorenog roka, tako da je ostatak kolone zarobljen i pogubljen.

1057. Na takav zaključak upućuje i svjedočenje Nikolić Momira koji je naveo da je zarobljavanje na putnom pravcu i ubijanje tih muškaraca bilo dijelom jedinstvene operacije, te svjedočenje Obrenović Dragana, koji potvrđuje da je nakon zatvaranja koridora 17.jula na Baljkovici, u zoni odgovornosti zborničke brigade ostalo nekoliko grupa 28. Divizije koje se nisu uspjele izvući sa kolonom kroz koridor, pa se do kraja mjeseca intenzivno radilo na pretraživanju terena i potrazi za ovim muškarcima.

---

³⁷⁸ T-141 (Naredba komandanta Drinskog korpusa str.pov.br.03/156-12 od 13.07.1995. godine o spriječavanju prolazaka muslimanskih grupa ka Tuzli i Kladnju)

1058. Navedeno je vidljivo iz Naredbe³⁷⁹ za Objedinjavanje dejstava na razbijanju zaostalih muslimanskih snaga, koju je izdao general Ratko Mladić u kojoj se navodi da će „Snage 1.blpbr, 1.mlpbr, 67.pv, batajona vp 65. zntp i snage mup-a, angažovane u širem rejonu Bratunac- Milići- Drinjača izvršiti pretres teritorija u zoni: Bratunac- Drinjača- Milići, sa ciljem otkrivanja i uništenja zaostalih muslimanskih grupa“.

1059. Dakle, apsolutno je jasno da je krajnji cilj glavnih učesnika UZP-a bilo fizičko uništenje svih muškaraca bošnjaka iz Srebrenica, počevši od onih koji su (1) odvojeni u Potočarima, (2) onih koji su zarobljeni prilikom kretanja kolone ili su sami predali, a pogubljeni su u skladištu „Kravica“, i najzad (3) onih koji su nakon 17. jula ostali na teritoriju pod kontrolom VRS, jer nisu uspjeli proći sa dijelom kolone na teritoriju pod kontrolom Armije BiH.

1060. Naredba komadanta Pandurevića bila je da se prilikom njihovog pronalaženja ne uzimaju zarobljenici nego da se pogubljuju na licu mjesta što je i učinjeno.³⁸⁰ Na upit tužioca, da li govori o nedoličnom pogubljenju ili pogubljenju u borbi, Obrenović je rekao da misli i na jedno i na drugo.

1061. Dakle, cilj svih provedenih operacija na terenu Srebrenice u to vrijeme je bilo djelimično uništenje značajnog dijela skupine bošnjačkog stanovništva Srebrenice, kroz masovno iseljavanje civila, žena, djece i staraca, i ubijanje vojno sposobnih muškaraca.

XIII. ZAKLJUČAK O ODGOVORNOSTI OPTUŽENIH DUŠKA JEVIĆA I MENDELJEVA ĐURIĆA

1062. Kako je naprijed obrazloženo, Vijeće nema nikakve dileme da je u julu 1995. godine na području Srebrenice počinjen genocid. Vijeće nema dileme i da su među počiniocima genocida bili čelni ljudi GŠ VRS.

1063. Vijeće je na temelju provedenih dokaza zaključilo da su optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić, u julu 1995. godine, svojim radnjama dali značajan doprinos realizaciji genocidnog plana glavnih učesnika UZP-a, koji su dijelili genocidnu namjeru, za koju su optuženi znali, pa su sa tom sviješću komandovali i nadzirali jedinicama Centra za obuku Jahorina da učestvuju u pretresu terena na ulazu u Potočare, sa ciljem skupljanja stanovništva u Potočarima, odakle će biti prisilno preseljeni.

1064. Optuženi su rukovodili i pripadnicima Centra u razoružavanju pripadnika UNPROFOR-a na ulazu u Potočare, u cilju slabljenja njihove moći, odnosno onemogućavanja pružanja zaštite stanovništvu okupljenom u bazi UN-a i okolnim fabrikama. Zahvaljujući ovim aktivnostima, stanovništvo je ostalo nezaštićeno, pa se nad njim nesmetano moglo sprovoditi nasilje u vidu pljačkanja, silovanja, ubijanja i

---

³⁷⁹ OI-32 Naredba GŠ VRS str.pov.br.03/4-1670 od 17.07.1995. godine.

³⁸⁰ T-184 Transkript svjedočenja pred MKSJ u predmetu IT-02-60-T od 02.10.2003.godine strana 56 i 57 prihvaćen rješenjem Vijeća od 26.08.2010. godine.

najzad prisilnog preseljenja, kao jednog segmenta genocidnog plana glavnih učesnika UZP-a.

1065. Drugi segment realizacije genocidnog plana, započeo je u Potočarima, odvajanjem vojno sposobnih muškaraca, te njihovim držanjem u „Bijeloj kući“, odakle su bez dokumenata i ličnih stvari transportovani na privremena mjesta zatočenja u Bratuncu. U svim tim aktivnostima intenzivno su učestvovali pripadnici Centra za obuku Jahorina, pod komandom i nadzorom optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića.

1066. Optuženi su također rasporedili pripadnike Centra duž putne komunikacije Bratunac- Konjević polje, sa ciljem zarobljavanja muškaraca bošnjaka, njihovom sprovođenju do hangara ZZ Kravica, koje radnje također imaju za cilj olakšavanje i pomaganje glavnim učiniocima izvršenje krivičnog djela genocida.

1067. Pripadnici I čete Centra za obuku Jahorina, su pod komandom i nadzorom optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića učestvovali u ubijanju srebreničkih muškaraca zatvorenih u skladištu ZZ Kravica, kojom prilikom je pogubljeno oko 1.000 ljudi, a što je predstavljalo značajan doprinos realizaciji genocidnog plana na terenu.

1068. Nakon toga, dana 17. i 18. jula, sa ciljem zarobljavanja muškaraca za koje su znali da će kao i muškarcima iz skladišta Kravica biti likvidirani, optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić, komanduju i nadziru pripadnike I čete, da zajedno sa pripadnicima II čete i dijelovima bratunačke brigade učestvuju u pretresu terena iznad Konjević polja u potrazi za pripadnicima kolone koji su prošli tim putem prilikom kretanja prema Tuzli. Prilikom pretresa, zarobljeno je i ubijeno nekoliko ranjenika, a ubistva su počinili pripadnici I čete, koji su postupali pod nadzorom optuženih, i koji za takve radnje nisu ukoreni ili disciplinski kažnjeni, što samo dodatno potkrepljuje zaključak Vijeća da je krajnji cilj pretresa, bio prikupljanje preostalih muškaraca iz kolone, za koje su optuženi Jević i Đurić znali da će biti pogubljeni po prijekom postupku, kao što je to bio slučaj sa muškarcima iz skladišta ZZ Kravica.

1069. Shodno svemu navedenom, Vijeće je našlo da su se u radnjama optuženih stekli elementi krivičnog djela pomaganja u vršenju genocida, iako je optuženje glasilo na saizvršilaštvo u učinjenju krivičnog djela genocida.

1070. Naime, iz provedenih dokaza proizilazi da je postojao plan učesnika udruženog zločinačkog poduhvata, među kojima su bili neki oficiri GŠ VRS i viši oficiri za bezbjednost VRS, te drugi pripadnici vojnog i civilnog vrha Republike Srpske, da se na teritoriji Srebrenice izvrši genocid i da se bošnjačko stanovništvo istrijebi, a što je uključivalo prisilno premještanje žena, djece i starijih, te likvidaciju vojno sposobnog stanovništva.

1071. Učešće pripadnika I čete Centra za obuku Jahorina je bila karika u lancu koji je djelovao radi realizacije tog genocidnog plana. Iz izvedenih dokaza međutim nije se moglo zaključiti da su optuženi Jević i Đurić dijelili namjeru da se počinji genocid što je neophodno bilo utvrditi da bi se mogli osuditi kao saizvršiocima u počinjenju ovog krivičnog djela. Međutim, iz izvedenih dokaza vijeće je nedvosmisleno zaključilo da su

optuženi potpuno bili svjesni cilja da se bošnjačko stanovništvo istrijebi sa tog područja i imajući tu svijest, poduzeli su aktivno učešće u radnjama koje predstavljaju znatan doprinos realizaciji genocidnog plana.

1072. Vijeće ukratko ističe da je ovakav zaključak potekao iz cjelokupnog konteksta u kojem je krivično djelo vršeno. Ono što je najočitiije, jeste istrajnost pripadnika I čete, koji su učestvovali u pogubljenjima u ZZ Kravica, pod konstatnim nadzorom optuženih, što posmatrano sa svim drugim provedenim dokazima samo dodatno ukazuje da je krajnji cilj bio da niko u hangaru ne ostane živ, pri čemu su optuženi znali da lica koja se ubijaju pripadaju skupini Bošnjačkog naroda, te da njihova likvidacija, zajedno sa prisilnim premještanjem stanovništva može rezultirati samo jednim – uništenjem skupine bošnjačkog naroda sa teritorija Srebrenice.

1073. Svjesni svog doprinosa izvršenju genocida u Srebrenici, optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić su po povratku na Jahorinu čak zabranili da se o aktivnostima na terenu Srebrenice govori, skrivajući na taj način obim i značaj počinjenih zločina.

1074. U navedenom kontesktu značajna je i činjenica da je prema kazivanju svjedoka S-117, optuženi Duško Jević rekao kako se nakon terena u Srebrenici „*treba držati jezik za zubima*» dok je većina pripadnika Centra potvrdila i da su po povratku na Jahorinu komandiri vodova tražili da se predaju sve stvari koje su uzete od civila za vrijeme boravka na terenu (mislilo se na novac, dragocjenosti ili lično naoružanje), te se sugerisalo da se o navedenim događajima ne razgovara.

1075. Svjedok S-119 precizira da je među starješinama koje su sugerisale navedeno bio i optuženi Mendeljev Đurić.

1076. Dakle, optuženi su svim poduzetim radnjama na terenu Srebrenice, dali znatan doprinos realizaciji genocidnog plana, koji su na terenu sprovodili učesnici UZP-a, koji su posjedovali genocidnu namjeru, čega su optuženi potpuno bili svjesni, kao što su bili potpuno svjesni da svojim radnjama znantno pomažu u djelimičnom istrebljenju grupe bošnjaka, kao nacionalne, etničke i vjerske grupe.

XIV. ODLUKA O KAZNI

1. Svrha kažnjavanja

1077. Svrha kažnjavanja propisana je u opštem dijelu Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine.

1078. Tako odredba člana 2. KZ BiH propisuje opšte načelo da vrsta i raspon krivično pravne sankcije moraju biti „neophodni“ i „srazmjerni“ prirodi i jačini opasnosti za zaštićena dobra. Kada se radi o genocidu, podrazumijeva se da su priroda i jačina opasnosti izuzetno veliki, odnosno radi se o najtežem krivičnom djelu propisanom Zakonom, za koje se može izreći kazna dugotrajnog zatvora.

1079. Pored ovog opšteg načela, Krivični zakon propisuje dalje ciljeve i okolnosti koje Sud mora imati u vidu prilikom utvrđivanja i izricanja kazne, a koje se mogu podijeliti u

dvije grupe: (1) one koje se odnose na predmetno krivično djelo i njegov uticaj na zajednicu, uključujući i žrtve, te (2) one koje se konkretno odnose na optuženo lice.

1080. U skladu sa odredbom člana 48. stav 2. KZ BiH, kazna mora biti neophodna i srazmjerna opasnosti i prijetnji po zaštićene objekte i vrijednosti.

1081. Prema istom članu, kazna mora biti neophodna i srazmjerna patnji direktnih i indirektnih žrtava zločina.

1082. U konkretnom slučaju, direktne žrtve zločina genocida, za koje su optuženi oglašeni krivima su stotine muškaraca koje su izgubile živote tokom masakra u skladištu Kravica koji je trajao tokom 13. i 14. jula. Oštećene su i žene i djeca koje su srdonici tih ubijenih muškaraca jer su takvim gubitkom nepovratno uništeni kao ličnosti. Indirektna žrtva ovog zločina je zaštićena grupa Bošnjaka iz Srebrenice, čije je postojanje bilo ugroženo ovim genocidnim činom.

1083. U skladu sa odredbom člana 6. i člana 39. KZ BiH, kazna mora biti dovoljna kako bi preventivno djelovala na druge da ne čine slična djela.

1084. Da bi se zločin genocida ubuduće spriječio, mora se definisati kao najteži zločin, a počinioci ne smiju ostati nekažnjeni.

1085. Prema članu 39. KZ BIH kazna mora izraziti i društvenu osudu djela koje je počinio optuženi. Navedeno je i učinjeno brojnim međunarodnim dokumentima, jer svi međunarodni pravni sistemi zabranjuju vršenje Genocida. Dakle, osuda genocida u međunarodnom pravu predstavlja svojevrsni *ius Cogens*, od kojeg nema odstupanja.

1086. Veliki je broj zakonskih razloga koji su važni za svrhe kažnjavanja kakve su preodgoj i konkretna prevencija, a koji utiču na kažnjavanje osuđene osobe kao pojedinca. Tu spadaju: stepen odgovornosti; ponašanje počinioca prije izvršenja krivičnog djela u vrijeme ili približno u vrijeme počinjenja djela, i nakon krivičnog djela; motiv; i ličnost počinioca.

1087. Ove okolnosti se mogu iskoristiti kao otežavajuće ili olakšavajuće prilikom izricanja kazne, na osnovu činjenica. Svrha ovih razloga je da pomognu Vijeću u određivanju kazne koja nije samo neophodna i srazmjerna ciljevima i okolnostima koji su već uzeti u obzir u vezi sa samim djelom i uticajem na zajednicu, nego i da prilagodi kaznu potrebama prevencije i preodgoja konkretnog počinioca krivičnog djela.

2. Pravila za odmjeravanje kazne

1088. Prilikom odmjeravanja vrste i visine kazne optuženom, Vijeće je shodno članu 48. KZ BiH cijenilo sve okolnosti koje su od uticaja da kazna bude veća ili manja.

1089. Kazna za genocid, koji je nazvan „zločinom nad zločinima“, obuhvata najtežu kaznu koju može izreći domaći i međunarodni pravosudni sistem. Za genocid je

propisana i smrtna kazna, čak i u onim državama u kojima je smrtna kazna opozvana ili ukinuta za sve druge zločine.³⁸¹

1090. Bosna i Hercegovina je prihvatila ukidanje smrtne kazne za sva krivična djela, što je u potpunosti u skladu sa poštivanjem ljudskog života, ali sudjelovanje u ubistvu na stotine bespomoćnih ljudi, na način kako je to očigledno urađeno u ovom predmetu, čak i bez genocidne namjere, opravdano zahtjeva izricanje najteže kazne prema domaćem zakonu.

1091. Niti jedna kazna ne može adekvatno odraziti težinu oduzimanja života na stotine ljudi, duševnu bol nanesenu njihovim porodicama, ili još teži zločin koji je počinjen kada je takvo oduzimanje života počinjeno u cilju oduzimanja prava na postojanje cijeloj grupi ljudskih bića.

1092. Iako maksimalna kazna propisana zakonom može biti pravična u ovom predmetu, Vijeće smatra da, ma koliko da je ovaj čin genocida bio stravičan, postoje oni koji su počinili višestruka djela genocida, kao i oni čiji je zločin izvršenje šireg genocidnog plana čiji je samo jedan dio bio prisilno preseljenje civila iz Potočara, odvajanje muškaraca od porodica, njihovo zarobljavanje i masovno pogubljenje, pa je Vijeće mišljenja da maksimalna kazna mora realno biti ostavljena za one zločine koji, mada kvalitativno nisu gnusniji, mogu kvantitativno prevazići čak i ovaj zločin.

1093. Osim toga, optuženi su oglašeni krivima kao pomagači u genocidu, te su pri odlučivanju o kažnjavanju optuženog relevantne i sljedeće odredbe:

1094. Ko drugom s umišljajem pomogne u učinjenju krivičnog djela, kaznit će se kao da ga je sam učinio, a može se i blaže kazniti. (čl.31. st. 1. KZ BiH)

1095. Saučinitelj je krivično odgovoran u granicama svog umišljaja ili nehata, a podstrekač i pomagač u granicama svog umišljaja.(čl.32. st.1. KZ BiH)

608. Iz navedenih odredaba proizilazi da zakon zahtijeva da sud sa punom pažnjom cijeni granice umišljaja optuženog kao pomagača u vezi sa preduzetim radnjama, te da je na sudu dispozicija o načinu kažnjavanja „kao da ga je sam počinio“ ili „a može se i blaže kazniti“.

609. Ovo znači da i sam zakon polazi od stava da je pomaganje najlakši oblik saučesništva, što je opet rezultat stava da pomagač najčešće podupire djelo izvršioca.

---

³⁸¹ Ruanda koja se smatra *de facto* državom koja je ukinula smrtnu kaznu, pogubila je 22 počinioaca osuđena za genocid na domaćem sudu 1997.g.; Izrael koji je ukinuo smrtnu kaznu za sva krivična djela zadržao je smrtnu kaznu za genocid i osudio Adolph-a Eichmann-a na smrt. Schabas, *Genocid*, str. 396-397. Smrtna kazna je opravdana kao „pravična“ kazna za počinjenje genocida, kojom se stavlja do znanja da oni koji su počinili zločin koji ima za cilj oduzimanje čitavoj grupi ljudi prava na postojanje, gube sopstveno pravo na postojanje. *Id.* Str. 397.

609. Međutim, u konkretnom slučaju, optuženi su ostvarili pomagačke radnje samo zbog toga što Vijeće na temelju provedenih dokaza nije moglo van svake razumne sumnje zaključiti da su postupali sa genocidnom namjerom, pri čemu ostaje nesporna činjenica da su njihove pojedinačne radnje u osnovi zločina, zapravo direktno učešće u prisilnom preseljenju civila i ubijanju velikog broja ljudi, što daleko premašuje uobičajene radnje pomaganja pri izvršenju krivičnih djela za koja se ne traži „specijalna namjera“ pa Vijeće u konkretnom slučaju nalazi da nema mjesta blažem kažnjavanju.

3. Individualizacija kazne

610. Da bi bio ispunjen zakonski uslov da kazna bude pravična, pored samog krivičnog djela potrebno je razmotriti i lične okolnosti počinioca krivičnog djela.

611. Postoje dva zakonska cilja koja se odnose na osobu koja je osuđena za krivično djelo: (1) konkretno odvracanje osuđene osobe od ponovnog počinjenja krivičnog djela (član 6. i član 39. KZ BiH); i (2) preodgoj (član 6. KZ BiH).

612. Preodgoj nije samo svrha koja prema KZ BiH obavezuje Sud; to je i jedini cilj kažnjavanja koji se priznaje i eksplicitno zahtijeva međunarodnim propisima o ljudskim pravima koje Sud BiH po Ustavu mora poštovati. Član 10. stav 3. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP) propisuje: „Kazneni sistem mora uključivati postupke prema zatvorenicima kojima je glavni cilj promjena njihovog ponašanja i njihova društvena rehabilitacija“.

613. Na okolnost ličnosti optuženog Duška Jevića svjedočio je Šabanović Suljo³⁸², koji tvrdi da je optuženi uvijek imao korektan odnos prema kolegama, te je bio previše disciplinovan, na način da je časno i pošteno izvršavao dodjeljene zadatke, zbog čega je i dobio nadimak „Staljin“. Svjedok odbrane Mladenko Borovčanin je izjavio da optuženog Duška Jevića poznaje od 1982. godine. Za optuženog tvrdi da je bio profesionalac i nikada nije pokazivao znake samovolje, a misli da je bio i nagrađivan tokom službe. Prema njegovom mišljenju, odnos optuženog prema saradnicima je bio strog ali pravedan, i nije primjetio da je bilo kada bio arogantan prema kolegama, podređenima ili pripadnicima druge nacionalnosti. Prema pretpostavljenima je bio poslušan.

614. Međutim, svjedok PWS-100 u svom svjedočenju opisuje optuženog kao „kontradiktornu ličnost“ koji je govorio da se prema zarobljenicima treba ponašati u skladu sa Ženevskim konvencijama, a nekada bi došao i govorio kako ubiti nekoga „i nije Bog zna šta“.

615. Shodno iskazima navedenih svjedoka, optuženi Duško Jević jeste bio profesionalan u obavljanju dodjeljenih dužnosti, te je dodjeljene zadatke izvršavao bez

---

³⁸² Svjedok odbrane Šabanović Suljo svjedočio na glavnom pretresu od 12.05.2011. godine.

pogovora. Istovremeno, optuženi je trebao posjedujući navedene osobine, kao starješina i dugogodišnji pripadnik MUP-a reagovati na izdavanje nezakonitog naređenja, kakvo je bilo masovno pogubljenje zarobljenih muškaraca u tako velikom broju, kao što je učinjeno u hangaru „Kravica“. Težina njegove odgovornosti zapravo i leži u činjenici da optuženi navedenu naredbu nije smatrao nezakonitom, nego je i sam voljno, učestvovao u planu prisilnog preseljenja, odvajanja zarobljenih muškaraca i njihovom pogubljenju.

616. Svjedok S-102 je kroz posao sretao optuženog Mendeljeva Đurića i ima pozitivno mišljenje o njemu, kao i svjedok Mladenko Borovčanin, dugogodišnji pripadnika MUP-a. On o optuženom Đuriću ima isključivo pozitivno mišljenje, pa tako tvrdi da je optuženi u pogledu obavljanja poslova iz struke bio profesionalac, a kao čovjek je uvijek bio „*normalan i realan*“, pri čemu svjedok naglašava da kod njega nikada nije osjetio bilo kakvu netrpeljivost prema drugim nacionalnostima, kao što nikada nije pokazivao bilo kakav antagonizam prema ljudima druge vjere. Navedeno je potvrdio svjedok Gligić Jovica, koji je tokom septembra 1994- juna 1995. godine studirao u Višoj školi u Zemunu zajedno sa optuženim Đurićem, za kojeg kaže da je „*pošten i odgovoran, nisam uočio neki manu kod njega. Nisam primjetio da je nasilan, brinuo se o 16 ljudi kcji su sa njim studirali i svi su kasnije napravili uspješne karijere.*“ Pozitivno mišljenje o optuženom je iznio i svjedok odbrane Milan Stojčinović.

617. Zaključak vijeća u pogledu optuženog Mendeljeva Đurića isti je kao kod optuženog Jevića. Naime, obojica su bili dugogodišnji radnici MUP-a, profesionalci u svom poslu i kao što je već rečeno, obojica su bili upoznati sa pravilima međunarodnog prava. Kao i optuženi Jević, optuženi Đurić Mendeljev nije smatrao da na terenu Srebrenice izvršava nezakonite naredbe, jer je svjesno i voljno učestvovao u svim aktivnostima za koje je oglašen krivim, što je Vijeće imalo u vidu prilikom odmjeravanja kazne. Istovremeno, Vijeće je imalo u vidu da je u rukovodnom lancu bio podređen optuženim Dušku Jeviću, pa je shodno značaju njegove uloge na terenu, poziciji u lancu komandovanja i doprinosu koji je dao izvršenju krivičnog djela za koje je oglašen krivim, Vijeće izreklo blažu kaznu od one koja je izrečena optuženom Dušku Jeviću.

618. Dakle, prilikom odmjeravanja kazne optuženima, Vijeće je imalo u vidu odgovornost optuženih, te težinu krivičnog djela za koje su oglašeni krivim, pa je tako nužno naglasiti da je zločin genocida najteži zločin koji čovječanstvo poznaje i svoje razmjere pokazuje upravo i kroz dugoročne posljedice koje ostavlja za sobom u vidu patnje porodica nastradalih, kao i praktičnog oštećenja jednog naroda za znatan dio svoje populacije, što se neminovno održava na buduće naraštaje.

619. Optuženi kao dugogodišnji radnici MUP-a, umjesto da služe zaštiti života i tjelesnog integriteta svih ljudi, te održavanju javnog reda i mira, svjesno i voljno su poduzimali radnje koje služe realizaciji genocidnog plana, čime su postupili suprotno svojoj ljudskoj i službenoj dužnosti.

620. Optuženi su pokazali i naročitu istrajnost u poduzimanju radnji za koje su oglašeni krivim, kroz naredbodavne aktivnosti prema podređenim za vrijeme ubijanja

muškaraca tokom noći 13. Jula i dana 14. jula, što sve jasno upućuje da su bili potpuno svjesni genocidne namjere glavnih učesnika UZP-a da niti jedan muškarac bošnjak iz Srebrenice ne smije preživjeti, pa samim tim niti jedan doveden i zatvoren u skladištu Kravica.

621. Tom prilikom ubijeno je oko 1.000 muškaraca, a Vijeće je imalo u vidu i njihove patnje koje su preživjeli do trenutka dovođenja u hangar, jer su prije toga držani u neizvjesnosti, bez hrane i vode, tokom najtoplijeg mjeseca jula, da bi taoko iscrpljeni, na krajnje brutalan način bili ubijeni u hangaru, dok su preživjeli ranjeni trpjeli užasne bolove ležeću u hrpi leševa i očekujuću svoju smrt, sve dok do 14. jula kada su na prevaran način pozivani da izađu iz hangara kako bi im se navodno ukazala pomoć, da bi oni koji su izašli također bili pogubljeni.

622. Vijeće u konkretnom slučaju nije moglo kao olakšavajuću okolnost cijeliti činjenicu da optuženi nisu ranije osuđivani, obzirom da je to okolnost koja se tražila od profesionalnih radnika MUP-a.

623. Činjenica da su porodični ljudi također se nije mogla cijeliti kao olakšavajuća, obzirom da su žrtve zločina za koji su optuženi osuđeni bila i mladb djeca, pa sve navedeno u poređenju sa težinom krivičnog djela za koje su oglašeni krivim, ove okolnosti gube na značaju, te po svom kvalitetu i kvantitetu nisu imale bitnog uticaja na odmjeravanje kazne.

624. Imajući u vidu naprijed navedene okolnosti kao i ranije izrečene kazne zatvora ova i slična djela Vijeće smatra da su izrečene kazne u ovom predmetu od 35 i 30 godina ,adekvatne i primjerene kazni za počinjeni zločin ali i neophodne i srazmjerne patnjama neposrednih i posredno oštećenih,te jačini ugrožavanja zaštićenog dobra u smislu člana 48 KZ BiH te da će se istom postići svrha kažnjavanja.

XV. OSLOBAĐAJUĆI DIO PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG GORANA MARKOVIĆA

625. Tužilaštvo tokom predmetnog postupka nije van svake razumne sumnje dokazalo da je optuženi Goran Marković za vrijeme širokog i sistemtičnog napada vojske i policije RS na civilno bošnjačko stanovništvo zaštićene zone UN Srebrenica, znajući za taj napad, komandovao II vodom u sastavu I čete centra za obuku Jahorina, tako što je naređivao, poticao, pomagao i podržavao plan dejlimičnog istrebljenja grupe bošnjačkog naroda, nanošenjem teških fizičkih i duševnih povreda, prisilnim premještanjem stanovništva, odvajanjem muškaraca od njihovih porodica, zarobljavanjem i pogubljenjem muškaraca bošnjaka iz zaštićene zone Srebrenica.

1. Učešće u pretresu terena (sela Budak)

626. *Izvršena optužnica je u ovom djelu teretila optuženog Gorana Markovića da je 12. jula 1992. godine, u blizini Potočara, u vrijeme kada je bošnjačko stanovništvo napuštalo svjcu imovinu, kježeći prema UN bazi, komandovao vodom kcji je vršio*

pretres bošnjačkih kuća, svjestan da će bišnjačko stanovništvo iz Potočara biti protiv voje prerrješteno.

627. Vijeće je tokom postupka nesporno zaključilo da je optuženi Goran Marković, sa svojim vodom i dijelom I čete Centra za obuku Jahorina, 12. jula u jutarnjim satima krenuo prema Potočarima.

628. Dio jedinice je prvo došao na punkt UN-a, gdje je vršeno razoružavanje pripadnika UNPROFOR-a, čime su rukovodili optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić.

629. U tom kontekstu Vijeće primjećuje da optuženi Marković pored prisustva nadređenog komandira čete, optuženog Đurića, a najzad i optuženog Jevića, nije ni mogao imati značajnije ingerencije u pogledu daljeg toka akcije, a učešće u ovim aktivnostima optuženom Goranu Markoviću nije ni stavljeno na teret.

630. Tako se svjedok Krstović Tomislav sjeća da je na tom mjestu vidio optuženog Mendeljeva Đurića, i misli da je od kolega instruktora bio prisutan i Goran Marković, iako nije siguran. Navedeno mu je ostalo u sjećanju jer je neposredno prije ulaska u punkt bila kraća pauza, desilo se neko ranjavanje³⁸³ tokom koje pauze je Marković putem radio veze pitao Jevića „komandire može li čorbica?“

631. Nakon toga, grupa u kojoj je bio svjedok Krstović Tomislav počinje vršiti pretres terena iza baze, dok je grupa u kojoj je bio svjedok S-126, vršila pretres sa desne strane puta. Sud je temeljem izjava drugih pripadnika istog voda, zaključio da je vod Gorana Markovića zapravo vršio pretres sela Budak.

632. Svjedok S-104, pripadnik voda kojim je komandovao optuženi Goran Marković se prilikom svjedočenja nije mogao decidno izjasniti kako je glasila naredba za pretres, ali pretpostavlja da je trebalo sva lica koja se tom prilikom pronađu, predati nadređenim komandirima. Svjedok nije znao odgovoriti kakve su bile instrukcije postupanja prema licima koja se nisu mogla kretati.

633. Na zbirnom mjestu³⁸⁴ gdje su sišli, svjedok S-104 je kasnije primjetio komandira Duška Jevića i neposrednog starješinu Gorana Markovića, koji su na zbirno mjesto dolazili u grupi sa nekim oficirima. Isti lokalitet je kao „zbirno mjesto“ identificirao i svjedok S-102.

634. Prema izvedenim dokazima, navedenim pretresom su rukovodili optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić, a vod Gorana Markovića je također učestvovao u pretresu. Međutim, Tužilaštvo tokom postupka nije dokazalo da je optuženi Goran Marković u pretresu terena postupao sa znanjem da će civili biti prisilno premješteni iz

---

³⁸³ Prema drugim provedenim dokazima misli se na ranjavanje pripadnika Bratunačke brigade koji je prilikom pretresa terena nagazio na minu.

³⁸⁴ T-57 Svjedok S-104 i ovo mjesto označava na fotografiji koja mu je prezentirana i vidi se da se radi mjestu na kojem se ukrštaju glavna cesta koji vodi prema Potočarima i cesta koja vodi iz sela Budak. Mjesto je na samom ulazu u Potočare.

Potočara i da se iz tog razloga vrši njihovo prikupljanje, a radnje koje je preduzeo optuženi same po sebi ne predstavljaju krivično djelo Genocida.

635. Iz tih razloga, Vijeće na temelju provedenih dokaza nije moglo ustanoviti odgovornost optuženog Gorana Markovića.

2. Prisustvo u Potočarima, učestvovanje u prisilnom preseljenju i odvajanju muškaraca

636. *Optužnica je u ovom djelu teretila optuženog da je 12. i 13. jula komandovao vodom čiji su pripadnici zajedno sa pripadnicima I čete učestvovali u prisilnom premještanju civilnog stanovništva iz Potočara, dok su više od 1.000 muškaraca odvajali od njihovih porodica, nedopuštajući im da sa svojim porodicama uđu u autobuse i kamione, nakon čega su ih držali zatvorene u „Bjelcj kući“ gdje su držani pod stražom, odakle su kamionima i autobusima sprovedeni na privremena mjesta zatočerija.*

637. Vijeće međutim ne nalazi da je Tužilaštvo tokom postupka van svake razumne sumnje dokazalo aktivnosti optuženog Gorana Markovića u prisilnom preseljenju civila, odvajanju muškaraca i njihovom pljačkanju. Također, Tužilaštvo nije van svake razumne sumnje dokazalo da je optuženi u to vrijeme bio svjestan da će ti odvojeni muškarci biti pogubljeni po prijekom postupku.

638. Tokom postupka brojni izvedeni dokazi pokazuju da je 12. jula u Potočarima bilo jako puno vojske i policije i svjedok Jovičić se sjeća da je tamo vidio optužene Duška Jevića i Mendeljeva Đurića, tačnije, sve starješine, među kojima se sjeća Milidragovića i Markovića.³⁸⁵

639. Međutim, svjedok Krstović Tomislav nije bio siguran u pogledu prisustva optuženog Gorana Markovića, a odbrana je tokom postupka osporavala njegovo prisustvo u Potočarima 12. jula, u vrijeme iseljavanja civila, pozivajući se na svjedočenje pripadnika njegovog voda, svjedoka odbrane Slavka Bojanića, koji tvrdi da je 12. jula ujutru bilo postrojavanje I čete, nakon čega dio pripadnika odlazi na teren, dok nekolicina pripadnika sa Goranom Markovićem to isto jutro dobija zaduženje, da iz jedne fabrike dovuku pakne za rezervne dijelove za kamione.

640. Tom prilikom su prema riječima svjedoka Bojanića vidjeli neku napuštenu stoku, pa su odlučili istu uhvatiti za slavlje koje se pripremalo za večer 13. jula, a isti svjedok se također sjeća da je 12. jula išao sa optuženim Markovićem kupiti salatu, pivo i vinjak.

641. Vijeće međutim ne nalazi uvjerljivim iskaz ovog svjedoka u dijelu usmjerenom na davanje alibija optuženom za cijeli dan 12. jula 1995. godine i dešavanja u Potočarima, obzirom na iskaze drugih svjedoka, koji su prepoznali optuženog Gorana

---

³⁸⁵ Ove optužene svjedok spominje u izjavi i istrage koju u tom djelu potvrđuje na glavnom pretresu.

Markovića prilikom pretresa sela Budak, te za vrijeme okupljanja jedinice na ulazu u Potočare nakon prolaska kroz punkt UN-a.

642. Vijeće u tom pravcu zaključuje da svjedok Bojanić ima interes svjedočiti u korist optuženog Gorana Markovića, koji se za vrijeme boravka na terenu prema njemu odnosio zaštitnički, u smislu da ga nije slao na zadatke. Pa tako sam svjedok kaže „Goran je prilikom saopštavanja zadatka uvijek pitao ima li ko bolestan, onda bi rekao *Bcjaniću ti češ ostati!*“ Ovakvo ponašanje optuženog prema svjedoku je vjerovatno bilo rezultat urgencije koju je uputio Ratomir Draganić, komandant specijalne brigade u Janji i zet svjedoka Bojanića. Upravo on je svjedoka Bojanića poslao u Centar za obuku a potom nazvao sve optužene rekavši im „*to je mcje d.jete, nercjte ga gurati da mu šta bude.*“

643. Obzirom na navedeno, Vijeće smatra da se svjedok Bojanić pružanjem alibija nastojao „*odužiti*“ za korektan odnos optuženog Markovića, za vrijeme dok je bio u njegovom vodu, jer kako sam tvrdi za optuženog „*nas dvcjica smo bili zajedno u svemu, bili smo dosta bliski*“.

644. Međutim i pored toga, Vijeće ne nalazi dokazanim da je optuženi Goran Marković cijeli 12. juli bio u Potočarima, odnosno da je na bilo koji način komandovao pripadnicima svog voda. Kako će to biti kasnije objašnjeno, on se prema izvedenim dokazima na terenu Srebrenice uglavnom bavio poslovima pozadinske prirode, u smislu da je pripremao hranu za pripadnike jedinice, pa je prema vlasitoj izjavi, upravo tog istog dana, od strane optuženog Mendeljeva Đurića vraćen u bazu kako bi donio hranu pripadnicima I čete, koji su u Potočarima bili angažovani na transportu civila. Svjedok Slavko Bojanić, koji je uglavnom bio u školi, potvrđuje da je optuženi nosio hranu pripadnicima jedinice na teren, zadržao bi se sat ili dva i vratio se u bazu.

645. Vijeće je prihvatilo navedeno kao tačno, obzirom da je većina pripadnika njegovog voda I čete saslušana na ovu okolnost, nesigurna u pogledu njegovog prisustva u Potočarima 12. jula, dok istovremeno niko od njih nije čuo da je optuženi izdavao bilo kakva naređenja vezana za ukrcavanje i transport civila, odvajanje muškaraca i njihovo držanje u «Bijeloj kući».

646. Nasuprot tome, prisustvo optuženih Jevića i Đurića na tim lokacijama nesumnjivo utvrđeno i iskazima saslušanih svjedoka i video zapisom prezentiranim tokom suđenja, na kojem se jasno vidi kako optuženi aktivno učestvuju u svim pobrojanim radnjama, izdavajući naredbe podređenim pripadnicima I čete.

647. Dakle, optuženi Marković u svojoj izjavi potvrđuje da je zajedno sa jedinicom 12. jula došao na punkt na ulazu u Potočare, i da je po naređenju Đurića odnio hranu pripadnicima jedinice u Potočarima, gdje je vidio ukrcavanje civila u autobuse. Tvrdi da u to vrijeme nije komandovao svojim vodom, jer se bavio isključivo intendantskim pozadinskim poslovima u jedinici, te je pripremao hranu, što je činio cijelo vrijeme boraka na terenu Srebrenice, za koje vrijeme su njegovim vodom komandovali

optuženi Đurić ili zamjenik Aco Golijan. Navedeno su potvrdili brojni saslušani svjedoci.

648. Osim pukog kratkotrajnog prisustva u Potočarima, Tužilaštvo u odnosu na Gorana Markovića nije dokazalo učešće u prisilnom preseljenju civila iz Potočara, niti da je isti naređivao ili nadzirao pripadnike svog voda da učestvuju u odvajanju muškaraca.

(a) Pljačkanje muškaraca u "Bijeloj kući"

649. *Izmjerjena optužnica je u okviru iste tačke teretila optuženog i za oduzimanje novca i dragocjenosti od odvcjenih muškaraca zadržanih u "Bjelcj kući"*

650. Zaštićeni svjedok S-101 pojašnjava da je u to vrijeme u Bijelu kuću u kojoj su bili smješteni muškarci ulazio pripadnik Centra tzv. „Štakor“ a ponekad i „Hercegovac“ a naknadno je saznao da je „Štakor“ te prilike uzimao novac od ljudi. Osoba koju su pripadnici njegove jedinice poznavali kao „Arkana“ svi su doživljavali kao nekog komandanta, jer je on pravio raspored i govorio ko će gdje stajati. Ovaj svjedok je potvrdio da je jedinica dezertera sa Jahorine imala određenu ulogu u transportu civila i odvajanju muškaraca od žena, pri čemu na fotografiji koja mu je prezentovana³⁸⁶ pokazuje gdje se u to vrijeme nalazio optuženi Mendeljev Đurić, a povremeno se pojavljivao i optuženi Duško Jević, dok se ne sjeća da je među prisutnima vidio optuženog Gorana Markovića.

651. Optuženog Markovića se ne sjeća svjedok S- 100, koji je kategoričan da je u zoni odvajanja primjetio samo Đurića i Milidragovića, kao ni svjedok Gajić Ljubodrag, koji je bio pripadnik njegovog voda, i koji tvrdi da sve vrijeme boravka u Potočarima 12. jula nije primjetio optuženog Markovića.

652. Među osobama koje su vršile sprovođenje muškaraca u kuću koja se nalazila u blizini (Bijela kuća), svjedok S-101 prepoznao je pripadnike jedinice „Arkana“ i „Mrču“ a vidio je u Poočarima da su „Štakor“ i još neki pripadnici Centra obilazili ljude, da bi kasnije saznao da su od istih oduzimali novac i dragocjenosti, što je potvrdio i svjedok S-100 koji tvrdi da su komandiri vodova Milidragović i Marković njemu i još jednom pripadniku jedinice kojeg je svjedok za potrebe svjedočenja oslovljavao *pseudonimom* A, naredili da oduzimaju novac, zlato i druge vrijednosti od civila.

653. Tako svjedok S-100 pokazujući na fotografiji³⁸⁷ da je objekat koji označava sa brojem 7 ujedno tzv. „Bijela kuća“ u kojoj su zatvarani muškarci, označavajući istovremeno i objekte 3, 5 i 6³⁸⁸ u koje je ulazila njegova grupa kako bi oduzimala novac i dragocjenosti od civila, pojašnjava:

---

³⁸⁶ Materijalni dokaz Tužilaštva broj: T- 99- 102

³⁸⁷ Materijalni dokaz Tužilaštva broj: T-38

³⁸⁸ T-38 Fotografija prezentirana svjedoku.

“Prilikom ulaska u navedene objekte govorili smo ljudima da izvade pare koje imaju kod sebe, jer će prilikom ulaska u autobus biti pretreseni i ne smiju imati kod sebe ništa vrijedno. Rekli smo i ako se nešto pronađe biće streljani. Imali smo obavezu sve oduzeto odnijeti u bazu Milidragoviću i Markoviću jer je tako glasila naredba, s tim da su mnogi kao mi dio zadržavali za sebe. Ne mogu reći koliko je ukupno bilo novca, bilo je dolara...baš je bilo puno novca...bilo je i zlata, ali ne tako puno.“

654. Odbrana je osporavala iskaz ovog svjedoka navodeći da u izjavi³⁸⁹ koju je dao Tužilaštvu uopšte ne spominje optuženog Gorana Markovića, što je svjedok pokušavao objasniti činjenicom da je njemu neposredno bio nadređeni Neđo Milidragović, pa mu se tada činilo značajnijim spomenuti njega.

655. Imajući u vidu navedeno, Vijeće je u pogledu vjerodostojnosti iskaza ovog svjedoka naročitu pažnju posvetilo svjedočenju osobe koju je oslovljavao *pseudonimom A*, obzirom da se radi o svjedoku koji je zajedno sa njim u kancelariji Neđe Milidragovića i Gorana Markovića navodno primio naredbu za oduzimanje novca i zlata od civila smještenih u objekte u Potočarima.

656. Navedeni svjedok je kasnije pred Sudom svjedočio i dobio mjere zaštite, među kojima i pseudonim S-105. On u svom svjedočenju potvrđuje da su svjedok S-100 i još neki pripadnici jedinice po naredbi Neđe Milidragovića ulazili u kuće i uzimali novac i dragocjenosti, a svjedok je sa nekolicinom pripadnika jedinice prekopavali torbe koje su muškarci ostavljali i u njima su obično nalazili hranu i novac. On je tako našao 400 njemačkih maraka, a zna da su i drugi nalazili novac koji su predvali Neđi Milidragoviću.

657. Da je navedeno naređivao samo Neđo Milidragović, kako su svjedoci u svojim izjavama to prvobitno tvrdili, potkrepljuje svojim iskazom jedan od instruktora, svjedok Tomsilav Krstović, tvrdeći da su nakon povratka sa terena Srebrenice neki od pripadnika Centra imali „više novca nego kad su krenuli“, a među njih je spadao i Neđo Milidragović.

658. Dakle, očigledno je da svjedok S-100, tek na glavnom pretresu spominje optuženog Gorana Markovića, pri čemu u unakrsnom ispitivanju ne može dati pojašnjenje ove bitne razlike u svojim iskazima. Imajući u vidu da svjedok S-105 potvrđuje da su u pljačkanju učestvovali pripadnici Centra za obuku, te da je pljačkanje naređivao isključivo Neđo Milidragović, u čijoj blizini nije čni vidio druge komandire vodova, Vijeće na temelju tako provedenih dokaza nije moglo van svake razumne sumnje utvrditi da je optuženi Goran Marković u bilo kojem trenutku naredio pripadnicima svog voda da od odvojenih muškaraca oduzimaju novac i dragocjenosti.

---

³⁸⁹ OII-3 Zapisnik o saslušanju svjedoka S-100 broj KT-RZ-101/07 od 18.02.2010. godine.

3. Učestvovanje u pogubljenjima pred skladištem Kravica

659. *Izmjerjena optužnica je u ovom djelu teretila optuženog Gorana Markovića da je tokom noći 13. jula komandovao vodom, kcji je zajedno sa ostalim pripadnicima l čete učestvovao u zarobljavanju muškaraca iz kolone, i njihovom sprovođenju u skladište ZZ Kravica, gdje su likvidirani.*

660. Tužilaštvo tokom predmetnog postupka nije van svake razumne sumnje dokazalo prisustvo optuženog Gorana Markovića pred skladištem Kravica, ili duž putne komunikacije Bratunac- Konjević polje, pa samim tim nije dokazana ni njegova odgovornost za pogubljenja muškaraca u skladištu ZZ Kravica.

661. Pred skladište je tu noć, zajedno sa optuženima Duškom Jevićem i Mendeljevom Đurićem došao komandir voda, svjedok Krstović Tomsilav, koji se sjeća da je u jednom trenutku osim optuženih pred skladištem vidio i vozača Gorana Sarića (nije siguran da li je Sarić bio u vozilu) koji je donio cigarete. Za vrijeme pogubljenja putem pored skladišta prolazio je i ministar Tomislav Kovač, koji se samo pozdravio i bez zaustavljanja produžio dalje.

662. Tokom unakrsnog ispitivanja tvrdio je da nije siguran da li je optuženi Goran Marković dolazio pred hangar ili je ostao u školi Bjelovac, ali je u daljem izlaganju dodao *„jeste bio, morao je biti, bili su instruktori... morao je biti... bio je.“* Pucanje je prema riječima svjedoka trajalo nekih 3-4 sata, čula se pješadijska paljba nije bila kontinuirana i bilo je eksplozija. Svjedok kategorički tvrdi da se pucalo čitavu noć, ali da su to radili pripadnici Šekovačkog odreda.

663. Autobusom je istu noć pred hangar «Kravicu» dovežen i pripadnik voda Gorana Markovića, svjedok Gajić Ljubodrag, ali je sa ostatkom svog voda raspoređen na udaljenosti od oko pola kilometra dalje od hangara, duž putne komunikacije. Zadatak je bio sve koji se predaju transportovati nazad u skladište. *«Ja i ovaj Saša smo zarobili trčjicu, tj. oni su se predali mi smo ih samo ubacili u kamion i odvezli su ih dole. Ja ovog čovjeka jednog kad mi se predao, nisam ga ni legitimisao, bio je civil, bez naoružanja, samo sam čekao kamion i ubacio ga.»*

664. Prisustvo komandira vodova i četa u blizini hangara u vrijeme ubijanja zarobljenika potvrdio je i svjedok S-102, koji je na tu lokaciju prebačen autobusom. Naime, on tvrdi da je sve vrijeme sa njima *bio „neko od instruktora i visokih oficira, pa pretpostavljam da je Jević bio i Mane je bio, dok je Marković tu negdje cirkulisao³⁹⁰“*. Ovaj svjedok je na fotografiji³⁹¹ koja mu je prezentirana označio mjesto na koje je stao autobus kojim su dovezeni pripadnici Centra za obuku negdje između 22-23,00 sata.

---

³⁹⁰ Obzirom da je svjedok pred hangar dovežen u noćnim satima 13. jula pojasnio je da je optuženog Gorana Markovića vidio naredni dan, dakle 14. jula.

³⁹¹ T-96 Fotografija prezentirana svjedoku S-102 prilikom svjedočenja na glavnom pretresu dana 28.02.2011. godine.

Po izlasku iz autobusa čuo je sporadičnu pucjavu oko hangara ali tada još uvijek nije znao ko se nalazi unutra. Sjeća se da su potom on i pripadnici njegove jedinice dobili naređenje da se po grupama dvoje- troje rasporede po putu.

665. Svjedok S-104 se ne sjeća da je te prilike vidio optuženog Gorana Markovića, za kojeg je siguran da je naredni dan svojim bijelim „Golfom 2“ obilazio pripadnike raspoređene na putnoj komunikaciji i donosio im cigarete, što je potvrdio i svjedok S-102 koji je pred hangar „Kravica“ dovežen u noćnim satima 13. jula, a koji tvrdi da je optuženog Gorana Markovića vidio tek dan kasnije.

666. Na okolnost prisustva optuženog Gorana Markovića pred hangarom u vrijeme ubijanja u noćnim satima 13. jula, odbrana je izvela dokaz saslušanjem svjedoka Radivojević Radenka, koji je kao pripadnik I čete voda Neđe Milidragovića bio stražar u školi Bjelovac, i sjeća se da je ujutru 14. jula vidio Gorana Markovića u školi „*bio je mamuran. jer se prethodnu noć jelo i pilo*“.

667. Svjedok je potvrdio i da je jedan dio jedinice 13. jula uveče išao na teren, a tu noć je bilo i neko slavlje pa je dio jedinice ostao u školi.

“Slavlje se održavalo kod škole u Bjelovcu. Sjećam se da su tu bili Milidragović I Marković, ne sjećam se da li je Jević bio. Slavlje je trajalo do kasno u mrak. Dobro se popilo tu noć ali nisu svi bili pod utjecajem alkohola, ja sam popio poneko pivo ...tri ili četiri. Otišao sam na spavanje oko 23,00 sati, a mislim da je jedan dio jedinice orišao na teren u večernjim satima oko 21,00 sat. Bilo ih je oko 30...ne znam ko ih je vodio na zadatak, ne znam ni poimenice ko je bio.

Siguran sam da je na slavlju ostao Marković i da se napio, odnosno pio je. Baš je bio pijan... to sam zaključio jer se vidjelo po očima i njegovom ponašanju. Sjećam se da sam ga vidio 14. jula oko 11,00 ili 12,00 sati.“

668. Na istu okolnost odbrana je saslušala i svjedoka Slavka Bojanića, koji je pripadao vodu Gorana Markovića, koji izjavljuje „*to veče 13. jula mcja jedinica ne znam je li imala neke zadatke, ja se nisam time zanimao. Ne znam gdje su išli i šta su radili ali mogu odgovorno da kažem da je Goran dosta popio... bio je mrtav pijan. Naredni dan je izgledao mamuran. On je takav... po tri... četiri dana se liječi kad popije.*“ Pojašnjavajući zašto se sjeća da je baš 14. jula vidio optuženog u školi, a ne sjeća se drugih detalja, svjedok dodaje „*ne sjećam se drugih stvari ali nas dvojica smo bili zajedno u svemu, bili smo dosta bliski*“.

669. Da se optuženi Marković uglavnom bavio pozadinskim i intendantskim poslovima potvrdio je i pripadnik njegovog voda, svjedok S-117, koji se također sjeća da je u to vrijeme svjedok Slavko Bojanić uglavnom ostajao u školi. Dok su boravili na komunikaciji u noćnim satima 13. jula svjedok S-117 je primjetio da je vozilom koje je

inače koristio optuženi Goran Marković dovožena hrana, odnosno „neko meso“³⁹², ali optuženog nije vidio.

670. Međutim, pripadnici njegovog voda jesu kritične noći bili raspoređeni malo dalje od hangara, kako je to potvrdio svjedok S-117, dok drugi provedeni dokazi pokazuju da je te prilike, na teren krenuo Aca Golijanin, zamjenik optuženog Markovića i komandir odjeljenja u njegovom vodu.

671. Činjenica da je pripadnike ovog voda predvodio Aca Golijanin, zamjenik optuženog, te da je naređenja pred hangarom izdavao još jedan od komandira odjeljenja tog voda (Nešković), samo dodatno potkrepljuje zaključak vijeća, da nije dokazano da je optuženi Marković 13. jula uveče bio sa pripadnicima svog voda, ili da je istima izdavao bilo kakva naređenja.

672. Na temelju iznesenog, Vijeće nije moglo nesumnjivo zaključiti da je optuženi Goran Marković bio ispred hangara u vrijeme pogubljenja zarobljenika, zapravo, njegovo prisustvo pred hangarom 13. jula u noćnim satima, Tužilaštvo nije dokazalo van svake razumne sumnje. Činjenica da neki od saslušanih svjedoka navode da je optuženi u to vrijeme „cirkulisao u blizini“ hangara, bez navođenja konkretnih radnji koje je te prilike preduzeo, ne mogu ustanoviti bilo kakvu odgovornost optuženog za ovu tačku izmjenjene optužnice.

(a) Pozivanje dobrovoljaca

673. *U okviru iste tačke, optuženi se teretio i da je pozivao dobrovoljce za pogubljenje muškaraca u skladištu ZZ Kravica.*

674. Obzirom da tokom postupka nije van svake razumne sumnje dokazano prisustvo optuženog Gorana Markovića pred skladištem Kravica 13. jula uveče, Vijeće će u daljem dijelu iznijeti razloge zbog kojih ne nalazi dokazanim i da je optuženi te noći pozivao dobrovoljce za ubijanja u skladištu.

675. Svjedok Dragan Bešić tvrdi da je po povratku iz Potočara, za vrijeme dok su sjedili u školi, komandir voda Neđo zv. „Mesar“ pitao ima li dobrovoljaca da idu na zadatak. Dobrovoljce je tražio i optuženi Goran Marković, ali prema riječima svjedoka „*nije bio tako aktivan u tome kao Neđo*“. Svjedok dodaje i da je u to vrijeme pretpostavljao da se radi o nekom „ružnom“ zadatku, iako se za vrijeme boravka u školi nije otvoreno govorilo da se radi o pogubljenjima.

676. Da je među dobrovoljcima bio Dragan Bešić, čuo je i svjedok S-117³⁹³, koji tvrdi da su istog dana nakon predaje i odvođenja zarobljenika iz Sandića u hangar

---

³⁹² Saslušani svjedoci su potvrdili da se 13. jula u školi u Bjelovcu pekao ražanj, jer je optuženi Goran Marković obilježavao slavu kao vjerski praznik.

³⁹³ Svjedok S-117 svjedočio na glavnom pretresu od 24.10.2011. godine.

„Kravice“ traženi dobrovoljci, ali nije rečeno zbog čega. Svjedok je pretpostavljao da se traže za ubijanja zarobljenika. Sjeća se da je iz njegovog voda išao Golijanin, jer je bio komandir odjeljenja, a oni inače nisu bili vezani za jedno mjesto. Svjedok S-117 je u to vrijeme, kao i Aca Golijanin zv. „Aleksa“ pripadao vodu optuženog Gorana Markovića.

677. Svjedok PW-100 pojasnio je da je optuženi Goran Marković bio komandir voda u kojem je bio i „Aleksa“ odnosno Aco Golijanin, te da se u to vrijeme ovo lice ponašalo kao zamjenik optuženog, jer je ovaj vrlo često bio u alkoholiziranom stanju i nije izlazio na teren sa svojim vodom. Navedeno je potvrdio i svjedok S-117.

678. U izjavi koju je uložila odbrana ovog optuženog, svjedok PW-100 tvrdi da je Goranov zamjenik «Aleksa» komandovao na terenu Srebrenice, jer je optuženi stalno bio pijan i ostajao je u Bjelovcu.³⁹⁴

679. Obzirom da je svjedok Bešić vremenski neodređen u svom svjedočenju, te da tvrdi kako su dobrovoljce pozivali komandiri vodova, ali ne na terenu, već za vrijeme boravka u školi, što nije potkrepljeno drugim provedenim dokazima, Vijeće mu u tom dijelu nije moglo pokloniti vjeru.

680. Naime, na temelju iskaza drugih svjedoka Vijeće je zaključilo da je komandir voda I čete, Neđo Milidragović, pozivao određena lica za pogubljenje zarobljenika u skladištu Kravica, dok su neki od pripadnika I čete samoinicijativno odlazili pred skladište, jer su sa mjesta na kojem su stajali čuli pucanje i detonacije pa ih je zanimalo šta se dešava pred hangarom.

681. Vijeće je zaključilo da odabir lica koja su trebala vršiti ubijanje, nije bio određen na temelju dobrovoljnosti, što terminološki predstavlja slobodu volje pojedinca, jer navedeno nije bilo moguće u uslovima u kojima su „dezerteri“ dovedeni i u kojima su boravili na terenu Srebrenice.

682. Stoga, ostavljanjem na volju licima, da li će učestvovati u pojedinim radnjama predstavlja nelogičnu konstrukciju optužnice, jer su pripadnike jedinice pozivali upravo oni koji su im i formacijski neposredno nadređeni.

683. Iako tokom postupka nije dokazano prisustvo optuženog Gorana Markovića pred skladištem Kravica u to vrijeme, Vijeće je analiziralo i postojanje mogućnosti da je optuženi tokom noći kratko dolazio na putnu komunikaciju, pozivati dobrovoljce, kako to u svom svjedočenju navodi Sarić Milorad, koji tvrdi da je tu noć čuo „*Goranov glas kako poziva dobrovoljce*“, iako i sam u daljem svjedočenju izražava sumnju da je to bio optuženi Marković, jer je bio mrak i nije dobro vidio.

684. Odbrana optuženih je prilikom saslušanja ovog svjedoka tvrdila da nisu u mogućnosti obaviti unakrsno ispitivanje, jer im nije dostavljena izjava koju je dao

---

³⁹⁴ Materijalni dokaz odbrane OIII-8.

istražiteljima MKSJ, međutim, uvidom u Informativni izvještaj³⁹⁵ od 25.07.2006. godine, koji je sačinio tim za istrage B, jasno proizilazi sadržaj razgovora vođenog između svjedoka Sarića i istražitelja MKSJ, pa je Vijeće zaključilo da nedostatak izjave u ovom slučaju nije ugrozilo pravo odbrane, obzirom da svjedok u navedenoj izjavi potpuno opovrgava pripadnost bilo kakvim policijskim jedinicama i učešće u bilo kakvim aktivnostima nakon pada Srebrenice, pa u tom dijelu njegova izjava i nema bilo kakav značaj.

685. Dakle, prema izvedenim dokazima, vod Gorana Markovića odlazi na zadatak 13. jula uveče, te se raspoređuje malo dalje od hangara, a prema iskazima svjedoka predvodi ga Aco Golijanin, komandir odjeljenja, inače zamjenik optuženog Markovića.

686. Sa druge strane, Vijeće ne nalazi da su iskazi svjedoka Sarića i Bešića dovoljno jasni, nedvosmisleni i konzistentni da bi se na temelju njih nesporno zaključilo da je kritične noći optuženi Marković dolazio na putnu komunikaciju, kako bi pozivao pripadnike svog voda da idu ubijati zarobljenike u skladištu, pa je i za radnje iz ove tačke izreke presude, optuženi oslobođen od optužbe.

(b) Nastavak pogubljenja 14 jula

687. Naime, pripadnici voda Gorana Markovića, koji su bili raspoređeni na putnoj komunikaciji malo dalje od hangara, potvrđuju da je optuženi u jednom dijelu dana 14. jula svojim *bjelim Golfom* dovezao hranu, i odvezao se natrag u pravcu skladišta, ispred kojeg ga je primjetio svjedok S-102 koji tvrdi da se optuženi zadržao veoma kratko i da se ne sjeća da li je prisustvovao pogubljenjima. U izjavi iz istrage, svjedok Krstović Tomislav tvrdi da su pred skladištem bili optuženi Đurić, Doder Jevto i optuženi Marković, ali također ne potvrđuje koliko se isti zadržao i u čemu su se ogledale njegove aktivnosti.

688. Vijeće jeste imalo u vidu da se optuženi u povratku kratko zadržao pred skladištem, ali kako kaže svjedok S-102 nije siguran da li je prisustvovao pogubljenjima zarobljenika, kojima je po naredbi optuženih Jevića i Đurića rukovodio Neđo Milidragović.

689. Imajući u vidu da optužnica ne tereti Gorana Markovića za dešavanja pred hangarom tokom 14. jula, Vijeće ne nalazi potrebnim dalje obrazlagati navedeno pitanje.

---

³⁹⁵ Informativni izvještaj 25.07.2006. godine sačinjen od strane tima za istrage B 25.07.2006. godine.

4. Pretres terena 17. i 18. jula, ubijanje zarobljenih i sprovođenje zarobljenika u pravcu Konjević polja

690. *Optužnica je u ovom dijelu teretila optuženog da je 17. i 18. jula komandovao vodom, čiji su pripadnici, zajedno sa pripadnicima I i II čete učestvovali u pretresu šumskog područja iznad ceste Bratunac- Konjević Polje s ciljem pronalaska, zarobljavanja i pogubljenja muškaraca bošnjaka, kojim prilikom su likvidirana nekolicina pronađenih i zarobljenih muškaraca.*

691. Na temelju izvedenih dokaza, a kako je to obrazloženo u osuđujućem dijelu presude, pripadnici I i II čete Centra za obuku Jahorina su po naredbi komandanta Gorana Sarića učestvovali u pretresu šumskog područja iznad ceste Bratunac-Konjević Polje.

692. Svjedok Doder Jevto, koji je također učestvovao u pretresu, tvrdi da su svi po okončanom pretresu sišli na livadu koja se nalazi na putnoj komunikaciji Konjević polje – Bratunac, u blizini škole u kojoj su boravili pripadnici II čete. Tamo je svjedok primjetio 20- 30 zarobljenika, u civilnom odijelu, ostavljajući mogućnost da je poneko imao maskirnu košulju, ležali su licem okrenuti prema zemlji, dok su im ruke bile na leđima vezane su nekom žicom ili kanapom. Na cesti pored zarobljenika bili su pripadnici vojske i policije i jedinice Centra, a misli da su u blizini bili i svi komandiri vodova. Od pripadnika I čete sjeća se da je bio optuženi Duško Jević, ali se ne sjeća Đurić Mendeljeva, samo pretpostavlja da je bio u blizini.

693. Za razliku od njega, pripadnik voda I čete, svjedok odbrane Slavko Bojanić je siguran da je te prilike vidio komandira svog voda, optuženog Gorana Markovića i Mendeljeva Đurića.

694. Okupljene zarobljenike na livadi je primjetio i svjedok Gajić Ljubodrag dok vraćao iz pretresa dijela terena u kojem je učestvovao sa svojim komandrom voda, optuženim Goranom Markovićem, dodajući da njegov vod nije te prilike pronašao bilo kakve vojnike, samo su vidjeli određeni broj leševa u šumi.

695. Vijeće na temelju provedenih dokaza nesporno zaključuje da vod optuženog Gorana Markovića jeste učestvovao u pretresu navedenog terena, kojim je rukovodio optuženi Duško Jević. Međutim, Tužilaštvo međutim nije tokom predmetnog postupka van svake razumne sumnje dokazalo da je optuženi u pretresu terena učestvovao u namjeri zarobljavanja muškaraca, znajući da će biti likvidirani po prijekom postupku, po istom obrascu kao i zarobljenici u skladištu Kravica, u kojim pogubljenjima kako je već pojašnjeno nije ni učestvovao.

(a) Optuženi Marković Goran naredio pripadniku I čete A.G.da ubije jedno lice

696. *U okviru iste tačke optužnica je optuženog teretila za ubistva najmanje 4 zarobljenika, od kojih je jednog po naredbu optuženog strjeljao Aco Goljanin.*

697. Vijeće u tom kontekstu prvenstveno napominje da optužnica propušta činjenično precizirati vid odgovornosti optuženog za ubistva sva 4 zarobljenika koja su se prema navodima optužnice desila tokom pretresa, dok ubistvo zarobljenika koje je naredio optuženi nije tokom postupka dokazano van svake razumne sumnje.

698. Svjedok Krstović Tomislav opisuje i kako su tokom pretresa, naišli na uniformisano lice koje je ležalo na zemlji „*okrenut prema nama, glava mu je bila prema nama i gledao nas je, bio je živ, ne znam je li bio ranjen.*“ Tom prilikom optuženi Goran Marković je kao komandir naredio Aleksu Golijanu koji je bio u njegovom vodu da puca reaktivši „Pucaj Aco!“. U svom iskazu iz istrage, svjedok Krstović još detaljnije opisuje navedeni događaj.

699. Svjedok S-117, koji je kao pripadnik voda Gorana Markovića učestvovao u ovom pretresu, potvrdio je da je neko od pripadnika njegove jedinice jeste pucao u pravcu ranjenog čovjeka, koji je sjedio naslonjen na drvo kada su naišli. U izjavi iz istrage svjedok tvrdi da nije čuo pucanj ali je moguće da je ranjenik ubijen³⁹⁶ dok se u slijedećoj izjavi³⁹⁷ sjeća se da je u njegovoj blizini bio i pripadnik istog voda, Aco Golijanin. Međutim, tokom unakrsnog ispitivanja na glavnom pretresu naglašava da ne može sa sigurnošću reći da li je on pucao u pravcu zarobljenika.

700. Imajući u vidu dva svjedočenja koja se u prvi mah odnose na isti događaj, ali pažljivom analizom se uočava da nisu saglasna u bitnim elementima, u smislu položaja u kojem se lice nalazilo kad je pronađeno, te u pogledu osobe koja je kritične prilike pucala u njega, Vijeće nije moglo zaključiti da je ubistvo zarobljenika počinio Aco Golijan, a naročito nije dokazano da je ubistvo naredio upravo optuženi Goran Marković.

701. Svjedok Slavko Bojanić, koji je sve vrijeme boravka na terenu bio sa optuženim, pa samim tim i sve vrijeme trajanja pretresa tvrdi da tom prilikom nisu pronašli bilo kakve pripadnike kolone 28. Divizije, samo nešto naoružanja koje su odbacili, a koje je optuženi naredio da utovare na nekog konja kojeg su također pronašli u pretresu.

702. Na osnovu takvih iskaza, Vijeće nije moglo optuženog Gorana Markovića oglasiti krivim za opisano ubistvo zarobljenika.

703. Optuženi Goran Marković jeste učestvovao u pretresu terena 17. i 18. jula, kojom prilikom se desilo par ubistava ranjenih pripadnika kolone koji su zaostali u kretanju prema Tuzli, ali Tužilaštvo nije van svake razumne sumnje dokazalo da je neko od tih ubistava naredio upravo optuženi Goran Marković.

---

³⁹⁶ Zapisnik o saslušanju svjedoka S-117 dat SIPA-i broj: 17-04/2-6-04-2-462/10 od 26.08.2010. godine.

³⁹⁷ Zapisnik o saslušanju svjedoka S-117 dat Tužilaštvu BiH broj: KT-RZ-101/07 i KT-RZ-82/08 od 13.09.2011. godine.

704. Obzirom da nije dokazano da je optuženi Goran Marković naredio ubistvo bilo kojeg zarobljenika tokom ovog pretresa, nejasno je po kom osnovu optužnica tereti optuženog za puko učestvovanje u pretresu, obzirom da kod istog nije dokazano postojanje svijesti da će pronađena i zarobljena lica biti naknadno likvidirana, kao što nije dokazano ni učešće ovog optuženog u ubijanjima zarobljenika uskladištu Kravica.

705. U konkretnom slučaju postupalo se po naredbi komandanta specijalne brigade policije, a I četom su u pretresu rukovodili optuženi Jević i Đurić, pa je očigledno uloga optuženog Markovića bila potpuno jednaka onoj koju su imali i drugi komandiri vodova, poput Krstović Tomislava i Doder Jevte, koji su čak saslušani kao svjedoci optužbe na ovu okolnost.

XVI. OSLOBAĐAJUĆI DIO PRESUDE U ODNOSU NA OPTUŽENOG NEĐU IKONIĆA

706. Tužilaštvo je optužnicom teretilo optuženog Neđu Ikonića za učešće u UZP-u za počinjenje genocida, s tim da se nije teretio za pretres terena, razoružavanje pripadnika UN-a, te učešće u prisilnom preseljenju civila i odvajanju muškaraca.

707. Kako je već obrazloženo u ranijem dijelu presude, Tužilaštvo tokom postupka nije uopšte dokazalo da su optuženi Jević, Đurić i Ikonić učestvovali u bilo kojem Udruženom zločinačkom poduhvatu, zajedno sa članovima GŠ VRS i MUP-a RS, poimenično pobrojanim u optužnici.

1. Raspored pripadnika II čete duž putne komunikacije

708. *Optužnica je u ovom djelu teretila optuženog Neđu Ikonića da je tokom 13. jula rasporedio pripadnike II čete duž putne komunikacije Bratunac- Konjević Polje, u cijju zarobljavanja muškaraca iz kolone, pa su tako pripadnici I i II čete učestvovali u zarobljavanju i pretresanju muškaraca, oduzimanju ličnih stvari i dragocjenosti, odvođenju i zatvaranju muškaraca u skladište ZZ Kravica.*

709. Tužilaštvo tokom postupka nije dokazalo ni da su u zarobljavanju, pljačkanju muškaraca i njihovom sprovođenju u hangar Kravica učestvovali pripadnici II čete, niti je dokazan bilo kakav angažman optuženog Neđe Ikonića u tom pravcu.

710. Tokom postupka, dokazano je samo da je optuženi Neđo Ikonić rasporedio pripadnike II čete duž putne komunikacije na lokalitetu Pervani- Hrnčići do škole u Konjević polju.

711. Dana 12. jula u jutarnjim satima, pripadnici **II čete** Centra za obuku kreću sa Jahorine, i u rejon Konjević polja dolaze u poslijepodnevnim satima, te se smještaju u školu koja se nalazi u blizini raskrsnice, gdje su prenoćili.

712. Prema riječima svjedoka Siniše Renovice, pripadnici II čete su naredno jutro, 13. jula, raspoređeni duž putne komunikacije Konjević polje- Bratunac, na otprilike 1,5 km od škole. Tom prilikom bio je prisutan i komandir II čete, optuženi Neđo Ikonić.

713. Svjedok Sladoje Radovan, jedan od komandira vodova pojašnjava:

„Dolaskom na lice mjesta dobili smo zadatak da moramo ostvariti kontrolu nas putnom komunikacijom od Bratunca do mjesta gdje je stajao posljednji pripadnik II čete Centra za obuku Jahorina. Rekli su da će putem naići kolona autobusa kojoj treba obezbijediti nesmetan prolaz, a istovremeno da ne damo nikome s brda da prođe, jer se sumnjalo da tamo ima vojnika. Podrazumijevalo se da se pripadnici tih grupa mogu i zarobiti. Ta naređenja je dao komandant Neđo Ikonić. Uputstvo je bilo da se zadržana lica prosljede dalje prema Konjević polju.“

714. Ovaj svjedok tvrdi i da je tom prilikom putnom komunikacijom prolazio optuženi Neđo Ikonić, koji se jedne prilike obratio prisutnima rekavši im „*znate zašto smo ovde! Dobro se čuvajte! Iza vaših leđa je nepokriven prostor!*“ Svjedok se sjeća i da je cestom prolazio optuženi Duško Jević u svom džipu, pa se tako jedne prilike kratko zadržao pitavši „*Šta ima momci? Je li sve pod kontrolom?*“

715. Svjedok Aleksić Nebojša, pripadnik voda II čete, kojim je komandovao Radovan Sladoje tvrdi da im je po dolasku na putnu komunikaciju rečeno da se ista obezbjeđuje.

„Bili smo raspoređeni čovjek do čovjeka oko 20m udaljenosti, mogli smo se vidjeti. Samu su nas tu doveli, nisu nam ništa detaljnije objašnjavali. Niko nije spominjao prisustvo neprijatelja, a za mene su u to vrijeme svi bili neprijatelji. Samo je objašnjeno da ima muslimana okolo i da se čuvamo sa svih strana. Ja sam shvatio da su mogli da nas napadnu. Mogli su izaći muslimani, ali niko nije rekao šta da radimo sa njima. Dok smo bili na cesti prolazio je PUH u kojem je bio komandir voda, ne znam ko je bio sa njim, ali nije kontaktirao sa nama osim prvi dan kad nas je rasporedio.“

716. Jedan od pripadnika kojeg je na putnoj komunikaciji na udaljenosti od oko 1km od škole u Konjević polju, rasporedio komandir voda Sladoje bio je i Kljajić Jelenko³⁹⁸, koji se sjeća da je optuženog Neđu Ikonića vidio samo jednom, jer se pripadnicima jedinice najviše obraćao Sladoje. On tvrdi „*Dolazilo je do predaje civila, i mi smo ih samo upućivali prema Konjević po.ju. Samo bi provjeravali da li imaju oružje, i ja koliko sam vidio niko nije imao, a nije naš zadatak bio da im utvrdimo identitet.*“

717. Pored navedenog, svjedok je dodao „*Nisam znao, ali sam mogao pretpostaviti šta će se desiti licima kcje smo zarobili. Nisu im davali vode ni hrane pa se moglo pretpostaviti šta će se desiti sa tim licima kcja navodno idu na razmjenu.*“

718. Razlika u iskazima saslušanih svjedoka, pripadnika II čete, ogleda se u nemogućnosti preciziranja vremena kada su raspoređeni duž putne komunikacije.

719. Tako neki i od svjedoka poput Aleksić Nebojše, Kljajić Nedeljka, Šehovac Željke, S-124 i S-125 tvrde da su se rasporedili odmah po dolasku pred školu- dakle 12. jula popodne. Tog dana svjedocima se nisu predavali muškarci, samo su bili u zasjedi jer je pucala praga, a vidjeli su kamione i autobuse koji su vozili civile prema Kladnju.

---

³⁹⁸ Svjedok replike Kljajić Jelenko je svjedočio na glavnom pretresu od 26.09.2011. godine.

720. Druga grupa svjedoka, u kojoj su komandiri vodova Sladoje Radovan i Siniša Renovica, tvrde da su u školu u Konjević polje došli u poslijepodnevnim satima, gdje su noćili a duž putne komunikacije su raspoređeni tek naredni dan, dakle u jutro 13. jula. Svjedok S-123 također tvrdi da je do raspoređivanja došlo drugi dan boravka na terenu.

721. Na temelju iskaza ovih svjedoka ukazuje se vjerovatnijim da su duž putne komunikacije raspoređeni tokom 13. jula, kada vide transport civila koji je prema izvedenim dokazima nastavljen i tog dana autobusima i kamionima, u pravcu Kladnja. Tog dana dolazi i do sporadične predaje manjih grupa muškaraca, koje pripadnici II čete upućuju autobusima u pravcu Konjević polja. Neki od saslušanih svjedoka opisuju i zarobljavanje veće grupe muškaraca naredni dan, odnosno 14. jula, o čemu će biti više riječi u narednom dijelu presude.

722. Vijeće zaključuje i da su pripadnici II čete bili raspoređeni duž putne komunikacije sa lijeve strane puta Konjević polje- Bratunac, tako da se na svakih 50m nalazio jedan pripadnik Centra. Prema riječima svjedoka S-124 boravili su u zaklonima, tj. svojevrsnim „zasjednim“ položajima, sa kojih se nisu smjeli udaljavati.

723. Dakle, Vijeće na osnovu provedenih dokaza zaključuje da optuženi Neđo Ikonić jeste rasporedio pripadnike II čete duž putne komunikacije na način kako je to opisano, ali navedeno nema bilo kakve veze sa zarobljavanjem muškaraca u Sandićima, njihovom zatočavanju i pogubljenju u skladištu ZZ Kravica. U tim aktivnostima nije dokazano da su pripadnici II čete ili sam optuženi poduzeli bilo kakve aktivnosti.

724. Sam svjedok S-124 kaže „*Ne znam za mjesto Kravica ili Sandići, nismo išli ni do raskrsnice u Konjević polju, bilo nam je zabranjeno da idemo s mjesta na koje smo raspoređeni*“.

725. Optužnica je u ovoj tački teretila optuženog i za incidentna ubistva duž putne komunikacije, koja su navodno počinili pripadnici njegove čete.

(a) Ubistva koja je navodno počinio komandir voda II čete Siniša Renovica

726. Vijeće je na osnovu izvedenih dokaza zaključilo da su se duž putne komunikacije dešavala pojedinačna ubistva.

727. Svjedok S-123, također pripadnik II čete je opisao navedeni događaj riječima:

“Eksplozija bombe je došla od muslimanskih boraca. Kasnije sam imao prilike da vidim te borce kada su se predali. Bilo je neke pucnjave...oni su se predali na naše traženje. Bili su nekih srednjih godina...možda 25 do 30 godina starosti. Jedan je imao pantalone i civilnu majicu, jedan je imao košulju. Od oružja je jedan imao lovačku pušku, drugi je imao automatsku, starije proizvodnje...vjerovatno zaostale iz prethodnog rata. Oni su odbacili oružje i ono je ostalo kraj asfalta.

Poslije izvjesnog vremena, naišao je jedan koji nas je upitao zašto ih ne ubijemo. Mi smo bili krenuli prema kući, ali sam ipak tu ostao. Pitao je zarobljene čija je puška? Jedan od njih je rekao da je njegova, na što je ovaj koji je došao uzeo tu pušku...mislim

da je preklonio i pucao je u predjelu grudnog koša, čovjek je odletio unazad, a noge su mu ostale na asfaltu. Drugi zarobljenik je ubijen rafalom iz automatske puške, ispucan je cijeli rafal. Nakon par sekundi je pao i taj zarobljenik, okrenut licem prema zemlji.”

728. Svjedok dalje opisuje da je počinitelj ovih ubistava neki čovjek koji se *“pcjav,jivao, dolazio- odlazio, bio je kao neki slobodnjak. Mislim da n,je bio u našcj četi, ali se vrzmao oko nas. Na Jahorini sam ga viđao. Radio je, gurao se negcje oko komandira.”*

729. Sud na temelju ovakvog iskaza svjedoka S-123, nije mogao nesporno utvrditi kako je navedena ubistva počinio upravo Siniša Renovica, komandir voda II čete, naročito jer sam svjedok S-123 u daljem izlaganju ističe kako mu je prilikom ispitivanja to ime u više navrata sugerisano.

730. O navedenom je svjedočio i svjedok S-124, pripadnik voda II čete, koji je bio raspoređen u blizini mjesta događaja, te mu je poznato da su navedena lica ubijena, ali o tom događaju su postojale dvije verzije priče, jedna je uključivala Sinišu Renovicu, a druga nekog čovjeka plave kose.

731. Svjedok S-121, koji je također čuo za priču pitao je Sinišu Renovicu za navedena ubistva, na što mu je ovaj odgovorio da ne zna o čemu svjedok priča. Siniša Renovica je saslušan pred Sudom u svojstvu svjedoka optužbe, ali nije ispitivan na navedenu okolnost. Tijela su sa navedene lokacije odvežena kamionima, pa je o navedenom obaviješten samo optuženi Duško Jević, i to od strane pripadnika II čete, svjedoka S-124 i S-123, kojima je na to odgovorio *„To je mcj problem, ja ću to r,ješiti“*.

732. Istovremeno, ovim svjedocima nije poznato da je o navedenom obaviješten komandir njihove čete, Neđo Ikonić, jer su tijela odvežena prije njegovog dolaska.

733. Dakle, Vijeće na temelju provedenih dokaza nije moglo zaključiti ko je učestvovao u pogubljenjima zarobljenika, ali nalazi dokazanim da su se ubistva desila na način kako to opisuju svjedoci S-123 i S-124. Obzirom da nije dokazano da je u ubistvima učestvovao Siniša Renovica, kao komandir jednog voda u II četi, niti da je optuženi Neđo Ikonić sa navedenim bio upoznat, isto mu se nije moglo staviti na teret.

734. Sličnu situaciju opisuje pripadnik II čete, svjedok S-125, koji je čuo da je jedne prilike ubijen neki civil koji je išao putem i nosio letvu na leđima, pa kada su mu naredili da stane nije htio. Njegovo tijelo je također odveženo sa putne komunikacije nekim kamionom, koje ubistvo također nije imao prilike vidjeti komandir čete Neđo Ikonić.

735. Značajno je napomenuti i da optužnica propušta činjenično precizirati vid odgovornosti optuženog za ova ubistva, jer ukoliko se isti teretio po osnovu učešća optuženog u UZP-u (III) ubijanja muškaraca, koji podrazumijeva da su navedena ubistva prirodna i predvidiva posljedica njegovih radnji, jer je očigledno da za pojedinačna ubistva duž putne komunikacije nije znao, onda Vijeće napominje da učešće optuženog u UZP-u (III) nije dokazano van svake razumne sumnje.

(b) Ubistvo najmanje jednog zarobljenika koje je izvršio komandir voda II čete zv. „Brko“

736. O događaju koji opisuje optužnica je svjedočio samo svjedok S-125, koji je za vrijeme boravka na putnoj komunikaciji tokom noći jednom prilikom čuo neko jaukanje iz potoka, neko je dozivao. To se nastavilo do jutra, ali je onda komandir voda, kojeg su svi poznavali pod nadimkom «Brko» zaobilaznim putem otišao u pravcu odakle se čulo «ječanje i dozivanje», nakon čega se čuo pucanj, i dozivanje je prestalo. Pretpostavlja da je «Brko» te prilike ubio navedeno lice i ne sjeća se da je bilo ko izvukao tijelo ubijenog iz potoka.

737. Na temelju iskaza samo ovog svjedoka, Sud nije mogao nesporno utvrditi ko je počinio navedeno ubistvo, koje je vremenski i činjenično svakako neprecizno opisano u optužnici. Istovremeno, provedeni dokazi ne ukazuju ko je od pripadnika Centra za obuku Jahorina bio poznat pod ovim nadimkom, te nije dokazano postojanje bilo kakve uzročno posljedične veze sa optuženim Neđom Ikonićem.

738. Tužilaštvo je trebalo u optužnici navesti tačno ime i prezime počinioca, a ne ostaviti Vijeću da iz izvedenih dokaza izvodi zaključak o stvarnom identitetu ovog lica, naročito imajući u vidu da je nepoznato da li je „Brko“ nadimak ili fizička karakteristika lica. Također, tom licu se stavlja na teret da je počinio najmanje jedno ubistvo, a radnje izvršenja uopšte nisu pobliže opisane.

739. Iz provedenih dokaza vidljivo je da je više svjedoka potvrdilo da su se desila pojedinačna ubistva, ne određujući tačno počinioca, pa kad se ova okolnost dovede u vezu sa neodređivanjem identiteta lica pod nadimkom „Brko“ i stavljanjem na teret najmanje jednog ubistva, bez opisa pojedinačnih radnji, Vijeće se nije moglo odrediti da li je uopšte došlo do ubistva i ko je počinilac.

2. Alibi optuženog Ikonića za dešavanja 13. Jula

740. Pored činjenice da nije dokazano učešće pripadnika II čete u pogubljenjima u skladištu ZZ «Kravica», Vijeće je ipak analiziralo kretanje optuženog Neđe Ikonića tokom 13. i 14. jula.

741. Prema izvedenim dokazima, optuženi Neđo Ikonić je 13. jula u jutarnjim satima, zajedno sa komandirima vodova rasporedio pripadnike II čete na udaljenosti 1,5km od škole u Konjević polje.

742. Nasuprot tome, svjedok odbrane Vojislav Tokanović, koji je svjedočio na okolnost alibija optuženog, tvrdi da je 13. jula prijepodne, primjetio optuženog Neđu Ikonića u Zvorniku, dok se ispred zgrade igrao sa kćerkama. Inače, optuženog je upoznao jedne prilike kada je stopirao, odnosno sin ga je upoznao sa njim jer su obojica bili karatisti. To je bio prvi zvanični kontakt i svjedok se sjeća da je Neđo te prilike rekao da je sa svojom jedinicom smješten u školi, ali svjedok nije znao o kojoj jedinici je riječ, niti koja im je uloga na terenu.

743. Na istu okolnost svjedočio je i svjedok odbrane Kusmuk Duško³⁹⁹- koji je u istom periodu bio u Zvorniku, i tada je ispod balkona prepoznao vozilo komandira voda Siniše Renovice, a znao je i da optuženi Ikonić živi u zgradi preko puta, iz koje su nedugo potom obojica izašli. Svjedok je tada pozvao Ikonića, ali on mu je rekao da je samo došao da se okupa i da nema vremena, pri čemu nije iznosio bilo kakve druge detalje u pogledu lokacije na koju je raspoređen ili zadataka koje je obavljao.

744. Na temelju iskaza ovih svjedoka proizilazi da je optuženi Neđo Ikonić jedan kraći dio prijedpodneva 13. jula proveo u Zvorniku, kod porodice, što nije u suprotnosti sa iskazom svjedoka Siniše Renovice, koji tvrdi da je u jutarnjim satima rasporedio pripadnike jedinice duž putne komunikacije, a da je tokom dana odlazio do Neđe Ikonića koji je bio raspoređen na dijelu puta bliže školi, sa komandirima voda Radetom Sladojem.

745. Dakle, optuženi hipotetički jeste imao vremena 13. jula nakratko otići do Zvornika, ali u konkretnom slučaju Vijeće primjećuje da mu i nije trebao alibi za navedeni datun, obzirom da drugi provedeni dokazi ne dovode optuženog Ikonića u mjesto i vrijeme masovnih pogubljenja u Kravici na dan 13. jula 1995. godine.

746. Njegov prolazak pored skladišta ZZ Kravice u vrijeme transporta leševa, bit će detaljnije obrazložen u dijelu presude koji govori o ubistvima zarobljenika u skladištu narednog dana, odnosno 14. jula.

3. Predaja 100-150 zarobljenika 14. jula u rejonu II čete

747. Tokom 14. jula u rejonu odgovornosti II čete predala se grupa od oko 100 zarobljenika na način koji detaljno opisuje svjedok Siniša Renovica:

“Dana 13. jula predao se jedan momak u rejonu mog voda, doveli su ga do mene pričali smo, rekao sam da nema potrebe da se boji da ga niko neće dirati, rekao mi je da se zadesio na početku rata u Srebrenici i njegovi žive u inostranstvu. Ne želi da ide na bilo koju teritoriju. Pitao me mogu li da ga prebacim za Srbiju ima nekoga tamo pa će dalje u Austriju. Rekao sam da ću pokušati da ga prebacim ili da ga odvezem do Sarajeva ali je rekao da ne želi da ide tamo. Rekao je da ispred nas u brdima ima oko 1500 ljudi sa oružjem i neki

bi se predali i pitali su mogu li se bezbjedno nama predati ja sam rekao da ih sigurno niko neće dirati neće biti ekcesa što se tiče mene mogu da se predaju. Zadržao se tu nekih sat ili dva i rekao sam mu ako ne želi da se vrati ne mora. Bio sam zabrinut jer nas je bilo malo po putu pa nije bilo jednostavno čuti informaciju da ima toliko naoružanih ljudi a mi nismo uvezani ni sa lijeve ni desne strane. O ovome sam obavijestio Neđu Ikonića koji je bio malo dalje duž putne komunikacije sa Radetom Sladoje, ali sam i dalje vjerovao da se ti ljudi neće pojaviti i da je taj momak samo došao da izvidi situaciju. Neđo je isto rekao *ma neće ti se on pojaviti.*

---

³⁹⁹ Svjedok odbrane Kusmuk Duško svjedočio na glavnom pretresu od 04.07.2011. godine.

Ipak, naredni dan, 14 jula se pojavio i rekao da ima grupa ljudi koja bi se predala. Neko od pripadnika je zovnuo Neđu, odredili smo nekolicinu da izvrše obezbjeđenje dijela gdje se ljudi predaju. Momak je mahnuo i oni su krenili sa tog brda spuštali su se dole do nekog potoka i preko potoka su prešli i smjestili se na livadu sa desne strane puta pravac K polje- Bratunac. Odlagali su naoružanje koje su imali sa sobom kada su prelazili potok, osim oružja nisam vidio da je bilo ko naredio da se od njih oduzima i da bilo šta osim naoružanja odlažu. Zarobljenici su u većini bili u civilu samo je poneko imao jedan dio uniforme. Bio sam prisutan cijelo vrijeme predaje, kao i optuženi Ikonić. Tada kada su došli autobusi došli su i neki iz komande, oficiri, tražili su od nas da damo neku pratnju jer je bio vozač sam unutra. Muškarci su otišli sa sva autobusa u kojima je bilo oko 100 ljudi.

Mi smo bili na putu nismo imali vezu sa nekim osim sa komandom u K polju. Mislim da su oni poslali autobuse.. Otišli su u pravcu Konjević polja. Naši momci koji su bili u pratnji su rekli da su ih prvo odvezli na stadion u Novu kasabu, tamo je bio stadion pun ljudi pa ih nisu htjeli primiti i onda su ih odvezli u kasarnu u Zvorniku, odakle su se naši ljudi vratili pješice.”

748. Svjedok S-125 se također sjeća ovog događaja i da je komandir voda «Brko» rekao momku da može da ide i zove ostale, a svjedoka je odredio da ga prati. Momak je nakon toga dozivao ljude iz kolone imenima. *«Mi smo na putu, on je prešao prema nekom domaćinstvu, štale su bile neke srušene, odatle su izlazili. Bilo je djelova puta kada ga nisam vidio, pa sam mislio da će mi potjeći, ali se vratio sa ostalima. Mislim to je bilo čudno... ratno je stanje... ništa rjemu nje obećano. Šta je rjemu «Brko» mogao obećati? Ja nisam mogao pćmity da će se vratiti. Onda je on o tome vjerovatno obavjestio nadređenog, jer nemoguće da je neko slučajno došao da vodi te ljude.»*

749. O predaji grupe od 100 zarobljenika govorio je svjedok Šehovac Željko, također pripadnik II čete, tačnije voda kojim je komandovao Sladoje.

750. Svjedok Siniša Renovica je u daljem izlaganju pojasnio da je navedena grupa bila pretresena prije ulaska u autobuse, što je smatrao redovnom policijskom procedurom, koju su izvršili pripadnici II čete. Momak koji se predao dan prije ostao je sa svjedokom, koji ga je upozorio da tokom dana ne izlazi na put da ga ne bi neko od vojske “ugrozio”. Svjedok je rekao momku da će otići do Konjević polja i pokušati pronaći nekoga od starješina od kojih može dobiti dozvolu da ga prebaci za Srbiju kako je obećao. Međutim, po povratku na mjesto na kojem je ostavio momka, svjedok istog nije zatekao te je nakon raspitivanja dobio informaciju da ga je odveo Milidragović koji je nailazio tim područjem. Na pitanje upućeno pripadnicima voda zašto su dozvolili da ga odvede, odgovorili su mu da je Milidragović te prilike bio drzak i prijetio je.

751. U to vrijeme svjedok nije uspio pronaći komandira voda I čete, Neđu Milidragovića, niti mu je bilo ko od okupljenih mogao dati informaciju gdje bi mogao biti, ali mu je nakon povratka na Jahorinu sam Milidragović rekao da se sjeća tog momka i da ga je predao zajedno sa nekom grupom koja se predavala u rejonu Bratunca.

752. Odvoženje ove grupe muškraca prema Zvorniku potvrdio je svjedok Lakić Živorad, koji je u to vrijeme kao pripadnik policijske stanice bio raaspoređen u blizini raskrsnice⁴⁰⁰ u Konjević polju. Imao je priliku vidjeti autobuse muškaraca koji su prolazili prema Zvorniku, pa je primjetio kada su jednog mlađeg momka izgurati iz autobusa, psovao im je srpsku majku, bio je u nekom nesvjesnom stanju.

753. Njega odvođe u pravcu magacina u kojem je već bila određena grupa ljudi „kao neko prihvatilište za mlađa lica nekih 17 do 28 godina“ a ostale odvođe prema Zvorniku. Svjedok S-125 također potvrđuje „Bilo je izvođenja sa autobusa i kamiona“.

754. Istog dana, svjedok Siniša Renovica, je zajedno sa optuženim Neđom Ikonićem prolazio pored hangara Kravice, kada je začuo jaku pucjavu, pa je misleći da se u blizini vode borbe, ubrzao kretanje vozila.

755. Iako su nastojali proći što brže, te prilike svjedok Renovica i optuženi Ikonić su pred hangarom Kravica vidjeli utovarivače odnosno bagere i kamione na kojima je bila otkrivena cerada pa se jasno vidjelo da prevoze leševe. Tako svjedok navodi da su on i Neđo komentarisali kako je „strašno i jezivo ono što su vidjeli, ali ne znamo šta se dešava, nismo znali kakva je to borba mogla biti da su pale tolike žrtve, nismo tada znali za masovna ubistva u Kravici, niti je taj dio na kojem smo vidjeli kamione bio u našoj zoni odgovornosti.“ Dakle, u to vrijeme svjedok je kategoričan da nije znao za incident i da je došlo do pogibije velikog broja ljudi, iako se čula „žestoka pucjava“.

756. Prema tvrdnjama svjedoka Renovice, optuženi Neđo Ikonić je po dolasku u SJB Bratunac o svemu što su vidjeli obavijestio Ljubomira Borovčanina. U tom pravcu navodi:

„Otišli smo do SJB Bratunac i tu smo trebali dobiti informaciju gdje su naši pretpostavljeni, Jević i drugi kojima možemo da se obratimo. Došli smo na sprati, bio je Borovčanin, bilo je dosta ljudi u kancelariji. On je bio glavnokomandujući, bio je iznad Jevića. Ne sjećam se ja što smo došli kod njega, pričali smo sa njim. Ikonić ga je upoznao sa onim što smo vidjeli na putu prema Bratunacu, na što je on pogledao prema meni i pitao šta ću ja tu. Neđo ga je obavijestio o onih stotinu zarobljenih i pitao je koliko ćemo još biti tamo u onim uslovima...misleći da nam niko ne drži bokove... nismo sigurni. Ne sjećam se je li spominjao Jevića u tom razgovoru ili je on možda bio prisutan, ali mislim da nije bio jer bi pričali sa njim, ne sa Borovčaninom:”

757. U povratku ga nisu zaustavljali na punktu u blizini skladišta Kravice, ali je te prilike optuženi Neđo Ikonić vidio nekog od komandira vodova ili instruktora i rekao je svjedoku da zaustavi vozilo, nakon čega je kratko razgovarao sa njima.

---

⁴⁰⁰ T-93 Na fotografiji koja mu je prezentirana svjedok prepoznaje lokaciju na kojoj je raspoređen, mjesto na kojem je bilo skladište a sada je benzinska pumpa, osnovna škola koja se nalazi udaljena nekih 300m od te lokacije u pravcu Bratunca. Pojašanjava i da se punkt PJP CJB Zvornik nalazio na samoj raskrsnici.

758. Svjedok S-101 je u vrijeme utovara leševa pred skladištem Kravica, boravio u kući u blizini, kada je čuo da neko zove u pomoć, govoreći da jedan od preživjelih bježi prema kukuruzištu. Dolaskom pred skladište svjedok je vidio da leševe ubacuju ručno a u blizini je bio i utovarivač. Među prisutnima je prepoznao mještane „Joleta“ i izvjesnog Iliju, te optuženog Neđu Ikonića, koji se svađao sa „Arkanom“ i „Neđom od Zvornika“. Koliko je svjedok mogao razaznati svađa je bila zbog načina ubijanja, „govorilo se zašto se to dešava u Kravici, razrjeđivali su psovke, čak je Neđo i nož potezao.“ U unakrsnom ispitivanju ovaj svjedok jasno pravi distinkciju između Neđe Ikonića i Milidragovića, te tvrdi da nije došlo do greške u identifikaciji lica koja je te prilike vidio pred hangarom.

759. Iako je iskaz svjedoka S-101 najviše osporavan tokom predmetnog postupka, Vijeće primjećuje da o prisustvu optuženog pred hangarom „Kravice“ svjedoče i drugi svjedoci, kao što je svjedok S-102 koji navodi da 14. jula u jutarnjim satima ispred vrata hangara primjećuje ljude koji nisu iz njegove jedinice, a jedan dio njegove jedinice je bio u kućama koje su se nalazile u blizini. Tvrdi da optuženi Duško Jević jeste u to vrijeme „cirkulisao“ okolo, te misli i da je bio prisutan neko od instruktora, među kojima navodi Neđu Milidragovića, dok je Neđo Ikonić u jednom trenutku prolazio putem. Ovaj svjedok međutim ne spominje bilo kakvu svađu između prisutnih instruktora.

760. Kao što je već ranije obrazloženo, Vijeće ne prihvata da je došlo do bilo kakvog „obračuna“ ili „incidenta“ između optuženog Neđe Ikonića i drugih komandira vodova prisutnih pred hangarom Kravice, jer iskaz svjedoka S-101 u tom dijelu nije potkrepljen drugim provedenim dokazima.

761. Kako je to već rečeno, tokom postupka je nesporno utvrđeno da je nakon pogubljenja 14. jula, optuženi Neđo Ikonić, sa svojim vozačem prolazio pored hangara Kravice, za vrijeme dok je trajao utovar leševa. Tom prilikom optuženi je izašao iz vozila i razgovarao sa nekim od komandira vodova kojeje zatekao te prilike. Međutim, svjedok Siniša Renovica, koji je bio sa optuženim Ikonićem te prilike, niti bilo ko od drugih svjedoka, ne potvrđuje da je došlo do bilo kakvog incidenta ili svađe među instruktorima, na način kako to opisuje svjedok S-101.

762. Vijeće primjećuje da je pogubljenje zarobljenika do tada već završeno, pa ne nalazi logičnim da bi optuženi Neđo Ikonić izražavao neslaganje sa ubijanjem zarobljenika koje je već završeno, niti bi ulazio u sukob sa kolegama koji su prisutni pred hangarom, obzirom da navedeni lokalitet i nije u zoni odgovornosti II čete kojom je komandovao.

763. Dakle, Tužilaštvo tokom postupka nije van svake razumne sumnje dokazalo prisutvo optuženog Neđe Ikonića pred skladištem Kravica u vrijeme ubijanja zarobljenika, niti je dokazalo bilo kakvo učešće pripadnika njegove čete u tim pogubljenjima. Njegovo prisustvo pred skladištem tokom 14. jula, i to veoma kratko, jeste dokazano, ali nije dokazano bilo kakvo učešće pripadnika II čete u tim pogubljenjima.

764. Odnos ovog optuženog prema zarobljenim muškarcima jasno je manifestiran kroz opisani slučaj predaje 100-150 zarobljenika, o čemu je optuženi obavijestio nadležnu vojnu komandu, te nakon predaje zarobljenika u nadležnost vojne policije, dao pratnju od nekolicine vojnika. Optuženi je kasnije informisan da su zarobljenici predati u vojnu komandu u Zvorniku, kada prestaje njegova ingerencija u pogledu daljeg postupanja prema istima. O svim poduzetim radnjama je izvjestio nadređenog starješinu u prostorijama SJB Bratunac, što se u datim uslovima može smatrati postupanjem u skladu sa pravilima profesije.

4. Pretres terena 17. jula i odvođenje zarobljenika u pravcu Konjević polja

765. *Izvršena optužnica je u ovom djelu teretila optuženog za učešće u pretresu terena- šumskog područja iznad ceste Bratunac- Konjević polje, kcjom prilikom je likvidirano najmanje 4 zarobljena bošnjaka.*

766. Vijeće je tokom postupka nesporno utvrdilo da su pripadnici I i II čete, po naredbi i nadzorom optuženog Duška Jevića, učestvovali u pretresu terena- šumskog područja iznad ceste Bratunac- Konjević polje 17. i 18. jula.

767. Svjedok Krstović Tomislav, koji je detaljno opisao pretres terena, sjeća se prisustva optuženog Neđe Ikonića na tom prostoru, iako se ne može precizno sjetiti da li je bio prisutan u vrijeme vezanja zarobljenika i njihovog transporta autobusima, ali ga se svjedok S-123, kao i svjedok S-121 sa sigurnošću sjećaju, pri čemu potvrđuju da je na istom lokalitetu bilo još neke «vojske i policije.»

768. Svjedok Šehovac Željko koji je učestvovao u vezanju zarobljenika se ne sjeća Ikonića, dok svjedok Doder Jevto tvrdi da je pretresom rukovodio optuženi Mendeljev Đurić dok na navedenom lokalitetu nije primjetio optuženog Neđu Ikonića niti bilo koga od komandnog kadra II čete Centra za obuku Jahorina. Međutim, pripadnik II čete kojom je komandovao optuženi Neđo Ikonić, svjedok Vukajlović Stanislav tvrdi da je u to vrijeme jeste viđao komandira voda- Sinišu Renovicu, povremeno i optuženog Duška Jevića i Neđu Ikonića.

769. Osim toga, apsurdno bi bilo očekivati da optuženi koji su poslani da rukovode jedinicama ne podzimaju aktivno učešće u izvršavanju dodjeljivanim zadatka ili u najmanju ruku ne nadziru njegovu provedbu na terenu, s tim da je njihova uloga na terenu ipak bila podjeljena prema hijerarhiji komandovanja.

770. U svakom slučaju, Vijeće je na osnovu drugih provedenih dokaza zaključilo, a nalazi i da je svjedok Krstović doslijedan u činjenici da je pretres ipak izvršen na navedenom lokalitetu, kojom prilikom je zarobljen određeni broj lica, te da je optuženi Duško Jević odredio kada i čime će isti biti transportovani. Vijeće je mišljenja i da prisustvo optuženog Neđe Ikonića svjedok očigledno namjerno izbjegava potvrditi, smatrajući da ga na taj način eskulpira od svih nezakonitosti koje su se desile tokom pomenutog pretresa. Za mijenjanje iskaza u tom pravcu, svjedok nije na glavnom pretresu ponudio razumljivo obrazloženje, pa Vijeće zaključuje da je preciznije ono što je izjavio u istrazi, kada je potvrdio prisustvo optuženog Neđe Ikonića u pretresu terena

i prilikom dovođenja zarobljenika, a isto je potkrepljeno i iskazima drugih svjedoka.

771. Na sličan način događaj opisuje i svjedok S-104-, koji pojašnjava da se I četa sastala sa pripadnicima II čete samo za vrijeme pretresa terena. Tom prilikom nisu našli muslimane samo jednog kojeg se ne sjeća da li su povelili sa sobom, ili su ga ostavili. Sjeća se i da je bilo više muslimana u jednom selu ali tamo nisu išli, samo se sjeća da su po silasku došli na jednu livadu na kojoj je bilo puno muslimana, ali oni su tu predati drugim vojnicima koji su ih vezali i transportovali, dok se ne sjeća da je optuženog Ikonića viđao u to vrijeme na terenu. Svjedok S-125, pripadnik II čete, također tvrdi da je zarobljenike pretresala i vezala druga jedinica.

772. Učestvovanje II čete kojom je komandovao optuženi u pretresu terena 17. i 18. jula nije ni bilo sporno tokom postupka, ali Tužilaštvo tokom postupka nije dokazalo da je ovaj optuženi, za razliku od optuženih Jevića i Đurića, u pretresu terena imao znanje i svijest da će zarobljeni muškarci pronađeni tokom tog pretresa biti likvidirani po prijekom postupku, niti je dokazano da su tom prilikom pripadnici njegove (odnosno II čete) vršili pojedinačna ubijanja ranjenika. Shodno tome, za njega je pretres terena, radnja u kojoj je dokazano da je učestvovao, a koja je prema izvedenim dokazima bila potpuno legitimna vojna radnja, izvedena u skladu sa vojnim pravilima, kojom prilikom su sva zarobljena lica predata pripadnicima vojne policije. skladištu koji se nalazio na raskrsnici u Konjević polju, gdje su kasnije i pogubljeni, ali Tužilaštvo nije dokazalo van svake razumne sumnje kojoj jedinici su pripadale osobe koje su učestvovali u pogubljenjima, pri čemu saslušani svjedoci kategorički tvrde da u tome nisu učestvovali pripadnici II čete.

773. Kako je to ranije detaljno obrazloženo, Vijeće je tokom postupka nesporno utvrdilo da su među pogubljenim licima bila i ona koja su zarobljena u pretresu terena 17. i 18. jula, i okupljena na livadi u Pervanima, a među kojima su bili i Cvrk Munib i Cvrk (Hasana) Munib i Cvrk (Muniba) Munir, koji su kasnije identifikovani sa ostalim tijelima u masovnoj grobnici Cerska.

774. Međutim, izmjenjena optužnica činjenično ne precizira da su navedena lica pogubljenja upravo u skladištu u Konjević polju, niti činjenično tereti pripadnike II čete, a samim tim i optuženog Neđu Ikonića za navedena pogubljenja.

775. Ukoliko je namjera bila da se isti za navedena ubistva tereti po osnovu učešća optuženog u UZP-u ubijanja muškaraca III kategorije, koji podrazumijeva da su navedena ubistva prirodna i predvidiva posljedica radnji optuženog, onda Vijeće napominje da takav vid odgovornosti u odnosu na ovog optuženog nije dokazan van svake razumne sumnje.

776. Za razliku od optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića, Vijeće ne nalazi dokazanim da je optuženi Neđo Ikonić iz istih pobuda učestvovao u pretresu terena, odnosno nije dokazano da je bio svjestan da će zarobljeni muškarci biti likvidirani, jer u likvidacijama zarobljenika u skladištu ZZ Kravice nije učestvovao, niti se sa istim zločinom saglasio, obzirn da je o tome odmah obavijestio nadređene u SJB Bratunac.

XVII. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA

777. Sud je primjenom odredbi člana 188. stav 4. ZKPBiH optužene Jevića i Đurića oslobodio naknade troškova postupka, u odnosu na osuđujući dio presude, obzirom da su lošijeg materijalnog stanja, što jasno proizilazi iz činjenice da su čak troškovi njihove odbrane plaćani iz budžetskih sredstava Suda.

778. Osim toga, optuženi se sve vrijeme nalaze u pritvoru, pa tako nisu bili u mogućnosti radom ostvarivati novčana primanja, pa imajući u vidu da im je izrečena kazna zatvora u dužem vremenskom trajanju, obavezivanjem na naknadu troškova postupka zasigurno bi bila dovedena u pitanje njihova ili egzistencija njihovih porodica.

779. Kod ovakvog stanja stvari Sud je odlučio da troškovi krivičnog postupka padaju na teret budžetskih sredstava.

780. U skladu sa odredbom člana 189. Stav 1. ZKP BiH, troškovi krivičnog postupka u odnosu na oslobađajući dio presude padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

XVIII. ODLUKA O IMOVINSKO PRAVNIM ZAHTJEVIMA

781. Tužilac je tokom postupka na okolnost imovinsko pravnih zahtjeva predložio saslušanje predsjednika Udruženja, koji prema ocjeni Vijeća nije ovlašten punomoćnik za podnošenje ove vrste zahtjeva, te je postupajući tužilac upućen da u tom pravcu pribavi potrebne podatke.

782. Nakon toga, postupajući tužilac je na glavnom pretresu od 05.03.2012. godine obavijestio Sud da navedeno nije moguće obezbijediti, pa obzirom da oštećeni nisu precizirali imovinsko pravne zahtjeve, da podaci prikupljeni u toku ovog postupka nisu Vijeću pružili pouzdan osnov za potpuno ili djelimično dosuđenje, i da bi utvrđivanje visine imovinsko pravnog zahtjeva dovelo do nepotrebnog odugovlačenja predmetnog postupka, Sud je primjenom odredbi člana 198. stav 2 i 3 ZKP-a BiH, oštećene uputio na parnicu.

ZAPISNIČAR:

Lejla Kurtanović

**PREDSJEDNIK VIJEĆA
SUDIJA**

Mira Smajlović

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude stranke i branioci mogu izjaviti žalbu vijeću Apelacionog odjeljenja Suda u roku od 15 (petnaest) dana od dana prijema pismenog otpravka presude.

U skladu sa odredbom člana 293. stav 4. ZKP BiH oštećeni presudu mogu pobijati žalbom, samo u dijelu koji se odnosi na odluku Suda o troškovima krivičnog postupka i odluku o imovinsko pravnom zahtjevu.

*Žalba se podnosi ovom Sudu u dovoljnom broju primjeraka.

XIX. ANEKSI I

A. PROCESNE ODLUKE

1. Isključenje javnosti i dodjeljivanje zaštitnih mjera svjedocima

(a) zaštićeni svjedoci A1 i A2 i isključenje javnosti

783. Dana 20.05.2010. godine Tužilaštvo je prije ispitivanja svjedoka A1 i A2 zatražilo isključenje sjednice za javnost, kako bi svjedoci usmeno obrazložili razloge zbog kojih traže određivanje mjera zaštite. Nakon izjašnjenja odbrane, Vijeće je ustanovilo da su ispunjeni uslovi iz člana 235. ZKP BiH, te je ocjenjeno da je isključenje javnosti u interesu zaštite intimnog života ovih svjedoka. Nakon razmatranja razloga koje su iznijeli svjedoci, Vijeće je nakon vijećanja i glasanja donijelo odluku da će lični podaci svjedoka biti zaštićeni, te će svoj iskaz na pretresu dati pod pseudonimima A1 i A2, pri čemu je u skladu sa odredbom člana 13. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka (Zakon o zaštiti svjedoka) odlučeno da se zabranjuje emitovanje slike odnosno lika svjedoka putem printanih ili elektronskih medija, dok će se audio zapisi sa sadržajem svjedočenja izdavati samo uz odobrenje Suda.

(b) Pretresni prijedlog Tužilaštva broj 3. i 5.

784. Dana 24.05.2010. godine, donesene su mjere zaštite prema svjedocima S-110 i S-113, dok su prema svjedoku S-111 održane na snazi mjere zaštite izrečene u postupku pred MKSJ. Radilo se o pretresnim prijedlozima Tužilaštva broj 3 i 5.

785. Naime, Tužilaštvo BiH je dana 07.05.2010. godine podnijelo prijedlog za određivanje zaštitnih mjera za svjedoka S-110 i produženje zaštitnih mjera za svjedoka S-111. U obrazloženju istog se navodilo se da je svjedok S-110 dana 26.03.2009. godine obavijestio tužioca Tužilaštva BiH da su nepoznata lica prijetila njegovoj porodici kako će ih sve pobiti ukoliko svjedok bude svjedočio o onome što mu je poznato. Također, radi se o svjedoku koji je u krivičnom postupku koji se pred ovim Sudom vodio protiv optuženih *Stupar Miloša i dr.*, imao pseudonim S-4 i svjedočio na sjednici zatvorenoj za javnost, dok je u postupku koji se pred ovim Sudom vodio protiv optuženih *Vuković Radomira i Tomić Zorana* imao pseudonim D-5, uz druge mjere zaštite određene Rješenjem Suda BiH broj: X-KR-06/180-2 od 03.02.2009. godine.

786. Za svjedoka S-111 Tužilaštvo je prijedlogom zatražilo održavanje na snazi mjera zaštite koje su svjedoku dodjeljene pred MKSJ u predmetu *Blagcjević* IT-02-60-T, te određivanje mjera zaštite koje su mu bile određene u predmetima pred ovim Sudom *Stupar i dr.* broj: X-KR-05/24 te *Vuković i Tomić* broj: X-KR-06/180-2.

787. Odbrana je u svom izjašnjenju na navedeni prijedlog istakla protivljenje određivanju zaštitnih mjera za svjedoka S-110, smatrajući da se isti pojavljivao u drugim predmetima vođenim pred ovim Sudom povodom istog događaja, te je njegov identitet u dovoljnoj mjeri već poznat široj javnosti, čime se anulira svrsishodnost određivanja zaštitnih mjera. Tako branilac optuženog *Ikonić Neđe*, advokat *Rubež Nenad*, u svom podnesku od 18.05.2010. godine, smatra da se neobjelodanjivanjem

identiteta zaštićenog svjedoka, te bilo kakvim drugim ograničenjima odbrane u prikupljanju dokaza za osporavanje kredibiliteta takvog svjedoka, krši načelo iz člana 14. ZKP BiH koje garantira jednakost u postupanju. Branilac se međutim načelno ne protivi određivanju zaštitnih mjera, ukoliko bi se odbrani bez odlaganja dostavili svi neredigovani transkripti izjava sa svih suđenja na kojima su svjedočili te izjave iz istražnih postupaka, kako bi se odbrana pripremila za njihovo unakrsno ispitivanje. Osim toga radi se o ključnom svjedoku optužbe, pa je objelodanjivanje neredigovanih izjava ovog svjedoka odbrani od presudnog značaja.

788. U pogledu mjera zaštite koje su svjedoku S-111 određene pred MKSJ, odbrana je iznijela samo načelno protivljenje.

789. Dana 17.05.2010. godine, Tužilaštvo je podnijelo i prijedlog za određivanje zaštitnih mjera za svjedoka S- 113, jer se radi o osobi koja je žrtva silovanja i ima neposredna saznanja o događajima iz jula 1995. godine, koji su predmet optužnice. Dakle, radi se o ozbiljno psihički traumatiziranoj osobi, koja izražava opravdanu bojazan da bi objelodanjivanje identiteta prilikom svjedočenja u ovom predmetu rezultiralo zastrašivanjem i ugrožavanjem njene, i sigurnosti njene porodice, koja nije upoznata sa svime što je svjedokinja preživjela.

790. Branilac optuženog Ikonić Neđe, advokat Mihajlović, pismenim podneskom od 19.05.2010. godine izrazio je protivljenje navedenom prijedlogu, smatrajući da iz obrazloženja ne proizilaze okolnosti koje predviđa zakonska odredba na koju se prijedlog poziva. Neprihvaljiv smatra i objelodanjivanje identiteta svjedokinje samo sedam dana prije njenog svjedočenja na glavnom pretresu, smatrajući to vrijeme nedostatnim za kvalitetno pripremanje unakrsnog ispitivanja.

791. Međutim, na ročištu za glavni pretres od 20.05.2010. godine, branioci ostalih optuženih su izjavili da odluku o navedenom prijedlogu prepuštaju na dispoziciju postupajućeg vijeća.

792. Nakon razmatranja navedenih prijedloga, te izjašnjenja branilaca i optuženih, vijeće je našlo da su prijedlozi Tužilaštva broj: KT-RZ-101/07 od 07.05. i 17.05.2010. godine, za određivanje zaštitnih mjera za svjedoke S-110, S-111 i S-113 djelimično osnovani.

793. Naime, svjedok kojem je dodjeljen pseudonim S-110 prema mišljenju vijeća podliježe odredbama člana 3. stav 1. Zakona o zaštiti svjedoka, odnosno radi se o osobi koja ima relevantna saznanja o događaju za koji se terete optuženi u ovom predmetu, a objelodanjivanjem identiteta u javnosti zasigurno bi bila ugrožena njegova, i sigurnost njegove porodice, jer su mu i tokom prethodnog perioda zbog svjedočenja o kritičnim događajima upućivane prijetnje.

794. U tom kontekstu vijeće je cijenilo opravdanim odrediti i mjere zaštite, koje je zatražio svjedok S-113, obzirom da član 3. stav 2. Zakona o zaštiti svjedoka predviđa zaštitu i za svjedoka koji je ozbiljno psihički traumatiziran preživjelim događajima o

kojima je svjedočio na glavnom pretresu, čemu se odbrana optuženih nije protivila.

795. Određivanjem mjera zaštite navedenim u dispozitivu rješenja, na dostatan način bit će zaštićen identitet i sigurnost svjedoka, zbog čega je odbijen prijedlog Tužilaštva u dijelu kojim se traži zabrana objelodanjivanja sadržaja svjedočenja, te zaštita ličnih podataka ovih svjedoka 15 godina od pravosnažnosti odluke, obzirom da za tako rigorozne mjere vijeće nije našlo uporište u podnesenom prijedlogu. Također, nije prihvaćeno da se bilo koji od predloženih svjedoka ispituje na sjednici zatvorenoj za javnost, obzirom da prijedlog ne nudi razloge takvog traženja, što ne spriječava postupajućeg tužioca da prema vlastitoj ocjeni zatraži održavanje zatvorene sjednice, ukoliko se pred Sudom budu iznosili bilo kakvi argumenti o sadržaju transkripata i argumenti koji bi mogli otkriti identitet zaštićenih svjedoka.

796. Nadalje, u pogledu svjedoka pod pseudonimom S-111, vijeće je izvršilo uvid u dostavljene odluke MKSJ, te je evidentno da se u konkretnom slučaju predlaže, da u odnosu na svjedoka S-111 i dalje ostanu na snazi mjere zaštite dodjeljenje u postupku pred MKSJ (predmet *Blagcjević Vidcje, br. je: IT-02-60-T*). U tom kontekstu vijeće se rukovalo odredbom Pravila 75 (F) (i) Pravilnika o postupanju i dokazima MKSJ, kojim je određeno da „*kad su u nekom postupku pred Međunarodnim sudom (u dajem tekstu: prvi postupak) za neku žrtvu ili svjedoka određene zaštitne mjere, te zaštitne mjere ostaju na snazi, mutatis mutandis, u svakom drugom postupku pred Međunarodnim sudom (u dajem tekstu: drugi postupak) ili nekaj drugcj jurisdikciji, dok god ne budu ukinute, izmjerjene ili pcjačane u skladu s procedurom previđenom ovim Pravilnikom*“.

797. Dakle, tumačenjem ove odredbe, jasno je da Sud Bosne i Hercegovine, kao druga jurisdikcija, podliježe obavezi poštivanja i održavanja na snazi svih zaštitinih mjera, koje su u postupcima pred MKSJ već dodjeljene svjedocima, pa je postupajući u skladu sa navedenim, vijeće odlučilo da će mjere zaštite koje je svjedok uživao u pomenutom predmetu pred MKSJ ostati na snazi i u predmetu protiv *Jević Duška i dr.*

798. U navedenom predmetu MKSJ, svjedoku je bio dodjeljen pseudonim P-106 i izmjena slike, pa je u tom pravcu išla i odluka ovog vijeća, koja je navedena u dispozitivu rješenja. Vijeće dakle nije prihvatilo navode prijedloga da se svjedoku pored navedenih dodjeli i mjera distorzije glasa, obzirom da saglasno odredbi Pravila 75 (H) Pravilnika o postupanju i dokazima MKSJ, ovo vijeće nema mogućnost, bez prethodnog obraćanja Tribunalu, modificirati, umanjivati ili pooštravati mjere zaštite ranije određene za svjedoka.

799. Vijeće na kraju ističe da je ovom svjedoku dodjelio novi pseudonim isključivo u svrhu razlikovanja u predmetnom postupku, jer je i pred ovim Sudom već uživao mjere zaštite u drugim postupcima, pa se navedeno neće smatrati izmjenom ranije izrečenih mjera zaštite.

800. Održavanjem na snazi zaštitinih mjera za svjedoka S-111, te određivanjem mjera zaštite za svjedoke S-110 i S-113, neće biti ugroženo pravo na odbranu, obzirom da je braniocima i optuženima data mogućnost izjašnjenja na navedene prijedloge²³⁰

Tužilaštva, a ostaje obaveza da se najmanje 15 dana prije ispitivanja svjedoka na glavnom pretresu, odbrani objelodani dovoljno podataka, kako bi se pripremili za unakrsno ispitivanje.

(c) Pretresni prijedlog broj 6. zaštita svjedoka

801. Odlučujući o prijedlogu Tužilaštva Bosne i Hercegovine (Tužilaštvo) broj: KT-RZ-101/07 od 13.08.2010. godine, za određivanje zaštitnih mjera za svjedoke S-100, S-101, S-102, S-104 i S-105, na osnovu odredbi člana 91. Zakona o krivičnom postupku BiH te odredbi člana 3. stav 1. i 2. te članova 12 i 13. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka (Zakon o zaštiti svjedoka), Sud je dana 30.08.2010. godine donio rješenje kojim su dodjeljeni pseudonimi S-100, S-101, S-102, S-104 i S-105, kojima su oslovljavani u daljem toku predmetnog postupka.

802. Istim rješenjem je predviđeno da će ovi svjedoci svoj iskaz na glavnom pretresu dati iz sudnice uz izmjenu slike i glasa za javnost; dok će svjedok S-105 svoj iskaz na glavnom pretresu dati iz sudnice uz izmjenu slike za javnost;

803. Odlučeno je i da se pravo ime i prezime i ostali lični podaci svjedoka pod pseudonimima, koji su poznati Sudu, imaju se smatrati tajnim, te osobe na službenoj dužnosti ili osobe koje na bilo koji način saznaju ili dođu u posjed povjerljivih informacija o ovom svjedoku dužne su da iste čuvaju kao povjerljive. Neovlašteno otkrivanje takvih informacija predstavlja krivično djelo propisano članom 240. KZ BiH.

804. Povjerljivi podaci odnosno ime, prezime kao i ostali lični podaci svjedoka pod pseudonimima S-100, S-101, S-102, S-104 i S-105, ostaju povjerljivi 15 godina nakon pravosnažnog okončanja predmeta.

805. Rješenje predviđa da povjerljivi podaci o svjedocima pod pseudonimima neće biti objelodanjeni od strane Tužilaštva BiH optuženima i njihovim braniocima, ali ostaje obaveza Tužilaštva u skladu sa članom 12. stav 8. Zakona o zaštiti svjedoka, da najkasnije 15 dana prije nego svjedoci daju svoj iskaz na suđenju, otkrije odbrani dovoljno podataka kako bi se pripremili za unakrsno ispitivanje svjedoka.

806. Bez odobrenja Suda zabranjeno je emitovanje fotografskog i video zapisa lika svjedoka, putem elektronskih ili printanih medija, te izdavanje audio snimka i sadržaja svjedočenja može biti dozvoljeno isključivo uz odobrenje Suda.

807. Odlučeno je i da će se o sprovođenju rješenja starati Sud Bosne i Hercegovine, koji je dužan da preduzme sve mjere kako bi svi navedeni lični podaci svjedoka ostali povjerljivi.

808. Naime, Tužilaštvo BiH je dana 13.08.2010. godine podnijelo prijedlog za određivanje mjera zaštite za svjedoke S-100, S-101, S-102, S-104 i S-105., čije saslušanje je predloženo u optužnici protiv Jević Duška i dr. broj KT-RZ-101/07, i u optužnici protiv Ikonić Neđe, broj KT-RZ-82/08.

809. U obrazloženju se navodi da su svi svjedoci za koje se ovim prijedlogom traži određivanje mjera zaštite bili bivši pripadnici Centra za obuku Jahorina, te ujedno i očevici događaja koji su predmet optužnice protiv Duška Jevića i dr., zbog čega je istima neophodno obezbijediti davanje iskaza bez straha za svoju ličnu i bezbjednost članova porodice. Svi predloženi svjedoci su bili prisutni u Potočarima u kritično vrijeme kad je vršeno odvajanje muškaraca i njihovo odvođenje u „bijelu kuću“, a svjedoci su i ubistava u Potočarima kao i ubijanja u Zemljičarima zadruzi „Kravica“.

810. Predloženi svjedoci su prema navodima prijedloga saglasni sa predloženim mjerama, te su obavijestili Tužilaštvo da žele svjedočiti na javnom ročištu ali ukoliko njihov identitet i slika budu nedostupni javnosti. Oni su prilikom ispitivanja u Tužilaštvu BiH iskazali strah za sebe te svoju užu porodicu, zbog svjedočenja na Sudu Bosne i Hercegovine. Prilikom izjašnjavanja o mjerama zaštite svi svjedoci su smatrali da bi otkrivanjem identiteta, nakon svjedočenja moglo doći do prijetnji i zastrašivanja njih i članova uže porodice.

811. Obzirom da su svi predloženi svjedoci bivši pripadnici Centra za obuku na Jahorini, a ujedno su očevici događaja koji su predmet optužnice u ovom predmetu, Tužilaštvo smatra da se radi o izuzetno važnim svjedocima čija sigurnost, kao i sigurnost njihovih porodica može biti ugrožena zbog svjedočenja na Sudu BiH, zbog čega je opravdano istima odrediti mjere zaštite identiteta.

812. Na ročištu od 23.08.2010. godine, branilac optuženog Mendeljeva Đurića načelno se protivio određivanju mjera zaštite, smatrajući da razlozi koje navode svjedok S-101 i S-105 nisu dostatni.

813. Branioци optuženih Gorana Markovića i Neđe Ikonića, u svojim pismenim izjašnjenjima ističu da Tužilaštvo ne nudi valjane razloge svoj traženja, ne razgraničavajući jasno kategorije navedenih svjedoka u odnosu na odredbu člana 3. stav 1. i stav 2. Zakona o zaštiti svjedoka. Nadalje, branioци smatraju da ne postoje konkretni dokazi ostvarenog utjecaja odnosno prijetnje na predložene svjedoke, pa je nejasna konačna svrha traženja Tužilaštva, koje ima neograničene resurse u prikupljanju dokaza, dok se odbrana na ovaj način onemogućava u kontaktiranju potencijalnih svjedoka i provjeravanju njihovog kredibiliteta, što je u suprotnosti sa principom jednakosti u postupanju regulisanom odredbom člana 14. ZKP BiH. Pored toga, advokat Veljko Čivša smatra da nisu ispunjeni procesni uslovi za određivanje mjera zaštite predloženim svjedocima obzirom a su prema navodima optužnice saizvršioци u krivičnom djelu za koje se terete optuženi u ovom predmetu.

814. Nakon razmatranja prijedloga Tužilaštva i izjašnjenja branilaca optuženih, vijeće je uvažilo prijedlog kao osnovan.

815. Naime, svjedocima je dodjeljen pseudonim jer prema mišljenju vijeća podliježu odredbama člana 3. stav 1. i 2. Zakona o zaštiti svjedoka, odnosno radi se o osobama koje imaju relevantna saznanja o događaju za koji se terete optuženi u ovom predmetu, pa bi objelodanjivanjem identiteta u javnosti zasigurno bila ugrožena njihova, i sigurnost njihove porodice, jer je na neke od njih ostvaren neposredni utjecaj, kao što

232

je slučaj sa svjedocima S-101 i S-105, kojima je direktno zapriječeno da ne razgovaraju sa bilo kim o događajima u Srebrenici. Navedeno dovoljno govori o ozbiljnosti spoznaja kojima svjedoci raspolažu, a što kod istih stvara opravdani strah za sigurnost ukoliko inkriminirajuće podatke iznesu bez zaštite identiteta. Obzirom na bojazan koju svjedoci i dalje osjećaju, vijeće nije prihvatilo konstataciju braniteljice Vere Lazić, kako protek vremena od upućenih prijetnji umanjuje njihovu ozbiljnost.

816. Također, saglasno odredbi člana 3. stav 2. Zakona o zaštiti svjedoka, opravdano je odrediti mjere zaštite i svjedocima S-100, S-102 i S-104, jer je ocjenjeno da su ozbiljno psihički traumatizirani preživjelim događajima o kojima će svjedočiti na glavnom pretresu.

(d) Izmjena mjera zaštite za svjedoke

817. Na ročištu od 01.11.2010. godine predsjednik vijeća izmijenila je mjere zabrane ranije dodjeljene svjedoku S-100, obzirom da nije postojala tehnička mogućnost svjedočenja iz sudnice uz distorziju glasa za javnost, nakon čega je odlučeno da Rješenje u preostalom dijelu ostaje na snazi, te će svjedok svjedočiti uz dodjeljeni pseudonim i distorziju slike za javnost.

818. Na glavnom pretresu od 28.02.2011. godine saslušan svjedok S-102 kojem su rješenjem ovog Suda dodjeljene mjere zaštite identiteta i ličnih podataka, te je bilo određeno da će svjedočiti uz distorziju slike za javnost. Obzirom da Sud za provedbu ove mjere nema tehničkih mogućnosti, odlučeno je da će svjedok biti prisutan u sudnici, s tim da će od javnosti biti odvojen paravanom. Prilikom svjedočenja nije bilo distorzije glasa, niti je za javnost zabranjeno objavljivanje sadržaja svjedočenja.

819. Dana 02.12.2010. godine, Vijeće je donijelo rješenje o izmjeni zaštitinih mjera za svjedoke S-101, S-102, S-103, S-1045, S-105, S-110 i S-111, kako bi se iskazi navedenih svjedoka mogli koristiti u predmetu *Nešković i Ilić* koji se vodi pred ovim Sudom.

820. Na glavnom pretresu od 10.02.2011. godine izmjenjene su mjere zaštite dodjeljene svjedoku S-111, na način da je isti svjedočio iz druge prostorije sa izmjenom slike za stranke i branioce, dok je njegov lik bez distorzije bio dostupan samo sudećem vijeću. Sadržaj njegovog iskaza ostao je dostupan javnosti, kao što su i prvobitno izrečene mjere ostale na snazi.

821. Na glavnom pretresu od 26.05.2011. godine Vijeće odlučilo da će o prijedlogu Tužilaštva za zaštitu svjedoka S-117 odlučiti tek ukoliko se navedeni svjedok pojavi u svojstvu svejdoka optužbe ili odbrane. Obzirom da se nijedna strana nije izjasnila o navedenom, vijeće je našlo preuranjenim dodjeljiti mjere svjedoku, jer je njegov identitet od ranije poznat odbrani, pa bi u tom smislu mjere zaštite bile i suvišne. Obzirom na navedenu situaciju, odlučeno je da će tužilac odbrani dostaviti neredigovane izjave ovog svjedoka, kako bi se i oni opredjelili da li će ga zvati kao svog svjedoka.

(e) Zaštita svjedoka Envera Husića

822. Na osnovu člana 91. Zakona o krivičnom postupku BiH te člana 5 a) 3. stav 2. i 13. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka (Zakon o zaštiti svjedoka), Vijeće je dana 07.10.2010. godine, donijelo rješenje kojim je bez odobrenja Suda zabranjeno emitovanje fotografskog i video zapisa lika svjedoka Envera Husića putem elektronskih ili printanih medija. Odlučeno je i da isključivo uz odobrenje Suda može biti dozvoljeno izdavanje audio snimka i sadržaja svjedočenja.

823. Tužilaštvo BiH je na ročištu za glavni pretres održanom dana 07.10.2010. godine, podnijelo prijedlog za određivanje zaštitnih mjera za svjedoka Envera Husića, smatrajući da bi objavljivanjem njegove slike u javnosti putem elektronskih ili printanih medija, bila ugrožena njegova i sigurnost njegove porodice. Sa navedenim prijedlogom se saglasio i svjedok Husić, a odbrana optuženih nije se protivila.

824. Sud je u tom kontekstu, donio odluku da se će lik svjedoka biti zaštićen od javnosti, imajući u vidu da se radi o osobi koja je u kritično vrijeme bila maloljetna, te je direktni očevidac određenog broja događaja iz optužnice. Stoga, opravdanom je ocjenjena bojazan svjedoka da bi objelodanjivanjem lika mogla biti dovedena u opasnost njegova i sigurnost njegove porodice. Određivanjem mjera zaštite navedenim u dispozitivu rješenja, Sud je cijenio da je na dostatan način zaštićena sigurnost ovog svjedoka, koji je koji je iskaz na glavnom pretresu dao bez mjera zaštite ličnog identiteta.

(f) Mjere zaštite za svjedoka S-126

825. Dana 21.10.2010. godine, doneseno je rješenje kojim se bez odobrenja Suda zabranjuje objavljivanje imena i prezimena ovog svjedoka, emitovanje fotografskog i video zapisa lika ovog svjedoka, te audio zapisa o sadržaju njegovog svjedočenja datog na glavnom pretresu, putem elektronskih ili printanih medija.

826. Naime, Tužilaštvo BiH je na ročištu za glavni pretres održanom dana 11.10.2010. godine, podnijelo prijedlog za određivanje zaštitnih mjera za svjedoka S-126, smatrajući da isti raspolaže relevantnim informacijama za predmetni postupak, ali bi objelodanjivanjem istih bez mjera zaštite, zasigurno bila ugrožena sigurnost ovog svjedoka i njegove porodice. Isti prijedlog postupajući tužilac je iznio na ročištu za glavni pretres dana 21.10.2010. godine, na kojem je saslušavan svjedok S-126, tražeći od Suda da se zabrani objavljivanje fotografije ili lika svjedoka, te audio zapisa njegovog svjedočenja u elektronskim ili štampanim medijima.

827. Branilac optuženog Duška Jevića, advokat Dragan Gotovac se na ročištu održanom 11.10.2010. godine protivio navedenom prijedlogu, smatrajući suvišnim određivanje traženih mjera, obzirom da je identitet ovog svjedoka od ranije poznat javnosti, dok je branilac optuženog Marković Gorana, advokat Veljko Čivša istakao da Tužilaštvo nije dostavilo bilo kakve dokaze o eventualnim prijetnjama upućenim ovom svjedoku. Branilac optuženog Mendeljeva Đurića, advokat Miodrag Stojanović je predložio saslušanje svjedoka na navedenu okolnost, prepuštajući konačnu odluku o

234

prijedlogu pretresnom vijeću, dok se branilac optuženog Ikonić Neđe, advokat Nenad Rubež pridružio navodima ostalih branilaca.

828. Imajući u vidu odredbu člana 5. a) Zakona o zaštiti svjedoka, koja propisuje da se mjere zaštite mogu dodijeliti samo ako se svjedok saglasi sa takvim prijedlogom, saslušan je i svjedok S-126, koji je zatražio da se u medijima ne objavljuje njegovo ime ili fotografija, jer živi u zatvorenoj sredini u kojoj se ljudi međusobno poznaju, a smatra da bi sadržaj njegovog svjedočenja proizveo dodatne tenzije koje bi rezultirale stvaranjem pritisaka, pri čemu je naglasio kako je već jednom primio prijetnju, koja je bila u direktnoj vezi sa predmetnim događajem, a upućena je od strane jednog od bivših pripadnika jedinice kojoj je pripadao i sam svjedok u inkriminirano vrijeme.

829. Sud je nakon saslušanja stranaka, branilaca, te nakon što se svjedok saglasio sa predloženim mjerama, donio odluku da se ime i prezime, lik svjedoka i sadržaj njegovog svjedočenja neće objavljivati u elektronskim ili štampanim medijima.

830. Naime, svjedok je u inkriminirano vrijeme bio očevidac događaja za koje se terete optuženi u ovom predmetu, te raspolaže informacijama relevantnim za ovaj krivični postupak. Imajući u vidu da je već primio prijetnju, koja je u direktnoj vezi sa svjedočenjem o predmetnim događajima, Sud je našao opravdanim odrediti mjere zaštite, kako bi svjedok svoj iskaz na glavnom pretresu dao slobodno, bez straha od prijetnji ili pritisaka.

831. Dana 18.11.2010. godine, na prijedlog Tužilaštva, predsjednik vijeća je dozvolio da se putem elektronskih ili printanih medija u javnosti ne objavljuje slika svjedoka Hase Hasanovića, koji je preživio masakr u skladištu, a trenutno živi na području Srebrenice, nalazeći da je navedena mjera dostatna da zaštiti svjedoka od eventualnog uznemirenja zbog svjedočenja u ovom predmetu.

(g) Pretresni prijedlog Tužilaštva broj 8- Zaštita svjedoka S-117 do S-126

832. U ovom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine, svjedocima za koje su zatražene mjere zaštite prijedlogom Tužilaštva broj: 8 /KT-RZ-101/07/ od 23.05.2011. godine i prijedlogom broj 9 /KT-RZ-101/07/ od 17.06.2011. godine, Rješenjem Vijeća od 26.09.2011. godine dodjeljeni su pseudonimi S-117, S-118, S-119, S-121, S-123, S-124 i S-125 kojima će se svjedoci oslovljavati u daljem toku predmetnog postupka.

833. Odlučeno je i da se pravo ime i prezime i ostali lični podaci svjedoka pod pseudonimima, koji su poznati Sudu, imaju smatrati tajnim, te osobe na službenoj dužnosti ili osobe koje na bilo koji način saznaju ili dođu u posjed povjerljivih informacija o ovom svjedoku dužne su da iste čuvaju kao povjerljive. Neovlašteno otkrivanje takvih informacija predstavlja krivično djelo propisano članom 240. KZ BiH.

834. Povjerljivi podaci odnosno ime, prezime kao i ostali lični podaci svjedoka pod pseudonimima S-117, S-118, S-119, S-121, S-123, S-124 i S-125 ostaju povjerljivi 15 godina nakon pravosnažnog okončanja predmeta.

835. Povjerljivi podaci o svjedocima pod pseudonimima neće biti objelodanjeni od strane Tužilaštva BiH optuženima i njihovim braniocima, ali ostaje obaveza Tužilaštva u skladu sa članom 12. stav 8. Zakona o zaštiti svjedoka, da najkasnije 15 dana prije nego svjedoci daju svoj iskaz na suđenju, otkrije odbrani dovoljno podataka kako bi se pripremili za unakrsno ispitivanje svjedoka.

836. Bez odobrenja Suda zabranjuje se emitovanje fotografskog i video zapisa lika svjedoka, putem elektronskih ili printanih medija, te izdavanje audio snimka i sadržaja svjedočenja može biti dozvoljeno isključivo uz odobrenje Suda.

837. Tužilaštvo je dana 23.05.2011. godine, Sudu podnijelo pretresni prijedlog broj 8 kojim se traži određivanje proceduralnih mjera zaštite za svjedoka S-117. U obrazloženju prijedloga se navodi da se radi o svjedoku koji je bivši pripadnik Centra za obuku Jahorina i koji je bio očevidac događaja koji su predmet optužnice u ovom predmetu, te je stoga potrebno obezbijediti da ovaj svjedok svoj iskaz da slobodno i bez straha za svoju ličnu bezbjednost i bezbjednost članova njegove porodice.

838. Svjedok 117 je svjedok koji je bio prisutan u Potočarima u kritično vrijeme kad je vršeno odvajanje muškaraca i njihovo odvođenje u „bijelu kuću“, zatim prilikom predavanja ljudi na jednoj poljani, koji su se dalje predavali drugoj jedinici, a radilo se o grupi od oko 1000 zarobljenika, za koje se govorilo da ih vode u hangar „Kravicu“. Takođe, govori o tome da su se tražili dobrovoljci, pretpostavlja radi ubijanja tih istih zarobljenika. Svjedočit će i o pretresu terena u kome je bio i Duško Jević a prilikom kojeg je zarobljeno oko 10 do 12 ljudi.

839. Nakon toga, tužilac je dana 17.06.2011. godine podnio prijedlog broj 9 u kojem kao prijedlog za izvođenje dodatnih dokaza poimenično nabraja svjedoke, te istovremeno predlaže određivanje mjera zaštite svjedocima S-118, S-119, S-120, S-121, S-122, S-123, S-124, S-125 i S-126.

840. Svi svjedoci za koje se ovim prijedlogom traži određivanje mjera zaštite su bivši pripadnici Centra za obuku Jahorina, koji su bili očevici događaja koji su predmet optužnice u ovom predmetu, te je ovim svjedocima prema navodima tužioca potrebno obezbijediti da svoje iskaze daju slobodno i bez straha za svoju ličnu bezbjednost i bezbjednost članova njihove porodice. Svi navedeni svjedoci su bili prisutni u Potočarima u kritično vrijeme kad je vršeno odvajanje muškaraca i njihovo odvođenje u „bijelu kuću“, te su očevici ubistava u Potočarima kao i strijeljanja u Zemljoradničkoj zadruzi „Kravica“.

841. Prema navodima prijedloga predloženi svjedoci su saglasni sa traženim mjerama zaštite, nakon čega su informisali Tužilaštvo da su spremni svjedočiti na ročištu otvorenom za javnost, ali da ne žele da njihov identitet i slika budu otkriveni javnosti.

842. Na ročištu održanom 26.09.2011. godine, tužilac je objavio da su svjedoci S-120 i S-122 odustali od mjera zaštite koje su prvobitno tražili, dok istovremeno odustaje od saslušanja svjedoka, za kojeg je bio planiran pseudonim S-126.

843. U svojim izjašnjenjima od 16.06., 05.07. i 07.07.2011. godine, branilac optuženog Neđe Ikonića, advokat Nenad Rubež, osporava navedeni prijedlog tvrdeći da se među svjedocima za koje su zatražene mjere zaštite nalaze svjedoci čije iskaze je odbrana tražila svojim ranijim podnescima koji su upućivani Tužilaštvu, smatrajući da njihovi iskazi imaju oslobađajući karakter. Branilac tako naglašava da je u više navrata od tužioca tražio da se dostave izjave pripadnika I i II čete, koje je Tužilaštvo tvrdilo da ne posjeduje, a činjenica je da se prijedlog za zaštitu svjedoka odnosi upravo na pripadnike I i II čete Centra za obuku Jahorina, čime je prema mišljenju odbrane prekršena odredba člana 14. i 47. stav 4. ZKP BiH te je odbrani onemogućeno prikupljanje dokaza. Osim toga odbrani su dostavljeni redigovani iskazi svjedoka u vrijeme kada nisu imali status zaštićenih svjedoka, ali je i pored toga bilo vidljivo da niti jedan od svjedoka nije izrazio bojazan za vlastitu sigurnost niti je zatražio mjere zaštite identiteta, pa dakle, nisu ispunjeni ni uslovi iz člana 3. Zakona o zaštiti svjedoka. Navedenim postupanjem je u konačnici povrijeđeno pravo na odbranu zagantovano odredbom člana 6. Evropske konvencije o temeljnim ljudskim pravima i slobodama.

844. U svom izjašnjenju od 07.07.2011. godine, braniteljica optuženog Duška Jevića, advokat Vera Lazić osporava prijedlog Tužilaštva za određivanje mjera zaštite, obzirom da niti jedan od svjedoka eksplicitno ne izražava bojazan za svoju ili sigurnost svoje porodice zbog svjedočenja u predmetnom postupku. Braniteljica smatra da Tužilaštvo na ovaj način nastoji učiniti svjedoke nedostupnim odbrani odnosno onemogućiti optužene i braniocima u kvalitetnom spremanju odbrane. Na ročištu koje je održano isti dan izjasnili su se i branioci drugih optuženih, smatrajući navedeni prijedlog Tužilaštva preuranjenim. Osim toga, branilac optuženog Medeljeva Đurića, advokat Miodrag Stojanović smatra da predloženi svjedoci ne mogu biti pozvani u replici Tužilaštva, obzirom da dokazni postupak odbrane nije okončan te da niti jedan od saslušanih svjedoka odbrane nije svjedočio na okolnosti koje bi u svojim iskazima pobijali predloženi svjedoci optužbe.

845. Najzad, branilac optuženog Gorana Markovića, advokat Veljko Čivša osporava potrebu za određivanjem mjera zaštite za svjedoke, obzirom da niti jedan od svjedoka nije u zapisniku o saslušanju iskazao bojazan za vlastitu sigurnost niti je zatražio određivanje bilo kakvih mjera zaštite.

846. Nakon razmatranja prijedloga Tužilaštva i izjašnjenja odbrane Vijeće je usvojilo navedeni prijedlog obzirom da se uvidom u dostavljene zapisnike o ispitivanju ovih svjedoka, uvjerilo da se radi o svjedocima koji su u kritično vrijeme bili pripadnici Centra za obuku Jahorina te imaju neposredna saznanja o događajima koji su predmet optužnice.

847. U tom kontekstu, neprihvatljivi su navodi branioca optuženog Neđe Ikonića, advokata Nenada Rubeža, koji tvrdi da je tužilac sve vrijeme raspolagao izjavama pripadnika I i II čete Centra za obuku Jahorina, čije izjave nije dostavio ni nakon mnogobrojnih traženja odbrane, odnosno kako je dostavljajući naknadno redigovane zapisnike o ispitivanju ovih svjedoka, krijući njihov identitet, povrijedio pravo na odbranu.

848. Naime, nakon izvršenog uvida u spis, Vijeće konstatuje da se ovaj branilac u više navrata obraćao Tužilaštvu tražeći zapisnike o saslušanju većeg broja poimenično nabrojanih svjedoka, koji su u kritično vrijeme bili pripadnici Centra za obuku Jahorina. Međutim, upoređujući taj spisak branioca Rubeža, Vijeće je utvrdilo da se među svjedocima S-117 do S-126 nalazi samo jedno lice za koje je odbrana ranije potraživala zapisnik o saslušanju u istrazi,⁴⁰¹ ali je Tužilaštvo to odmah po traženju i dostavilo, dok za druge pripadnike Centra za obuku Jahorina, obuhvaćene ovim prijedlogom Tužilaštva, zapisnici o saslušanju nisu ni postojali u vrijeme zahtjeva branioca Rubeža za dostavljanjem istih.

849. Ista argumentacija se odnosi i na prigovore branioca Veljka Čivše, koji je u svom izjašnjenju naveo da je Tužilaštvo od početka postupka raspolagalo izjavama predloženih svjedoka, pa određivanjem mjera zaštite, iste nastoji učiniti nedostupnim odbrani.

850. Najzad, činjenica je da će puni identitet ovih svjedoka biti objelodanjen odbrani 15 dana prije njihovog ispitivanja na glavnom pretresu, što je po mišljenju Vijeća dostatno vrijeme za pripremu unakrsnog ispitivanja.

851. Shodno svemu navedenom, Vijeće je odlučilo svjedocima dodijeliti pseudonim i zaštitu identiteta, nalazeći da se radi o svjedocima koji podliježu odredbi člana 3. stav 2. Zakona o zaštiti svjedoka, odnosno, radi se o osobama koje su neposredni očevici inkriminacija iz optužnice, što kod istih stvara opravdani strah za sigurnost ukoliko inkriminirajuće podatke iznesu bez zaštite identiteta

852. Obzirom da odredba člana 5.a) Zakona o zaštiti svjedoka zahtjeva da se sa predloženim mjerama zaštite saglase svjedoci, Tužilaštvo je sa svim predloženim svjedocima obavilo razgovor o čemu je sastavljena službena zabilješka broj: KT-RZ-101/07 od 26.07.2011. godine. Iz sadržaja iste proizilazi da su svjedoci iskazali strah da bi svjedočenjem bez zaštite identiteta moglo doći do prijetnji i zatrašivanja kako njih samih, tako i članova njihovih porodica.

853. Obzirom na eksplicitnost navedene odredbe, vijeće napominje da će na ročištu za glavni pretres, na koji pristupe navedeni svjedoci, iste ponovo ispitati na okolnosti opravdanosti i neophodnosti određivanja mjera zaštite.

---

⁴⁰¹ Radi se o osobi Šehovac Željku. Zapisnike o ispitivanju ovog lica odbrana je potraživala u dosadašnjem toku postupka a isti su prema navodima Tužilaštva uredno dostavljeni.

854. Međutim, vijeće je našlo opravdanim ovim svjedocima dodijeliti mjere zaštite navedene u dispozitivu rješenja, kako bi prije saslušanja navedenih svjedoka, na dostatan način bio zaštićen njihov identitet i sigurnost.

(h) Uskraćivanje izjava zaštićenih svjedoka

855. Dana 17.05.2010. godine, branilac optuženog Gorana Markovića, advokat Veljko Čivša, izrazio je protivljenje određivanja mjera zaštite velikom broju svjedoka, smatrajući da se na ovaj način odbrani uskraćuju iskazi svjedoka dati u istrazi. Prema njegovom mišljenju, Tužilaštvo sve do podnošenja prijedloga za zaštitu svjedoka odbrani ne dostavlja čak ni redigovane izjave takvih svjedoka.

856. Prigovor slične sadržine iznio je i branilac optuženog Neđe Ikonića, advokat Rubež Nenad na glavnom pretresu održanom dana 14.10.2010. godine, kada je ukazao na nekorektno ponašanje tužioca, u smislu da većinu svjedoka navodi pod privremenim pseudonimima, zadržavajući tako pravo da zapisnike o njihovom ispitivanju dostavlja odbrani tek 15 dana prije ispitivanja, iako na glavnom pretresu niti jedan od tih svjedoka ne potvrdi da je bilo kada tražio mjere zaštite.

857. Kako ne bi došlo do zloupotrebe procesnih prava, predsjednik vijeća je na istom glavnom pretresu objavila da se odbrani imaju dostaviti neredigovani zapisnici svih svjedoka za koje Tužilaštvo nema namjeru predlagati mjere zaštite, te da su dužni imena tih svjedoka revidirati i dostaviti odbrani na uvid u roku od 15 dana, kako bi se pripremali za unakrsno ispitivanje tih ali i drugih svjedoka. Odbrana je istovremeno upućena da neposredno sasluša i pozove one pripadnike I i II čete Centra za obuku za koje vjeruje da posjeduju relevantna saznanja o događajima koji su predmet optužnice, a nisu saslušani od strane tužioca u istrazi.

858. Nakon toga, Tužilaštvo je već na slijedećem ročištu od 21.10.2010. godine obavijestilo da u odnosu na svjedoke koje je označavalo kao S-103 (Mihajlović Miladin), S-106 (Aleksić Nebojša), S-108 (Sarić Milorad), S-109 (Renovica Siniša), odustaje od mjera zaštite, te da odustaje od saslušanja svjedoka pod pseudonimom S-114.

859. Prilikom saslušanja jednog od navedenih svjedoka, konkretno svjedoka Sarić Milorada, odbrana je tražila odlaganje unakrsnog ispitivanja obzirom da im nije dostavljena izjava koju je ovaj svjedok davao istražiteljima MKSJ, što je predsjednik vijeća odbio nalazeći da je dostavljanjem izvještaja koji je uvršten u dokaze, odbrani u značajnoj mjeri obznanjen sadržaj onoga što je sadržina navedene izjave svjedoka, i da nisu ispunjeni uslovi za odlaganje unakrsnog ispitivanja.

(i) Isključenje javnosti

860. Javnost je isključena na sjednici 14.10.2010. godine, za vrijeme dok je branilac Veljko Čivša potraživao zapisnike o saslušanju zaštićenog svjedoka koji je tek trebao biti saslušan u svojstvu svjedoka Tužilaštva. Advokat je tražio navedene zapisnike u svrhu pripreme unakrsnog ispitivanja svjedoka S-126, ali je obzirom na status zaštićenog svjedoka odlučeno da će se odbrani objelodaniti zapisnici o saslušanju zaštićenog svjedoka 15 dana prije njegovog saslušanja na glavnom pretresu, što nije

239

predstavljalo smetnju a branilac istog svjedoka naknadno pozove i sasluša u svojstvu svjedoka odbrane.

861. Dana 31.01.2011. godine isključena javnost za vrijeme pretresa u dijelu u kojem je svjedok iznosio podatke o eventualnim mjerama zaštite koje je imao pred MKSJ i izjavama koje je davao drugim organima. Obzirom da u skladu sa Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ jednom dodjeljene mjere zaštite ostaju na snazi u svim drugim jurisdikcijama, Vijeće je u interesu zaštite ličnog i intimnog života ovog svjedoka isključilo javnost za dio pretresa.

862. Dana 04.04.2011. godine isključena je javnost za vrijeme dok je svjedok Tužilaštva M.T. iznio razloge zbog kojih smatra da mu treba dodijeliti mjere zaštite. Na tom ročištu svjedok je objasnio zašto smatra da bi svjedočenje u ovom predmetu ugrozilo njegovu i sigurnost njegove porodice. Nakon izjašnjenja odbrane dodjeljene su mu mjere zaštite koje se ogledaju u pseudonimu S- 116 i zabranjeno je emitovanje video zapisa ili fotografije lika svjedoka dok će sadržaj njegovog svjedočenja biti dostupan javnosti.

863. Javnost je kratko isključena i na pretresu od 18.04.2011. godine godine, dok je svjedok iznosio podatke o mjerama zaštite koje je uživao u drugim postupcima, nakon čega je odlučeno da će svjedočiti bez mjera zaštite.

864. Dana 13.06.2011. godine, po saslušanju stranaka i branilaca, isključena je javnost za dio suđenja na kojem je svjedok Jovičić Neđo svjedočio na okolnost događaja ispred skladišta "Kravica". Ispitujući razloge u kontesktu odredbe člana 235. ZKP BiH, ocjenjeno je da je isključenje u interesu zaštite ličnog i intimnog života ovog svjedoka.

865. Javnost je kratko bila isključena i na ročištu od 16.01.2012. godine, za vrijeme dok je advokat Stojanović objašnjavao razloge predlaganja uvrštavanja transkripta svjedočenja jednog lica, koje je u svojstvu optuženog svjedočilo pred ovim Sudom u svom predmetu, a u predmetu *Vuković* također uz isključenje javnosti.

866. Dana 02.02.2012. godine isključena javnost za vrijeme dok je tužilac iznosio prijedlog za određivanje pseudonima prema svjedoku S-126 koji je svjedočio 21.10.2010. godine. Isti dan doneseno i rješenje o zaštiti njegovog imena i prezimena, te zabrana objavljivanja slike odnosno fotografije svjedoka u elektronskim ili printanim medijima. Navedeno je učinjeno kako bi se navedeni svjedok oslovljavao pseudonimom u završnim riječima i presudi, jer je prilikom ranijeg svjedočenja samo odlučeno da se njegovo ime i prezime neće objavljivati u sredstvima javnog informisanja.

867. Dana 16.02.2012. godine doneseno je i rješenje o zaštiti identiteta supruge zaštićenog svjedoka S-101, koja je na glavnom pretresu trebala svjedočiti kao svjedok Suda, na okolnost navodnih prijetnji koje je primio njen muž od strane istražitelja SIPA-e Bajre Kulovca i istražitelja Tužilaštva BiH Murisa Brkića. U isti svrhu Sud je dozvolio i suočenje navedenih lica sa svjedokom S-101 na ročištu 17.10.2011. godine. Mjere su

svjedokinji dodjeljene u istom obimu u kojim ih uživa i njen suprug, a sa ciljem zaštite njegovog identiteta.

(j) Pravni savjetnici

868. Obzirom da je u počinjenju zločina u Srebrenici učestvovao veliki broj osoba, dešavalo se da su tokom predmetnog postupka u svojstvu svjedoka pozivana lica za koja se tokom ispitivanja ustanovilo da se sumnjiče za iste događaje, za koje se terete i optuženi u ovom predmetu.

869. Takav je slučaj bio sa svjedokom Radomirem Pantićem, koji je trebao svjedočiti na glavnom pretresu od 21.06.2010. godine, kada je u toku ispitivanja ustanovljeno da je isti osumnjičen za događaje koji su predmet i optužnice u ovom predmetu. Svjedok je pojasnio da ima branioca, advokata Ozrenku Jakšić, koju nije obavijestio o dolasku na Sud u svojstvu svjedoka. Nakon što je poučen o svojim pravima u skladu sa odredbama člana 89. i 86. ZKP BiH, naročito sa pravom iz člana 84. KZ BiH, da ne odgovara na pojedina pitanja, ukoliko bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju, svjedok je ipak odlučio dati iskaz.

870. Na ročištu održanom 08.07.2010. godine, nakon svjedočenja Radomira Pantića odbijeno je uvrštavanje njegovog iskaza iz istrage, jer je isti dao u svojstvu osumnjičenog, dakle status svjedoka je procesno bio potpuno drugačiji i takva izjava je u kontesktu svjedočenja na glavnom pretresu nepodobna za prezentiranje i uvrštavanje u dokazni materijal.

871. Shodno citiranim odredbama, Vijeće je po službenoj dužnosti vodilo računa o specifičnom statusu svjedoka, te je svjedočenje uvijek prekidano kada bi svjedok počeo iznositi okolnosti koje mu mogu ići na štetu, i poučen je da na slijedeći pretres pristupi u pratnji pravnog savjetnika, koji će štiti njegove interese tokom svjedočenja.

872. Na isti način prekinuto je i saslušanje svjedoka S-126a dana 11.10.2010. godine, kako bi se odbrani u svrhu unakrsnog ispitivanja dostavio audio zapis i zapisnik o saslušanju svjedoka u svojstvu osumnjičenog, koji se može koristiti u svrhu pripremanja odbrane, koji se u skladu sa već zauzetim stavom vijeća ne može uvrštavati u dokazni materijal u predmetu.

873. Obzirom da je advokat Slavko Aščerić, kao savjetnik svjedoka S-126 trebao pristupiti na ročište za glavni pretres, a da je u ranijim fazama postupka imao svojstvo branioca optuženog Duška Jevića, te je upoznat sa dokazima u predmetu, odbrana je smatrala da postoji sukob interesa, pa je Vijeće uvažavajući navedeni prigovor, istog dana za pravnog savjetnika ovom svjedoku postavilo advokata Međović Dragana.

874. Na ročištu za glavni pretres od 12.12.2011. godine u prisustvu pravnog savjetnika trebao je svjedočiti i zaštićeni svjedok S-119, kojem je dodjeljen djelimični imunitet. Tom prilikom je javno objavljeno da je odluka o imunitetu prema ocjeni vijeća vremenski neodređena, nejasna, te svjedoku daje imunitet samo za držanje straže iza skladišta, ali ne i za dešavanja ispred skladišta o kojima svjedok treba svjedočiti. Takva odluka prema mišljenju Vijeća ne daje prostora za zaključak da u daljem toku

ispitivanja neće doći do samoinkriminacije svjedoka, koji nema imunitet za pretres terena, za Potočare, a postoje i neka dešavanja nakon Kravice, pa po takvoj odluci nije se moglo nastaviti sa njegovim ispitivanjem.

875. Nakon što je svjedoku dati imunitet za sva dešavanja na području Srebrenice u inkriminisano vrijeme, isti je dao svoj iskaz u prisustvu pravnog savjetnika, advokata Predraga Drinića na ročištu za glavni pretres od 12.12., 22.12.2011. godine i 16.01.2012. godine.

2. Nastavljanje suđenja po isteku roka od 30 (trideset) dana

876. Pretresno vijeće je tokom cijelog postupka postupalo u neizmjenjenom sastavu, međutim, odredba člana 251.stav 2. ZKP BiH predviđa da „*glavni pretres kcji je odgođen mora ponovo početi ako se izmijenio sastav v.jeća ili ako je odgađar,je trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branioca v.jeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranjem glavnom pretresu.*“

877. Na glavnom pretresu održanom dana 08.07.2010. godine, konstatovana je saglasnost odbrane za probijanje roka od 30 (trideset) dana, te je zakazan nastavak glavnog pretresa za 16.08.2010. godine, nakon čega je branilac optuženog Mendeljeva Đurića, advokat Miodrag Stojanović predložio odgađanje pretresa za 26.08.2010. godine, na što su odbrane ostalih optuženih izrazile slaganje da se na navedeni datum nastavi sa glavnom pretresom, odnosno da se već izvedeni dokazi ne izvode ponovo, dodajući da probijanje navedenog roka neće isticati kao žalbeni prigovor.

878. Na isti način stranke i branioci su dali svoju saglasnost na ročištu održanom 16.06.2011. godine, pa je suđenje u ovom predmetu nastavljeno 21.08.2011.godine, umjesto 18.08.2011. godine za koji datum je prvobitno bio planiran nastavak suđenja. Branilac optuženog Gorana Markovića, advokat Veljko Čivša, je tom prilikom istakao da se radi i objektivnim razlozima nemogućnosti nastavljanja glavnog pretresa u zakonom predviđenom roku od 30 dana.

879. Dakle, glavni pretres u ovom predmetu održavao se u skladu sa citiranom odredbom Zakona o krivičnom postupku, jer je jedino prekoračenje navedenog roka učinjeno uz saglasnost stranaka i branilaca.

3. Digresija u izvođenju dokaza

880. U skladu sa odredbom člana 261. ZKP BiH dokazi se izvode određenim redoslijedom, od kojeg se može odstupiti u interesu ekonomičnosti postupka. Tokom glavnog pretresa, predsjednik vijeća je u skladu sa ovlastima iz člana 240. ZKP BiH, dozvoljavala digresije u redoslijedu izvođenja dokaza, obzirom na složenost i obimnost dokazne građe, te broj optuženih u predmetu.

881. Navedene procesne situacije su u skladu sa citiranom odredbom ZKP-a evidentirane u zapisnicima sa ročišta za glavni pretres od 27.09.2010. godine, 25.10.2010. godine.

882. Na ročištu od 16.05.2011. godine Vijeće je objavilo da će se u skladu sa odredbom člana načiniti izmjena u redosljediu izvođenja dokaza na glavnom pretresu, te je određeno da će se nakon saslušanja vještaka odbrane Radoslava Radinovića preći na svjedoke drugooptuženog, jer će za stupanje u kontakt sa nekim od svjedoka i vještaka koje je predložila odbrana optuženog Duška Jevića biti potrebno duže vrijeme. Vijeće je zaključilo da su u konkretnom slučaju ispunjeni uslovi iz člana 262. stav 3. ZKP BiH, jer je ovakvo odstupanje u interesu pravde, a izbjeći će se i nepotrebno odlaganje izvođenja dokaza odbrane, o čemu su se optuženi i branioci saglasili.

883. Ozirom na nemogućnost pristupanja svjedoka čije izjave je Sud prihvatio rješenjem, a koje je odbrana imala namjeru unakrsno ispitati, predsjednik vijeća je napravila digresiju u redosljediu izvođenja dokaza na način da će Sud I dalje nastojati stupiti u kontakt sa ovim svjedocima kako bi pristupili na Sud, a do tada će se preći na izvođenje dokaza replike Tužilaštva.

4. Zabrana kontaktiranja svjedoka optužbe

884. Na glavnom pretresu održanom dana 06.12.2010. godine, objavljena je odluka Vijeća kojom se zabranjuje kontaktiranje svjedoka optužbe prije nego daju iskaz na pretresu. Navedeno se opravdava činjenicom da su optuženi u pritvoru upravo zbog postojanja opasnosti od uticaja na svjedoke. Navedeno ne sprječava da se isti svjedoci naknadno pozovu kao svjedoci odbrane.

5. Pretresni prijedlog broj 2 - Prijedlog za prihvatanje utvrđenih činjenica

885. Primjenom odredbe člana 4. Zakona o ustupanju predmeta Sud je rješenjem od 01.07.2010. godine, prihvatio kao dokazane činjenice koje su utvrđene u prvostepenim i drugostepenim presudama MKSJ u predmetima *Tužilac protiv Krstića* broj: IT-98-33-T, i IT-98-33-A i *Tužilac protiv Blagcjevića* broj: IT-02-60-T, i IT-02-60-A u obimu i redosljediu kako slijedi:

1.,U martu 1995. Radovan Karadžić, predsjednik Republike Srpske (RS), reagujući na pritisak međunarodne zajednice da se okonča rat i na tekuće napore da se pregovorima postigne mirovni sporazum, izdao je direktivu VRS-u u vezi sa dugoročnom strategijom snaga VRS-a u enklavi. U tcj direktivi, poznatcj pod nazivom "Direktiva 7", konkretno se navodi da VRS treba izvršiti potpuno fizičko odvajanje Srebrenice od Žepe, čime sprečiti i pojedinačno komuniciranje između ovih enklava. Svakodnevnim planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti da,jrjeg opstanka i života rještana u Srebrenici." (T-33)

2.,Tačno kao što je i bilo predviđeno tom direktivom, sredinom 1995. humanitarna situacija za bosansko-muslimanske civile i vcjno osob,je u enklavi postala je katastrofalna." (T-34)

3.,Glavni štab VRS-a izdao je 31. marta 1995. direktivu 7.1, kcju je potpisao general Mladić. Direktiva 7.1 izdata je "na osnovu direktive br. 7" i upućivala je Drinski korpus da, između ostalog, sprovodi "aktivna borbena dejstva ...oko enklava" (T-36)

4. „Snage bosanskih Srba zauzele su 31. maja 1995. osmatračko mjesto Echo, gdje se nalazilo u jugoistočnom uglu enklave. Kao odgovor na tu agresiju, jedna grupa Bošnjaka izvršila je rano izjutra 26. juna 1995. iznenadni napad na obližnje srpsko selo Višnjica.“ (T-37)
5. „Nakon toga, tadašnji komandant Drinskog korpusa, general-major Milenko Živanović, potpisao je 2. jula 1995. dvije zapovijedi, u kojima se iznosi plan za napad na enklavu i raznim jedinicama Drinskog korpusa izdaje naređenje da pređu u starje borbene gotovosti. Operacija je dobila šifrovani naziv "Krivaja 95" (T-39)
6. „Napad, koji su izvršili VRS i MUP, planiran je i definisan u naređenju "Krivaja 95". (T-4)
7. „Ofanziva VRS-a na Srebrenicu započela je 6. jula 1995.“ (T-40)
8. „Tokom idućih dana pet posmatračkih punktova UNPROFOR-a u južnom djelu enklave padaju jedan za drugim usljed napredovanja snaga bosanskih Srba.“ (T-41)
9. „Neki od holandskih vojnika povukli su se u enklavu nakon što su njihovi položaji bili napadnuti, dok su se posade drugih posmatračkih punktova predale bosanskim Srbima.“ (T-42)
10. „Istovremeno su se odbrambene snage ABiH našle pod teškom vatrom i bile potisnute natrag prema gradu“ (T-43)
11. „Kako je počela padati južna odbrambena linija, oko 4000 stanovnika bosanskih Muslimana, koji su živjeli u obližnjem švedskom izbjegličkom naseљу, pokjelo je na sjever, u grad Srebrenicu. Vojnici Dutchbata izvjestili su da nadiruće snage bosanskih Srba "čiste" kuće u južnom djelu enklave.“ (T-44)
12. „Do večeri 9. jula 1995. Drinski korpus VRS-a prodro je četiri kilometra u dubinu enklave, zaustavivši se samo jedan kilometar ispred grada Srebrenice.“ (T-45)
13. „Kasno 9. jula 1995., ...predsjednik Karadžić izdao je novo naređenje, kojim je Drinskom korpusu VRS-a dao zeleno svjetlo da zauzme grad Srebrenicu.“ (T-46)
14. „Ljutro 10. jula 1995. situacija u samoj Srebrenici bila je napeta. Stanovnici, od kojih su neki bili naoružani, preplavili su ulice grada.“ (T-47)
15. „Pukovnik Karremans slao je hitne zahijevе kojima je tražio zračnu podršku NATO-a za odbranu grada, no nikakva pomoć nije stigla do otprilike 14:30 sati 11. jula 1995., kada je NATO bombardovao tenkove VRS-a koji su se primicali gradu.“ (T-48)

16. „Avioni NATO-a pokušali su bombardovati i artiljerijske položaje VRS-a iznad grada, no tu su operaciju morali prekinuti zbog slabe vidljivosti.“ (T-49)
17. „Planovi NATO-a da nastavi sa zračnim napadima odbačeni su nakon što je VRS zaprjetio da će ubiti holandske vojnike koji su se nalazili u zarobljeništvu VRS-a, te da će granatirati bazu UN-a u Potočarima izvan grada, kao i okolna područja na koja je poginulo 20.000 do 30.000 civila.“ (T-50)
18. „Kako se situacija u Srebrenici zaoštravala i dosegla krizu uveče 10. jula, među bosanskim Muslimanima se proširila vijest da vojnici sposobni muškarci treba da krenu u šumu, formiraju kolonu sa pripadnicima 28. divizije Armije BiH i pokušaju se probiti prema teritoriji pod kontrolom bosanskih Muslimana sjeverno od srebreničke enklave. Dana 11. jula oko 22:00 sati, „komanda divizije“, zajedno s opštinskim vlastima bosanskih Muslimana u Srebrenici, odlučila je da formira kolonu.“ (T-147)
19. „Do večeri 11. jula, 10.000 do 15.000 izbjeglica bosanskih Muslimana okupilo se blizu sela Jaglići i Šušnjari i krenulo prema sjeveru.“ (T-150)
20. „Oko ponoći 11. jula 1995. kolona se počela kretati duž poteza Korjević Polje-Bratunac.“ (T-151)
21. „Otprilike trećinu kolone bosanskih Muslimana činili su vojnici 28. divizije, a oko dvije trećine bili su muškarci civili, bosanski Muslimani iz Srebrenice.“ (T-153)
22. „Čelo kolone činile su jedinice 28. divizije, nakon njih su išli civili pomiješani sa vojnicima, a na začelju kolone nalazio se Samostalni bataljon 28. divizije.“ (T-54)
23. „Na sastancima u hotelu "Fontana" 11. i 12. jula 1995. general Mladić je pokušao da ishodi predaju snaga ABiH-a na području bivše enklave. Međutim, u tome nije uspio tako da su narednih dana jedinice VRS-a, uključujući i jedinice Drinskog korpusa koje nisu bile angažovane u pohodu na Žepu, raspoređene na zadatak da blokiraju kolonu.“ (T-165)
24. „Kasno poslijepodne 11. jula 1995. general Mladić, u pratnji generala Živanovića (tadašnjeg komandanta Drinskog korpusa), generala Krstića (u to vrijeme zarobljenika komandanta i načelnika štaba Drinskog korpusa) i drugih oficira VRS-a, trjumfalno je prošetao praznim ulicama Srebrenice.“ (T-51)
25. „Suočeni sa činjenicom da je Srebrenica pala pod kontrolu snaga bosanskih Srba, na hijade bosansko-muslimanskih stanovnika Srebrenice poginulo je u Potočare, kako bi potražili zaštitu u bazi UN-a.“ (T-66)
26. „Do večeri 11. jula 1995. u Potočarima se okupilo oko 20.000 do 25.000 izbjeglica bosanskih Muslimana.“ (T-65)

27. „Njih nekoliko hiljada nahrupilo je u samu bazu UN-a, dok su se drugi smjestili po obližnjim fabrikama i pojima.“ (T-67)
28. Žene, djeca i starci potrpáni su 12. i 13. jula 1995. u autobuse i pod kontrolom snaga VRS-a odvezeni iz Potočara na teritorju pod kontrolom bosanskih Muslimana u blizini Kladrja.“ (T-90)
29. „Od jutra 12. jula snage bosanskih Srba počele su da izdvajaju muškarce od ostalih izbjeglica u Potočarima i drže ih na zasebnim mjestima.“ (T-110)
30. „Oficiri komande Drinskog korpusa i jedinice korpusa su 12. i 13. jula 1995. bile u Potočarima i nadgledali odvoženje bosansko-muslimanskih civila sa tog područja.“ (T-89)
31. „Kada su se bosansko-muslimanske izbjeglice počele ukrcavati u autobuse, vojnici bosanski Srbi sistematski su izdvajali vojno sposobne muškarce koji su se u gužvi pokušavali ukrcati.“ (T-113)
32. „Pripadnici VRS-a i MUP-a su, idući između izbjeglica bosanskih Muslimana, odvajali sve bosanske Muslimane od 16 do otprilike 60 ili 70 godina od njihovih porodica.“ (T-107)
33. „Kada su autobusi sa ženama, djecom i starcima krenuli na sjever prema teritorji pod kontrolom bosanskih Muslimana, zaustavljali su ih putem i ponovo pretresali tražeći muškarce.“ (T-95)
34. „... muškarci i dječaci su u Potočarima odvojeni od žena, djece i staraca i odvedeni u "bijelu kuću" na ispitivanje.“ (T-137)
35. „Počevši od poslijepodneva 12. jula 1995. i tokom cijelog 13. jula 1995. muškarci zatočeni u "bijelcu kući" odvoženi su autobusima iz baze u Potočarima na mjesto zatočenja u Bratuncu.“ (T-143)
36. „Dana 12. jula 1995. snage bosanskih Srba pokrenule su artijerjski napad na kolonu koja je prelazila asfaltnu cestu na području između Korjević Polja i Nove Kasabe, na putu prema Tuzli.“ (T-157)
37. „Tokom poslijepodneva 12. jula 1995., ili najkasnije u ranim večernjim satima, snage bosanskih Srba počele su zarobljavati veliki broj ljudi sa začelja kolone.“ (T-162)
38. „Na nekim mjestima su postavljene zasjede, a na drugima su bosanski Srbi pozivali ljude iz šume, nagovarajući ih da se predaju i obećavajući da će se pridržavati Ženevskih konvencija.“ (T-165)

39. „Muškarci bosanski Muslimani, kcji su u Potočarima odvcjeni od žena, ojece i staraca (č.ji brcj je iznosio otprilike 1000), prebačeni su u Bratunac, gcje su kasnije dovedeni muškarci bosanski Muslimani zarobjeni u koloni.“ (T-118)
40. „Većina muškaraca bosanskih Muslimana izdvcjenih u Potočarima i uhvaćenih u šumama držana je u Bratuncu jedan do tri dana, a zatim odvedena na druga mjesta zatočerja i na mjesta pogubjerja.“ (T-146)
41. „Od 12. jula, otprilike 2.000 ili 3.000 muškaraca bilo je zatočeno u školi "Vuk Karadžić" u Bratuncu i objektima oko nje, kao što je sportska dvorana, hangar i obližnja srednja tehnička škola kcja se zvala "Sloboda, ime ti je Tito".“ (T-206)
42. „Cijeloga dana otprilike 1.500 do 3.000 muškaraca bosanskih Muslimana zarobljenih iz kolone bilo je 13. jula zatočeno na fudbalskom igralištu u Novcj Kasabi.“ (T-211)
43. „Najveće grupe muškaraca bosanskih Muslimana iz kolone zarobljene su 13. jula 1995.“ (T-168)
44. „Između 1000 i 1500 muškaraca bosanskih Muslimana iz kolone, kcji su bježali kroz šumu i bili zarobljeni i zatočeni na pojani kod Sandića, poslijepodne 13. jula 1995., autobusima ili pješice je odvedeno u skladište u Kravici.“ (T-215)
45. „Odvoženje bosansko-muslimanskog civilnog stanovništva iz Potočara dovršeno je uvečer 13. jula 1995. do 20:00 sati.“ (T-94)
46. „Te večeri do 19:00 ili 20:00 sati Potočare je autobusima i kamionima napustilo ukupno oko 9.000 do 10.000 muškaraca, žena, cjece i starih ljudi bosanskih Muslimana.“ (T-186)
47. „Drinski korpus je odigrao značajnu ulogu u obezbjeđivanju autobusa i drugih vozila korišćenih za odvoženje bosansko-muslimanskih žena, cjece i staraca iz baze u Potočarima 12. i 13. jula 1995., te u nabavci goriva potrebnog za sprovođenje tog zadatka“ (T-96)
48. „U Potočarima se 12. i 13. jula 1995. nalazio i cijeli niz srpskih snaga kcje nisu bile dio Drinskog korpusa.“ (T-62)
49. „Civilna policija Republike Srpske bila je dio Ministarstva unutrašnjih poslova (da je u tekstu: MUP). U julu 1995. vršilac dužnosti ministra unutrašnjih poslova bio je Tomislav Kovač. Civilna policija bila je organizovana u dva ocjejerja: redovne policijske snage i brigada posebne policije.“ (T-60)
50. „Brigada Specijalne policije bila je borbena jedinica MUP-a. Komandant je bio pukovnik Goran Sarić, a zarrjenik komandanta pukovnik Ljubiša Borovčanin.“ (T-61)

51. „Centri javne bezbjednosti (da je u tekstu: CJB) koordinisali su aktivnosti lokalnih stanica javne bezbjednosti (da je u tekstu: SJB), tj. policijskih stanica, na svom području. Na srebreničkom području, stanice javne bezbjednosti bile su podređene zborničkom CJB-u, čiji je načelnik bio Dragomir Vasić.“ (T-62)
52. „Osim uobičajenih policijskih dužnosti čuvarja javnog reda i mira, neki pripadnici redovnih policijskih snaga obavljali su dužnosti i u sklopu posebnih snaga policije ili četa PJP.“ (T-62)
53. „Niz registrovanih prisluškivanih razgovora pokazuje usku saradnju i koordinaciju između jedinica MUP-a i jedinica Drinskog korpusa, naročito inžinjerijskog bataljona, koje su bile u sadejstvu na blokiranju kolone bosanskih Muslimana.“ (T-198)
54. „Iz prisluškivanog razgovora od 13. jula 1995. u 20:40 sati saznajemo da je general Krstić razgovarao s pukovnikom Borovčaninom, zamjenikom komandanta jedinice MUP-a, pitao ga kako stoji stvari i rekao da će ostati u vezi.“ (T-200)
55. „Nakon zauzimanja Srebrenice u julu 1995., snage bosanskih Srba su pogubile nekoliko hiljada muškaraca bosanskih Muslimana. Ukupan broj pogubljenih kreće se vrlo vjerovatno između 7000 i 8000 muškaraca.“ (T-9)
56. „Napad je nastavljen nakon pada Srebrenice i vrijeme je pogođeno oko 40.000 ljudi koji su u vrijeme napada na Srebrenicu živjeli u toj enklavi.“ (T-5)
57. „U večernjim satima 13. jula, u skladištu u Kravici ubijeno je najmanje 1.000 muškaraca bosanskih Muslimana.“ (T-216)
58. „Zarobljenici koji nisu ubijeni 13. jula 1995., kasnije su autobusima odvoženi na mjesto pogubljenja sjevernije od Bratunca, u zoni odgovornosti Zborničke brigade.“ (T-225)
59. „U večernjim satima 13. jula, pukovnik Beara je, zajedno s Miroslavom Deronjićem i drugima, počeo organizovati pokopavanje muškaraca bosanskih Muslimana ubijenih u skladištu u Kravici.“ (T-220)
60. „Odlučeno je da se radnici iz jedinice za asanaciju Komunalnog preduzeća "Rad" i "jedinice radne obaveze" Civilne zaštite Bratunac sjedećeg jutra jave u Kravicu kako bi utovarili ta tijela u vozila.“ (T-222)
61. „Dana 14. jula, zatvorenike bosanske Muslimane su autobusima prebacili iz Bratunca, preko Zbornika, u Pilicu, gdje su ih zatočili u sportsku dvoranu škole u Pilici.“ (T-249)
62. „Otprilike od podneva 14. jula od 1.000 do 2.500 muškaraca bosanskih Muslimana koji su bili zatočeni u školi u Grbavcima kod Orahovca su kasnije istog dana

odvedeni na obližrju pojanu i pogubjeni.“ (T-232)

63. „Savjet bezbjednosti UN-a 14. jula 1995. izrazio je zabrinutost zbog prisilnog presejerja civila iz srebreničke "zaštićene zone" kcje su sprovodili bosanski Srbi, tvrdeći da je tu riječ o jasnom kršenju njihovih ljudskih prava.“ (T-129)

64. „Nakon neuspješnog pokušaja 15. jula 1995. da se domognu linija fronte kcje su držali bosanski Muslimani, čelo kolone uspjelo se konačno 16. jula 1995. probiti do teritorije pod nadzorom bosanskih Muslimana.“ (T-182)

65. „Snage ABiH u napadu iz pravca Tuzle pritekale su u pomoć nadolazećj koloni probivši liniju u širini od oko kilometar i po.“ (T-183)

66. „Između 14. i 16. jula, tjela muškaraca bosanskih Muslimana prebačena su kamionima iz skladišta u Kravici na grobne lokalitete u selima Glogova i Ravnice, gdje su trebala biti pokopana.“ (T-224)

67. „Egzekucije širokih razmjera na sjeveru vršene su u razdobju između 14. i 17. jula 1995. godine.“ (T-226)

68. „U Kozluku je između 15. i 16. jula izvršeno masovno pogubjenje i pokopavanje. Postoje dokazi da je oko 500 muškaraca pogubjeno pokraj rijeke Drine.“ (T-258)

69. „U vezi sa pogubljenjima u Kozluku, radilo se o najmanje 451 do 506 žrtava, od kojih je za dvije utvrđeno da su imale između 8 i 12 godina, za 47 da su imale između 13 i 24 godina, a za 457 da su bile starije od 24 godine.“ (T-260)

70. „Dana 16. jula, pripadnici VRS-a pogubili su približno 500 muškaraca bosanskih Muslimana u Domu kulture u Pilici. Ti muškarci su nagurani u glavnu prostorju. S druge strane puta čula se pucnjava i detonacije bombi, što je trajalo oko 20 minuta.“ (T-251)

71. „Nakon kratke vožnje, kamioni su se zaustavili pokraj brane kod Petkovaca. Muškarcima bosanskim Muslimanima je naređeno da se u grupama od pet i od deset ljudi iskrcaju iz kamiona. Postrojili su ih u redove i pucali u njih iz automatskih pušaka. Zatim su ponaosob pucali u one kcji nisu bili smjesta usmrćeni.“ (T-245)

72. „Na grobnom lokalitetu brana kod Petkovaca je nađeno 46 osoba. Većina tih osoba ubijena je iz vatrenog oružja i sva tjela kcjima se mogao odrediti pol bila su muška. 14 kilometara od brane, otkrivena je sekundarna grobnica u kcjcj su nađena tjela kcja su prvobitno bila zakopana na brani. Prema forenzičkom izvještaju u sekundarncj grobnici je pronađeno najmanje 219 žrtava. Za jednu od tih žrtava utvrđeno je da je bila stara između 8 i 12 godina, za 38 je utvrđeno da su imale između 13 i 24 godina, a za 180 je utvrđeno da su bile starije od 25 godina.“ (T-247)

73. „Dana 16. jula, zatvorenicama je rečeno da svi mogu otići u Tuzlu. Zavezali su im ruke na leđima i odveli ih u autobuse. Zatvorenici su odvedeni na Vcjni ekonomiju Brarjevo, kcja se nalazi u Mjesncj zajednici Pilica. Autobuse su pratili pripadnici batajona Vcjne policije Drinskog korpusa.“ (T-254)
74. „...zarobjenici su iz škole 16. jula autobusima odvezeni na obližrju Vcjni ekonomiju Brarjevo, gdje su pogubjeni.“ (T-250)
75. „Na velikom obrađenom poju približno 130 metara sjeverno od Vcjne ekonomije Brarjevo pokopane su najmanje 132 osobe muškog pola, od kcjih su sve bile u civilncj ocjeći. Na 82 osobe su pronađene ligature, a dokazi o pripadnosti muslimanskcj vjeroispovjesti na pet osoba.“ (T-256)
76. „U sekundarncj grobnici uz Čančarski put, pronađeni su posmrtni ostaci ljudi kcji su prvobitno bili pokopani na Ekonomiji Brarjevo. Prema jednom izvještaju, u grobnici uz Čančarski put pronađene su najmanje 283 žrtve. Od ukupnog broja žrtava, za tri je utvrđeno da su bile stare između 8 i 12 godina, za 49 da su bile stare između 13 i 24 godine, a za 231 da su bile starije od 24 godine. Najmanje 269 žrtava je bilo muškog spola.“ (257)
77. „Masakrirano je preko 7.000 muškaraca bosanskih Muslimana iz Srebrenice.“ (T-8)
78. „ubijeni muškarci činili su približno petinu cijele srebreničke zajednice.“ (T-22)
79. „U aprilu 1996. započeli su s forenzičkim ispitivanjem lokacija na kcjima se sumnjalo da su počinjena pogubljenja i s ekshumacijom masovnih grobnica.“ (T-269)
80. „Dokazi prikupljeni tokom uviđaja su pokazali da postoje dvije vrste masovnih grobnica, „primarne grobnice“ u kcje su osobe polagane odmah nakon smrti, i „sekundarne grobnice“ u kcje su te iste osobe kasnije ponovo sahranjivane.“ (T-270)
81. „među tjelima u primarncj grobnici u Glogovi su bila i tjela žrtava masakra u skladištu u Kravici, te su tjela tih žrtava kasnije prebačena u grobnice na području Zelenog Jadra.“ (T-276)
82. „U julu 1996., tim istražitelja forenzičara ekshumirao je četiri primarne, nedirnite grobnice na području Nove Kasabe.“ (T-215)
83. „tjela iz grobnica na Vcjcncj ekonomiji Brarjevo i u Kozluku su prebačena u sekundarne grobnice uz Čančarski put“ (T-277)
84. „tjela iz grobnica u okolini Orahovca prebačena u manje grobnice pokraj puta za Hodžiće“ (T-278)

85. „tjela iz grobnice kod brane u blizini Petkovaca su ponovno pokopana na lokaciji u blizini Lipnja.“ (T-279)

86. „operacija ponovnog pokopavanja izvršena negdje u septembru i oktobru 1995. je izvršena po naređenju Glavnog štaba VRS-a.“ (T-280)

886. U preostalom dijelu prijedlog Tužilaštva odbijen je kao neosnovan.

887. Sud BiH je dana 26.04.2010. godine, u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju predmeta (Zakon o ustupanju) od strane MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH, zaprimio prijedlog Tužilaštva BiH broj: KT-RZ-101/07 za prihvatanje utvrđenih činjenica, koje su utvrđene u prvostepenim i drugostepenim presudama MKSJ u predmetima *Tužilac protiv Krstića* broj: IT-98-33-T, i IT-98-33-A i *Tužilac protiv Blagcjevića* broj: IT-02-60-T, i IT-02-60-A.

888. Tužilaštvo svoj prijedlog zasniva na odredbama Zakona o ustupanju predmeta, koji je osmišljen kao *lex specialis* u odnosu na ZKP BiH, sa ciljem da dokazi iz postupaka koji se vode pred MKSJ-om mogu biti korišteni na sudovima u BiH. Zakonodavni cilj odredbe iz člana 4. Zakona o ustupanju predmeta jeste ekonomičnost postupka i pravo optuženih na suđenje u razumnom vremenskom roku., zbog čega bi Sud, trebao prihvatiti „ utvrđene činjenice “ u cilju promovisanja ekonomičnosti postupka i suđenja bez odgađanja. Takođe, ističe se da se bilo koja utvrđena činjenica, koju pretresno vijeće prihvati, i dalje može pobijati izvođenjem dokaza kojima se osporava njena tačnost, na koji način je zadržano pravo optuženih da osporavaju boli koju od „ utvrđenih činjenica “, čime je održana na snazi i pretpostavka nevinosti. Najzad, Tužilaštvo ističe da kriteriji koje Sud primjenjuje prilikom odlučivanja o ovom pitanju obezbeđuju da niti jedna predložena činjenica direktno ne inkriminiše optužene, odnosno da se ne odnosi na djela optuženih, njihovo ponašanje, znanje ili namjeru.

889. Na pomenuti prijedlog Tužilaštva, odbrana svih optuženih je dostavila svoja izjašnjenja.

890. Sud je na podneseni prijedlog Tužilaštva zaprimio odgovor branioca optuženog Duška Jevića, advokata Vere Lazić. Prije svega, odbrana ovog optuženog se protivila prihvatanju predloženih činjenica jer se za neke pokazalo da su netačne, čime se u konačnici krši princip neposrednog izvođenja dokaza i dokazivanja krivice optuženog putem izvođenja dokaza na glavnom pretresu, obzirom da se prihvataju kao utvrđene činjenice iz postupaka u kojima optuženi nije imao mogućnost da učestvuje. Takođe, braniteljica ističe da se utvrđene činjenice odnose na period septembar ili oktobar 1995. godine, koji optuženima nije stavljen na teret, a pojedine se odnose na zonu odgovornosti bratunačke brigade u periodu kada pripadnici Centra za obuku sa Jahorine nisu izvodili nikakve aktivnosti u njihovoj borbenoj zoni. U odgovoru se ističe kako Tužilaštvo daje preširoko tumačenje činjenica, te bi prihvatanjem činjeničnih nalaza, koji se odnose na *actus reus i mens rea* direktno bila kršena presumcija nevinosti optuženog, jer se takve činjenice moraju utvrđivati u postupku u kojem

optuženi učestvuje sa svojim zastupnikom, te u kojem ima mogućnost da direktno ospori iste. U suprotnom optuženi bi već bio oglašen krivim, a da nisu provedeni svi dokazi odbrane u tom krivičnom predmetu.

891. Branilac optuženog Mendeljeva Đurića, advokat Miodrag Stojanović je tako smatraa da navedeni prijedlog Tužilaštva treba vratiti na dopunu i uređenje, jer je Tužilaštvo označilo svega nekoliko paragrafa, čime je odbrana prisiljena svaku od predloženih činjenica tražiti u pomenutim presudama. Naime, branilac ističe da bi se svaka od predloženih činjenica prihvatila kao utvrđena, neophodno je uporediti svaku od navedene dvije presude, što je nemoguće učiniti u kratkom roku. Ukoliko Sud prihvati prijedlog Tužilaštva, odbrana ovog optuženog osporava sve predložene činjenice kao utvrđene, jer Sud BiH nije obavezan svoju presudu temeljiti na nekoj od činjenica utvrđenih u presudama MKSJ-a. Branilac nadalje smatra da utvrđene činjenice ne smiju biti „ zaključak, mišljenje ili usmeno svjedočenja svjedoka “ ili se zasnivati na sporazumu o priznanju krivnje ili izjave o činjenicama, a nakon analize većeg broja predloženih činjenica kao utvrđenih, vidljivo je da se iste citat iskaza nekog od saslušanih svjedoka u prvostepenim presudama MKSJ u predmetima *Krstić i Blagcjević*. Prethodno navedeno, se posebno odnosi na opis stanja u Potočarima, kao i na konkretne događaje u Potočarima, što nije zaključak Suda već svjedoka.

892. Branilac optuženog Gorana Markovića, advokat Veljko Čivša je smatrao da bi prihvatanjem pomenutog prijedloga Tužilaštva bilo povrijeđeno pravo optuženog na kontradiktornost postupka, kao i na presumpciju nevinosti. Branilac smatra nedopustivim tretirati Zakon o ustupanju kao *lex specialis*, jer za razliku od Pravilnika o postupku i dokazima, ZKP BiH mora biti u saglasnosti sa Evropskom konvencijom. Istakao je kako Tužilaštvo u svom prijedlogu nije dostavilo informacije i dokaze na koji način je Tužilaštvo MKSJ-a uspjelo dokazati postojanje određenih činjenica čije prihvatanje se predlaže. Drugim riječima, optuženi koji nije bio dio presude u kojoj su utvrđene činjenice ne bi trebao biti vezan tim činjenicama, naročito ako postoji razumna osnova za njihovo osporavanje. Također, nije poznato na koji način su osporavane činjenice u prijašnjem predmetu, i jesu li uopšte osporavane, pa branilac smatra da bi Sud eventualnim prihvatanjem navedenih činjenica doveo u pitanje princip *presumpcije nevinosti*, kao i kršenje načela *in dubio pro reo*, predlažući odbijanje prijedloga kao neosnovanog.

893. Sud je takođe zaprimio i odgovor branioca optuženog Neđe Ikonića, advokata Nenada Rubeža koji je smatrao da je primjena člana 4. Zakona o ustupanju protivustavna i u suprotnosti sa članom 6. stavom 1. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava. Naime, član 4. Zakona o ustupanju predviđa „ *da sud može odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice, kcje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ* “ dok član 94. B Pravilnika MKSJ propisuje da „ *sud može odlučiti da formalno primi na znarje činjenice o kcjima je presuđeno* “. Navedeno ukazuje da se za vijeća MKSJ ne stvara čvrsta obaveza prihvatanja dokazanosti činjenica utvrđenih u drugim predmetima – presudama, kao što je to prema Zakonu o ustupanju propisamo za vijeća suda BiH. Branilac također smatra neprihvatljivim tretiranje Zakona o ustupanju predmeta kao *lex specialis*, u odnosu na ZKP BiH jer isti nije u skladu sa

Evropskom konvencijom koja ima prioritet u odnosu na pozitivno domaće zakonodavstvo. Nadalje, Sud prilikom odlučivanja o prihvatljivosti utvrđenih činjenica u presudama MKSJ, mora prethodno utvrditi jasne i sigurne kriterije, jer isti nisu propisani odredbama ZKP BiH i Zakona o ustupanju, jer je prihvatanje utvrđenih činjenica zakonska mogućnost i mora se koristiti restriktivno po strogo određenim pravilima. Ističe se i kako je od donošenja presuda iz kojih su izvučene činjenice došlo do promjene brojnih okolnosti i saznanja, te su predložene činjenice nedovoljno jasne, konkretne i prepoznatljive da bi se donijeli bilo kakvi kriteriji za njihovo utvrđivanje. Na kraju, branilac ukazuje da od predloženih 288 činjenica većina predstavlja zaključke, mišljenja i slično, te predlaže da se prijedlog Tužilaštva odbije kao neosnovan.

894. Nakon što je razmotrio podneseni prijedlog Tužilaštva, te navode odbrana optuženih, Sud je donio odluku kao u dispozitivu iz slijedećih razloga.

895. Član 4. Zakona o ustupanju predmeta propisuje: „ *Nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice one koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku* “.

896. Pravilo 94. (B) Pravilnika o postupku i dokazima navodi da: “ *Na zahtjev jedne od strana ili proprio motu pretresno vijeće može, nakon što je saslušalo strane, odlučiti da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno ili pismeni dokazni materijal iz drugih postupaka pred Međunarodnim sudom koji se odnose na pitanja od važnosti za tekuće suđenje* “.

897. Prije svega, saslušanjem stranaka u postupku, odnosno davanjem mogućnosti pismenog izjašnjenja na prijedlog Tužilaštva, ispunjena je prva formalna pretpostavka citiranog propisa za odlučivanje o prihvatanju utvrđenih činjenica dokazanim.

898. Nadalje, prilikom razmatranja predloženih činjenica kao utvrđenih, vijeće je uzelo u obzir dosadašnja shvatanja i praksu MKSJ-a u predmetima koje je procesuirao, primjenjujući ih kao objektivne, s obzirom da Zakon o ustupanju ne propisuje kriterije na osnovu kojih bi se određena činjenica smatrala “*presuđenom*”. U tom kontekstu, razmatrani su kriteriji koje je MKSJ utvrdio rješenjem od 28.02.2003 godine u predmetu *Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, a koji uvažavaju prava optuženog zagarantovana Evropskom Konvencijom o ljudskim pravima i slobodama (EKLJP), kao i ZKP-om BiH. U skladu sa navedenom odlukom, pretresno vijeće na prijedlog jedne od stranaka ili na vlastitu inicijativu, nakon njihovog saslušanja, može odlučiti da formalno primi na znanje presuđene činjenice, ako ispunjavaju slijedeće kriterije: da su jasne, konkretne i mogu se identifikovati, te su relevantne za konkretni predmet, ograničene na zaključke o činjenicama i ne uključuju pravne karakterizacije, pobijane su na suđenju ali spadaju u dio presude koji nije bio predmet žalbe ili je o njemu konačno presuđeno u žalbenom postupku ili su pobijane na suđenju, a sada spadaju u dio presude koji je predmet žalbe, ili spadaju u pitanja koja u žalbenom postupku nisu sporna. Takođe, iste ne smiju potvrđivati krivičnu odgovornost optuženog, te se ne

mogu zasnivati na sporazumu o priznanju krivnje u ranijim predmetima i uticati na pravo optuženog na pravično suđenje.

899. Ovi kriteriji nadopunjuju pravilo 94.stav b (formalno primanje na znanje) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ. Pored navedenog, isti kriteriji su već prihvaćeni i od strane Apelacionog vijeća Suda (presuda u predmetu *Samardžić Neđo* broj: X-KRŽ-05/49 od 13.12.2006 godine).

900. Odbrana optuženih je u svojim odgovorima na podneseni prijedlog Tužilaštva osporavala dominaciju Zakona o ustupanju predmeta, koji i ovo vijeće tretira kao *lex specialis* ne nalazeći da njegove odredbe na bilo koji način derogiraju zagwarantirana prava i propisane procedure ZKP-a BiH. Naime, isti kao *lex specialis* podrazumijeva detaljnije rješavanje određenih pitanja koja su u ZKP-u BiH samo „*ajelimično*“, riješena, precizirajući uslove i način ustupanja predmeta Tužilaštvu BiH od strane MKSJ, kao i korištenje dokaza koje je MKSJ pribavio u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini.

901. Osnovni cilj člana 4. Zakona o ustupanju predmeta jeste efikasnost i ekonomičnost postupka, što je u skladu sa pravom optuženog na suđenje bez odlaganja kako je to i propisano članom 13. ZKP BiH i članom 6. stava 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama. Sud je prilikom primjene ove odredbe poštovao princip pravičnosti konkretnog predmetnog postupka, na način da neće prihvatiti činjenice koje bi na direktan ili indirektan način inkriminisale optužene.

902. Takođe, uzeta je u obzir i činjenica da se prilikom prihvatanja činjenica kao utvrđenih mora slijediti princip presumpcije nevinosti, jer bi se u protivnom dokazni postupak mogao okončati na štetu optuženog i prije nego budu neposredno provedeni svi dokazi u predmetu. Stoga je u korištenju svoga diskrecionog prava iz člana 4. Zakona o ustupanju i donošenju odluke o konkretnom pitanju, vijeće posebno cijenilo prava optuženih u odnosu na član 6. Evropske Konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, te odredbe članova 3. i 13. ZKP BiH. U kontekstu navedenog, činjenice koje su prihvaćene kao dokazane imaju karakter *presumption iuris et de iure* i mogu biti predmet pobijanja u toku krivičnog postupka, ako stranke za to imaju valjane i opravdane razloge. Osim toga, u smislu odredbe člana 15. ZKP Sud nije u obavezi da svoju presudu zasnuje na bilo kojoj činjenici koja je prihvaćena kao dokazana, obzirom da će nakon okončanja krivičnog postupka sve one biti predmetom pojedinačne ocjene i ocjene u kontekstu svih provedenih dokaza na glavnom pretresu.

903. Nakon razmatranja navedenih kriterija u kontekstu argumenata koje su iznijele stranke u postupku, vijeće nalazi da u dispozitivu rješenja nabrojane činjenice u potpunosti ispunjavaju uslove iz svih kriterija, te ih u navedenom obimu prihvata kao dokazane.

904. Činjenice koje vijeće nije prihvatilo, ocjenjene su irelevantnim za predmetni postupak, dok neke od njih predstavljaju zaključke vijeća MKSJ ili se direktno odnose na optužene u ovom predmetu.

(a) Prijedlog za utvrđene činjenice advokata Vere Lazić

905. Dana 10.10.2011. godine, Sud je odbio kao neosnovan prijedlog braniteljice optuženog Duška Jevića, advokata Vere Lazić od 24.06.2011. godine, kojim se predlaže prihvatanje kao utvrđenih činjenica presuđenih u predmetu MKSJ Tužilac protiv Vujadina Popovića i dr. broj IT-05-88-T.

906. Prije svega, saslušanjem stranaka u postupku, odnosno davanjem mogućnosti izjašnjenja na navedeni prijedlog braniteljice, ispunjena je prva formalna pretpostavka citiranog propisa za odlučivanje o prihvatanju utvrđenih činjenica dokazanim. Naime, postupajući tužilac je svoje protivljenje navedenom prijedlogu istakao na ročištu za glavni pretres koje je održano dana 19.09.2011. godine, tvrdeći da su u prijedlogu pobrojana neka subjektivna viđenja vijeća MKSJ te da predložene činjenice nisu podobne za prihvaćanje.

907. Kao što je već obrazloženo, osnovni cilj člana 4. Zakona o ustupanju predmeta jeste efikasnost i ekonomičnost postupka, što je u skladu sa pravom optuženog na suđenje bez odlaganja kako je to i propisano članom 13. ZKP BiH i članom 6. stava 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama. Sud je prilikom primjene ove odredbe poštovao princip pravičnosti konkretnog predmetnog postupka, na način da neće prihvatiti činjenice koje bi na direktan ili indirektan način inkriminisale optužene.

908. Nadalje, prilikom razmatranja predloženih činjenica kao utvrđenih, vijeće je uzelo u obzir dosadašnja shvatanja i praksu MKSJ-a u predmetima koje je procesuirao, primjenjujući ih kao objektivne, s obzirom da Zakon o ustupanju ne propisuje kriterije na osnovu kojih bi se određena činjenica smatrala "*presuđenom*". U tom kontekstu, razmatrani su kriteriji koje je MKSJ utvrdio rješenjem od 28.02.2003 godine u predmetu *Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, a koji uvažavaju prava optuženog zagarantovana Evropskom Konvencijom o ljudskim pravima i slobodama (EKLJP), kao i ZKP-om BiH.

909. U skladu sa navedenom odlukom, pretresno vijeće na prijedlog jedne od stranaka ili na vlastitu inicijativu, nakon njihovog saslušanja, može odlučiti da formalno primi na znanje presuđene činjenice, ako ispunjavaju slijedeće kriterije: da su jasne, konkretne i mogu se identifikovati, te su relevantne za konkretni predmet, ograničene na zaključke o činjenicama i ne uključuju pravne karakterizacije, pobijane su na suđenju ali spadaju u dio presude koji nije bio predmet žalbe ili je o njemu konačno presuđeno u žalbenom postupku ili su pobijane na suđenju, a sada spadaju u dio presude koji je predmet žalbe, ili spadaju u pitanja koja u žalbenom postupku nisu sporna. Takođe, iste ne smiju potvrđivati krivičnu odgovornost optuženog, te se ne mogu zasnivati na sporazumu o priznanju krivnje u ranijim predmetima i uticati na pravo optuženog na pravično suđenje.

910. Ovi kriteriji nadopunjuju pravilo 94.stav b (formalno primanje na znanje) Pravidnika o postupku i dokazima MKSJ. Pored navedenog, isti kriteriji su već prihvaćeni i od strane Apelacionog vijeća Suda (presuda u predmetu *Samardžić Neđo*

broj: X-KRŽ-05/49 od 13.12.2006 godine).

911. Nakon razmatranja navedenih kriterija u kontekstu argumenata koje su iznijele stranke u postupku, vijeće nalazi da činjenice koje u svom prijedlogu predlaže braniteljica optuženog Duška Jevića, advokat vera Lazić ne ispunjavaju naprijed navedene kriterije, obzirom da iste potiču iz presude MKSJ u predmetu *Vujadin Popović i dr.* koja još uvijek nije pravosnažna. Dakle, nije ispunjen jedan od kriterija prihvatljivosti utvrđenih činjenica.

912. Braniteljica u prijedlogu obrazlaže da se radi o činjenicama koje se odnose na optuženog Ljubomira Borovčanina, navodeći pri tome konkretne paragrafe prvostepene presude. Uvidom u istu konstatovano je da se navedena presuda osim optuženog Lj. Borovčanina odnosi i na Vujadina Popovića i dr. lica, pa ostaje nejasno po kojem kriteriju braniteljica iz iste presude izdvaja dijelove koji su pravosnažni u odnosu na samo jednog optuženog, proglašavajući na taj način presudu djelimično pravosnažnom, bez postojanja bilo kakve odluke drugostepenog Vijeća MKSJ u tom pravcu. Osim toga, navedena presuda još uvijek nije dostupna u zvaničnom prevodu na BHS jeziku, pa se neautorizovani prevod paragrafa iz podnesenog prijedloga svakako ne bi mogao prihvatiti kao autentičan, pa samim tim nije bio podoban u kontekstu ocjenjivanja prihvatljivosti predloženih činjenica.

(b) Prijedlog za prihvatanje utvrđenih činjenica advokata Miodraga Stojanovića

Iz istih razloga iz kojih je odbijen i prijedlog braniteljice Lazić, Sud je donio rješenje od 15.02.2012. godine, kojim je odbio kao nesonovan prijedlog branioca optuženog Mendeljeva Đurića, advokata Miodraga Stojanovića od 08.02.2012. godine, kojim se predlaže prihvatanje kao utvrđenih činjenica presuđenih u predmetu MKSJ Tužilac protiv *Vujadina Popovića i dr.* broj IT-05-88-T.

6. Uvrštavanje ranije datih izjava svjedoka i obaveza objelodanivanja dokaza

913. Prije obrazlaganja navedene procesne odluke, Vijeće napominje da je na ročištu za glavni pretres od 10.06.2010. godine objavljeno da se u dokazni materijal u ovom predmetu neće uvrštavati izjave koje su svjedoci davali raznim nevladinim organizacijama ili Udruženjima, obzirom da iste nisu sačinjene u skladu sa odredbama ZKP BiH, odnosno svjedoku prije davanja izjave nisu davane odgovarajuće pouke.

914. Vijeće je međutim ostalo na stanovištu da saznanja iz navedenih izjava, stranke i branioci mogu koristiti za postavljanje pitanja *u korist vlastitih tvrdnji* ili u svrhu osporavanja kredibiliteta svjedoka.

915. Na ročištu od 17.02.2011. godine odlučeno je i da se prihvata uvrštavanje u dokaze izjava koje su svejdoci dali u drugim predmetima koji se tiču događaja u Srebrenici, obzirom da među tim predmetima postoji činjenični i pravni identitet, odnosno sve istrage u tom predmetu imaju se činjenično posmatrati kao cjelina.

916. Tokom glavnog pretresa održanog 24.02.2011. godine, nakon mnogobrojnih upita i zahtjeva odbrane za objelodanjivanjem dokaznog materijala, predsjednik vijeća

256

je ukazala na zakonsku obavezu tužioca da odbrani dostavi sve dokaze kojima raspolaže, a koji optuženima idu na teret ili u korist. Pri tome ostaju ograničenja u pogledu dostave dokumentacije u predmetima u kojima istraga još traje, a što je u skladu sa odredbom člana 47. stav 1. ZKP BiH.

917. Također, odbrana je ovom prilikom pozvana da pregleda tužilački spis i kopira sve što smatra relevantnim ili ekskulpirajućim za optužene, te je ukazano i na nesmetanu mogućnost kontaktiranja svjedoka koje smatraju bitnim, u cilju pripremanja odbrane. Drugim riječima, tužilac ima obavezu dostavljanja samo onih dokaza koji su mu u posjedu i kojima raspolaže, a odbrana može i sama da sprovodi svoju istragu saslušanjem svjedoka i prikupljanjem materijalnih dokaza.

7. Uvrštavanje izjava datih u postupcima pred MKSJ

(a) Pretresni prijedlog Tužilaštva broj 4

918. Vijeće je dana 26.08.2010. godine, na temelju odredbi člana 3., 5., i 6., i 7. Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od strane MKSJ-a u postupcima pred sudovima u BiH (u daljem tekstu: Zakon o ustupanju predmeta), prihvatilo i u sudski spis uvrstilo transkripte o svjedočenju pred MKSJ Momira Nikolića, Dragana Obrenovića, Joseph-a Kingori, Paula Groenwegen, Roberta A. Franken, Leendert-a Cornelis van Duijn, Vicentius-a Egbers, Mulder-a Martijn Anne, svjedoka S-112, PW-100, Dean-a Manning, izjave preminulih svjedoka Miroslava Deronjića, Čamile Omanović i Luke Markovića. Nakon toga, postupajući po pretresnom prijedlogu Tužilaštva broj 7, Vijeće je dana 15.02.2011. godine prihvatilo i uvrštavanje transkripta svjedočenja Rutten-a Johanessa.

919. Dana 15.02.2011. godine, Sud je donio istovrsno rješenje kojim je temeljem odredbe člana 5. Zakona o ustupanju predmeta odlučeno da će u sudski spis biti uvršten Transkirpt svjedočenja Rutten Johannes a dat u predmetu MKSJ protiv Radislava Krstića.

920. Zakon o ustupanju predmeta također naglašava da optuženi ima zahtijevati unakrsno ispitivanje svjedoka čije izjave Sud odluči da koristi u skladu s članom 5. Neophodno je međutim da odbrana takvo traženje potkrijepi pismeno obrazloženim podneskom u kojem će navesti konkretne dijelove iskaza svjedoka koji će biti predmetom unakrsnog ispitivanja.

921. Nakon što je odbrana Sudu dostavila svoje prijedloge, u kojima detaljno obrazlaže okolnosti na koje bi ovi svjedoci bili saslušavani, Vijeće je donijelo odluku da će se dozvoliti unakrsno ispitivanje svih svjedoka čije iskaze/transkripte svjedočenja je Vijeće prihvatilo temeljem Zakona o ustupanju predmeta.

922. Također, Vijeće je nagalsilo da će Sud nastojati stupiti u kontakt sa navedenim licima, od kojih neka uživaju diplomatski imunitet dok su neki nepoznatog prebivališta ili boravišta, podsjećajući tom prilikom na odredbu člana 3. stav 2. Zakona o ustupanju predmeta, koji ozbiljno ograničava upotrebu dokaza koji nisu bili predmet unakrsnog

ispitivanja, što jeste u skladu sa praksom Evropske konvencije.

923. Osim toga, Sud je o kvaliteti iskaza ovih svjedoka odlučio u skladu sa principom slobodne ocjene dokaza, dakle posmatrajući ih u kontekstu ostalih provedenih dokaza.

(b) Rješenje o dozvoli unakrsnog ispitivanja svjedoka čije izjave su prihvaćene Rješenjem od 26.08.2010. godine

924. Odbrana je u pisanoj formi podnijela zahtjeve za prisustvo svjedoka Momira Nikolića, svjedoka PWS-110, Kingori Joseph-a, Franken Robert Aleksander-a, Groenwegen Paul-a i Dragana Obrenovića. radi unakrsnog ispitivanja. U svojim pismenim podnescima, braniteljica optuženog Duška Jevića, advokat Vera Lazić, obrazložila je pojedinačne razloge zbog koji se traži pozivanje navedenih svjedoka, ističući detaljno okolnosti koje će biti predmetom unakrsnog ispitivanja.

925. Braniteljica je naročito ukazala na neophodnost pozivanja zaštićenog svjedoka PWS-100 čiji identitet nikada nije objelodanjen odbrani, pa bi prihvatanjem njegovog iskaza bez unakrsnog ispitivanja bilo povrijeđeno pravo na pravično suđenje koje u premdetnom postupku uživa optuženi.

926. Branilac optuženog Mendeljeva Đurića, advokat Dragoslav Perić, također je podnio pismeno obrazloženi prijedlog za pozivanje i unakrsno saslušanje svih svjedoka čije izjave su prihvaćene Rješenjem ovog Suda i uvrštene u dokazni materijal. Branilac se detaljno izjasnio na koje okolnosti se predlaže unakrsno ispitivanje ovih svjedoka.

927. Branilac optuženog Neđe Ikonića, advokat Nenad Rubež, svojim dopisom od 26.04.2011. godine pridružio se prijedlozima branilaca optuženih Jević Duška i Mendeljeva Đurića, za pozivanje svjedoka zbog unakrsnog ispitivanja, što je pismenim dopisom od 04.05.2011. godine učinio i branilac optuženog Gorana Markovića, advokat Veljko Čivša.

928. Sud je usvojio navedeni prijedlog i dana 10.05.2011. godine donio Rješenje kojim je dozvoljeno pozivanje svjedoka čije izjave su prihvaćene, radi njihovog unakrsnog ispitivanja.

929. Naime, pravo na unakrsno ispitivanje svjedoka pred Sudom BiH je propisano u članu 6. stav 1. i članu 6. stav 3. tačka d) Evropske konvencije o ljudskim pravima i u članu 262. stav 1. ZKP-a BiH. Međutim, u vezi sa dokazima prikupljenim i korišćenim pred MKSJ, prednost nad primjenom odredbi ZKP-a ima Zakon o ustupanju, koji se u tom kontekstu ima tretirati kao *lex specialis*.

930. U članu 4. i članu 5. stav 1. Zakona o ustupanju se razmatra prihvatanje dokaza iz MKSJ bez potrebe pozivanja svjedoka da daju usmeni iskaz. Međutim, Zakon o ustupanju ne isključuje mogućnost da odbrana zahtijeva unakrsno ispitivanje takvog svjedoka (član 5. stav 3. Zakona o ustupanju), s tim što Sud ima diskreciono pravo da prihvati ili odbije takav zahtjev.

931. U primjeni diskrecionog prava, ovaj Sud bi opravdano mogao odbiti podneske odbrane za unakrsnim ispitivanjem ukoliko nema značajnog neslaganja sa takvim dokazima ili kada bi unakrsno ispitivanje ovog svjedoka „odugovlačilo postupak, a...ne bi doprinosilo razjašnjenju stvari” (član 239. stav 2. ZKP-a BiH). U tom slučaju izjave i izvještaji prihvaćeni u skladu sa Zakonom o ustupanju ne bi se mogli koristiti kao jedini ili odlučujući osnov za presudu.

932. Kako je vidljivo iz dostavljenih podnesaka, branioci smatraju da se davanjem diskrecione ocjene Sudu u ovakvim slučajevima, krši pravo na pravično suđenje propisano u članu 6. Evropske konvencije. Međutim, takav zaključak ovo vijeće smatra neprihvatljivim, obzirom na činjenicu da samo pravo na unakrsno ispitivanje propisano članom 6. stav 3. tačka d) nije apsolutno odnosno bezuslovno⁴⁰².

933. Osim toga, u mjeri u kojoj član 3. stav 2. Zakona o ustupanju ozbiljno ograničava upotrebu dokaza koji nisu bili predmet unakrsnog ispitivanja, navedeno postupanje Suda jeste u skladu sa praksom Evropske konvencije.

934. Primjenjujući svoje diskreciono pravo, Sud je u konkretnom slučaju razmotrio sve podneske i zaključuje da oni opravdavaju potrebu za pozivanjem navedenih svjedoka, kako bi oni bili podvrgnuti unakrsnom ispitivanju i osporavanju od strane odbrane.

935. Prilikom odmjeravanja značaja ove potrebe za unakrsnim ispitivanjem vodilo se računa o proteku vremena i troškovima takvog toka radnji i mogućeg odugovlačenja postupka koje bi nastalo kao posljedica tih radnji. Međutim, Sud zaključuje da je odbrana navela konkretne razloge koji (u najvećem dijelu) opravdavaju pozivanje svjedoka navedenih u dispozitivu rješenja.

936. Obzirom da je braniteljica optuženog Duška Jevića, advokat Vera Lazić, naknadno odustala od pozivanja zaštićenog svjedoka S-112, čije ispitivanje nije predložio ni branilac optuženog Mendeljeva Đurića, kao ni branioci ostalih optuženih, Sud je krećući se u tako postavljenim okvirima, izostavio pozivanje ovog svjedoka.

937. U pogledu svjedoka čiji iskazi su prihvaćeni i uvršteni u spis, a koji eventualno budu spriječeni pristupiti na Sud radi unakrsnog ispitivanja, vijeće nalazi korisnim ukazati na opći princip iz člana 3. stav 2. Zakona o ustupanju, koji predviđa da se na takvim iskazima ne može u cjelosti ili u pretežnom dijelu zasnovati presuda.

938. U pogledu prezentiranja izjava svjedoka čije izjave je Sud prihvatio, na ročištu od 24.03.2011. godine Tužilaštvo je obavezano na sačinjavanje rezimea bitnih dijelova iskaza ovih svjedoka, kako bi isti bili pročitani na glavnom pretresu i time učinjeni

---

⁴⁰² Unterpertinger protiv Austrije (1991) 13 ECHR, stav 31, Lucá protiv Italije (2003) 36 ECHR 46. stav 39, Doorson protiv Holandije (1996) 22 EHRR 330, stav 79-80

dostupnim javnosti. Sa navedenim načinom uvrštavanja izjava svjedoka u dokazni materijal, odbrana se saglasila.

(c) Nemogućnost pristupanja svjedoka na Sud

939. Istim Rješenjem predviđeno je dakle pozivanje određenih lica na Sud u svrhu njihovog unakrsnog ispitivanja, međutim, Sud je za svjedoka Momira Nikolića obaviješten, da se ovo lice nalazi na izdržavanju kazne zatvora u Finskoj. Nakon što je posredstvom međunarodne pravne pomoći upućen zahtjev prema ministarstvu pravde Finske u cilju saslušanja ovog svjedoka, nadležni organi Finske su u odgovoru naveli da je za postupanje po molbi nadležan Tribunal u Hagu, te je istovrsna molba upućena Tribunalu. Usporedbe radi, u predmetu *Pelemiš i Perić*, koji se vodio pred ovim Sudom, postupajuće Vijeće je od oba ova organa dobilo informaciju da nisu nadležni za prosljeđivanje molbe za saslušanje svjedoku.

940. Posredstvom ministarstva pravde poziv je upućen i svjedoku Momiru Nikoliću, a isti se vratio sa napomenom da se poziv uputi posredstvom MKSJ.

941. Za svjedoka Dragana Obrenovića, koji se nalazi na izdržavanju kazne zatvora u Norveškoj, također je upućivan dopis posredstvom međunarodne pravne pomoći, te Tribunalu. Poređenja radi, Vijeće ističe da je u predmetu *Pelemiš i Perić*, Tribunal odgovorio na način da nisu nadležni za rješavanje molbe. Svjedoku Obrenoviću je posredstvom Ministarstva pravde i lično upućen poziv za saslušanje.

942. U pogledu pripadnika holandskog bataljona, čije izjave su prihvaćene rješenjem Suda, a koji nisu unakrsno saslušani pred ovim Vijećem, upućen je zahtjev prema UN-u za skidanje imuniteta. Navedeno odobrenje je dobijeno. Preko međunarodne pravne pomoći upućena je molba i Ministarstvu pravde Holandije za saslušanje ovih svjedoka.

943. U drugim predmetima vođenim pred ovim sudom, postoje izjave Frankena i Van Dujina da ne žele svjedočiti zbog stresa i duševnih problema, dok je u konkretnom predmetu sudećem vijeću dostavljena izjava svjedoka Ruttena, koji ne želi svjedočiti, na što je upućena urgencija Ministarstvu pravde Holandije, na koju nije odgovoreno.

944. Najzad, za svjedoka PW-100 zaprimljena je zvanična odluka MKSJ, kojim se odbija zahtjev za objelodanjivanjem identiteta ovog svjedoka, tako da istog nije bilo moguće pozvati na Sud, dok je od unakrsnog saslušanja svjedoka S-112, čija izjava je također prihvaćena, odbrana odustala.

945. Stranke i branioци su o navedenom obaviješteni na ročištu za glavni pretres od 30.05.2011. godine i 22.08.2011. godine, dodajući da je odbijen i prijedlog odbrane za pozivanje Ljubomira Borovčanina u svojstvu svjedoka. Naime, dopisom MKSJ Sud je obaviješten da je navedeni prijedlog odbijen jer je advokat Miodrag Stojanović bio dodatni branilac u tom predmetu, a u ovom predmetu brani optuženog Mendeljeva Đurića pa se radi o sukobu interesa. Na ročištu 19.09.2011. godine, predsjednik vijeća je objavila da nije moguće stupiti u kontakt sa nekim svjedocima, odnosno da će biti nemoguće obezbijediti njihovo pojavljivanje pred sudom u svrhu unakrsnog ispitivanja.

946. Prilikom konačne ocjene iskaza ovih svjedoka, Vijeće je imalo u vidu ograničenje iz člana 3. stav 2. Zakona o ustupanju, koji predviđa da se na takvim iskazima ne može u cjelosti ili u pretežnom dijelu zasnovati presuda.

8. Izjave koje su optuženi dali u svojstvu osumnjičenih

947. Sud je dana 12.12.2011. godine donio rješenje kojim je prihvaćeno uvrštavanje izjava koje su optuženi Duško Jević i Mendeljev Đurić dali istražiteljima MKSJ te izjave koju je Goran Marković dao Tužilaštvu BiH u svojstvu osumnjičenog.

948. Tako je temeljem odredbi člana 1., 3. i 7. Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ, te odredbi člana 6. i 10. ZKP BiH, prihvaćeno uvrštavanje u dokaze Zapisnika o ispitivanju osumnjičenog Duška Jevića sa transkriptom izjave osumnjičenog sačinjenih u Tužilaštvu MKSJ 18.10.2000. godine, te zapisnika o ispitivanju osumnjičenog Đurić Mendeljeva sa transkriptom izjave osumnjičenog, sačinjenih u Tužilaštvu MKSJ 18.10.2000. godine. Temeljem odredbe člana 273. stav 3. ZKP BiH prihvata se uvrštavanje u dokaze Zapisnika o ispitivanju osumnjičenog Gorana Markovića u Tužilaštvu BiH od 19.12.2009. godine, sa transkriptom audio zapisa ispitivanja osumnjičenog.

949. Dana 01.11.2011. godine, Tužilaštvo BiH je dostavilo Prijedlog za prihvatanje zapisnika o ispitivanju optuženih Jević Duška, Đurić Mendeljeva, smatrajući da su iste prihvatljive temeljem odredbe člana 3. Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ dok je izjava optuženog Marković Gorana koju je u svojstvu osumnjičenog dao tužiocu Tužilaštva BiH prihvatljiva u skladu sa članom 6. i članom 273. stav 23. ZKP BiH. U obrazloženju prijedloga Tužilaštvo se poziva na dosadašnju praksu MKSJ te Suda BiH u pogledu prihvatljivosti navedenih izjava u dokaze.

950. Braniteljica optuženog Duška Jevića, advokat Vera Lazić, se u svom pismenom izjašnjenju protivi uvrštavanju u dokaze izjava koje je ovaj optuženi dao pred MKSJ, jer navedena ispitivanja nisu vođena u skladu sa odredbama Pravila 42. i 43. Pravilnika o postupku i dokazima. Braniteljica smatra i da izjave koje se predlažu nisu uzete ni u skladu sa odredbom člana 10. stav 2. ZKP BiH, te člana 78. ZKP BiH te su kao takve neprihvatljiv dokaz. Jedan od osnovnih razloga neprihvatljivosti iskaza je činjenica da optuženi Jević i Đurić u vrijeme saslušanja nisu imali branioca, iako se terete za najteže krivično djelo za koje je zapriječena kazna dugotrajnog zatvora. Zapisnik o saslušanju Gorana Markovića je prema mišljenju braniteljice sačinjen u skladu sa važećim odredbama ZKP-a BiH, te odbrana prihvatanje navedenog zapisnika ostavlja na ocjenu Sudu.

951. Pismeno izjašnjenje Sudu je dostavio i branilac optuženog Neđe Ikonića, advokat Nenad Rubež, kojim u cjelosti osporava prijedlog Tužilaštva. Naime, branilac smatra da se u konkretnom slučaju odredbe članova 5. i 7. Zakona o ustupanju predmeta odnosi na prihvatljivost iskaza koje su pred MKSJ lica dala u svojstvu svjedoka ali ne i osumnjičenih. Također, činjenica je i da su osumnjičeni Jević i Đurić svoje iskaze dali 18.10.2000. godine, dakle prije nego su na snagu stupile izmjene ZKP-a BiH, kojima je predviđeno korištenje izjave osumnjičenih na glavnom pretresu.

Retroaktivna primjena odredbi ZKP-a bi u konkretnom slučaju išla na štetu optuženima, te je kao takva, prema mišljenju branioca neprihvatljiva.

952. Na ročištu za glavni pretres održanom 14.11.2011. godine, branioci optuženih su se i usmeno izjasnili na navedeni prijedlog Tužilaštva.

953. Braniteljica optuženog Duška Jevića je tom prilikom osporavala zakonitost predloženih izjava, obzirom da iz istih ne proizilazi jasno da li su date u svojstvu svjedoka ili osumnjičenog, obzirom da je optuženi samo dobio poziv u kojem mu nije pojašnjen status niti dato pravo na branioca, iako se već u to vrijeme teretio za krivično djelo genocida.

954. Branilac optuženog Mendeljeva Đurića, advokat Miodrag Stojanović u svom protivljenju navedenom Prijedlogu ističe da bi prihvatanje navedenih izjava bilo u potpunosti suprotno odredbi člana 273. stav 2. ZKP BiH te odredbi člana 78. istog Zakona, jer osumnjičeni u vrijeme ispitivanja nisu imali branioca. Najzad, branilac se pozvao na praksu ovog Suda u predmetima *Mitrović i Trbić*.

955. Branilac optuženog Gorana Markovića, advokat Veljko Čivša smatra da se radi o preuranjenom prijedlogu Tužilaštva, dok branilac optuženog Neđe Ikonića, advokat Nenad Rubež, pored slaganja sa navodima drugih branilaca zahtjeva odobravanje unakrsnih pitanja u slučaju prihvatanja predloženih izjava.

956. Sud je prijedlog Tužilaštva našao osnovanim.

957. Naime, odredba člana 1. Zakona o ustupanju predmeta predviđa:

(1) Odredbama ovog zakona propisuje se postupak ustuparja predmeta kcje Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju ustupa Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, kao i korištenje dokaza kcje je MKSJ pribavio u postupku pred sudovima u Bosni i Hercegovini.

(2) Ako odredbama ovog zakona nisu posebno uređena pitanja iz stava 1. ovog člana, primjerjuku se ostale odredbe iz Zakona o krivičnom postupku BiH, Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske, Zakona o krivičnom postupku Federacije BiH, te Zakona o krivičnom postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

958. Član 3. stav 1., Zakona o ustupanju predmeta sadrži opšti princip da se "dokazi pribavljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ mogu koristiti u postupcima pred sudovima u BiH".

959. Iz gore navedenog jasno proizilazi da je Zakon o ustupanju predmeta *lex specialis* u odnosu na ZKP BiH.

960. Prilikom razmatranja izjava koje je Tužilaštvo MKSJ uzelo od optuženog, prvi element koji treba utvrditi u smislu odredaba člana 3. stav 1. Zakona o ustupanju predmeta jeste taj da li je navedeni dokaz pribavljen u skladu sa Statutom i Pravilnikom

o postupku i dokazima MKSJ (PoPD).

961. Tako Pravilo 42. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ – *Prava osumnjičenog za vrijeme istrage* predviđa zagarantovana prava, uz još jednu garanciju – pravo na šutnju, i pravo da bude upozoren da će svaka izjava koju bude dao biti zabilježena i da može biti korištena kao dokaz.

(A) Osumnjičeni kojeg tužilac bude ispitivao ima sljedeća prava, o kojima tužilac mora da ga obavijesti prije ispitivanja na jeziku koji osumnjičeni razumije:

(i) pravo na branioca po vlastitom izboru ili na besplatnu pravnu pomoć koja će mu biti dodijeljena ako nema materijalnih sredstava da je sam plati;

(ii) pravo na besplatnu pomoć prevodioca ako ne razumije niti govori jezik na kojem se vrši ispitivanje; i

(iii) pravo na šutnju i pravo da bude upozoren da će svaka izjava koju bude dao biti zabilježena i da može biti korištena kao dokaz.

(B) Ispitivanje osumnjičenog ne vodi se bez prisustva branioca, osim u slučaju da se osumnjičeni dobrovoljno odrekao prava na branioca. Ako se osumnjičeni odrekao tog prava, a kasnije ipak izrazi želju da ima branioca, ispitivanje se odmah prekida i nastavlja se tek kada osumnjičeni angažuje branioca ili kad mu se on dodijeli.

962. Pravilo 43. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ – *Snimanje ispitivanja osumnjičenog* nalaže da kad god tužilac ispituje osumnjičenog, to se ispitivanje snima audio ili video tehnikom, u skladu sa sljedećom procedurom:

(i) osumnjičeni će na jeziku koji razumije biti obaviješten da se ispitivanje snima audio ili video tehnikom;

(ii) u slučaju prekida u ispitivanju, ta činjenica, kao i vrijeme kad je do prekida došlo, zabilježiće se prije prekida audio ili video snimanja, a zabilježiće se i vrijeme kada je ispitivanje nastavljeno;

(iii) po završetku ispitivanja, osumnjičenom će se dati prilika da razjasni sve što je rekao i da doda šta god želi i zabilježiće se vrijeme kada je ispitivanje završeno;

(iv) kopija snimljene trake ili, ako je korišteno više uređaja za snimanje, jedna od originalnih snimljenih traka dostaviće se osumnjičenom;

(v) nakon što je, ako je to potrebno, napravljena jedna kopija snimljene trake, originalna snimljena traka ili jedna od originalnih traka biće zapečaćena u prisustvu osumnjičenog, uz potpis tužioca i osumnjičenog; i

(vi) ako osumnjičeni postane optuženi, izradiće se transkript trake.

963. U svim ispitivanjima Duška Jevića i Mendeljeva Đurića, koje je obavilo Tužilaštvo MKSJ date su sve pouke u skladu sa citiranim odredbama.

964. U konkretnom slučaju, Vijeće je, u vezi sa svakom izjavom, detaljno analiziralo da li su ispunjeni uslovi iz Pravilnika MKSJ o postupku i dokazima, kako bi se navedeni dokazi kao zakoniti mogli temeljem odredbi Zakona o ustupanju predmeta koristiti u ovom slučaju.

965. Dakle, ispitivana je zakonitost navedenih izjava u kontekstu odredbi Pravila 42 *Prava osumnjičenog za vrijeme istrage* i Pravilu 43 *Snimanje ispitivanja osumnjičenog*.

966. Uslov iz Pravila 42 ispunjen je u vezi sa oba ispitivanja koje je Tužilaštvo MKSJ obavilo s Duškom Jevićem i Mendeljevom Đurićem, obzirom da je tokom svakog ispitivanja tužilac iste poučio o pravima propisanim Pravilom 42, na jeziku koji govore i razumiju.

967. Takođe su informisani o pravu na besplatnu pomoć prevodioca ukoliko ne razumiju ili ne govore jezik na kojem se vrši ispitivanje, kao i o pravu na odbranu šutnjom, a upozoreni su da će njihova izjava biti snimljena i da se može koristiti kao dokaz.

968. Konačno, prema Pravilu 42, osumnjičeni su tada obaviješteni da se ispitivanje neće nastaviti bez prisustva branioca, osim ako se svojom voljom ne odreknu prava na branioca. U slučaju da se odreknu tog prava, a zatim naknadno izraze želju da imaju branioca, ispitivanje se prekida i nastavlja onda kada dobiju branioca ili kada im se branilac dodijeli. Rezultat toga je da su uslovi iz Pravila 42 Pravilnika MKSJ o postupku i dokazima bili ispunjeni u svim ispitivanjima optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića od strane istražitelja Tužilaštva MKSJ.

969. Pravilo 43 Pravilnika MKSJ o postupku i dokazima je drugo pravilo koje treba ispuniti kada Tužilaštvo MKSJ ispituje osumnjičenog. Ispitivanje Duška Jevića i Mendeljeva Đurića od strane Tužilaštva MKSJ je snimano audio sredstvima i o tome su uredno obaviješteni. Tokom gotovo svih pauza za vrijeme ispitivanja, napomena o pauzi i vrijeme pauze su evidentirani prije prekida audio-snimanja, kao i vrijeme nastavka ispitivanja. Takođe, optuženima je na kraju ispitivanja ponuđena mogućnost da razjasne sve što su rekli i da dodaju sve što žele, a zabilježeno je i vrijeme završetka ispitivanja.

970. Ovo ispitivanje, uključujući i odricanje optuženih od prava na branioca, snimano je audio tehnikom u skladu sa postupkom propisanim Pravilom 43, kako je gore navedeno. Na početku svakog ispitivanja, tužilac je upozorio osumnjičene u skladu sa Pravilom 42 (A)(iii), odnosno, obavijestio ih je da imaju pravo da se brane šutnjom, te ih je upozorio da će svaka izjava koju budu dali biti zabilježena i da može biti korištena kao dokaz.

971. Dakle, analiza i razmatranje svih pokazuje da su izjave optuženog Jevića i Đurića date Tužilaštvu MKSJ, pribavljene na zakonit način jer su procesni uslovi iz Pravila 42, 43, i dr. Pravilnika MKSJ o postupku i dokazima ispoštovani, odnosno nisu prekršeni.

972. U smislu člana 1. stav 2. Zakona o ustupanju predmeta, takođe je potrebno primijeniti osnovni princip zakonitosti dokaza propisan članom 10. ZKP BiH, koji predviđa da "je zabranjeno od osumnjičenog, optuženog ili bilo koje druge osobe koja učestvuje u postupku iznuđivati priznanje ili kakvu drugu izjavu". Dakle, odredba člana 10. stav 1. ZKP BiH o iznudi priznanja ili neke druge izjave odnosi se na priznanje, odnosno izjavu pribavljenu primjenom sile, prijetnje, obmane, prisile, obećanja, zavaravanja ili neke druge zabranjene radnje u odnosu na lice koje je stranka u postupku. Odbrana nije podnijela nikakav dokaz o bilo kakvom zabranjenom postupku, pa je Vijeće zaključilo da nije prekršen član 10. stav 1. ZKP BiH kojim se zabranjuje iznuda priznanja ili neke druge izjave.

973. Pored toga, stav 2. istog člana propisuje da "[Sud ne može zasnovati svoju odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, niti na dokazima koji su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona", pa je jasno da su u smislu člana 10. stav 2. ZKP BiH, nepravovaljani dokazi pribavljeni kršenjem člana 6. Evropske konvencije o temeljnim ljudskim pravima i slobodama (EKLJP) i člana 14. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP).

974. Kako bi ispitalo da li su navedene izjave pribavljene u skladu sa citiranim odredbama EKLJP, Sud je primjenio kriterije koje je usvojio Evropski sud za ljudska prava (ESLJP), kada je imao priliku odlučivati o tome koja mjera sudskog preispitivanja je dovoljna da bi se osigurala pravičnost u korištenju ranije datih izjava optuženog.

975. Tako je u predmetu *Brennan protiv Ujedinjenog Krajevstva*, ESLJP odobrio da se, u cilju utvrđivanja krivice, protiv optuženih koriste izjave koje su date u svojstvu osumnjičenih, ukoliko je sudeće vijeće:

1. Saslušalo iskaz policijskih službenika i ostalih osoba koje su prisustvovala uzimanju izjava;
2. Saslušalo iskaz neuropsihijatra u pogledu uračunljivosti optuženih čije je duševno stanje dovedeno u pitanje;
3. Izvršilo kontrolu samih izjava i okolnosti pod kojima su date;
4. Saslušalo argumente branilaca optuženih;

5. Dalo optuženima priliku da se izjasne kako bi objasnili okolnosti pod kojima su izjave pribavljene.⁴⁰³

976. Prema zaključku ESLJP, s obzirom da je sud ispitao činjenice na opisani način, bilo je dozvoljeno da se izjave koje su optuženi ranije dali u svojstvu osumnjičenih koriste na suđenju protiv optuženih, bez obzira da li se na glavnom pretresu optuženi pojavljuju u svojstvu svjedoka ili ne.

977. U konkretnom slučaju, Vijeće je ispitalo da li su navedeni kriteriji ispunjeni u konkretnom slučaju pa tako:

978. Prvi kriterij će biti ispunjen saslušanjem Jean-a Gagnona, istražitelja MKSJ, po osnovu odredbe člana 7. Zakona o ustupanju predmeta, koja predviđa da se istražitelji MKSJ mogu ispitivati na okolnosti pod kojima su provođene istražne radnje i pribavljanje informacije u toku istrage.⁴⁰⁴

979. Obzirom da se uračunljivost optuženih pretpostavlja, te da u dosadašnjem toku postupka odbrana isto nije osporavala provođenjem medicinskog vještačenja, Sud nalazi ispunjenim i ovaj kriterij.

980. Kako je to objašnjeno u obrazloženju rješenja, kontrola zakonitosti izjava ispitana je u duhu odredbi Zakona o ustupanju predmeta/ Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ te odredbi ZKP-a BiH, te je utvrđeno da nije bilo nepravilnosti u njihovom uzimanju.

981. Branioci optuženih su se u pogledu prihvatljivosti predloženih izjava usmeno izjasnili na ročištu održanom 14.11.2011. godine a neki od njih su Sudu dostavili i svoja pismena izjašnjenja. Pored toga, branioci i optuženi će u slučaju pristupanja istražitelja na Sud imati priliku istog ispitati na okolnost zakonitosti uzimanja izjava.

982. Vijeće je tokom glavnog pretresa omogućilo da se optuženi izjasne u pogledu formalne i sadržajne strane izjava koje su dali, u skladu sa članom 6. ZKP BiH.

983. Pored zaključka Suda o zakonitosti svake pribavljene izjave, nužno je bilo ispitati da li se izjave pribavljene na zakonit način mogu koristiti kao dokaz protiv optuženog, ako se optuženi na suđenju koristi pravom na odbranu šutnjom, kao što je slučaj sa optuženim Duškom Jevićem i Mendeljevom Đurićem.

984. Pravo na odbranu šutnjom nije izričito navedeno u EKLJP, nego je ESLJP došao do takvog zaključka na osnovu člana 6. stav 1 – *pravo na pravično suđenje*, i člana 6. stav 3., tačka d) – *pravo na pretpostavku nevinosti*. Pravo na odbranu šutnjom nije apsolutno. Pravo optuženog na odbranu šutnjom prema EKLJP nije ništa veće od

---

⁴⁰³ *Brennan protiv Ujedinjenog Krajevstva*, br. 39846/98, ESLJP 2001.

⁴⁰⁴ U konkretnom slučaju Sud će nastojati obezbijediti saslušanje istražitelja MKSJ koji je vršio ispitivanje osumnjičenih. U slučaju da njegovo prisustvo ne bude obezbijeđeno, navedene izjave se neće uzeti u razmatranje prilikom konačne ocjene dokaza.

njegovog prava zaštićenog Pravilom 42 MKSJ ili članom 6. ZKP BiH. ESLJP je zapravo otišao dalje time što je odobrio da se na glavnom pretresu u dokaze uvedu izjave koje je u fazi istrage dao optuženi koji se odrekao svog prava na odbranu šutnjom za vrijeme istražnog postupka. ESLJP je proglasio prihvatljivim da domaći sudovi izvode zaključke o krivnji kada se optuženi pozove na svoje pravo na šutnju u istražnoj fazi, a kasnije se tokom odbrane osloni na neku činjenicu koju je mogao otkriti tokom istrage.⁴⁰⁵ ESLJP je takođe odobrio donošenje osuđujućih presuda zasnovanih isključivo na ranijim izjavama optuženog koji se pozvao na svoje pravo na odbranu šutnjom na glavnom pretresu.⁴⁰⁶

985. Stoga, ukoliko je optuženom data mogućnost da u nekoj fazi postupka objasni ili opovrgne svoju izjavu, ESLJP nije reagovao ni na jednu presudu koja je u bilo kojoj mjeri zasnovana na ranijim izjavama pribavljenim na zakonit način, bez obzira da li se optuženi poziva na pravo da se brani šutnjom na glavnom pretresu, ili ne.⁴⁰⁷

986. U tom kontekstu Vijeće cijeni da su se optuženi prilikom davanja navedenih izjava dobrovoljno odrekli prava na šutnju, a navedeno odricanje od tog prava je dokumentovano i razjašnjeno. Dakle, i pored uvažavanja činjenice da se optuženi navedenim pravom koriste u ovom trenutku, njihove ranije izjave koje su dali svjesno i dobrovoljno, uzete su kao dio dokaza Tužilaštva i njihovo postojanje se ne može zanemariti.

987. Shodno svemu navedenom, Vijeće ne nalazi da će se prihvatanjem navedenih izjava povrijediti pravo na odbranu optuženih u ovom predmetu, te je temeljem citiranih odredbi Zakona o ustupanju predmeta i ZKP BiH donijelo navedenu odluku.

988. Na ročištu od 15.12.2011. godine, branilac optuženog Mendeljeva Đurića, advokat Miodrag Stojanović je osporavao uvrštavanje navedenih izjava, prvestveno jer nije u mogućnosti optužene unakrsno ispitati na okolnost datih izjava, te je insistirao na saslušanju istražielja koji je izjave uzimao od optuženih Duška Jevića i Mendeljeva Đurića, smatrajući navedenu okolnost uslovom prihvatljivosti izjava.

989. Istražitelj Jeane Gagnon je na okolnost uzimanja izjava od optuženih saslušan u svojstvu svjedoka Suda na glavnom pretresu od 23.02.2012. godine. Tom prilikom svjedok je pojasnio da su izjave od osumnjičenih uzete uz poštivanje svih prava zagarantovanih Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ.

990. Sud u svakom slučaju nalazi korisnim naglasiti da iskazi koje su optuženi dali u svojstvu osumnjičenih nisu korišteni kao jedini dokaz za utvrđivanje relevantnih činjenica, dok su kao potkrepljujući dokaz korišteni veoma restriktivno.

---

⁴⁰⁵ *Averill protiv V.B.*, br. 36408/97, § 51-52, ESLJP 2000.

⁴⁰⁶ *Brennan protiv V.B.*, br. 39846/98, ESLJP 2001.

⁴⁰⁷ *Vidi Luca protiv Italije*, br 33354/96, § 40, ESLJP 2001.

(a) Prihvatanje izjava optuženog Gorana Markovića u skladu sa odredbom člana 273. stav 3. ZKP BiH

991. Prilikom odlučivanja o tome da li će iskaz koji je optuženi Goran Marković davao u svojstvu osumnjičenog biti korišten na glavnom pretresu, Sud je cijenio prihvatljivost istog u kontekstu odredbe člana 273. stav 3. ZKP BiH.

992. Stav 3. člana 273. ZKP BiH kaže: „*Ako se u toku glavnog pretresa optuženi koristi pravom da nije dužan iznijeti svjču odbranu ili odgovarati na postavljena pitanja, zapisnik o iskazu optuženog kcji je dat u istrazi može se po odluci sudje ili predsjednika vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu...*“

993. Međutim, korištenje iskaza optuženog datog u istrazi uslovljeno je formalnim pravilom koje se odnosi na upozorenje dato osumnjičenom prilikom ispitivanja u istrazi. Tako drugi dio citiranog stava člana 273. ZKP BiH eksplicitno navodi da se ovakav iskaz može koristiti: „...*samo ako je optuženi prilikom saslušanja u istrazi bio upozoren u skladu sa članom 78. stav (2) tačka (c) ovog zakona.*“⁴⁰⁸

994. U skladu sa gore navedenim, prilikom razmatranja prihvatanja iskaza optuženog datog u istrazi sudeće vijeće je razmatralo:

a) da li je osumnjičeni bio poučen da se može izjasniti o djelu koje mu se stavlja na teret;

b) da li je osumnjičeni bio poučen da ukoliko želi da se izjasni, odnosno da iznese svoju odbranu, to mora učiniti u prisustvu branioca u slučaju obavezne odbrane;⁴⁰⁹

c) da li je osumnjičeni upozoren da ukoliko svoju izjavu da u prisustvu branioca, njegov se iskaz može koristiti kao dokaz na glavnom pretresu;

d) da li je osumnjičeni upozoren da ukoliko svoju izjavu da u prisustvu branioca, njegov iskaz može i bez njegove saglasnosti biti pročitani i korišten na glavnom pretresu;

995. U konkretnom slučaju, Sud je uvidom u zapisnik ustanovio da je saslušanje optuženog Gorana Markovića u svojstvu osumnjičenog obavljeno u potpunosti u skladu sa odredbama citiranog člana ZKP BiH, te budući da odbrana nije ničim dovela u sumnju autentičnost i zakonitost sačinjenog zapisnika, Vijeće je odlučilo isti prihvatiti u dokazni materijal u ovom predmetu, dok je konačnu ocjenu njegove dokazne snage dalo u presudi, cijeneći ga u kontekstu svih provedenih dokaza.

---

⁴⁰⁸ Vidi član 78. stav 2, tačka c) ZKP BiH

⁴⁰⁹ Ukoliko se radi o slučajevima gdje odbrana nije obavezna, tada se osumnjičeni može odreći prava na prisustvo branitelja prilikom ispitivanja, a ukoliko se radi o obaveznoj odbrani tada se osumnjičeni ne može odreći prava na prisustvo branitelja.

9. Uvrštavanje dokaza temeljem Zakona o ustupanju predmeta

996. Na ročištu održanom 07.02.2011. godine, Temeljem Zakona o ustupanju predmeta, uvršteni su dokazi objektivne prirode. Odbrana je tom prilikom prigovarala, smatrajući da navedena dokumentacija, odnosno izvještaji nisu sačinjeni u skladu sa odredbama ZKP-a te su neprihvatljivi kao dokaz. Naročito su osporavani izvještaja Deana Manninga, koji prema stavu odbrane i nema svojstvo stručnog lica, odnosno vještaka.

997. Vijeće je u skladu sa odredbom člana 3. Zakona o ustupanju odlučilo prihvatiti predložene dokaze, obzirom da su isti pribavljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ, koji se temeljem ove odredbe mogu koristiti u postupcima pred sudovima u BiH. Dakle, sva materijalna dokumentacija, ovjereni i potpisani izvještaji i drugi dokazi pribavljeni na zakonit način i korišteni u postupcima pred MKSJ mogu se podvesti pod citiranu odredbu, odnosno biti uvršteni u dokaznu građu u ovom predmetu, s tim da će konačnu ocjenu njihove dokazne snage dati vijeće u kontekstu drugih provedenih dokaza.

998. Obzirom da citirana odredba istovremeno predviđa da se presuda ne može u odlučujućoj mjeri zasnovati na iskazima svjedoka koji nisu dali usmeni iskaz na pretresu, u svrhu unakrsnog ispitivanja pozvan je svjedok Dean Manning, čiji izvještaji su uvršteni temeljem ovog Zakona, a čija dokazna vrijednost je data ranije u presudi. Sud je 11.10.2011. godine, putem video linka omogućio odbrani unakrsno ispitivanje svjedoka Manniga, kako bi ga odbrana mogla detaljno ispitati na okolnost sačinjenih izvještaja.

XX. ANEKS II

A. IZVEDENI DOKAZI

1. Saslušani svjedoci Tužilaštva

	Ime i prezime svjedoka	Datum svjedočenja
1.	Ljuban Popržen	17.05.2010.g
2.	Svjedok A-1	20.05.2010.g
3.	Svjedok A-2	20.05.2010.g
4.	Bećirović Sabaheta	24.05.2010.g
5.	Huremović Abida	27.05.2010.g
6.	Heremović Halid	27.05.2010.g 10.06.2010.g
7.	Mlađenović Miladin	31.05.2010.g
8.	Svjedok S-113	10.06.2010g
9.	Mile Janjić	14.06.2010g
10.	Radomir Pantić	21.06.2010g 08.07.2010.g
11.	Tomislav Kovač (video link)	24.06.2010g
12.	Pepić Milenko (nije saslušan)	28.06.2010.g 23.08.2010g
13.	Sarić Goran	05.07.2010g
15.	Vasić Dragomir	26.08.2010g
16.	Mitrović Petar (sa izdržavanja kazne zatvora)	30.08.2010g
17.	Stevanović Miladin	30.08.2010g
18.	Jovan Nikolić	13.09.2010.g
19.	Gajić Velomir	13.09.2010.g 20.09.2010.g
20.	Doder Jevto	20.09.2010.g
21.	Nikolić Ilija	23.09.2010.g
22.	Milovanović Nenad	23.09.2010.g 27.09.2010.g
23.	Bešić Dragan (video link)	27.09.2010.g
24.	Sladoje Radovan	30.09.2010.g
25.	Vukajlović Stanislav	04.10.2010.g
26.	Enver Husić (kod Z-6, video i slika se ne izdaje medijima)	07.10.2010.g
27.	Erić Zoran	14.10.2010.g
28.	S-126 (sadržaj iskaza, lik glas se ne objavljuje u medijima)	21.10.2010.g 25.10.2010.g
29.	Svjedok S-100 (zastita lika, zabrana izdavanja audio i video zapisa)	01.11.2010.g 08.11.2010.g
30.	Simanić Mile	04.11.2010.g
31.	Svjedok S-110 (zabrana izdavanja video i	11.11.2010.g

	fotozapisa)	29.11.2010.g
32	Svjedok S-105 (zastita lika, zabrana izdavanja audio i video zapisa)	15.11.2010.g
33	Haso Hasanović	18.11.2010.g
34	Sarić Milorad	02.12.2010.g
35	Krstović Tomislav	06.12.2010.g 13.12.2010.g 16.12.2010.g
36	Siniša Renovica (video link)	20.12.2010.g
37	Koster Eelco (video link)	22.12.2010.g
38	Svjedok S-104 (zastita lika, zabrana izdavanja audio i video zapisa)	10.01.2011.g
39	Simić Krsto	12.01.2011g
40.	Stanojević Ostoja	12.01.2011.g
41.	Gavrić Mićo	24.01.2011.g
42	Nebojša Aleksić	27.01.2011.g
43.	Mirković Dragomir	03.02.2011.g
44	Svjedok S-111 (iz link sobe)	10.02.2011.g
45	Mihajlović Miladin (video link Beograd) uz pravnog savjetnika	17.02.2011.g
46	Lakić Živorad	24.02.2011.g
47	Svjedok S-102 (zastita lika, zabrana izdavanja audio i video zapisa)	28.02.2011.g 03.03.2011g
48	Svjedok S-101 (zastita lika, zabrana izdavanja audio i video zapisa)	14.03.2011.g 17.03.2011.g 21.03.2001.g 17.10.2011.g
49.	Ričard Butler / video link /	14.03.2011.g
50.	Vedo Tuco - vještak	21.03.2011.g
51	Svjedok S -116 (zabrana izdavanja video i fotozapisa)	04.04.2011.g
52	Jelenko Kljajić (dodatni)	26.09.2011.g 10.10.2011.g
53.	Vasković Slobodan (dodatni)	26.09.2011.g
54	Šehovac Željko (dodatni)	10.10.2011.g
55	Dean Manning (unakrsno ispitivanje) video link	11.10.2011.g
56	Bajro Kulovac (dodatni) Suočavanje sa svjedokom S101	17.10.2011.g
57	Muris Brkić (dodatni)	24.10.2011g
58	Svjedok S-117 (dodatni)	24.10.2011g 03.11.2011.g
59	Svjedok Joseph Kingori (unakrsno ispitivanje)	31.10.2011.g

60	Svjedok S-123 (dodatni) zabrana izdavanja video i fotozapisa	03.11.2011.g 10.11.2011.g
61	Svjedok S -124 (dodatni) zabrana izdavanja video i fotozapisa	14.11.2011.g
62	Svjedok S – 121 (dodatni) zabrana izdavanja video i fotozapisa	24.11.2011.g
63	Svjedok S – 125 (dodatni) zabrana izdavanja video i fotozapisa	28.11.2011.g
64	Svjedok S – 118 (dodatni) zabrana izdavanja video i fotozapisa	05.12.2011.g
65	Svjedok S – 119 (dodatni) zabrana izdavanja video i fotozapisa (uz pravnog savjetnika)	12.12.2011.g 22.12.2011.g 16.01.2012.g
66	Svjedok Gajić Ljubodrag (video link sa Beogradom)	19.01.2012.g

2. Saslušani svjedoci odbrane

	Ime i prezime svjedoka	Datum svjedočenja
1.	D.S: (I)	18.04.2011.g
2.	Sekula Nedeljko (I)	21.04.2011.g
3.	Andrić Nenad (I)	21.04.2011.g
4.	Borovčanin Mladenko (I)	28.04.2011.g
5.	Suljo Šabanović (I)	12.05.2011.g
6.	Simić Ljubisav (I)	12.05.2011.g
7.	Gligić Jovica (II)	23.05.2011.g
8.	Milan Stojčinović (II)	23.05.2011.g
9	Radovan Radinović (I) vještak	26.05.2011.g 30.05.2011.g
10.	Mile Matijević (II) vještak	06.06.2011.g
11.	Ljubiša Simić (II) vještak	09.06.2011.g
12.	Neđo Jovičić (II)	13.06.2011.g
13.	Radivojević Radenko (III)	16.06.2011.g
14.	Bojanić Slavko (III)	16.06.2011.g
15.	Stefan Karganović (II) vještak	30.06.2011.g
16	Kusmuk Duško (IV)	04.07.2011.g
17	Tokanović Vojislav (IV)	04.07.2011.g
18	Todorović Jovan (IV)	07.07.2011.g
19.	Pržulj Aleksandar (IV)	22.08.2011.g
20	Richard Butler (II) vještak	19.09.2011.g
21.	Kos Franc (II)	26.01.2012.g
22.	Popović Vidović Smilja (II)	30.01.2012.g
23.	Huso Salihović (II)	02.02.2012.g

24	Ibran Mustafić (II)	05.03.2012.g
----	-----------------------	--------------

3. Saslušani svjedoci Suda

1.	Jean Gagnon	23.02.2012.g.
2.	Zštićeni svjedok S-127	27.02.2012.g

4. Materijalni dokazi Tužilaštva

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 10.05.2010. godine

T-1 Kompilirani video zapis Zorana Petrovića o Srebrenici, kao i transkript navedenog zapisa

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 20.05.2010. godine

T-2 (a, b i c) fotografije koje su prezentirane svjedoku pod pseudonimom A-1, tri fotografije koje su označene i potpisane od svjedoka A-1,

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 31.05.2010. godine

T-3 fotografija koje su prezentirane svjedoku Mladenović Miladinu, fotografija kuće iz koje je svjedok prevezio muškarce do sale osnovne škole.

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 10.06.2010. godine

T – 4 Zapisnik o saslušanju svjedoka S – 113 od 20.05.2010 godine sa dvoje fotografije, izjava svjedoka od 15.03.2007 godine - **povjerljivi**

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 14.06.2010. godine

T – 5 Fotografski snimak mjesta Potočari sa oznakama UN baze i tvornica u Potočarima

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 24.06.2010. godine

T – 6 Naredba izdata od MUP-a RSa od 10.07.1995 godine

T – 7 Transkript u predmetu Mitrović Petar i svjedočenja svjedoka Kovač Tomislava od 15.11.2007 godine

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 05.07.2010. godine

T – 8 depeša CJB Zvornik broj 12-6/08-534/95. od 19.07.1995. godine

T – 9 depeša CJB Zvornik broj 01-16-02/1-205/95 od 15.07.1995. godine

T - 10 depeša CJB Zvornik broj 01-16-02/1-206/95 od 17.07.1995. godine

T- 11 naredba specijalne brigade policije ikm Semizovac, komadanta Gorana Sarića broj 61/95 od 17.07.1995. godine

T-12 - depeša CJB Zvornik broj 01-16-024-206/95 od 17.07.1995. godine, u potpisu načelnik Dragomir Vasić

T-13 - depeša CJB Zvornik broj 01-16-02/1-221/95 od 22.07.1995. godine

T-14 izvještaj specijalne brigade policije od 05.09.1995. godine o borbenom angažovanju snaga specijalne brigade policije i ostalih policijskih snaga u operaciji “

Srebrenica 95" u vremenu od 11.07. do 21.07.1995. godine,
T-15 depeša specijalne brigade policije, zamjenika komadanta Ljubiše Borovčanina broj 284/95 od 13.07.1995. godine

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 08.07.2010. godine

T-16 Skica svjedoka Radomira Pantića na kojoj skicira mjesto gdje je njegova jedinica držala stražu

T-17 Fotografija mjesta na kojoj je jedinica Radomira Pantića držala stražu

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 26.08.2010. godine

T – 18 Depeša izdata od CJB Zvornik od 12.07.1995 godine

T – 19 Depeša izdata od CJB Zvornik od 13.07.1995 godine

T – 20 Depeša izdata od CJB Zvornik od 14.07.1995 godine

T – 21 Depeša izdata od CJB Zvornik od 13.07.1995 godine

T – 22 Depeša izdata od CJB Zvornik od 28.07.1995 godine

T – 23 Depeša izdata od CJB Zvornik od 18.07.1995 godine

T – 24 Depeša izdata od CJB Zvornik od 12.07.1995 godine

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 30.08.2010. godine

T-25 Fotografija skladišta Kravica, ista ja označena i potpisana od strane svjedoka Mitrović Petra.

T-26 Fotografija skladišta Kravica, ista ja označena i potpisana od strane svjedoka Stevanović Miladina.

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 13.09.2010. godine

T-27 Fotografija skladišta Kravica, ista ja označena i potpisana od strane svjedoka Nikolić Jovana.

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 20.09.2010. godine

T-28. zapisnik o saslušanju svjedoka Gajić Velomira dat državnoj agenciji za istrage i zastitu pod brojem 17-04/2-6-04-2-129/08 od 07.02.2008. godine

T-29. zapisnik o saslušanju svjedoka Gajić Velomira dat državnoj agenciji za istrage i zastitu pod brojem 17-04/2-6-04-2-789/09 od 15.10.2009. godine

T-30. zapisnik o saslušanju svjedoka Gajić Velomira sačinjen u Tuzilaštvu Bosne i Hercegovine pod brojem KT-RZ-101/07 od 24.08.2010. godine

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 23.09.2010. godine

T-31 Fotografija skladišta Kravica, ista ja označena i potpisana od strane svjedoka Nikolić Ilije

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 27.09.2010. godine

T-32 Zapisnik o saslušanju svjedoka Nenada Milovanovića dat Državnoj agenciji za istrage i zastitu broj 17-04-/2-6-04-2-784/09 od 06.10.2009. godine, skupa sa kopijama fotografija koje su prilog ovog zapisnika

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 30.09.2010. godine

T-33 Zapisnik o saslušanju svjedoka Radovana Sladoja dat Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, broj KT-RZ-101/07 od 11.03.2010. godine, I transkript o saslušanju svjedoka.

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 04.10.2010. godine

T-34 Zapisnik o saslušanju svjedoka Vukajlović Stanislava dat Državnoj agenciji za istragu i zastitu broj 14-04/2-346/05 od 18.10.2005. godine

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 07.10.2010. godine

T-35 fotografija prikazana svjedoku Husić Enveru

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 14.10.2010. godine

T-36 fotografija prezentovana svjedoku Erić Zoranu pri ispitivanju u Tuzilaštvu dana 21.04.2009. godine, koja je svjedoku predočavana tokom direktnog ispitivanja.

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 21.10.2010. godine

T-37 fotografije (5 fotografija) prezentovane svjedoku S-126u pri ispitivanju u Tuzilaštvu dana 06.02.2009. godine, koje je svjedoku predočavane tokom direktnog ispitivanja.

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 01.11.2010. godine

T-38 fotografija koja je prezentovana svjedoku S-100 i koja je označena od strane ovog svjedoka, i potpisana

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 04.11.2010. godine

T-39a Redovni borbeni izvještaj broj 38-56 od 14.07.1995. godine

T-39b Redovni borbeni izvještaj broj 38-58 od 17.07.1995. godine

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 15.11.2010. godine

T-40 (a, b, c, d) fotografije prezentovane svjedoku S-105 dana 15.11.2010. godine, označene kao

- 40 a ERN:0216-4734
- 40 b ERN:0216-4763
- 40 c ERN:0216-4762
- 40 d ERN:0216-4761

T-41 izvod iz knjige protokola Doma zdravlja Bratunac za svjedoka pseudonima S-105

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 18.11.2010. godine

T-42 (a) karta koja je prezentovana svjedoku Hasi Hasanoviću dana 28.11.2010. godine, i ista označena od strane svjedoka

T-42 (b) fotografija prezentovana svjedoku Hasi Hasanoviću dana 28.11.2010. godine, i ista označena od strane svjedoka

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 02.12.2010. godine

T-43 Zapisnik o saslušanju svjedoka Sarić Milorada sacinjen pred Državnpj agenciji za istragu I zastitu broj 17-04/2-6-04-2-423/09 dana 30.04.2009. godine

T-44 Zapisnik o saslušanju svjedoka Sarić Milorada sacinjen pred Državnpj agenciji za istragu I zastitu broj 17-04/2-6-04-2-467/06 dana 24.08.2006. godine

T-45 informativni izvještaj 25.07.2006. godine

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 13.12.2010. godine

T-46 fotografija prezentirana svjedoku Krstović Tomislavu prilikom direktnog ispitivanja, potpisana od svjedoka

T-47 fotografija prezentirana svjedoku Krstović Tomislavu prilikom direktnog ispitivanja, potpisana od svjedoka

T-48 fotografija prezentirana svjedoku Krstović Tomislavu prilikom direktnog ispitivanja, potpisana od svjedoka

T-49 fotografija prezentirana svjedoku Krstović Tomislavu prilikom direktnog ispitivanja, potpisana od svjedoka

T-50 fotografija prezentirana svjedoku Krstović Tomislavu prilikom direktnog ispitivanja, potpisana od svjedoka

T-51 zapisnik o saslušanju svjedoka Tomislava Krstovića, dat Tuzilaštvu Bosne i Hercegovine dana 14.01.2010. godine

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 20.12.2010. godine

T-52 zapisnik o saslušanju svjedoka Siniše Renovice, dat Državnoj agenciji za istragu i zaštitu (SIPA) od 13.03.2008. godine kao i transkript ovog saslušanja

T-53 fotografija prezentovana svjedoku Siniši Renovicu, ista je označana od strane svjedoka u toku istrage.

T- 54 fotografija prezentovana svjedoku Siniši Renovicu, ista je označana od strane svjedoka u toku istrage

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 22.12.2010. godine

T- 55 video snimci – dva video klipa (dijelovi video zapisa koji je već uveden kao dokaz Tuzilaštva pod brojem T-1)

T- 56 fotografija prezentovana svjedoku Eelco Kosteru, ista je označana od strane svjedoka u toku istrage

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 10.01.2011. godine

T- 57 fotografija prezentirana svjedoku S – 104 prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

T- 58 fotografija prezentirana svjedoku S – 104 prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

T- 59 fotografija prezentirana svjedoku S – 104 prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

T- 60 fotografija prezentirana svjedoku S – 104 prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

T- 61 fotografija prezentirana svjedoku S – 104 prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

T- 62 fotografija prezentirana svjedoku S – 104 prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

T- 63 fotografija prezentirana svjedoku S – 104 prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

T- 64 fotografija prezentirana svjedoku S – 104 prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

T- 65 fotografija prezentirana svjedoku S – 104 prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

T- 66 fotografija prezentirana svjedoku S – 104 prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

T- 67 fotografija prezentirana svjedoku S – 104 prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 12.01.2011. godine

T- 68 fotografija prezentirana svjedoku Simić Krsti prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

T- 69 fotografija prezentirana svjedoku Simić Krsti prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

T- 70 fotografija prezentirana svjedoku Ostoji Stanoviću prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 24.01.2011. godine

T- 71 mapa putne komunikacija Kravice – Konjević polje prezentirana svjedoku Gavrić Mićo prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

T- 72 fotografija raskrsnice Konjević Polje prezentirana svjedoku Krstić Miće prilikom direktnog ispitivanja

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 27.01.2011. godine

T-73 zapisnik o saslušanju svjedoka Nebojše Aleksića dat Državnoj Agenciji za istragu i zastitu dana 11.12.2007. godine

T-74 zapisnik o saslušanju svjedoka Nebojše Aleksića dat Tužilaštvu Bosne i Hercegovine od 25.02.2009. godine / video zapis saslušanja svjedoka uloženi dana 20.02.2012. godine

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 07.02.2011. godine

T-75 izvještaji MKSJ(rezime sudsko–medicinskog dokaznog materijala-stratište i masovne grobnice) Dean Maning , istražitelj MKSJ-a 16.maj.2000

T-75a (rezime sudsko –medicinskog dokaznog materijala masovne grobnice eksumirane tokom 2000.godine) Deean Manning, istražitelj MKSJ-a februar 2001.

T-75b (Međunarodni krivični sud ujedinjenih nacija za bivšu Jugoslaviju) Istraga o Srebrenici

T-75-c (rezime forezičkog dokaznog materijala-eksumacija ljudskih ostataka iz masovnih grobnica) 2007. godine

- T-75d** (rezime forenzičkog dokaznog materijala – eksumacija ljudskih ostatka iz masovnih grobnica) 2007. godine
- T-76** laboratoriski izvještaj
- T-77** Ministarstvo pravosuđa Holandija, izvještaj stručnjaka za kriminalističku tehniku
- T-78** (procjena minimalnog broja osoba koja je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju eksumirao od 1996. do 2001.godine)
- T-79** (izvještaj o iskopavanjima eksumacijama masovne grobnice glogova 1 u 2000. godini)
- T-80** (kriminalističko –tehnička obrada grobnica na lokalitetu Cerska ikopavanje : od 7.jula do 18.jula 1996.godine)
- T-81** (iskaz o vojnim događajima u Srebrenici- operacija „Krivaja 95“)
- T-82** (izvještaj o komandnoj odgovornosti u brigadi VRS-a)
- T-83** (izvještaj o istrazi, služba za krivičnu istragu Američke mornarice)
- T-84** (prilog izvještaja o broju nestalih i mrtvih iz Srebrenice)
- T-85** (izvještaj o broju umrlih i nestalih i mrtvih iz Srebrenice , sačinili Helge Brunborg i Henrik Urdal)
- T-86** (izvještaj o pregledanju i uzmanju dokaznog materijala iz skladišta u Kravici, BiH septembar/oktobra 2000.)
- T-87** (detekcija ljudske krvi u uzrocima koji su prikupljeni u školi u Grbavcima, u Bosni i Hercegovini, 1996.godine)
- T-88** (izvještaj o iskopavanjima na lokaciji Glogova 2, Bosna i Hercegovina 1999-2001)
- T-89** (aktivnosti međunarodnog Suda u Bosni i Hercegovini tokom 1999.godine, izvještaj glavnog patologa grobnice Srebrenica)
- T-90 i T-90 a** (missing persons on the territory of Bosnia and Hercegovina)

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 17.02.2011. godine

T-91 zapisnik o saslušanju svjedoka Mihajlović Miladina dat Državnoj agenciji za istrage i zastitu (SIPA) dana 09.04.2009. godine

Dokazi Tuzilaštva uloženi dana 24.02.2011. godine

T-92 zapisnik o saslušanju svjedoka Lakić Živorada dat Državnoj agenciji za istrage i zastitu (SIPA) dana 28.07.2009. godine

T-93 zapisnik o saslušanju svjedoka Lakić Živorada dat Državnoj agenciji za istrage i zastitu (SIPA) dana 14.10.2009. godine

Dokazi Tužilaštva uloženi dana 03.03.2011.godine

T-94 fotografija prezentirana svjedoku S-102 prilikom direktnog ispitivanja, označena i potpisana od svjedoka

T-95 podaci Doma zdravlja Bratunac

T-96 fotografija prezentirana svjedoku S-102 prilikom direktnog ispitivanja , označena i potpisana od strane svjedoka

T-97 zapisnik o saslušanju svjedoka S-102 dat Tužilaštvu BiH od 07.04.2011.godine

T-98 zapisnik o saslušanju svjedoka S-102 dat tužilaštvu BiH od 17.11.2009.godine, i transkript od 17.11.2009.godine

Dokazi Tužilaštva uloženi dana 21.03.2011.godine

T-99 Fotografija predočavana svjedoku S-101 prilikom direktnog ispitivanja

T-100 Fotografija (Bijele kuca) predočavana svjedoku S-101 prilikom direktnog ispitivanja

T-101 – Fotografija (prtljag) predočavana svjedoku S-101 prilikom direktnog ispitivanja

T-102- Fotografija (skladiste kravica) predočavana svjedoku S-101 prilikom direktnog ispitivanja

T-103 zapisnik o saslušanju svjedoka S -101 od 26.03.2009. godine, kao i transkript saslušanja svjedoka

T -104 zapisnik o saslušanju svjedoka S -101 od 27.03.2009. godine, kao i transkript saslušanja svjedoka

T- 105 zapisnik o saslušanju svjedoka S-101 od 10.11.2009. godine, kao i transkript saslušanja svjedoka

T- 106 zapisnik o saslušanju svjedoka S- 101 od 26.05.2010. godine

T- 107 izvještaj od 12.02.2007. godine; Dopunsko sudsko medicinsko vještačenje, predmet „Kravica“, broj KT-RZ 143/07, 16.04.2009. godine; Dopunsko sudsko medicinsko vještačenje od 15.02.2011. godine

T-108 dokumentacija o ekshumaciji na lokalitetu Sandića

Dokazi Tužilaštva uloženi dana 04.04.2011.godine

T-109 Struktura specijalne brigade policije, MUP-a RS-a

T-110 Struktura pripadnika policije RS-a na dan 12.07.1995. godine

T-111 Spisak pripadnika Komande brigade policije za antiterorističko djelovanje

T-112 Spisak Centra za obuku Jahorina (na spisku se nalazi 233 osobe)

T-113 Specijalizovani spisak centra za obuku Jahorina

T-114 Odlikovanje Jević Duška, orden Karađorđeve zvijezde II reda od 21.11.1993. godine

T-115 Rješenje o oduzimanju putne isprave od Jević Duška, po nalogu Visokog predstavnika od 11.07.2007. godine

T-116 Rješenje o zabrani korištenja lične karte za prelazak državne granice za Jević Duška od 11.07.2007. godine

T -117 Odlikovanje predsjednika RS, Karadžić Radovana, za Đurić Mendeljeva Ordenom Karađorđeve zvijezde II reda, 21.11.1993. godine

T -118 Uvjerenje MUP RS SBP kojim se potvrđuje da je Đurić Mendeljev u periodu od 04.04.1992. godine do 30.06.1996. godine bio pripadnik MUP RS, broj 01/1-1-2081/07 od 20.11.1997. godine

T -119 Rješenje MUP RS o raspoređivanju Đurić Mendeljeva na mjesto pomoćnika komandanta Specijalne brigade policije za operativno-nastavne poslove, broj 09/3-120-1130 od 17.03.1996. godine

T -120 Rješenje MUP RS o raspoređivanju Đurić Mendeljeva na mjesto komandanta 5. Specijalnog odreda policije Doboj, broj 08/1-120-3794 od 13.11.1995. godine

T -121 Rješenje MUP RS o vanrednom unapređenju u viši čin- čin majora Đurić Mendeljeva, broj 08/1-134-587 od 20.10.1995. godine

T -122 Rješenje MUP RS o raspoređivanju Đurić Mendeljeva na mjesto instruktora minsko-eksplozivnih sredstava u Specijalnoj brigadi policije, broj 09-6529 od 24.02.1994. godine

T -123 Rješenje MUP RS o raspoređivanju Đurić Mendeljeva na mjesto komandanta Odreda milicije Bijeljina u Specijalnoj brigadi milicije, broj 09-3229 od 20.11.1992. godine

T -124 Rješenje MUP Srpske Republike BiH o raspoređivanju Đurić Mendeljeva na mjesto komandira 2. voda Čete za izvršavanje posebnih poslova i zadataka, broj 10-86 od 01.04.1992. godine

T -125 Odlikovanje predsjednika Republike Srpske, Karadžić Radovana, za Marković Gorana Ordenom Miloša Obilića, 21.11.1993. godine

T -126 Uvjerenje MUP RS SBP kojim se potvrđuje da je Marković Goran u periodu od 04.04.1992. godine do 30.06.1996. godine bio pripadnik MUP RS, broj 04-2156 od 20.10.1999. godine

T -127 Rješenje MUP RS o raspoređivanju Marković Gorana na mjesto instruktora za ronjenje u Specijalnoj brigadi policije, broj 08/1-120-137 od 20.01.1996. godine

T -128 Rješenje MUP RS o raspoređivanju Marković Gorana na mjesto pomoćnik komandanta u odredu milicije CSB Sarajevo, broj 3261-A od 11.01.1993. godine

T -129 Smjernice za određivanje kriterijuma krivičnog gonjenja iz 1992. godine, izdate od Vojnog tužilaštva

T -130 Naredba o primjeni pravila međunarodnog ratnog prava u vojsci Srpske Republike BiH, Glasnik srpskog naroda, od 13.06.1992. godine, donio Radovan Karadžić

T -131 Direktiva br. 4 Glavnog štaba Republike Srpske od 19.11.1992. godine , autor Ratko Mladić

T -132 Direktiva za dalja dejstva operativni broj 7, broj Dt 2/2-11 od 8.3.1995.godine, Vrhovna komanda OS Republike Srpske, autor vrhovni komandant Radovan Karadžić

T -133 Direktiva Glavnog štaba za dalja dejstva operativni broj 7/1, broj: Dt 2/2-15 od 31.3.1995. godine , Glavni štab Vojske Republike Srpske, komandant Ratko Mladić

T -134 Vanredni borbeni izvještaj komande 1. Bratunačke brigade, str. pov. br. 03/253-54-1 od 25.05.1995.godine, autor pukovnik Vidoje Blagojević

T -135 Naredba Radovana Karadžića za uvođenje najviših mjera borbene gotovosti, od 16.06.1995.godine

T – 136 Naredba komadanta Drinskog krpusa Milenka Živanovića od 2.7.1995. godine, broj 04/156-2

T – 137 izvještaji posmatrača UN-a, u periodu od 06.07. do 18.07.1995. godine

T - 138 Naredba za mobilizaciju svih vojnih obaveznika od 10.07.1995. godine, u potpisu Vidoje Blagojević

T- 139 Bilten bezbjednosti događaja, broj 200 od 12.07.1995.godine, MUP Bijeljina

T – 140 Naredba za obezbjeđenje autobusa za evakuaciju, od 12.07.1995. godine , u potpisu Milenko Živanović

T – 141 Naredba za sprečavanje prolaska muslimanskih grupa ka Kladnju i Tuzli, od 13.07.1995.godine, u potpisu Milenko Živanović

T – 142 Redovni borbeni izvještaj od 13.07.1995. godine, u potpisu Radislav Krstić

T – 143 Izvještaj MUP-a Sprecijalne brigade policije broj : 284/95 od 13.07.1995.

godine, zamjenika komadanta SBP Ljubiše Borovčanina

T – 144 Depeša - dostava podataka zamjeniku ministra od 14.07.1995. godine, autor Dragan Kijac

T – 145 Depeša Dragomira Vasića, CJB Zvornik, broj 01-16-02/1-205/95 od 15.07.1995.godine

T – 146 Depeša komande Bratunačke brigade VRS, strogo pov. Broj 03/253-108/1 od 17.07.1995. godine, u potpisu Vidoje Blagojević

T – 147 Redovni borbeni izvještaj Komande Drinskog korpusa, str. pov. br. 03/2-219 od 17.07.1995. godine, autor general-major Radislav Krstić

T – 148 vanredni borbeni izvještaj Komande Drinskog korpusa o stanju u zoni odgovornosti 1. Zvorničke brigade, str. pov. br. 03/2-221 od 18.07.1995. godine, autor general-major Radislav Krstić

T – 149 depeša Dragomir Vasić, CJB Zvornik, broj 12-6/08-534/95 od 19.07.1995. godine

T – 150 Redovni borbeni izvještaj Komande Drinskog korpusa, str. pov. br. 03/2-223 od 19.07.1995. godine, autor general-major Radislav Krstić

T – 151 Depeša - Dragomir Vasić, CJB Zvornik, broj 01-16-02/1-221/95 od 22.07.1995. godine

T – 152 naredba za postupanje sa ratnim zarobljenicima, u potpisu potpukovnik Milomir Savčić

T – 153 Redovni borbeni izvještaj Komande Drinskog korpusa, str. pov. br. 03/2-222 od 18.07.1995. godine, autor general-major Radislav Krstić

T -154 Rezolucija broj 819 Vijeća Ujedinjenig Nacija od 16.04.1993. godine

T – 155 Crtež lica mjesta ZZ Kravica, broj 14-13/1-7-243/05 od 04.10.2005. godine

T – 156 zapisnik o uviđaju i rekonstrukciji sa osumnjičenim Mitrović Petrom broj KT-RZ-10/05 od 04.10.2005. godine

T – 157 zapisnik o uviđaju i rekonstrukciji sa svjedokom Nikolić Ilijom broj KT-RZ-10/05 od 04.10.2005. godine

T – 158 Fotografija Srebrenica i Žepa, juli 1995. godine

T – 159 Fotografija Bijele kuće- fotografija iz MKSJ-a

T – 160 a i 160 b Fotografije Potočara, načinjene iz zraka 13.07.1995. godine, sa bilješkama

T – 161 Fotografija zapaljenih stvari u Potočarima (uslikao Johannes Rutten)

T – 162a, 162b i 162c Mape / tri mape) koje pokazuju kretanje kolone i položaj snaga Bosanskih Srba

T – 163 Fotografija iz zraka-Nova Kasaba, fudbalsko igralište od 13.07.1995. godine u 14,00 sati

T – 164a 164b i 164c Fotografije (tri fotografije) doline Sandići, načinjene iz vazduha

T – 165 Fotografija načinjena iz pravca Bratunca, sa područjem između Kravica i Sandića, sa označenim skladištem

T – 166a i 166b Panorama skladišta Kravica, dvije fotografije

T – 167 Fotografija tijela ispred skladišta u Kravici.

T – 168a i 168b Fotografije unutrašnjeg zapadnog dijela skladišta sa tragovima krvi

T – 169a i 169b Fotografija otiska cipele na zidu ispod prozora skladišta i uvećana fotografija otiska cipele pod prozorom

- T – 170 Mapa (šema) primarnih i sekundarnih grobnica
- T – 171 Fotografija Konjević Polja od 14.08.1995. godine
- T – 172a i 172b Fotografije iz vazduha(dvije fotografije) Glogova od 05.07. i 17.07.1995. godine
- T – 173 (u aneksu pod brojem 116) Fotografija lične karte na ime Dahmo Kadrić, pronađeno u masovnoj grobnici u Glogovi
- T – 174 Fotografija iz zraka od 27.07.1995. godine, Tatar -Bratunac,
- T – 175a i 175b Fotografije Glogova od 30.10.1995. godine i 09.11.1995. godine
- T – 176 mapa – karta sa oznakama grobnica Zeleni Jadar od 1 do 6
- T – 177a , 177b, 177c i 177d Fotografije iz zraka (4 fotografije) Zeleni Jadar
- T – 178 Fotografija ligatura pronađenih u grobnici Cerska
- T – 179 Karta – mara područja Kravice, Sandića, Konjević Polja sa označenim mjestima masovnih grobnica
- T – 180 Grobnice - primarne i sekundarne, mapa i grafikon
- T – 181 Brošura-Fotografije izdvojene iz video zapisa sa suđenja o Srebrenici
- T – 182 Brošura-Knjiga za identifikaciju bosanskih muslimana
- T – 183 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) Transkripti svjedočenja Momira Nikolića u predmetu Blagojević i to transkripti od 19.09., 22.09., 23.09., 25.09., 26.09., 29.09., 30.09. i 01.10.2003. godine, te izjave koje je dao Momir Nikolić istražiteljima MKSJ-a u svojstvu svjedoka od 15.12.1999. godine i 28.05.2003. godine.
- T – 184 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) Transkripti svjedočenja Dragana Obrenovića u predmetu Blagojević i to transkripti od 01.10., 02.10., 06.10., 07.10., 08.10., 09.10. i 10.10.2003.godine, te izjave koje je dao Dragan Obrenović istražiteljima MKSJ-a u svojstvu svjedoka od 02.04.2000., 04.06.2003. i 05.02.2004. godine.
- T – 185 (rješenje Suda od 15.02.2011. godine) transkript svjedočenja Rutten Johannesesa od 05.04.2000. godine dat u predmetu MKSJ broj IT-98/33-T Tuzilac protiv Radislava Krstića
- T- 186 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) transkripti svjedočenja svjedoka Josepha Kigorija u predmetu Krstić od 31.03. i 03.04.2000. godine)
- T- 187 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) transkripti svjedočenja svjedoka Paula Groenwega u predmetu Blagojević od 10.07.2003. godine i u predmetu Popović od 25.10.2006. godine
- T- 188 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) transkripti svjedočenja svjedoka Roberta A. Frankena u predmetu Krstić od 04.04.2000. godine
- T- 189 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) transkripti svjedočenja svjedoka Leendert Cornelis Van Duijna u predmetu Popović od 27.09., 28.09. i 29.09.2006. godine
- T- 190 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) transkripti svjedočenja svjedoka Vincentius Egbersa u predmetu Popović od 18.10., 19.10. i 20.10.2006. godine
- T- 191 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) izjave svjedoka Mulder Martijn Anne date istražiteljima MKSJ-a od 24. i 25.10.1995. i 12.05.2000. godine
- T – 192 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) transkript svjedoka S-112 u predmetu Krstić od 10.04.2000. godine
- T – 193 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) transkript svjedoka PW-100 u predmetu Popović od 05.09.2007. godine

T - 194 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) transkripti svjedočenja svjedoka Dean Manninga u predmetu Blagojević od 05.02. i 06.02.2004. godine

T – 195 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) transkript svjedočenja svjedoka Miroslava Deronjića (preminulog) u predmetu Nikolić Momir od 28.10.2003. godine

T – 196 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) transkript svjedočenja svjedoka Ćamile Omanović (preminule) u predmetu Krsić od 22.03. i 23.03.2000. godine

T – 197 (rješenje Suda od 26.08.2010. godine) izjave svjedoka Luke Markovića (preminulog) i to – izjava data SIPA-i pod brojem 14-04/2-290/05 od 20.09.2005. godine i izjava data MUP-u RS broj 12/02/4 od 20.06.2005. godine, te zapisnik o uviđaju i rekonstrukciji od 29.09.2005. godine

T – 198 ukaz predsjednika Republike Srpske o dodjeli odlikovanja

T – 199 lista identifikovanih osoba do 13.01.2010. godine

Dokazi Tužilaštva uloženi 14.04.2011. godine

T-200 spisak koji je predočavam prilikom saslušanja svjedoka Roberta A. Frankena u predmetu Krstić, isti se spominje u transkriptu koji je uloženi (T- 188)

Dokazi Tužilaštva uloženi 30.06.2011. godine

T- 201 Publikacija pod naslovom „ Kako haški tribunal proizvodi dokaze“

Dokazi Tužilaštva uloženi 26.09.2011. godine

T- 202 Zapisnik o saslušanju svjedoka Jelenka Kljajića dat Tužilaštvu BiH dana 18.08.2010. godine

T- 203 Zapisnik o saslušanju svjedoka Jelenka Kljajića dat Tužilaštvu BiH dana 24.01.2011. godine

T- 204 Zapisnik o saslušanju svjedoka Jelenka Kljajića dat Tužilaštvu BiH dana 12.09.2011. godine

T- 205 Skica koju je u toku direktnog ispitivanja sačinio svjedok Jelenko Kljajić

Dokazi Tužilaštva uloženi 10.10.2011. godine

T- 206 Audio zapis saslušanja svjedoka Jelenka Kljajića od 24.01.2011. godine

T- 207 Zapisnik o saslušanju svjedoka Šehovac Željka dat Tužilaštvu Bosne i Hercegovine od 09.11.2010. godine

Dokazi Tužilaštva uloženi 24.10.2011. godine

T- 208 Službena zabilješka istražitelja Murisa Brkića broj KT-RZ-101/07 od 24.02.2011. godine, na okolnosti razgovora sa svjedokom S-101

Dokazi Tužilaštva uloženi 03.11.2011. godine

T- 209 Zapisnik o saslušanju svjedoka S-117 dat Državnoj agenciji za istrage i zaštitu od 26.08.2010. godine

T -210 Zapisnik o saslušanju svjedoka S-117 dat Tužilaštvu Bosne i Hercegovine od 13.09.2011. godine.

Dokazi Tužilaštva uloženi 10.11.2011. godine

T- 211 Zapisnik o saslušanju svjedoka S-123 dat Državnoj agenciji za istrage i zaštitu od 03.03.2010. godine

T -212 - Zapisnik o saslušanju svjedoka S-123 dat Tužilaštvu Bosne i Hercegovine od 24.03.2010. godine (uz transkript)

T -213 - Zapisnik o saslušanju svjedoka S-123 dat Tužilaštvu Bosne i Hercegovine od 14.09.2011. godine (uz audio zapis)

T- 214 - 4 fotografije predočavane svjedoku S 123

Dokazi Tužilaštva uloženi 14.11.2011. godine

T- 215 Zapisnik o saslušanju svjedoka S-124 dat Tužilaštvu Bosne i Hercegovine od 29.03.2010. godine

T- 216 Zapisnik o saslušanju svjedoka S-124 dat Tužilaštvu Bosne i Hercegovine od 14.09.2011. godine (uz audio zapis)

Dokazi Tužilaštva uloženi 24.11.2011.godine

T- 217 Zapisnik o saslušanju svjedoka S-121 dat tužilaštvu Bosne i Hercegovine od 09.07.2010.godine

T-218 Zapisnik o saslušanju svjedoka S-121 dat Tužilaštvu Bosne i Hercegovine od 13.09.2011.godine

Dokazi Tužilaštva uloženi 05.12.2011.godine

T- 219-1 Zapisnik o saslušanju svjedoka S-118 dat tužilaštvu Bosne i Hercegovine od 24.12.2010.godine (uz transkript)

T-219-2 Zapisnik o saslušanju svjedoka S-118 dat tužilaštvu Bosne i Hercegovine od 28.01.2011.godine (uz transkript)

T-219-3 Zapisnik o saslušanju svjedoka S-118 dat tužilaštvu Bosne i Hercegovine od 15.09.2011.godine (uz transkript)

T-219-4 fotografija prezentovana svjedoku S-118, ista je označena i potpisana od strane svjedoka

Dokazi Tužilaštva uloženi 12.12.2011.godine

T- 220 Odluka Tuzilaštva BiH broj A-521/11 od 07.10.2011. godine o imunitetu od krivičnog gonjenja za svjedoka S-119

Dokazi Tužilaštva uloženi 15.12.2011. godine

T- 221 Transkript razgovora Jean Gangona sa Duškom Jevićem od 18.10.2000. godine

T- 222 Transkript razgovora Jean Gangona sa Mendeljev Đurićem od 18.10.2000. godine

T- 223 Zapisnik Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj KT-RZ- 101/07 od 19.12.2009. goidne o ispitivanju osumnjičenog Marković Gorana

T-224 Akt broj 08/1-6 od 18.01.1996. godine raspoređivanje Jevića na mjesto zamjenika komandanta specijalne brigade policije potpisan od strane ministra Kijac Dragana.

T- 225 Akt MUP RS Uprava Sarajevo broj 03-2003/95 od 13.07.1995. godine – Štabu komande policijskih snaga Pale.

T- 226 Redovni borbeni izvještaj bratunačke brigade broj 03-253-103 od 13.07.1995. godine upućen komandi drinskog korpusa o bezbjednosti komunikacije i dešavanjima u rejonu Cerska, u potpisu Vidoje Blagojević

T-227 Akt komande Drinskog korpusa broj 08-444-10 od 13.07.1995. godine, u potpisu Radoslav Janković

T 228 Naređenje broj 02-79 od 12.07. o mobilisanju svih slobodnih autobusa i kamiona

T 229 Lista međunarodne komisije - identifikovanih u Cerskoj Cvrk Munib (zbog obimnosti se nalazi na CD-u)

T 230 Redovni borbeni izvještaj broj 03/2-214 od 13.07.1995. godine

T 231 Lista ICMP – identifikovanih i ukopanih žrtava od 31.05.2011. godine (zbog obimnosti se nalazi na CD-u)

T 232 Video zapis iz Srebrenice (uložen dio kao dokaz odbrane Đurić Mendeljeva pod oznakom OII-7)

T – 233 Izvještaj zasnovan na debriefingu o Srebrenici od 04.10.1995. godinem, izvjestilac D.Van der Wind

T 234 Izvještaj predsjednika vijeća sigurnosti sa 3554. sastanka Vijeća sigurnosti održanog 14.07.1995. godine

T-235 Izvještaj komandanta holandskog bataljona Karremansa od 12.07.1995. godine

Dokazi Tužilaštva uloženi 16.01.2012. godine

T-236 Odluka Tuzilaštva BiH broj A-521/11 od 21.12.2011. godine o imunitetu od krivičnog gonjenja za svjedoka S-119

T-237 Fotografija „Bijele kuće“ prezentirana svjedoku S-119 ista je potpisana od strane svjedoka

T-238 Fotografija „ZZ Kravica“ prezentirana svjedoku S-119 ista je potpisana od strane svjedoka

Dokazi Tužilaštva uloženi 19.01.2012. godine

T-239 do T-243 Set Fotografija prezentiranih svjedoku Gajić Ljubodragu.

5. Materijalni dokazi odbrane

(a) Dokazi odbrane Duška Jevića (O-I)

O – 1 – 1 Transkript transkript svjedočenja svjedoka S-110 dat u predmetu Mitrović Petar i dr. (X-KR-05/24) dana 11.06.2008. godine

O – 1 – 2 ekspertiza generala Radovana Radinovića "Uloga i rukovodna nadležnost Duska Jevića u operaciji "Krivaja 95", sastavni dio ovog dokaza je i naredba za vještačenje advokata Vere Lazić

O – 1 – 3 Akt Štaba vrhovne komande OS Republike BiH, broj 02/520-2 od 20.04.1993. godine – (predmet Kravice)

O – 1 – 4 Akt Armije BiH, komande 8. OG „ Srebrenica“ broj 01-18/95

O – 1 – 5 Akt Štaba vrhovne komande OS broj 14/75-156/93 od 01.01.1994. godine (predmet Popović – ovjeren)

- O – 1 – 6** Akt Komande 28. Divizije broj 03-183-231 od 01.07.1995. godine, izvještaj o popuni R/J 28.divizije (predmet Popović – ovjeren)
- O – 1 – 7** Akt Komande 8.OG Srebrenica broj 01-45/95 od 22.02.1995. godine (predmet Popović – ovjeren)
- O – 1 – 8** Akt Komande 28. Divizije broj 02/10-002/4 od 24.04.1995. godine (predmet Popović – ovjeren)
- O – 1 – 9** Akt Generalstaba Armije broj 1-1-/676-1- od 27.04.1995. godine (predmet Popović – ovjeren)
- O – 1 – 10** Akt Komande 28. Divizije broj od 27.04.1995. godine (predmet Popović – ovjeren)
- O – 1 - 11** Akt Komande 28. Divizije broj 02-08-10/95 od 25.04.1995. godine (predmet Popović – ovjeren)
- O – 1 – 12** Akt generalštaba Armije broj 1/825-84 od 17.06.1995. godine (predmet Kravice)
- O – 1 – 13** Akt Komande 28. Divizije broj 01-137/95 od 22.06.1995. godine (predmet Popović – ovjeren)
- O – 1 – 14** Akt Komande 2. Korpusa Armije BiH broj 02/1-670/4 od 28.06.1995. godine (predmet Popović – ovjeren)
- O – 1 – 15** Akt Komande 28. Divizije broj 04-114/95 od 30.06.1995. godine (predmet Popović – ovjeren)
- O – 1 – 16** Akt Komande 28. Divizije broj 13-05-105 od 07.07.1995. godine (predmet Popović – ovjeren)
- O – 1 – 17** Akt Komande 2. Korpusa Armije BiH broj 04/1-105-603 od 08.07.1995. godine (predmet Kravice)
- O - 1 – 18** Akt komande 28. Divizije broj 13-05-78/95 od 02.06.1995. godine (predmet Popović – ovjeren)
- O – 1 – 19** Akt PKM Visoko broj 2945-7/95 od 09.07.1995. godine
- O – 1 – 20** Akt komande 28. Divizije broj 02-06/95 od 29.06.1995. godine (predmet Kravice)
- O – 1 – 21** Akt komande 28. Divizije broj 04-113/95 od 30.06.1995. godine (predmet Popović – ovjeren
- O – 1 – 22** Obavijest Opštine Srebrenica od 09.07.1995. godine (predmet Kravice)
- O – 1 – 23** Akt Generalštaba armije R BiH broj 1/825-174 od 28.07.1995. godine
- O – 1 – 24** Spisak ratnih zločinaca poznatih komandi koji su vršili ratne zločine na području opština Bratunac, Srebrenica, milići, Vlasenica i Skelani. Spisak od 12.07.1995.godine , na spisku 387. lica (predmet Popović – ovjeren)
- O – 1 – 25** komanda 2. korpusa , odjeljenje službe vojne bezbjednosti broj 06-101-197-7/95 od 11.09.1995. godine (predmet Kravica)
- O – 1 – 26** Generalnštab Armije R BiH broj 1/1-941 od 30.07.1996. godine, skupština R BiH, pitanja za raspravu (predmet Kravica)
- O – 1 – 27** Akt komande 28. Divizije broj 01-165/95 od 07.07.1995. godine (predmet Popović – ovjeren
- O – 1 – 28** akt Komande 1. brlpbr broj 453-2 od 14.07.1995. godine (predmet Blagojević – ovjeren)
- O – 1 – 29** Izvještaj pukovnika Milanović Ignjata broj 03-253-103-3 od 15.07.1995.

godine(predmet Blagojević – ovjeren)

O – 1 – 30 Redovni borbeni izvještaj komande I brlpbr broj 03-253-105- od 15.07.1995. godine (predmet Blagojević – ovjeren)

O – 1 – 31 Redovni borbeni izvještaj komande I brlpbr broj 03-253-106- od 16.07.1995. godine (predmet Blagojević – ovjeren)

O – 1 – 32 naredba Glavnog staba vojske Republike srpske broj 03/4-1670 Od 17.07.1995. godine – objedinjavanje dejstava na razbijanju muslimanskih snaga

O – 1 – 33 Zapisnik o primopredaju ličnih dokumenata CJB Bijeljina broj 10-04/1-27-8-3/11 od 07.03.2011. godine

O – 1 – 34 transkript saslušanja svjedoka Momira Nikolića u predmetu Milorad Trbić od 01.09.2008. godine

O – 1 – 35 Izvodi iz transkripata saslušanja svjedoka Momira Nikolića u predmetu Popović (MKSJ) od dana 21.04.2009. godine

(b) **Dokazi odbrane Đurić Mendeljeva (O-II)**

O-2-1 Akt komande Bratunac upućen Glavnom štabu vojske Rep Srpske od 12.07.1995 godine

O-2-2 Karta Konjević Polja, prezentovana svjedoku Simanić Mili u toku saslušanja dana 04.11.2010. godine, karta je potpisana od strane ovog svjedoka

O-2-3 zapisnik o saslušanju građanina Hase Hasanovića dat Agenciji za istraživanje i dokumentaciju Bosne i Hercegovine, sektor AID Tuzla od 05.06.1997. godine broj S-8/02-932/97

O-2-4 Izjava svjedoka Hase Hasanovića od 18.08.1996. godine, Međunarodno Sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine

O-2-5 Izjava svjedoka Miladina Mihajlović data istražiteljima Državne agencije za istragu i zaštitu (SIPA) dana 28.05.2008. godine u prostorijama policijske stanice Šehovići

O-2-6 Odluka broj 01-1350/95 od 11.07.1995. godine, u potpisu Dr. Radovan Karadžić

O-2-7 snimak predočavan svjedoku Simić Ljubisavu na ročištu dana 12.05.2011. godine,

O-2-8 kopija indexa Mendeljev Đurića , Viša škola unutrašnjih poslova

O-2-9 nalaz i misljenje prof. dr. Matijević Mileta , maj 2011. godine

O-2-10 izvještaj o forenzičkim nalazima koji su vezani za masovne grobnice Glogova, Zeleni jadar i Ravnice, dr. Ljubiša Simić

O-2-11 Izvještaj vještaka Stefana Karganovića “ Analiza gubitaka muslimanske kolone uslijed minskih polja, borbenih dejstava i drugih urtoka “ i CD na kojem se nalaze svi plizoci spominjani u izvještaju.

O-2-12 Dio knjige autora Huse Salihovića “Zasto smo doživjeli genocid”, stranice 263, 264 i 265.

O-2-13 Knjiga autora Ibrana Mustafića “Planirani kaos”, stranice 386. do 388.

(c) **Dokazi odbrane Marković Gorana (O-III)**

O-3-1 transkript o saslušanju svjedoka S-126 od 13.07.2007. godine. Saslušanje obavljeno pred istražiteljem Haškog tribunala Erin Galager. (isti ulaže i odbrana IV optuženog)

O-3-2 – zapisnik o saslušanju svjedoka S-126 dat u Tuzilaštvu BiH dana 06.02.2009. godine pod brojem KT-RZ-101/07 (iste ulaže i odbrana IV optuženog)

O-3-3 zapisnik o saslušanju svjedoka s-100 dat u Tuzilaštvu Bosne i Hercegovine broj KT-RZ-101/07

O-3-4 transkript svjedočenja svjedoka S-110 dat u predmetu Mitrović Petar i dr. (X-KR-05/24) dana 29.05.2008. godine

O-3-5 zapisnik o saslušanju svjedoka Tomislava Krstovića dat Državnoj agenciji za istrage i zastitu broj 17-04/2-6-04-2-519/09 od 27.05.2009. godine

O-3-6 Izjava svjedoka PW -100 od 14., 15., 16., 17. i 18.12.1995. godine

(d) **Dokazi odbrane Ikonić Neđe (O-IV)**

O-4-1 kopije fotografija 4 lica koje su prezentirane svjedoku Bešić Draganu, na kojoj je svjedok pod brojem 1. prepoznao osobu pod imenom Neđo Mesar.

O-4-2 zapisnik o saslušanju svjedoka Stanislava Vukajlovića sačinjen u Tuzilaštvu Bosne i Hercegovine pod brojem KT-RZ-101/07 dana 16.12.2009. godine

O-4-3 fotografija koja je prezentirana i označena od strane svjedoka Gavrić Miće dana 24.01.2011. godine,

O-4-4 fotografija koja je prezentirana i označena od strane svjedoka S-102 dana 03.03.2011.godine

O-4-5 Rješenje unutrašnjih poslova Republike Srpske broj: 08/1-120-123 od 20.01.1996 godine kojim se Ikonić Neđo raspoređuje na radnu obavezu

O-4-6 Rješenje Ministarstva unutrašnjih poslova broj 09-6528 od 24.02.1994. godine

O-4-7 Zapisnik o saslušanju svjedoka šehovac Željka od 13.09.2011. godine dat Tužilaštvu Bosne i Hercegovine

O-4-8 Zapisnici o saslušanju svjedoka S -125 od 10.12.2010. i 14.09.2011. godine dat Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, kao i transkript od 10.12.2010. godine

6. Materijalni dokazi Suda

S- 1 Zapisnik o obilasku lica mjesta (video zapis čini sastavni dio zapisnika)